

วารสาร มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

Udon Thani Rajabhat University
Journal of Humanities and Social Sciences

ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน พ.ศ. 2565 Vol.11 No.1 January – June 2022

ISSN 2286-7139

บทความวิจัย

- ต้นทุนและผลตอบแทนผ้าขึ้นหัวแดงตีนก่านในจังหวัดเพชรบูรณ์
นภลัย บุญทิม 1
- การปรับตัวดนตรีไทย กรณีศึกษา ครูไชยยะ ทางมีศรี 19
เบญจา คำจาย, เจตวรา ลอยลม, เมืองมนต์ เขียวสีทอง, สรวุฒิ พิงอินทร์,
อนุสรณ์ คดีเวียง และ ภัทรระ กัมเจียง
- ศศึกษาความสามารถในการได้มาซึ่งการเรียนรู้ด้วยตนเองออนไลน์ร่วมกับการจัดการเรียนการสอนโดยเน้น
กระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี 37
วนิดา พรหมเขต
- การวิเคราะห์อาชญากรรมในวรรณกรรม 55
อภิรักษ์ วงศ์กิตติพร
- การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน 73
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3
นัตติยากรณ์ ผาเนต และ สัจธรรม พรทวีกุล
- การพัฒนาบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์รายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจ 89
บนอุปกรณ์สมาร์ตโฟนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์
นวลรัตน์ วัฒนา
- การพัฒนาศักยภาพการสื่อสารเชิงอวัจนภาษาของนิสิต 105
รณยุทธ เอื้อไตรรัตน์
- จากคัมภีร์เต๋าเต๋อจิงสู่การเมืองที่รองรับความหลากหลาย 123
กาญจนา สิริสิทธิมหาน
- กระบวนการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม : กรณีศึกษาทะเลบัวแดง 139
หนองหานกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี
วินัย มีแสง, หวานใจ หล้าพรหม, ณัฐนันท์ สุวรรณวงค์ และ เอราวิน เบ้าทอง
- การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสานเพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม สำหรับนักศึกษา 155
ครูช่างอุตสาหกรรม
กรกนก วรหาญ, นิรุต ถึงนาค และ ชมพูนุท เมฆเมืองทอง

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน พ.ศ. 2565

Udon Thani Rajabhat University

Journal of Humanities and Social Sciences

Vol.11 No.1 January – June 2022

ISSN 2286-7139

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน พ.ศ. 2565

วัตถุประสงค์

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี เป็นวารสารทางวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี กำหนดออกปีละ 2 ฉบับ (มกราคม-มิถุนายน และ กรกฎาคม-ธันวาคม) มีวัตถุประสงค์เพื่อพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิชาการทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ใน 6 สาขาวิชา ได้แก่ บริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ภาษาศาสตร์ และนิติศาสตร์ ทั้งจากบุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานีและผู้เขียนจากหน่วยงานภายนอก เพื่อเป็นการเผยแพร่และส่งเสริมการนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ รวมทั้งเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ทางวิชาการระหว่างคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และบุคคลทั่วไป โดยบทความที่ได้รับการตีพิมพ์นั้น ล้วนผ่านการประเมิน คุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะศาสตร์

เจ้าของ

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

กำหนดการเผยแพร่

2 ฉบับต่อปี

ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน (กำหนดออกเดือนมิถุนายน)

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม (กำหนดออกเดือนธันวาคม)

สถานที่ติดต่อ

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

64 ถ.ทหาร ต.หมากแข้ง อ.เมือง จ.อุดรธานี 41000

โทรศัพท์: 042-211040 ต่อ 1702 โทรสาร: 042-241586

เว็บไซต์: <http://rdi.udru.ac.th>

เว็บไซต์: www.tci-thaijo.org/index.php/hsudru

อีเมล: hsjournal@udru.ac.th

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน พ.ศ. 2565

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คณิศรา ธัญสุนทรสกุล	อธิการบดี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาติชาย ม่วงปฐม	รองอธิการบดี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระยุทธ เฟื่องชัย	รองอธิการบดี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาวิตรี บุญมี	รองอธิการบดี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิทธิพล สิงห์คำ	รองอธิการบดี
ดร.วิบูล เป็นสุข	รองอธิการบดี
ดร.เอกราช ดินาง	รองอธิการบดี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนา ดุลยพัชร	คณบดีคณะวิทยาการจัดการ
ดร.ศิลปชัย เจริญ	คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์
ดร.ปณรัตน์ พิพิฑกุล	คณบดีคณะครุศาสตร์

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุดม จำรัสพันธุ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

กองบรรณาธิการผู้ทรงคุณวุฒิ

ศาสตราจารย์ ดร.วิรุณ ตั้งเจริญ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์	สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา
รองศาสตราจารย์ ดร.สุจินต์ สิมารักษ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.กัลปพฤกษ์ ผิวทองงาม	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
รองศาสตราจารย์ ดร.กฤติกา แสนโกษณ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
รองศาสตราจารย์ ดร.สืบชาติ อันทะไชย	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฬามาศ จันทร์ศรีสุคต	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ดร.สุภัทรา วันเพ็ญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน พ.ศ. 2565

คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review)

รองศาสตราจารย์ ดร.รัตนา จันทร์เทวี่	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ สักวารณที	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
รองศาสตราจารย์ ดร.ประสาธน์ เนื่องเฉลิม	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.สมคิด สร้อยน้ำ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
รองศาสตราจารย์ ดร.นภาพรพิทย์ เลิศปรีดากร	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
รองศาสตราจารย์ ดร.จุฬามาศ จันทร์ศรีสุคต	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
รองศาสตราจารย์ ดร.สุกักริ์ สมอนา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐ อมรภิญโญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
รองศาสตราจารย์รุ่งฤดี แผลงศร	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์เจษฎา บุญมาโฮม	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
รองศาสตราจารย์ณัฐนันท์ สุวรรณวงค์	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรัตน์ บัวเลิศ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนินทร์ อัมพรสถิร	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรรยา สารินทร์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิระพร ชะโน	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศศิพร พงศ์เพลินพิศ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชญภา ยืนยาว	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บรรจงศักดิ์ ฝึกสมบุญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์เทพ บุญเรือง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมลมาลย์ รักศรีอักษร	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณีนุสา สุราช	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤตวรรณ คำสม	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนายุทธ เขยบาล	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ละมัย ร่มเย็น	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุดม จำรัสพันธุ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน พ.ศ. 2565

คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คณิศรา ธัญสุนทรสกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภกฤต ปิติพัฒน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รพีพร สร้อยน้ำ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศักดิ์ ศรีจันทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยสุตา ตันเลิศ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศศิพงษ์ ศรีสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงทอง เพชรโตน	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพคุณ สุดประเสริฐ	สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเชษฐ เวชวิฐาน	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
	อีสาน วิทยาเขตสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิไลพร กุลตั้งวัฒนา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปิยะธิดา อมรภิญโญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ดร.ณัฏฐา ศรีศักดิ์	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ดร.เพ็ญผกา ปัญจนะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ดร.วสิน สุขสมบุญวงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ดร.ชาลี เกตุแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ดร.ศิลปชัย เจริญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ดร.นวัตร หอมสิน	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ดร.วินัย มีแสง	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ดร.วรรณมา เหล่าเขตกิจ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ดร.มัลลิกา ดวงภักดี	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน พ.ศ. 2565

คณะกรรมการดำเนินงาน

ดร.เอกราช ดินาง	ประธานกรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยวดี ยาบุษดี	รองประธานกรรมการ
ดร.ชาลี เกตุแก้ว	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูเบศร์ พิพิธหิรัญการ	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรวิมล ตัญญ์วิสุทธิ	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลลิตภัทร ตีรึกษา	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรภรณ์ ไชยศรี	กรรมการ
นางสาวรุ่งใจ แสงทอง	กรรมการ
นางสาวสุวรรณี พันธุ์โอภาส	กรรมการ
นางสาวศศิตา พงสาวลี	กรรมการ
นายธราดล ปราภาย	กรรมการ
นางพิมพ์พรณ ศรีภูธร	กรรมการ
นายอภิเดช อภิพัฒน์ภาคูล	กรรมการ
นางสาวศิวพร ภูทองทอง	กรรมการและเลขานุการ
นายรุ่งโรจน์ มีแก้ว	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

พิธีงานอักษร

นางสาวสุวรรณี พันธุ์โอภาส
นางสาวศิวพร ภูทองทอง

ออกแบบปก

นายสุริยา ชัยดำรงณ์
นางสาวศศิตา พงสาวลี

ข้อความที่ปรากฏในบทความแต่ละเรื่องในวารสารวิชาการเล่มนี้
ไม่ใช่ความคิดเห็นและความรับผิดชอบของคณะผู้จัดทำ บรรณาธิการ
กองบรรณาธิการ และมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ซึ่งความรับผิดชอบด้านเนื้อหาและการตรวจร่างบทความ
แต่ละเรื่องเป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน

บทบรรณาธิการ

การอ่านบทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยเป็นกิจกรรมสำคัญจำเป็นสำหรับผู้ประกอบอาชีพในระดับวิชาชีพ (Profession) เช่น ครู นักบริหาร แพทย์ สถาปนิก วิศวกร เป็นต้น ซึ่งเป็นอาชีพที่ต้องกระทำด้วยปัญญา คือมีทฤษฎี หลักวิชาและงานวิจัยหนุนหลังรองรับการกระทำนั้นๆ จึงทำให้ผู้ประกอบอาชีพระดับนี้ต้องอ่านวารสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับงานที่ทำอยู่เป็นประจำ

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ได้ตระหนักในเรื่องนี้จึงพยายามคัดสรรบทความทางวิชาการ และบทความวิจัยที่มีคุณภาพ มาจัดพิมพ์เผยแพร่ต่อสาธารณชนโดยเฉพาะผู้ประกอบอาชีพที่เป็นวิชาชีพทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ได้ศึกษาเรียนรู้และนำไปใช้ในการประกอบอาชีพของตน อันเป็นเจตนารมณ์ที่สำคัญยิ่งของกองบรรณาธิการ

สำหรับวารสารฉบับนี้ประกอบด้วยบทความจำนวน 15 บทความ ซึ่งเป็นบทความวิชาการและบทความวิจัยที่มีเนื้อหาที่หลากหลาย เมื่อพิจารณาในเชิงเนื้อหาแล้วล้วนแต่มีประโยชน์ทั้งในเชิงวิชาการและการนำไปประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติแทบทั้งสิ้น

การดำเนินงานของวารสารมีอาจบรรลุเจตนารมณ์ได้หากไม่ได้รับความอนุเคราะห์และการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากหลายๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนของกองบรรณาธิการที่พิจารณาคัดเลือกบทความ รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ที่ได้กรุณาเสียสละเวลาประเมินบทความอีกทั้งเสนอข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์เพื่อให้ได้บทความที่มีคุณภาพ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะทำงานของวารสารที่มีความมุ่งมั่น ตั้งใจ ในการทำงานเพื่อให้วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ได้เผยแพร่ผลงานอย่างต่อเนื่อง มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับทางวิชาการ

อุดม จำรัสพันธุ์

บรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า

บทความวิจัย

ต้นทุนและผลตอบแทนผ้าขึ้นหัวแดงตีนก่านในจังหวัดเพชรบูรณ์ นภาลัย บุญทิม	1
การปรับวงดนตรีไทย กรณีศึกษา ครูไชยยะ ทางมีศรี เบญจา กำจาย, เจตวรา ลอยลม, เมืองมนต์ เขียวสีทอง, สรวุฒิ พิงอินทร์, อนุสรณ์ คดีเวียง และ ภัทรระ กัมเจียง	19
ศึกษาความสามารถในการไต่ว่าที่ด้วยการเรียนออนไลน์ร่วมกับการจัดการเรียน การสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัย ราชภัฏอุดรธานี วนิดา พรหมเขต	37
การวิเคราะห์อาการนามในวรรณกรรม อภิรักษ์ วงศ์กิตติพร	55
การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงาน เป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 นัตติยากรณ์ ผาเนต และ สัจธรรม พรทวีกุล	73
การพัฒนาบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์รายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศ สำหรับธุรกิจบนอุปกรณ์สมาร์ตโฟนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ นวลรัตน์ วัฒนา	89
การพัฒนาศักยภาพการสื่อสารเชิงอวัจนภาษาของนิสิต รณยุทธ เอื้อไตรรัตน์	105
จากคัมภีร์เต๋าเต๋อจิงสู่การเมืองที่รองรับความหลากหลาย กาญจนา สิริสิทธิมหาชน	123

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทความวิจัย

- กระบวนการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม : กรณีศึกษา
ทะเลบัวแดง หนองหานกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี 139

วินัย มีแสง, หวานใจ หล้าพรม, ณัฐนันท์ สุวรรณวงศ์ และ เอร่าวัน เป้าทอง

- การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสานเพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม
สำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม 155

กรรณก วรหาญ, นิรุติ ถึงนาค และ ชมพูนุท เมฆเมืองทอง

- อุปสรรคในการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกันของนักเรียนที่มีความ
บกพร่องทางการได้ยินและนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา 175

อารี ภาวสุทธิไพศิฐ และ นระรงค์ ชาวเพชร

- ผลของการทำงานซ้ำต่อพัฒนาการของความสามารถด้านวัจนปฏิบัติของนักศึกษา
มหาวิทยาลัยชาวไทยที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ 191

รัตนา วาทะวัฒน์ และ จอมรัฐ พัฒนศร

บทความวิชาการ

- สถานะของ “วิชาชีพครู” ในปัจจุบัน 209

ณรัตน์ พิพิธกุล, นันทภูมิ เกษลา, ลินดา จันทะชิด, วันวิสา ป้อมประสิทธิ์,
อรอุมา เชษฐา และ พงศธร สุกิจญาณ

- ปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการใช้เวลาว่างของคนวัยเยาว์ในยุคดิจิทัล 221

วิทยา ยางกลาง, ยุทธนา ไชยจุล และ ปิยดา สมบัติวัฒนา

- นโยบายสาธารณะกับการกำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมของไทย 237

วิชญพงษ์ สงวนลัภย์, เพ็ญศรี ฉรินัง, วรเดช จันทรรคร
และ อุดมวิทย์ ไชยสกุลเกียรติ

ต้นทุนและผลตอบแทนผ้าขึ้นหัวแดงตีนก่านในจังหวัดเพชรบูรณ์
COST AND RETURN OF HUA-DANG-TEEN-GAN SARONG FABRIC
IN PHETCHABUN PROVINCE

นภลัย บุญทิม*
Napalai Boontim

สาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
Department of Accounting, Faculty of Management Science, Phetchabun Rajabhat University

Received: 15 June 2021

Accepted: 25 March 2022

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ (1) ศึกษากระบวนการทอผ้าขึ้น (2) ศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนผ้าขึ้นโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มทอผ้าใน อ.หล่มสัก และ อ.หล่มเก่า จ.เพชรบูรณ์ จำนวน 6 กลุ่ม

ผลการศึกษา พบว่า (1) ขึ้นหัวแดงตีนก่าน ประกอบด้วย หัวขึ้น ตัวขึ้น และตีนขึ้น วัสดุที่ใช้ในการทอมีทั้งไหม ด้ายประดิษฐ์ และ ด้ายประดิษฐ์ผสมไหม สำหรับกระบวนการทอ แบ่งเป็น หัวขึ้น เป็นส่วนที่อยู่บนสุดส่วนใหญ่นิยมใช้การมัดย้อม โดยพื้นเป็นสีแดง กลายเป็นสีขาว ส่วนตัวขึ้น ถือเป็นส่วนที่สำคัญเพราะต้องใช้วิธีการมัดหมี่และนำไปย้อมขึ้น 1 ผืน จะมัดหมี่จำนวน 7-12 ลาย จากนั้นนำไปทอจนเกิดลวดลาย และตีนขึ้น เป็นส่วนที่อยู่ล่างสุดของขึ้น เป็นการทอผ้าลายขวาง และใช้โทนสีเดียวกับตัวขึ้น (2) ขึ้นไหมมีต้นทุนมากที่สุดเฉลี่ยต่อผืนเท่ากับ 1,490.97 บาท โดยต้นทุนส่วนใหญ่เกิดจากค่าเส้นไหมและค่าแรงงานในการมัดย้อมและทอ (3) ขึ้นไหมมีกำไรเฉลี่ยต่อผืนเท่ากับ 1,009.03 บาท อีกทั้งยังมีอัตราผลตอบแทนต่อยอดขายร้อยละ 40.36 และอัตราส่วนผลตอบแทนต่อต้นทุนเท่ากับ 1.68 เท่า และมีระยะเวลา

* ผู้ประสานงาน: นภลัย บุญทิม
อีเมล: napalai_b@pcru.ac.th

คืนทุน 5 เดือน โดยชิ้นหัวแดงตีนก่านไหมได้รับผลตอบแทนสูงที่สุด และคืนทุนเร็วที่สุด จากผลการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน แสดงให้เห็นว่า ธุรกิจผ้าทอถือเป็นอีกหนึ่งธุรกิจที่น่าลงทุน

คำสำคัญ: ต้นทุน, ผลตอบแทน, ชิ้นหัวแดงตีนก่าน

Abstract

The research objectives are: (1) to study the process of weaving sarong fabrics. (2) to study cost and return of sarong fabrics. This study used a structured interview to collect data from woven fabric Group at Lom Sak and Lom Kao district in Phetchabun, in a total of 6 groups.

The result of study found: (1) Hua-Dang-Teen-Gan Sarong contains Hua-Sin, Tua-Sin, Teen-Sin. The materials consisted of weaving thread of silk, artificial yarn, artificial yarn and silk. The process of weaving sarong is divided into Hua-Sin which was the top part of sarong, commonly used to tie-dyeing that the fabric was red and the pattern was white. Tua-Sin was the important middle part of sarong used mudmee method and bring to dye. Tua-sin had 7-12 patterns of mudmee and wove it into patterns. Teen-Sin was at the bottom part of sarong with horizontal stripes and had the same color as Tua-Sin. (2) Silk sarong had the highest cost which the average per piece was 1,409.90 baht. Most of the costs were due to silk thread and weaving wage. (3) The average profit of silk sarong was 1,009.03 baht, the profit margin was 40.36%, the benefit-cost ratio was at 1.68 times and the payback period of 5 months. Hua-Dang-Teen-Gan silk sarong received the highest return and payback as soon as possible. From the cost and return analysis, it was found the textile fabric business was another business worth investing in.

Keywords: Cost, Return, Hua-Dang-Teen-Gan Sarong

บทนำ

จังหวัดเพชรบูรณ์มีกลุ่มคนที่เรียกตนเองว่า “ไทหล่ม” อยู่อาศัยอย่างหนาแน่นในบริเวณพื้นที่ตอนบนของจังหวัด ได้แก่ อำเภอหล่มสัก และอำเภอหล่มเก่า วัฒนธรรมไทหล่มถือเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของผู้คนในท้องถิ่นซึ่งมีประวัติและพัฒนาการของบ้านเมืองที่มีมาอย่างยาวนานหลายร้อยปี ผู้คนในถิ่นนี้มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวทั้งด้านภาษา ประเพณี ความเชื่อ และการแต่งกาย โดยเฉพาะเอกลักษณ์อันโดดเด่นในการนุ่งขึ้นของสตรีชาวไทหล่ม (ธัญญาคำมี, 2561) ซึ่งมีรากฐานมาจากวัฒนธรรมล้านช้าง มีชินชนิดหนึ่งที่มีลักษณะโดดเด่นถือเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นเป็นที่รู้จักกันในนาม “ชินหมี่คั่นน้อย” หรือ “ชินหัวแดงตีนก่าน” (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ไทหล่ม), 2561) ปัจจุบันจังหวัดได้มีการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ให้ชินหัวแดงตีนก่านเป็นที่รู้จักมากขึ้น เพื่อช่วยอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ให้คงอยู่ต่อไป ส่งผลให้ปริมาณความต้องการซื้อมีมากขึ้นด้วย ดังนั้นการทอผ้าชินหัวแดงตีนก่านได้เปลี่ยนวิถีสตรีชาวไทหล่มจากการทอเพื่อใช้ภายในครัวเรือนมาเป็นการทอเพื่อจำหน่ายในเชิงพาณิชย์มากขึ้น และส่งผลให้เกิดการรวมตัวจัดตั้งเป็นกลุ่มทอผ้าในชุมชนต่าง ๆ เกิดการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน อีกทั้งยังสร้างอาชีพให้กับคนในชุมชน อีกทั้งยังช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวส่งผลให้ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนดีขึ้น หลังจากการจัดตั้งกลุ่มสมาชิกพบปัญหาทางด้านบัญชีค่อนข้างมาก เนื่องจากไม่ได้มีการรวบรวมและจดบันทึกรายรับ-รายจ่าย จึงไม่สามารถคำนวณต้นทุนผ้าขึ้นได้ การกำหนดราคาขายเป็นการตั้งขึ้นตามราคาของผ้าชนิดอื่น ๆ อีกทั้งยังส่งผลให้ไม่สามารถทราบผลการดำเนินงานที่แท้จริง ทางกลุ่มจึงเล็งเห็นความสำคัญของการรวบรวมข้อมูลทางด้านบัญชี การคำนวณต้นทุน และการกำหนดราคาขายที่เหมาะสม และการทราบถึงผลการดำเนินงานของกลุ่มก็เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนการดำเนินกิจการในอนาคต

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนผ้าชินหัวแดงตีนก่านในจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นงานวิจัยภายใต้ชุดโครงการวิจัย เรื่อง การเพิ่มมูลค่าผ้าทอพื้นเมืองในจังหวัดเพชรบูรณ์เพื่อสื่อสารอัตลักษณ์สู่การพัฒนาเชิงพาณิชย์ กระบวนการวิจัยดังกล่าวก็เพื่อให้ทราบถึงขั้นตอนการทอผ้า ต้นทุนซึ่งประกอบด้วย วัตถุดิบ ค่าแรง และค่าใช้จ่ายในการทอผ้า และเพื่อทราบรายได้จากการจำหน่าย กำไรขาดทุนของกลุ่ม โดยข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะช่วยให้กิจการของกลุ่มทอผ้า สามารถนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการวางแผน การบริหารต้นทุน การจัดซื้อวัสดุและอุปกรณ์ในการทอ การกำหนดราคาขาย

ผ้าขึ้นที่เหมาะสม และทราบถึงผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้น เพื่อเป็นประโยชน์ในการดำเนินงานของกลุ่ม ทั้งยังสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันและสร้างความแข็งแกร่งในการแข่งขันสำหรับธุรกิจประเภทสิ่งทอทั้งในประเทศและต่างประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการทอผ้าขึ้นหัวแดงตีนก่านในจังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนผ้าขึ้นหัวแดงตีนก่านในจังหวัดเพชรบูรณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประธานกลุ่มทอผ้าขึ้นหัวแดงตีนก่าน จำนวน 6 กลุ่ม แบ่งเป็น ใน อ.หล่มสัก ได้แก่ กลุ่มทอผ้าไทหล่มบ้านห้วย, กลุ่มทอผ้าฝ้ายบ้านดิว และกลุ่มทอผ้ากึ่งกระตูกบ้านวังร่อง ส่วนใน อ.หล่มเก่า ได้แก่ กลุ่มทอผ้าบ้านอีเลิศ, กลุ่มทอผ้าวัดศรีฐานวังบาล และกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไผ่

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure interview) โดยผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงของเนื้อหา และเลือกคำถามที่มีค่า IOC มีค่าเท่ากับ 0.8 และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ ซึ่งแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มทอผ้าขึ้นหัวแดงตีนก่าน

ส่วนที่ 2 : กระบวนการทอผ้าขึ้นหัวแดงตีนก่าน

ส่วนที่ 3 : ต้นทุนการทอผ้าขึ้นหัวแดงตีนก่าน

ส่วนที่ 4 : รายได้จากการจำหน่ายผ้าขึ้นหัวแดงตีนก่าน

ส่วนที่ 5 : ปัญหาและข้อเสนอแนะ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) จากการสอบถามข้อมูลต่าง ๆ จากกลุ่มทอผ้าขึ้นหัวแดงตีนก่านใน อ.หล่มสัก และ อ.หล่มเก่า เกี่ยวกับองค์ประกอบ ลวดลาย วิธีการทอ ต้นทุน และรายได้จากการจำหน่ายผ้าขึ้นหัวแดงตีนก่าน

3.2 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ศึกษาจากหนังสือ บทความ และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผ้าขึ้นหัวแดงตีนก่าน ประวัติความเป็นมา ลักษณะของผ้า วิธีการทอ การวิเคราะห์ต้นทุน และผลตอบแทน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องนั้นสามารถนำมาวิเคราะห์ได้ดังนี้

4.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผ้าขึ้นหัวแดงตีนก่านใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา

4.2 ต้นทุนและผลตอบแทนใช้การคำนวณหาต้นทุนรวมและต้นทุนเฉลี่ยต่อผืน รายได้จากการจำหน่าย กำไรสุทธิ ระยะเวลาคืนทุน อัตราผลตอบแทนต่อยอดขาย (Profit Margin) และอัตราผลตอบแทนต่อต้นทุน (B/C ratio)

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลของกลุ่มทอผ้าขึ้นหัวแดงตีนก่าน

กลุ่มทอผ้าขึ้นหัวแดงตีนก่านทั้ง 6 กลุ่ม ส่วนใหญ่สมาชิกมีประสบการณ์ทอผ้ามากกว่า 40 ปีขึ้นไป และได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ เส้นด้ายที่ใช้ในการทอ ได้แก่ ไหม ด้ายประดิษฐ์ และด้ายประดิษฐ์ผสมไหม

2. กระบวนการทอผ้าขึ้นหัวแดงตีนก่าน

ขึ้นหัวแดงตีนก่าน หรือขึ้นหมี่คั่นน้อย ถือเป็นขึ้นที่มีลักษณะโดดเด่นและเป็นอัตลักษณ์ของชาวไทหล่ม มีองค์ประกอบ 3 ส่วน ได้แก่ หัวขึ้น ตัวขึ้น และตีนขึ้น

2.1 หัวขึ้น เป็นส่วนที่มีสีแดงและอยู่บนสุดของขึ้น สามารถแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ หัวขึ้นมัดย้อม และหัวขึ้นคั่นจิดลาย

ภาพที่ 1 หัวขึ้นมัดย้อม (ซ้าย) และหัวขึ้นคั่นจิดลาย (ขวา)

2.2 ตัวขึ้น ถือเป็นส่วนสำคัญของขึ้น เนื่องจากการใช้การมัดหมี่เพื่อให้เกิดลวดลายต่าง ๆ สำหรับการวางลวดลายของผ้าขึ้น 1 ห้อง จะประกอบไปด้วย หมี่ใหญ่ หมี่รอง หมี่เล็ก และขึ้นด้วยการทอพื้นสีต่าง ๆ หรือข้ออ้อย หรือก่อม

หมี่ใหญ่

หมี่เล็ก

หมี่รอง

หมี่เล็ก

หมี่ใหญ่

ภาพที่ 2 ส่วนประกอบของหมี่ 1 ห้อง

2.2.1 ลายหลัก เป็นลวดลายที่พบบนขึ้นทั้งใน อ.หล่มสัก และ อ.หล่มเก่า ซึ่งมีทั้งหมด 9 ลาย ได้แก่ ลายปราสาทผึ้ง ลายนาคร ลายหงส์หรือเส้าหลา ลายขอ ลายขาเป๋ย ลายเอี้ย ลายตุ้ม ลายกระเบื้องคว่ำกระเบื้องหงาย (เพียงคว่ำเพียงหงาย) และลายหมากจับ

2.2.2 ลายผสม เป็นการนำลวดลายหลักมาโอบแดง หรือนำมาผสมผสานกันจนเกิดเป็นลายใหม่ เช่น ปราสาทผึ้งโอบแดง ลายนาครอบมงกุฏ ลายขอ 2 หาง ลายเอี้ยผสมดอกจิก เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีลวดลายเฉพาะที่จะปรากฏบนผ้าขึ้นของแต่ละอำเภอเท่านั้น เช่น ลายอกแมงมุม จะเป็นลวดลายที่พบในเขต อ.หล่มสัก และลายดอกแก้ว จะเป็นลวดลายที่พบในเขต อ.หล่มเก่า

ลายปราสาทผึ้ง

ลายขอ

ลายขาเป๋

ลายหงส์/เสาหลัก

ลายตุ้ม

ลายนาค

ลายกระเบื้องคว่ำกระเบื้องหงาย

ลายหมากจับ

ลายเอี้ยะ

ภาพที่ 3 ลวดลายบนตัวขึ้นหัวแดงดินก่าน

2.2.3 ขั้นตอนในการทอตัวขึ้น มีกระบวนการ ดังนี้

1) การมัดหมี่ถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการทอผ้า ซึ่งจะใช้เวลาประมาณ 5-10 วัน

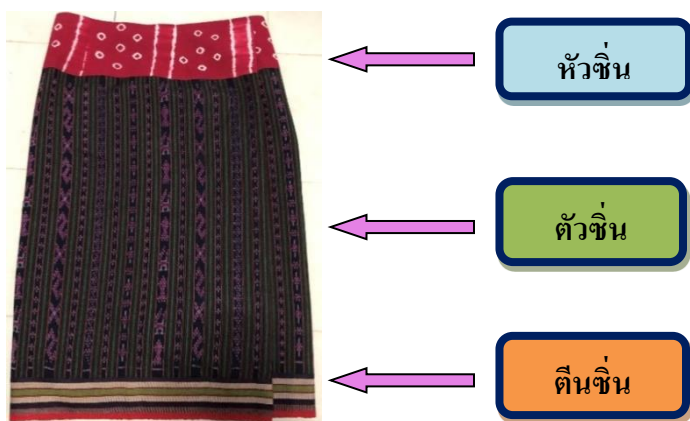
2) การย้อมเส้นไหมหรือด้ายประดิษฐ์จะใช้สีเคมีในการย้อม สีเคมีที่ใช้มีราคาขายส่งของละ 5 บาท ราคาขายปลีกของละ 7 บาท

3) การทอตัวขึ้นนั้นใช้เวลาทอประมาณ 2-3 วันต่อผืน โดย 1 ผืนจะมีความยาว 1.80 เมตร การขึ้นเส้นยืนครั้งหนึ่งจะทอตัวขึ้นได้ประมาณ 13-14 ผืน

2.3 ดินขึ้น (ก่าน) เป็นการทอผ้าลายขวาง ใช้สีพื้นเป็นสีเดียวกับตัวขึ้น และสลับสีด้ายด้วยสีสนสไตหรือสีเดียวกับลายมัดหมี่เพื่อให้เข้ากับตัวขึ้น

ภาพที่ 4 ดินขึ้น

ภาพที่ 5 ขึ้นหัวแดงตีนกำน

3. ต้นทุนในการทอผ้าขึ้นหัวแดงตีนกำน

แบ่งตามองค์ประกอบของผ้าขึ้น คือ หัวขึ้น ตัวขึ้น และตีนขึ้น โดยแต่ละองค์ประกอบจะจำแนกตามวัสดุในการทอ ได้แก่ ไหม และด้ายประดิษฐ์ สำหรับผลการคำนวณต้นทุนสามารถแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับต้นทุนรวม และต้นทุนต่อผืน (1 ผืน มีความยาวเท่ากับ 1.80 เมตร) ดังนี้

3.1 หัวขึ้น มี 2 ลักษณะ คือ หัวมัดย้อม และหัวคันขิดลาย ปัจจุบันกลุ่มทอผ้านิยมผลิตหัวขึ้นมัดย้อมจำหน่ายมากกว่าหัวขิด ดังนั้น ในการคำนวณต้นทุนจะอธิบายเพียงหัวขึ้นมัดย้อมเท่านั้น โดยจำแนกตามวัสดุในการทอ ประกอบด้วย ไหม และด้ายประดิษฐ์ สำหรับองค์ประกอบของต้นทุน คือ (1) วัตถุดิบ ได้แก่ ไหมดิบสีขาว ด้ายประดิษฐ์ และสีย้อมเคมี (2) ค่าแรงงาน ได้แก่ ค่ามัดย้อม ค่าย้อม และค่าทอผ้า (3) ค่าใช้จ่ายในการผลิตอื่น ๆ สำหรับการทอหัวขึ้น 1 เครือ จะได้หัวขึ้นโดยเฉลี่ยประมาณ 44 ผืน ซึ่งสามารถแสดงต้นทุนรวมและต้นทุนต่อผืนได้ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ต้นทุนในการทอหัวขึ้นมัดย้อมโดยเฉลี่ย

ประเภทวัสดุที่ใช้ในการทอ	ต้นทุนการทอหัวขึ้นมัดย้อม (บาท)	
	ต้นทุนรวม	ต้นทุนต่อผืน
1. ไหม	5,555	126.25
2. ด้ายประดิษฐ์	3,430	77.95

จากตารางที่ 1 พบว่า ต้นทุนในการทอหัวชิ้นมัดย้อม เมื่อจำแนกตามวัสดุที่ใช้ในการทอ แสดงให้เห็นว่า หัวชิ้นใหม่มีต้นทุนรวม เท่ากับ 5,555 บาท และต้นทุนต่อผืน เท่ากับ 126.25 บาท ซึ่งต้นทุนส่วนใหญ่เป็นค่าไหมดิบ และหัวชิ้นประเภทด้ายประดิษฐ์ มีต้นทุนรวม เท่ากับ 3,430 บาท และต้นทุนต่อผืน เท่ากับ 77.95 บาท ซึ่งต้นทุนส่วนใหญ่เป็นค่าด้ายประดิษฐ์

3.2 ตัวชิ้น ต้นทุนของตัวชิ้นเมื่อจำแนกตามวัสดุในการทอ ประกอบด้วย ไหม ด้ายประดิษฐ์ และด้ายประดิษฐ์ผสมไหม มีองค์ประกอบของต้นทุน คือ (1) วัตถุดิบ ได้แก่ ไหมดิบสีขาว ด้ายประดิษฐ์สีขาว และสีต่าง ๆ เช่น สีนํ้าเงิน สีม่วง และสีย้อมเคมี (2) ค่าแรงงาน ได้แก่ ค่ามัดและย้อม และค่าทอผ้า (3) ค่าใช้จ่ายในการผลิตอื่น ๆ สำหรับการทอตัวชิ้นในการขึ้นด้ายยืน 1 เครือ จะสามารถทอได้เฉลี่ยประมาณ 13 ผืน โดยสามารถแสดงต้นทุนรวม และต้นทุนต่อผืนจำแนกตามวัสดุการทอได้ตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ต้นทุนในการทอตัวชิ้นโดยเฉลี่ย

ประเภทวัสดุที่ใช้ในการทอ	ต้นทุนการทอหัวชิ้นมัดย้อม (บาท)	
	ต้นทุนรวม	ต้นทุนต่อผืน
1. ไหม	16,210	1,246.92
2. ด้ายประดิษฐ์	7,916	608.92
3. ด้ายประดิษฐ์ผสมไหม	9,336	718.15

จากตารางที่ 2 พบว่า ต้นทุนในการทอตัวชิ้นโดยเฉลี่ย เมื่อจำแนกตามวัสดุที่ใช้ในการทอ แสดงให้เห็นว่า ตัวชิ้นใหม่มีต้นทุนรวม เท่ากับ 16,210 บาท ต้นทุนต่อผืน เท่ากับ 1,246.92 บาท ส่วนตัวชิ้นชนิดด้ายประดิษฐ์มีต้นทุนรวม เท่ากับ 7,916 บาท ต้นทุนต่อผืน เท่ากับ 608.92 บาท และตัวชิ้นด้ายประดิษฐ์ผสมไหมมีต้นทุนรวม 9,336 บาท ต้นทุนต่อผืน เท่ากับ 718.15 บาท ต้นทุนส่วนใหญ่จะเกิดจากค่าไหม และค่าแรงในการทอ โดยเฉพาะชิ้นใหม่ ค่าแรงในการทอจะสูงที่สุดเนื่องจากทอยากกว่าด้ายประดิษฐ์

3.3 ตีนชิ้น ต้นทุนของตีนชิ้นเมื่อจำแนกตามวัสดุในการทอ ประกอบด้วย ไหม และด้ายประดิษฐ์ มีองค์ประกอบของต้นทุน คือ (1) วัตถุดิบ ได้แก่ ไหมดิบสีขาว ด้ายประดิษฐ์ สีต่าง ๆ เช่น สีนํ้าเงิน สีม่วง และสีย้อมเคมี (2) ค่าแรงงาน ได้แก่ ค่าย้อม และค่าทอผ้า

(3) ค่าใช้จ่ายในการผลิตอื่น ๆ สำหรับการทอตัวขึ้นในการขึ้นด้ายยืน 1 เครือ จะสามารถทอได้เฉลี่ยประมาณ 48 ผืน โดยสามารถแสดงต้นทุนรวมและต้นทุนต่อผืนจำแนกตามวัสดุการทอได้ตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ต้นทุนในการทอขึ้นโดยเฉลี่ย

ประเภทวัสดุที่ใช้ในการทอ	ต้นทุนการทอหัวขึ้นมัดย้อม (บาท)	
	ต้นทุนรวม	ต้นทุนต่อผืน
1. ไหม	5,655	117.81
2. ด้ายประดิษฐ์	3,920	81.67

จากตารางที่ 3 พบว่า ต้นทุนในการทอขึ้นโดยเฉลี่ย เมื่อจำแนกตามวัสดุที่ใช้ในการทอ แสดงให้เห็นว่า ตีนขึ้นไหมมีต้นทุนรวม เท่ากับ 5,655 บาท ต้นทุนต่อผืน เท่ากับ 117.81 บาท ต้นทุนส่วนใหญ่เป็นค่าไหมดิบ และตีนขึ้นด้ายประดิษฐ์มีต้นทุนรวมเท่ากับ 3,920 บาท ต้นทุนต่อผืน เท่ากับ 81.67 บาท ต้นทุนส่วนใหญ่เป็นค่าแรงในการทอ

4. ผลตอบแทนจากการจำหน่ายผ้าขึ้นหัวแดงตีนก่าน

ประกอบด้วย ยอดขาย และกำไร ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัสดุในการทอซึ่งได้แก่ ไหม ด้ายประดิษฐ์ และด้ายประดิษฐ์ผสมไหม โดยสามารถแสดงแสดงรายละเอียดได้ดังนี้

4.1 กำไรจากการจำหน่ายขึ้นหัวแดงตีนก่าน ผู้ทอหรือผู้จำหน่ายจะขายในลักษณะแยกชิ้นกล่าวคือ หัวขึ้น ตัวขึ้น และตีนขึ้น ซึ่งเป็นราคาแยกตามส่วนต่าง ๆ ซึ่งลูกค้าจะต้องนำไปเย็บเองมีเพียงกลุ่มทอผ้าวัดศรีฐานวังบาล จะดำเนินการเย็บพร้อมนุ่งสำหรับจำหน่ายไว้เรียบร้อยแล้ว ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้ว 1 เดือนจะขายขึ้นได้กลุ่มละประมาณ 10 ผืน ดังนั้น สามารถอธิบายผลกำไรจากการจำหน่ายขึ้นหัวแดงตีนก่านโดยเฉลี่ยต่อเดือนจำแนกตามวัสดุในการทอได้ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 4 ผลกำไรจากการจำหน่ายชิ้นหัวแดงดินก่าน (ไหม) โดยเฉลี่ยต่อเดือน

ผลิตภัณฑ์	ปริมาณ (ผืน)	ราคา	ยอดขาย	ต้นทุนรวม	กำไร	กำไรต่อผืน
1. หัวขึ้น	10	300	3,000	1,262.50	1,737.50	173.75
2. ตัวขึ้น	10	2,000	20,000	12,469.20	7,530.80	753.08
3. ดินขึ้น	10	200	2,000	1,178	822	82.20
รวม			25,000	14,909.70	10,090.30	1,009.03

จากตารางที่ 4 พบว่า ปริมาณขายชิ้นหัวแดงดินก่าน (ไหม) โดยเฉลี่ยต่อเดือน จำนวน 10 ผืน มีผลกำไรเฉลี่ยรวมทั้งสิ้น 10,090.30 บาท และกำไรต่อผืน เท่ากับ 1,009.03 บาท แบ่งเป็น หัวขึ้นมีกำไร เท่ากับ 1,737.50 บาท กำไรต่อผืน เท่ากับ 173.75 บาท ตัวขึ้นมีกำไร เท่ากับ 7,530.80 บาท กำไรต่อผืน เท่ากับ 753.08 บาท และดินขึ้นมีกำไร เท่ากับ 822 บาท กำไรต่อผืน เท่ากับ 82.22 บาท

ตารางที่ 5 ผลกำไรจากการจำหน่ายชิ้นหัวแดงดินก่าน (ด้ายประดิษฐ์) โดยเฉลี่ยต่อเดือน

ผลิตภัณฑ์	ปริมาณ (ผืน)	ราคา	ยอดขาย	ต้นทุนรวม	กำไร	กำไรต่อผืน
1. หัวขึ้น	10	200	2,000	779.50	1,220.50	122.05
2. ตัวขึ้น	10	700	7,000	6,089.20	910.80	91.08
3. ดินขึ้น	10	100	1,000	816.70	183.30	18.33
รวม			10,000	7,685.40	2,314.60	231.46

จากตารางที่ 5 พบว่า ปริมาณขายชิ้นหัวแดงดินก่าน (ด้ายประดิษฐ์) โดยเฉลี่ยต่อเดือน จำนวน 10 ผืนมีผลกำไรเฉลี่ยรวมทั้งสิ้น 2,314.60 บาท และกำไรต่อผืน เท่ากับ 231.46 บาท แบ่งเป็น หัวขึ้นมีกำไร เท่ากับ 1,220.50 บาท กำไรต่อผืน เท่ากับ 122.05 บาท ตัวขึ้นมีกำไร เท่ากับ 910.80 บาท กำไรต่อผืน เท่ากับ 91.08 บาท และดินขึ้นมีกำไร 183.30 บาท กำไรต่อผืน เท่ากับ 18.33 บาท

ตารางที่ 6 ผลกำไรจากการจำหน่ายชิ้นหัวแดงดินก่าน (ด้ายประดิษฐ์ผสมไหม) โดยเฉลี่ยต่อเดือน

ผลิตภัณฑ์	ปริมาณ (ผืน)	ราคา	ยอดขาย	ต้นทุนรวม	กำไร	กำไรต่อผืน
1. หัวขึ้น	10	200	2,000	779.50	1,220.50	122.05
2. ตัวขึ้น	10	800	8,000	7,181.50	818.50	81.85
3. ดิ้นขึ้น	10	100	1,000	816.70	183.30	18.33
รวม			11,000	8,777.70	2,222.30	222.23

จากตารางที่ 6 พบว่า ปริมาณขายชิ้นหัวแดงดินก่าน (ด้ายประดิษฐ์ผสมไหม) โดยเฉลี่ยต่อเดือน จำนวน 10 ผืนมีผลกำไรเฉลี่ยรวมทั้งสิ้น 2,222.30 บาท และกำไรต่อผืน เท่ากับ 222.23 บาท แบ่งเป็นหัวขึ้นมีกำไร เท่ากับ 1,220.50 บาท กำไรต่อผืน เท่ากับ 122.05 บาท ตัวขึ้นมีกำไร เท่ากับ 818.50 บาท กำไรต่อผืน เท่ากับ 81.85 บาท และดิ้นขึ้นมีกำไร เท่ากับ 183.30 บาท กำไรต่อผืน เท่ากับ 18.33 บาท

สำหรับกลุ่มทอผ้าวัดศรีฐานวังบาล อำเภอหล่มเก่า ส่วนใหญ่จะขายเป็นชิ้นสำเร็จ กล่าวคือ จะทำการตัดเย็บชิ้นให้พร้อมใส่ เนื่องจากสมาชิกในกลุ่มมีผู้ที่สามารถตัดเย็บผ้าชิ้นสำเร็จได้ โดยสามารถแสดงรายละเอียดผลการวิเคราะห์กำไรได้ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ผลกำไรจากการจำหน่ายชิ้นสำเร็จรูป (ด้ายประดิษฐ์ผสมไหม) โดยเฉลี่ยต่อเดือน

ปริมาณ	ราคา	ยอดขาย	ต้นทุนชิ้น	ค่าเย็บ	ต้นทุนรวม	กำไร	กำไรต่อผืน
10 ผืน	1,500	15,000	8,777.70	3,000	11,777.70	3,222.30	322.23

จากตารางที่ 7 พบว่า กลุ่มที่นำผ้าชิ้นตัวแดงดินก่านมาเย็บให้เป็นชิ้นสำเร็จรูปนั้นมี ยอดขาย 15,000 บาท มีต้นทุนรวม 11,770.70 บาท มีกำไรเฉลี่ยรวมทั้งสิ้น 3,222.30 บาท และมีกำไรต่อผืน 322.23 บาท

4.2 การวิเคราะห์ผลตอบแทน จากข้อมูลค่าใช้จ่ายในการลงทุน ต้นทุนในการทอผ้าชิ้น รายได้จากการจำหน่ายชิ้น กำไร(ขาดทุน) และข้อมูลอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย (SME Development Bank) ประมาณร้อยละ 7 (ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย,

2563) ซึ่งเป็นธนาคารที่ผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมใช้เป็นแหล่งเงินทุน ดังนั้น อัตราผลตอบแทนต่อยอดขาย (Profit Margin) จวระยะเวลาคืนทุน (PB) และอัตราส่วนผลตอบแทนต่อต้นทุน (B/C ratio) โดยจำแนกตามวัสดุที่ใช้ในการทอ ได้แก่ ไหม ด้าย ประดิษฐ์ ด้ายประดิษฐ์ผสมไหม ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดได้ตามตารางที่ 8

ตารางที่ 8 การวิเคราะห์ผลตอบแทนของชิ้นหัวแดงตีนก่าน

ประเภทวัสดุที่ใช้ในการทอ	ระยะเวลาคืนทุน (Payback Period)	อัตราผลตอบแทน ต่อยอดขาย (Profit Margin)	อัตราผลตอบแทน ต่อต้นทุน (B/C ratio)
1. ไหม	6 เดือน	40.36%	1.68
2. ด้ายประดิษฐ์	13 เดือน	23.15%	1.30
3. ด้ายประดิษฐ์ผสมไหม	9 เดือน	21.48%	1.27

จากตารางที่ 8 การวิเคราะห์ผลตอบแทน พบว่า ชิ้นหัวแดงตีนก่านประเภทไหม มีระยะเวลาคืนทุนเร็วที่สุดซึ่งใช้ระยะเวลาเพียง 6 เดือน ซึ่งมีอัตราผลตอบแทนต่อยอดขาย สูงที่สุดร้อยละ 40.36 และอัตราผลตอบแทนต่อต้นทุน เท่ากับ 1.68 ซึ่งมีความมากกว่า 1 แสดงให้เห็นว่า การจำหน่ายชิ้นหัวแดงตีนก่านประเภทไหมคุ้มค่ากับการลงทุนมากที่สุด

5. ปัญหาเกี่ยวกับผ้าชิ้นหัวแดงตีนก่าน ในอำเภอหล่มสัก และอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถสรุปได้ดังนี้

5.1 ข้อกล่าวหาหรือข้อห้ามในการนุ่งชิ้นหัวแดงตีนก่าน ชิ้นก็คือผ้านุ่ง กล่าวคือ ไม่ควรนำไปทำอย่างอื่น เช่น ไม่ควรนำหัวชิ้นมาทำเป็นผ้าเปียงหรือผ้าสไบ ไม่ควรนำตีนชิ้น มาตกแต่งเสื้อผ้า และไม่นำชิ้นไปตัดเป็นเสื้อเพื่อสวมใส่ เป็นต้น

5.2 ปัญหาที่พบในการทอชิ้นหัวแดงตีนก่าน

5.2.1 ปริมาณผ้าชิ้นหัวแดงตีนก่านไม่เพียงพอกับความต้องการของลูกค้า เนื่องจากผู้ทอผ้าส่วนใหญ่มีเป็นผู้สูงอายุ อีกทั้ง กระบวนการมัดหมี่ ย้อม และทอใช้ระยะเวลานาน

5.2.2 ขาดกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่สนใจในการทอผ้าทอชิ้นหัวแดงตีนก่าน

5.2.3 ราคาผ้าและไหมมีแนวโน้มสูงขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้ต้นทุนในการผลิตเพิ่มขึ้น

อภิปรายผล

1. ผ้าชิ้นหัวแดงตีนก่านมีหลายราคาขึ้นอยู่กับวัสดุที่ใช้ในการทอ ถ้าเป็นด้ายประดิษฐ์ราคาจะถูกกว่าไหม เนื่องจากเส้นไหมมีราคาค่อนข้างสูง ผ้าชิ้นหนึ่งผืนมีกระบวนการหลายขั้นตอน เช่น มัดหมี่ ย้อมสี การทอ เป็นต้น จึงใช้เวลาในการผลิตค่อนข้างนาน ทำให้ต้องขายราคาสูง ประมาณ 1,000–2,500 บาท หากเป็นผ้าชิ้นไหมราคาจะค่อนข้างสูง หากเป็นผ้าชิ้นจากด้ายประดิษฐ์ราคาก็ต่ำกว่า ซึ่งสอดคล้องกับวรรณมา โชคบันดาลสุข, กุลยา อนุโลก และ วรลักษณ์ ทองประยูร (2558) ที่กล่าวว่า ผ้าที่ทำจากด้ายประดิษฐ์สามารถจำหน่ายได้ในราคาถูก เนื่องจากต้นทุนค่าด้ายประดิษฐ์ต่ำกว่าไหม นอกจากทางกลุ่มจะนำต้นทุนค่าเส้นไหมและเส้นด้ายมาเป็นตัวกำหนดราคาขายแล้วนั้น กลุ่มยังใช้แนวทางในการกำหนดราคาขายตามคู่แข่งหรือกลุ่มทอผ้าประเภทอื่น โดยไม่ได้คำนึงถึงว่าราคาขายนั้นครอบคลุมต้นทุนที่เกิดขึ้นจริง จากผลการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน แสดงให้เห็นว่า ราคาขายในปัจจุบันส่งผลให้ทางกลุ่มมีกำไรทุกผลิตภัณฑ์แตกต่างกันไป ดังนั้น หากกลุ่มต้องการปรับราคาขายในอนาคตอาจจะต้องนำแนวคิดการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนมาเป็นแนวทางในการกำหนดราคาผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ของกลุ่มต่อไป

2. ปัจจุบันขึ้นราคาเส้นไหมและด้ายประดิษฐ์มีแนวโน้มสูงขึ้น ส่งผลกระทบต่อต้นทุนของผ้าชิ้นที่เพิ่มขึ้นตามไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ พิมพ์พิสุทธิ ศรีนิสสวัสดิ์, วรรณภา ประนาเส, ณัฐริกา ลุงไธสง, พรพิมล ตงทอง, สุพัตรา รักการศิลป์ และ ผกามาต มุลวันดี (2561) ที่กล่าวไว้ว่า ต้นทุนส่วนใหญ่จากการทอผ้าชิ้นตีนแดงด้วยเส้นด้ายประดิษฐ์มาจากค่าหมี่ หากราคาค่าหมี่สูงก็จะส่งผลให้ต้นทุนสูงตามไปด้วย ในขณะที่สภาวะทางเศรษฐกิจแบบนี้การปรับราคาขายเพิ่มขึ้นนั้นคงเป็นไปได้ยาก หากมีการขึ้นราคาอาจส่งผลต่อยอดขายที่ลดจำนวนลงได้ ดังนั้น กลุ่มทอผ้าใน อ.หล่มสัก และ อ.หล่มเก่า ควรมีการรวมตัวกันเพื่อสร้างเครือข่ายทางธุรกิจในการจัดซื้อวัสดุทอผ้า ได้แก่ ไหม ด้ายประดิษฐ์ และสีย้อมผ้า โดยการสั่งร่วมกันทีละมาก ๆ ส่งผลให้ต้นทุนในการสั่งซื้อลดลง ซึ่งสอดคล้องกับบุษชรา พิงวิริยะ (2557) ที่กล่าวว่า การจัดซื้อวัตถุดิบในปริมาณมากๆ จะทำให้ได้ราคาต้นทุนที่ต่ำ ลง นอกจากนี้ยังช่วยให้กลุ่มสามารถต่อรองราคาส่งได้ อีกทั้งยังช่วยลดค่าขนส่งในการสั่งซื้ออีกด้วย ถือเป็นอีกหนึ่งทางเลือกสำหรับการลดต้นทุนในการจัดซื้อวัสดุทอผ้าของกลุ่มได้

3. การทอผ้าชิ้นหัวแดงตีนก่าน มีส่วนประกอบของต้นทุน ได้แก่ (1) วัตถุดิบประกอบด้วย ไหม ด้ายประดิษฐ์ สีย้อมเคมี (2) ค่าแรง ประกอบด้วย ค่ามัดหมี่และย้อม

ค่าแรงการทอ (3) ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ซึ่งจากผลการวิเคราะห์อัตราส่วนผลตอบแทนต่อต้นทุน (B/C ratio) พบว่า ผ้าชิ้นทั้ง 3 ชนิด มีค่ามากกว่า 1 แสดงให้เห็นว่า การทอผ้าชิ้นเพื่อการจำหน่ายของกลุ่มนั้น มีความคุ้มค่าต่อการลงทุน ซึ่งสอดคล้องกับ วีรพันธ์ พาวดี (2558) ที่กล่าวไว้ว่า การผลิตผ้าทอและผลิตภัณฑ์จากผ้าทอนับเป็นธุรกิจที่มีความสามารถในการทำกำไรและมีจำนวนเงินลงทุนไม่สูงนัก นอกจากนี้ผลกำไรจากการจำหน่ายผ้าชิ้น เมื่อจำแนกตามวัสดุที่ใช้ในการทอ พบว่า ชิ้นประเภทไหมมีกำไรมากกว่าวัสดุชนิดอื่น ๆ ส่งผลให้กลุ่มที่ทอด้วยไหมจะไม่นิยมทอด้ายประดิษฐ์ โดยให้เหตุผลว่า กระบวนการมัดหมี่เหมือนกัน ใช้ระยะเวลาในการมัดและทอเท่ากัน แต่ขายได้ในราคาที่ต่ำกว่า ซึ่งถือว่าไม่คุ้มค่ากับการลงทุน ในขณะที่บางกลุ่มจะมองในมุมที่ว่า การขายชิ้นประเภทด้ายประดิษฐ์หรือด้ายประดิษฐ์ผสมไหม ราคาขายและผลกำไรต่ำกว่าก็จริงแต่เพื่อเน้นให้ขายได้จำนวนมากและรวดเร็ว ไม่มีผ้าชิ้นตกค้าง ส่งผลให้เงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่มสามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การจำหน่ายผ้าชิ้นหัวแดงตีนก่านของแต่ละกลุ่ม มีการเลือกใช้วัสดุที่แตกต่างกันไป บางกลุ่มเน้นไหม บางกลุ่มเน้นด้ายประดิษฐ์ บางกลุ่มมีทั้งไหมและด้ายประดิษฐ์ อีกทั้งมีการจำหน่ายผ้าชิ้นหัวแดงตีนก่านที่ตัดเย็บสำเร็จแล้วอีกด้วย ถือเป็นการเพิ่มทางเลือกให้แก่ลูกค้าในการเลือกซื้อผ้าชิ้นให้ตรงกับความต้องการและความพร้อมทางการเงิน จากผลการวิเคราะห์กำไร อัตราผลตอบแทนต่อยอดขาย อัตราผลตอบแทนต่อต้นทุน และระยะเวลาคืนทุนของผ้าชิ้นหัวแดงตีนก่าน แสดงให้เห็นว่า การทอผ้าจำหน่ายในยุคปัจจุบันนี้มีผลตอบแทนที่ดีในทุก ๆ ผลิตภัณฑ์ ส่งผลให้ธุรกิจเกี่ยวกับผ้าทอนั้นมีผลกำไรค่อนข้างดี สามารถเติบโตได้อย่างต่อเนื่อง จึงถือเป็นอีกหนึ่งธุรกิจที่น่าลงทุน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 กลุ่มทอผ้าชิ้นหัวแดงตีนก่าน ควรมีการควบคุมและพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่กระบวนการมัดหมี่และการย้อมเพื่อให้ลวดลายมีความคมชัด สีสันสวยงาม อีกทั้งขั้นตอนในการทอเนื้อผ้าต้องแน่นเรียบเนียนเสมอกันตลอดทั้งผืน

1.2 ปัจจุบันผ้าชิ้นไม่เพียงพอกับความต้องการของลูกค้า จึงควรมีการแบ่งงานให้กับสมาชิกในกลุ่มตามความถนัดและชำนาญ กล่าวคือ สมาชิกที่ถนัดทำหัวชิ้น สมาชิกที่

ถนอมมัดย้อมและทอตัวขึ้น สมาชิกที่ถนัดทอตีนขึ้น สมาชิกถนัดส่วนไหนให้นำมาจำหน่าย เพื่อผลิตสินค้าได้เร็วขึ้น นอกจากนี้ บางกลุ่มได้มีการจ้างชาวบ้านในชุมชนที่มีความสามารถมัดหมี่ลวดลายต่าง ๆ และย้อม เพื่อที่สมาชิกในกลุ่มจะได้ทำการทอเพียงอย่างเดียว ซึ่งวิธีการนี้ส่งผลให้ทางกลุ่มสามารถผลิตสินค้าออกจำหน่ายได้มากขึ้นกว่าเดิมอีกด้วย

1.3 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ (New product development) จากผ้าขึ้นหรือเศษผ้าขึ้นหัวแดงตีนก่านเพื่อเพิ่มมูลค่านั้น ยังคงมีข้อจำกัดในเรื่องของข้อคล้าหรือข้อห้ามตามความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรม จึงไม่สามารถนำผ้าขึ้นในแต่ละส่วนมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ประเภทเสื้อได้ และไม่นำหัวขึ้นมาเป็นผ้าเปี่ยงหรือผ้าสบไ้ แต่ในปัจจุบันกลุ่มทอผ้าต้องการที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เกิดความหลากหลายมากขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าในทุกกลุ่ม จึงหาแนวทางในการพัฒนาที่ไม่ขัดกับข้อคล้าดังกล่าว โดยกลุ่มใน อ.หล่มเก่าให้ความสนใจและได้ทดลองพัฒนาผลิตภัณฑ์จากขึ้น ได้แก่ กระเป๋ารูปแบบต่าง ๆ ซองใส่ iPad/Tablet อีกทั้งยังได้นำวิธีการมัดย้อมหัวขึ้น แต่ออกแบบลวดลายที่แตกต่างให้สามารถทำเป็นผ้าเปี่ยงหรือผ้าสบไ้ได้ นอกจากนี้ ทางกลุ่มทอผ้าไทหล่มบ้านห้วย ใน อ.หล่มสัก ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับข้อคล้าเอาไว้ว่า หากเปลี่ยนลวดลายของขึ้นจากลายหมี่ครีว (ลายผสมผสานประมาณ 7-12 ลาย ในผืนเดียว) มาเป็นหมี่ตาเดียว กล่าวคือ ผ้าขึ้น 1 ผืนจะมัดลายเหลือเพียงแค่ 1-2 ลายเท่านั้น ก็จะสามารถนำไปพัฒนาเป็นเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายได้ ซึ่งถือว่าไม่ขัดต่อข้อคล้าที่สืบทอดต่อกันมา

1.4 ทางกลุ่มสามารถนำข้อมูลต้นทุนการผลิตและวิธีการคำนวณต้นทุนของขึ้นแต่ละประเภทไปเป็นแนวทางในการกำหนดราคาขายที่เหมาะสม นอกจากนี้กลุ่มยังสามารถนำวิธีการวิเคราะห์ผลตอบแทน ไปเป็นแนวทางในการจัดทำและวิเคราะห์ผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นในอนาคตได้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนจากการทอผ้าชนิดอื่น ๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์
- 2.2 การพัฒนาลวดลายผ้าทอพื้นเมืองไทหล่ม จังหวัดเพชรบูรณ์
- 2.3 การพัฒนาคุณภาพการย้อมสีธรรมชาติของผ้าทอไทหล่ม

เอกสารอ้างอิง

- ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย. (2563). **อัตราดอกเบี้ยสินเชื่อ**. สืบค้นเมื่อ 24 ธันวาคม 2563, จาก <https://www.smebank.co.th/interest-rates/loan-interest-rates-and-discounts>.
- ธัญญา คำมี. (2561, 14 มกราคม). **จีนหมีคั่นน้อยหรือจีนหัวแดงตื่นกาน**. มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม กลุ่มอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทหลวงกลุ่มมูลมั่งท่ากกแก อ.หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์. สัมภาษณ์.
- นุชชรา พึ่งวิริยะ. (2557). **การจัดการเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินธุรกิจสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ กรณีศึกษา: ผลิตภัณฑ์ผ้าฝืน ในจังหวัดสงขลา**. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- พิพิธภัณฑลหม่ศักดิ์ (ไทหลวง). (2561). **การนุ่งขึ้นไทหลวง**. พิพิธภัณฑลหม่ศักดิ์ (ไทหลวง) ตำบลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
- พิมพ์พิสุทธิ ศรีณีสวัสดิ์, วรณภา ประนาเส, ณัฐริกา ลุงไธสง, พรพิมล ตงทอง, สุพัตรา รักการศิลป์ และ ผกามาศ มูลวันดี. (2561). **การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนจากการทอผ้าขึ้นดินแดงด้วยเส้นด้ายประดิษฐ์ของชุมชนบ้านคูบอน ตำบลคูเมือง อำเภอกูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์**. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 13(1), 95-103.
- วรรณา โชคบันดาลสุข, กุลยา อนุโลก และ วรลักษณ์ ทองประยูร. (2558). **การพัฒนากลยุทธ์การแข่งขันตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์สำหรับผ้าทอพื้นเมืองไทยทรงดำในจังหวัดราชบุรี**. วารสารสมาคมนักวิจัย, 20(1), 62-73.
- วีรนนท์ พาวดี. (2558). **ต้นทุนและผลตอบแทนจากผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองลายภูเขาทองกลุ่มเย็บผ้าบ้านสันหลวง อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ปริญญา บัญชีมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

การปรับวงดนตรีไทย กรณีศึกษา ครูไชยยะ ทางมีศรี THAI MUSIC ARRANGEMENT OF KRU CHAIYA TANGMEESRI'S CASE STUDY

เบญจา กำจาย, เจตวรา ลอยลม, เมืองมนต์ เขียวสีทอง, สรวุฒิ พิงอินทร์, อนุสรณ์ คดีเวียง
และ ภัทระ กัมฉัยง*

Benja Kamjay, Jadvara Loylom, Muangmon Khiaosrithong, Sarawut Peung-in,
Anuson Kadeewiang and Patara Kimchiang*

คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย
Faculty of Art Education, Bunditpatanasilpa Institute, Sukhothai

Received: 23 June 2021

Accepted: 11 January 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการปรับวงดนตรีไทย กรณีศึกษา ครูไชยยะ ทางมีศรี มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาแนวทางการปรับวงดนตรีไทย ของครูไชยยะ ทางมีศรี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ การสังเกต มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนาม ข้อมูลภาคสนามได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต จากผู้ปรับวง 1 คน และกลุ่มผู้บรรเลง 3 คน ในเขตพื้นที่สำนักงานการสังคีต กรมศิลปากร ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2562 ถึงเดือนมกราคม 2563 นำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้องด้วยวิธีการแบบสามเส้า วิเคราะห์ตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ และนำเสนอผลการวิจัย ด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ สามารถสรุปผลได้ดังนี้ ขั้นตอนการเตรียมความพร้อมของครูไชยยะ ทางมีศรี มี 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนการคัดเลือกเพลง การคัดเลือกผู้บรรเลง และการเตรียมตัวของผู้บรรเลงก่อนการปรับวง ซึ่งในการคัดเลือกเพลง ต้องคำนึงถึงโอกาส เวลาที่จะใช้ในการบรรเลง และมีการศึกษาองค์ประกอบของเพลงเพื่อกำหนดเพลงให้เหมาะสมในกิจกรรมนั้น ๆ การคัดเลือกผู้บรรเลง ต้องคำนึงถึงทักษะของผู้บรรเลงให้มีทักษะอยู่ในระดับเดียวกันเพื่อความสะดวกในการปรับวง และการเตรียมตัวของผู้บรรเลงก่อนการปรับวง ผู้บรรเลงต้องมีความรู้พื้นฐานในเรื่องเพลงนั้น ๆ มีความรู้ขั้นพื้นฐานในเรื่องทำนองหลักและการแปรทำนอง

* ผู้ประสานงาน: ภัทระ กัมฉัยง

อีเมล: ampiece2533@gmail.com

สำหรับขั้นตอนการปรับวงของครูไชยยะ ทางมีศรี ในเพลงโหมโรงไอยเรศ เพลงเขมร ไทรโยค สามชั้น และเพลงเต่ากินผักบุ้ง สองชั้น จะเน้นการบรรเลงที่มีความไพเราะและ เรียบร้อย ของสำนวนกลอน และจะแตกต่างกันไปที่ลักษณะการบรรเลง สำหรับเพลงโหมโรง ไอยเรศ มีการปรับทำนองหลักให้เหมือนกันปรับบทบาทในการบรรเลงให้แต่ละเครื่องแปร ทางอย่างอิสระตามความเหมาะสม และมอบหมายบทบาทหน้าที่ของแต่ละเครื่องมือ คือ ให้ขลุ่ยเป็นผู้บรรเลงขึ้นเพลง ส่วนวิธีการลงจบเพลงจะลงพร้อมกันทุกเครื่องมือ แต่ระนาด เอกสามารถมีวิธีในการบรรเลงลงเพลงที่หลากหลายกว่าเครื่องมืออื่นโดยใส่กลวิธีต่าง ๆ ได้แก่ การสะบัด สะเดาะ ขยี้ รัว ในแต่ละท่อน ทุกเครื่องมือสามารถใส่กลวิธีพิเศษเข้าไปใน ทำนองเพลงได้ เพลงเขมรไทรโยค สามชั้น ต้องบรรเลงทำนองหลักให้มีความเรียบร้อยพร้อม เปรียงของทุกเครื่องมือ มีการแปรทางเล็กน้อยในส่วนของ ระนาดเอก ซอด้ และขลุ่ย มีกลวิธี พิเศษในเครื่องดนตรีประเภทตี คือ การตีส่งมือ หรือการบรรเลงกึ่งซอกึ่งแซน มีการสะบัด และการบรรเลงทางเก็บของเครื่องดนตรีประเภทระนาดเอก เพื่อให้เพลงเกิด ความไพเราะ มีความกลมกลืนของเสียง และน่าสนใจมากยิ่งขึ้น เพลงเต่ากินผักบุ้ง สองชั้น มีการปรับบทบาท ในการบรรเลงของแต่ละเครื่องมือ คือ ให้ฆ้องวงใหญ่เป็นผู้ดำเนินทำนองหลัก ส่วนเครื่อง ดนตรีชนิดอื่น ๆ สามารถแปรทำนองได้อย่างอิสระตามความสามารถของผู้บรรเลงที่เป็น ทำนองเฉพาะ ของแต่ละเครื่องมือและมีความแตกต่างกันของสำนวนกลอนในแต่ละท่อน โดย สำนวนกลอน มีความสอดคล้อง กลมกลืนกับทำนองหลัก ในส่วนของการว่าดอก จะให้ซอด้ เป็นผู้บรรเลง ซึ่งในเพลงเต่ากินผักบุ้ง สองชั้น ครูไชยยะ ทางมีศรี ได้ใส่กลวิธีพิเศษต่าง ๆ สอดแทรกเข้าไป คือ ให้ระนาดเอกบรรเลงขยี้ในการรับร้อง และการบรรเลงลูกหมัด สองชั้น ตามแบบแผนของดนตรีไทย

คำสำคัญ: การปรับวง, ดนตรีไทย, ไชยยะ ทางมีศรี

Abstract

This research is Thai music arrangement of Kru Chaiya Tangmeesri's case study which aims to study how Kru Chaiya Tangmeesri conducting Thai music. The research tools included Interview, Observation, Document and Field Data Collection. Field Data have been collected by interviewing and observing

the conductor and 3 players in Office of Performing Arts since November 2019 to January 2020 and collecting data by using Data Triangulation, Analyzing by purposes and presenting the study results by descriptive analysis.

The preparation has 3 stages which are music selection, player selection and self preparation before playing. The stage of music selection need to be considered for purpose and timing to play and studying about component of music to selecting music for those activities. For the player selection, It needs to be considered for skills of players for an easiness of music arrangement and preparation of players. Players should have basic knowledge of music, theme and variations.

For the Thai music arrangement's method of Kru Chaiya Tangmeesri in Hom Rong Ayres music, Khmer Sai Yok Sam Chan music and Tao Kin Pak Boong Song Chan music. The play will be attend to tunefulness and neatness of poem. For Hom Rong Ayres music,

Keywords: Arrangement, Thai music, Chaiya Tangmeesri

บทนำ

ดนตรีไทย เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติไทย ครู อาจารย์ ผู้สร้างสรรค์ทุกยุคทุกสมัยได้สั่งสมความรู้ ความงามอันเป็นศิลปะทางดนตรีอย่างประณีต ทำให้หลักวิชาการมีความก้าวหน้าอย่างสูงสุด นอกจากนี้ได้มีการพัฒนาองค์ความรู้ทำให้ได้องค์ความรู้ทางดนตรีไทย ในด้านต่าง ๆ เช่น ประเภทของเพลง ระบบเสียง เครื่องดนตรีไทย วงดนตรีไทย การดำเนินทำนอง การประพันธ์เพลง การปรับวง การประสมวงดนตรีไทย เป็นต้น ความสำคัญดังกล่าว ปรากฏเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ทำให้ศาสตร์ทางดนตรีไทย มีความก้าวหน้าอย่างสูงสุด เป็นประโยชน์ต่อวงการวิชาชีพดนตรีไทย เป็นอย่างมาก

องค์ความรู้ด้านการปรับวงวงดนตรีไทยนั้นถือได้ว่าเป็นวิชาการขั้นสูงทางด้านดนตรีไทย เพราะผู้ที่ทำหน้าที่ปรับวงจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับศาสตร์ทางดนตรีไทยเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องประเภทของเพลง ระบบเสียง เครื่องดนตรีไทย วงดนตรีไทย การดำเนิน

ทำนอง การประสมวงดนตรีไทย หน้าทีของเครื่องดนตรีไทย โดยนำความรู้ด้านดุริยางคศิลป์ มาใช้ในการปรับวงดนตรีไทยให้เป็นไป ตามแบบแผนของดนตรีไทยได้อย่างเหมาะสม

การปรับวงนั้น คือวิธีการวางรูปแบบในการบรรเลงดนตรีไทยให้ไพเราะเหมาะสม เป็นระบบขึ้นตามจินตนาการและรสนิยมของผู้ปรับวง โดยผู้ปรับวงมักพิจารณาจากนักดนตรี เครื่องดนตรี และทางเพลงในการบรรเลง เช่น เลือกนักดนตรีที่มีความสามารถในการบรรเลง ได้ถูกต้องตามลักษณะของเพลงนั้น บรรเลงให้มีทางเพลงที่ไพเราะยิ่งขึ้นแตกต่างจากที่เคย บรรเลงมาแล้ว เลือกเครื่องดนตรีที่มีเสียงเหมาะกับเพลงนั้น ๆ และยังต้องพิจารณาให้ เหมาะสมกับสถานที่ที่จะบรรเลงภายในหรือภายนอกอาคาร รวมทั้งลักษณะเวทีที่ใช้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545) ผู้ที่สามารถทำการปรับวงดนตรีไทยได้ ต้องเป็นผู้ที่แตกฉานใน ทุกองค์ประกอบของการบรรเลงดนตรีไทยอย่างแท้จริง จึงจะสามารถทำการปรับวงดนตรี ไทยออกมาได้อย่างบรรลุวัตถุประสงค์และเปี่ยมไปด้วยคุณภาพของการบรรเลง สำหรับบรม ครูทางด้านดนตรีไทยที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ในด้านการปรับวงดนตรีไทย และมีชื่อเสียง ท่านหนึ่งก็คือ ครูไชยยะ ทางมีศรี

ครูไชยยะ ทางมีศรี เป็นศิลปินอาวุโสตำแหน่ง ผู้ชำนาญการพิเศษด้านดนตรีไทย เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรีไทยทั้งในด้านทฤษฎี และด้านปฏิบัติ รวมถึงเป็นผู้ที่มีความสามารถในการปรับวงดนตรีไทยได้เป็นอย่างดี ได้รับการยกย่องว่าเป็นคลังเพลงโบราณ ที่ไม่เพียงแม่นยำชำนาญซ้องวงใหญ่ แม้ในเชิงกลอนระนาดก็มีความงดงามเช่นกัน ครูไชยยะ ทางมีศรี ได้เรียนดนตรีไทยกับครูที่มีชื่อเสียงมากมาย เช่น ครูรวม พรหมบุรี ครูบุญยงค์ เกตุคง ครูบุญยัง เกตุคง เป็นต้น อีกทั้งยังมีผลงานด้านการปรับวงดนตรีไทยอีกมากมาย เช่น เป็นครู ผู้สอนดนตรีไทยให้กับนักศึกษา และศิลปินในสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ เป็นครูผู้สอน และผู้ ปรับวงให้กับนักดนตรีในวังมฤคทายวัน เป็นผู้ปรับเพลง และปรับวงให้แก่วงดนตรีไทยของ สำนักการสังคีต กรมศิลปากร เป็นครูผู้สอนและผู้ปรับวงให้นักดนตรีในสำนักการสังคีตกรม ศิลปากร ในงานการแสดงระบำ โขน ละครรายการศรีสุขนาฏกรรม ณ โรงละครแห่งชาติ เป็นกรรมการในการตัดสินการจัดการประกวดดนตรีไทยทุกประเภท เช่น การประกวดวงปี พาทย์ไม้นวม และเดี่ยวเครื่องดนตรีไทย ณ ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ สถาบันบัณฑิต พัฒนศิลป์ มหาวิทยาลัยบูรพา และมหาวิทยาลัยรังสิต เป็นผู้บรรเลงซ้องวงใหญ่ วงปีพาทย์ นางหงส์ เครื่องใหญ่ กรมศิลปากร ในงานพระราชพิธีบำเพ็ญ พระราชกุศลถวายพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท พระบรม

มหाराชาวัง เป็นผู้เรียบเรียงบทเพลงสำราญดนตรีกลอง ในการแสดงมหรสพสมโภช เนื่องในโอกาส มหามงคลพระราชพิธีบรมราชาภิเษก วงมหาดูริยางค์ไทยแห่งรัตนโกสินทร์เป็นต้น

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง การปรับวงดนตรีไทย กรณีศึกษา ครูไชยยะ ทางมีศรี เพื่อเป็นการศึกษาแนวทางในการปรับวงดนตรีไทยตามแนวทาง ของครูไชยยะ ทางมีศรี อย่างเป็นรูปธรรม อันเป็นความรู้ที่ควรค่าแก่การศึกษา เพื่อส่งเสริมความก้าวหน้า ทางวิชาการดนตรีไทย ทั้งยังเป็นประโยชน์แก่นุชนรุ่นหลัง ที่มีความสนใจในเรื่อง การปรับวงดนตรีไทยเพื่อสามารถนำข้อมูลไปเป็นแบบแผนหรือแนวทางในการปรับวงดนตรีไทยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการปรับวงดนตรีไทย กรณีศึกษา ครูไชยยะ ทางมีศรี

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่องการปรับวงดนตรีไทย กรณีศึกษา ครูไชยยะ ทางมีศรี เป็นการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการปรับวงดนตรีไทยของครูไชยยะ ทางมีศรี ซึ่งมีขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยเรื่อง การปรับวงดนตรีไทย กรณีศึกษา ครูไชยยะ ทางมีศรี ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเฉพาะการปรับวงปี่พาทย์ไม้นวม ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งประชากรที่ใช้ในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1.1 ผู้ปรับวง เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในด้านการปรับวงปี่พาทย์ไม้นวม คือ ครูไชยยะ ทางมีศรี ศิลปินอาวุโสตำแหน่ง ผู้ชำนาญการพิเศษด้านดนตรีไทย สำนักการสังคีต กรมศิลปากร

1.2 กลุ่มผู้บรรเลง เป็นผู้ผ่านกระบวนการปรับวงปี่พาทย์ไม้นวมของครูไชยยะ ทางมีศรี ประกอบด้วย

1.2.1 นายทวีศักดิ์ อัครวงศ์ ตำแหน่งดุริยางคศิลปินระดับอาวุโส สำนักการสังคีต กรมศิลปากร

1.2.2 นายสุรสิทธิ์ เชาสถิต ตำแหน่งดุริยางคศิลป์ระดับอาวุโสสำนักงานการสังคีต กรมศิลปากร

1.2.3 นายเลอเกียรติ มหาวินิจฉัยมนตรี ตำแหน่งดุริยางคศิลป์ระดับอาวุโสสำนักงานการสังคีต กรมศิลปากร

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การทำวิจัยเรื่องการปรับตัวดนตรีไทย กรณีศึกษา ครูไชยยะ ทางมีศรี คณะผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์และการสังเกต เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยศึกษาวัตถุประสงค์การวิจัย แล้วสร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อให้มีความครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยสัมภาษณ์ผู้ปรับตัวและผู้ผ่านกระบวนการปรับตัวปีพาทย์ไม้นวมของครูไชยยะ ทางมีศรี

2.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยเข้าไปสังเกตขณะฝึกซ้อมและร่วมบรรเลงในการปรับตัว ปีพาทย์ไม้นวม การสัมภาษณ์และสังเกตใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ในการบันทึกข้อมูล ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพนิ่ง กล้องถ่ายภาพเคลื่อนไหว

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาประวัติความเป็นมาของวงปีพาทย์ไม้นวม ศึกษาขั้นตอนดนตรีไทย โดยเก็บรวบรวมเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการเก็บข้อมูลโดยลงภาคสนาม ดังนี้

3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ

เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และสังเกตจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับวิจัย เรื่องการปรับตัวดนตรีไทย กรณีศึกษา ครูไชยยะ ทางมีศรี จากบุคคล 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ปรับตัว และกลุ่มผู้บรรเลง โดยการบันทึกเสียง การบันทึกภาพนิ่ง และการบันทึกวิดีโอจากผู้ปรับตัว คือครูไชยยะ ทางมีศรี (สัมภาษณ์, 5 พฤศจิกายน 2562) ซึ่งเป็นศิลปินอาวุโส ตำแหน่งผู้ชำนาญการพิเศษด้านดนตรีไทย สำนักงานการสังคีต กรมศิลปากร เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการปรับตัวดนตรีไทย และข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้บรรเลงโดยพิจารณาจาก ผู้มีประสบการณ์ทางด้านดนตรีไทย และเป็นผู้ผ่านกระบวนการปรับตัวปีพาทย์ไม้นวม ของครูไชยยะ ทางมีศรี จำนวน 3 ท่าน ได้แก่

3.1.1 นายทวีศักดิ์ อัครวงศ์ (สัมภาษณ์, 8 พฤศจิกายน 2562) ตำแหน่งดุริยางคศิลป์ระดับอาวุโส สำนักงานการสังคีต กรมศิลปากร

3.1.2 นายสุรสิทธิ์ เชาสถิต (สัมภาษณ์, 5 พฤศจิกายน 2562) ตำแหน่งดุริยางคศิลป์ระดับอาวุโส สำนักงานการสังคีต กรมศิลปากร

3.1.3 นายเลอเกียรติ มหาวินิจชัยมนตรี (สัมภาษณ์, 5 พฤศจิกายน 2562)
ตำแหน่งดุริยางคศิลป์ในระดับอาวุโส สำนักงานการสังคีต กรมศิลปากร

3.2 ข้อมูลทฤษฎีภูมิ

เป็นข้อมูลจากเอกสารประเภทต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องการปรับวงดนตรีไทย กรณีศึกษา ครูไชยยะ ทางมีศรี ได้แก่ หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ งานวิจัย วารสาร ฯลฯ จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อนำเสนอข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการปรับวงดนตรีไทย ทั้งแนวคิดและทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับวง หลักและวิธีการปรับวง ประวัติความเป็นมาของ วงปี่พาทย์ไม้นวม ประวัติเพลง การบรรเลงดนตรีไทย ประวัติครูไชยยะ ทางมีศรี และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องสำหรับแหล่งข้อมูลที่ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวม ข้อมูลเอกสารอ้างอิงต่าง ๆ ได้แก่ สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก หอสมุดวิทยาลัณนาภูศิลปสุโขทัย และสำนักหอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้น ระหว่าง การสัมภาษณ์ไปตลอดจนเสร็จสิ้นกระบวนการเก็บข้อมูล โดยตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าทั้งด้านบุคคล ด้านเวลา และด้านสถานที่ จนได้ความตรงเชิงเนื้อหา จึงทำการสรุปอุปมา หรือสังเคราะห์ ด้วยวิธีการพรรณนา และนำเสนอเป็นความเรียง ดังนี้

4.1 ขั้นตอนการเตรียมความพร้อม ครอบคลุมกลวิธี ลำดับขั้นตอน และวิธีการต่าง ๆ คือ

4.1.1 การคัดเลือกเพลงที่ใช้ในการบรรเลง

4.1.2 การคัดเลือกผู้บรรเลง

4.1.3 การเตรียมตัวของผู้บรรเลงก่อนการปรับวง

4.2 ขั้นตอนการปรับวง ครอบคลุมแนวการบรรเลงวงปี่พาทย์ไม้นวม การขึ้น ลง ส่ง สวมเพลง บทบาทของเครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์ไม้นวม และกลวิธีพิเศษต่าง ๆ ในเพลงทั้ง 3 ประเภทโดยบันทึกโน้ตเป็นระบบโน้ตไทย คือ เพลงโหมโรงโอยเรศ เพลงเขมรไทรโยค สามชั้น เพลงเต่ากินผักกั้ง สองชั้น

4.2.1 การปรับทำนองหลักของเครื่องดนตรีและขับร้อง

4.2.2 การปรับบทบาทในการบรรเลง

4.2.3 กลวิธีพิเศษในการปรับวง

4.2.4 การปรับวิธีการบรรเลง

- 1) แนวการบรรเลง
- 2) ความสัมพันธ์ระหว่างหลักและวิธีการบรรเลงของเครื่องดนตรี
- 3) ความสัมพันธ์ระหว่างแนวการบรรเลงและการขับร้อง

สรุปผลการวิจัย

1. ขั้นตอนการเตรียมความพร้อม

1.1 การคัดเลือกเพลงที่ใช้ในการบรรเลง

จากการศึกษาการคัดเลือกเพลง สามารถสรุปได้ว่า ในการคัดเลือกเพลง ต้องคำนึงถึงโอกาส บริบท วัตถุประสงค์ ศึกษาองค์ประกอบของเพลง เพื่อหาความเหมาะสมของเพลง และงานในโอกาสต่าง ๆ บริบทที่แตกต่างกันจะส่งผลต่อการคัดเลือกเพลงที่จะบรรเลงโดยตรง ด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น เวลา สถานที่ เพราะการคัดเลือกเพลงและวงดนตรีไปบรรเลง ต้องคำนึงถึงสถานที่ เพื่อจัดวางวงดนตรีให้เหมาะสมและพอดีกับสถานที่ที่ใช้ในการจัดงานต่าง ๆ คำนวณเวลา เพื่อจัดหาเพลงให้เหมาะสมและมีความพอดี

1.2 การคัดเลือกผู้บรรเลง

จากการศึกษาการคัดเลือกผู้บรรเลง สามารถสรุปได้ว่าต้องคัดเลือก ผู้บรรเลงที่มีความสามารถและทักษะอยู่ในระดับเดียวกัน และต้องพิจารณาความเหมาะสมตามอุปนิสัยว่า แต่ละคนมีความเหมาะสมกับการบรรเลงเครื่องดนตรีชนิดใด เพราะการคัดเลือกผู้บรรเลงที่เป็นไปตามกระบวนการนี้จะทำให้เกิดความง่ายต่อการปรับวง วงที่ทำการปรับก็จะมีประสิทธิภาพ และสามารถถ่ายทอดผ่านการบรรเลงได้ตามเจตนารมณ์ของผู้ปรับวงอย่างมีคุณภาพ

1.3 การเตรียมตัวของผู้บรรเลงก่อนการปรับวง

จากการศึกษาการเตรียมตัวของผู้บรรเลงก่อนการปรับวง สามารถสรุปได้ว่า สิ่งสำคัญในการเตรียมตัว ผู้บรรเลงทุกคนต้องผ่านกระบวนการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับดนตรีไทยให้มีความรู้ในขั้นพื้นฐาน มีความขยันหมั่นเพียรศึกษาทำนองหลักของเพลงที่จะนำมาปรับวง จัดเตรียมเครื่องดนตรีแต่ละเครื่องให้มีความพร้อมในการบรรเลง เพื่อที่จะส่งผลให้การปรับวงมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะคนระนาดเอกต้องมีทักษะ และความสามารถพิเศษมากกว่าผู้อื่น

2. ขั้นตอนการปรับวง

2.1 เพลงโหมโรงโอยเรศ

2.1.1 การปรับทำนองหลักของเครื่องดนตรี จากการศึกษาการปรับทำนองหลักของเครื่องดนตรีของเพลง โหมโรงโอยเรศ สามารถสรุปได้ว่า ครูไชยยะ ทางมีศรี ได้ให้แต่ละเครื่องมือบรรเลงทำนองหลักพร้อมกัน และปรับทำนองหลักของทุกเครื่องมือให้มีความพร้อมเพรียง เหมือนกัน มีทำนองที่สอดคล้อง และกลมกลืนกัน

2.1.2 การปรับบทบาทในการบรรเลง จากการศึกษาการปรับบทบาทในการบรรเลงของเพลง โหมโรงโอยเรศ สามารถสรุปได้ว่า การปรับบทบาทในการบรรเลง ครูไชยยะ ทางมีศรี ให้แต่ละเครื่องมือแปรทางได้อย่างอิสระและสอดคล้องกับลักษณะพิเศษตามความเหมาะสมของบทบาทหน้าที่ โดยขลุ่ยมีหน้าที่ใน การบรรเลงเป็นพวงหน้า และเป็นผู้บรรเลงขึ้นเพลง ระนาดเอกเป็นผู้นำวง สามารถใส่กลวิธีพิเศษสอดแทรกเข้าไปในการบรรเลงแต่ละท่อน และการลงเพลงของเพลงโหมโรงโอยเรศ ที่มีทำนองเดียวกับเพลงวา ระนาดเอกมีวิธีการลงเพลงที่หลากหลายสามารถใส่กลวิธีพิเศษ เช่น การสะบัด การสะเดาะ การขยี้ได้

2.1.3 กลวิธีพิเศษในการปรับวงจากการศึกษาการปรับวงในการปรับวงเพลง โหมโรงโอยเรศ สามารถสรุปได้ว่า ครูไชยยะ ทางมีศรี ได้ถ่ายทอดกลวิธีพิเศษต่าง ๆ เข้ามาในเพลงเพื่อเกิดความไพเราะ และน่าสนใจมากยิ่งขึ้น โดยจะสอดแทรกกลวิธีพิเศษแต่ละท่อนสำหรับเครื่องดนตรีบางประเภทเล็กน้อย และเน้นย้ำในระนาดเอกโดยท่อน 1 จะมีการสะบัด การสะเดาะ การขยี้ และการตีเก็บ ท่อน 2 มีการสะบัด การสะเดาะ และการตีเก็บ ท่อน 3 มีการตีเก็บ การตีเลื่อม การลัดจังหวะ และการตีลูกล่อ ท่อน 4 มีการลัดจังหวะ การตีเลื่อม การตีลูกล่อ และการตีเก็บ

2.1.4 การปรับวิธีการบรรเลงจากการศึกษาการปรับวิธีการบรรเลงเพลงโหมโรงโอยเรศ สามารถสรุปได้ดังนี้ การบรรเลงวงปี่พาทย์ไม้นวม เพลงโหมโรงโอยเรศ ในแต่ละครั้งจะต้องคำนึงถึงเรื่องแนวในการบรรเลง และความสัมพันธ์ระหว่างการบรรเลง ซึ่งครูไชยยะ ทางมีศรี มีวิธีการปรับวิธีการบรรเลงที่สามารถสรุปได้ดังนี้

1) แนวการบรรเลงจากการศึกษาแนวการบรรเลงของเพลงโหมโรงโอยเรศ พบว่า แนวการบรรเลงของท่อน 1 จะเป็นแนวที่อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อขลุ่ยเพียงออขึ้นเพลงแล้ว เครื่องดนตรีชิ้นอื่น ๆ สวมพร้อมกันในบรรทัดที่ 2 ห้องที่ 1 โดยยังยึดแนวการบรรเลงที่ต่อเนื่องมาจากแนวของขลุ่ยเพียงออ แล้วค่อยขยับแนวการบรรเลงให้กระชับขึ้น

เครื่องหนึ่งจะเข้าจังหวะในบรรทัดที่ 2 ท้องที่ 6 จังหวะกลองและฉิ่งจะใช้อัตราจังหวะสามชั้นในท่อนนี้ ผู้ที่บรรเลงระนาดเอกต้องรักษาแนวไม่ให้เร็วจนเกินไป เพราะท่อน 1 เป็นท่อนที่กำลังเริ่มบรรเลง ผู้บรรเลงจะต้องบรรเลงจากช้า และเร็วขึ้นเล็กน้อย จนถึงเร็วในลักษณะที่เรียวแบบหางหนู และเมื่อบรรเลงถึงท่อน 4 เที้ยวที่ 2 การทอดเพื่อจบเพลงนั้น ทุกเครื่องมือบรรเลงด้วยทำนองที่เหมือนกัน แล้วจะลดความเร็วลงค่อย ๆ ช้าลงทีละนิดจนจบเพลง

2) ความสัมพันธ์ระหว่างการบรรเลงเพลงโหมโรงโอยเรศเป็นเพลงกึ่งบังคับทาง ดังนั้น จุดที่ โดดเด่นของเพลงอยู่ที่ทางของแต่ละเครื่องมือ ที่ถูกแปรให้มันเหมาะสมลงตัวฟังไพเราะ ถึงแม้ว่าเพลงโหมโรงโอยเรศจะเป็นเพลงที่ผู้บรรเลงสามารถแปรทางได้อย่างอิสระ แต่เพลงโหมโรงโอยเรศเป็นเพลง ที่มีลูกล่อลูกขัด ดังนั้นผู้บรรเลงจะต้องรักษาทำนองของลูกล่อลูกขัด บรรเลงตามวัตถุประสงค์ของผู้แต่ง

2.2 เพลงเขมรไทรโยค สามชั้น

2.2.1 การปรับทำนองหลักของเครื่องดนตรี จากการศึกษาการปรับทำนองหลักของเครื่องดนตรีและขั้วร้องของ เพลงเขมรไทรโยค สามชั้น สามารถสรุปได้ว่า ครูไชยยะทางมีศรี ได้ให้แต่ละเครื่องมือบรรเลงทำนองหลักพร้อมกัน และปรับทำนองหลักของทุกเครื่องมือให้มีความพร้อมเพรียง เหมือนกัน มีทำนอง ที่สอดคล้อง และกลมกลืนกัน

2.2.2 การปรับบทบาทในการบรรเลง จากการศึกษาการปรับบทบาทในการบรรเลงของเพลง เขมรไทรโยค สามชั้น สามารถสรุปได้ว่า ครูไชยยะทางมีศรี ได้ปรับให้ทุกเครื่องมือบรรเลงไปในทิศทางเดียวกันทั้งหมด มีในส่วนของระนาดเอก ซอด้ และขลุ่ยเท่านั้นที่บรรเลงเก็บได้เล็กน้อย เนื่องจาก เพลงเขมรไทรโยค สามชั้น เป็นเพลงประเภทเพลงบังคับทาง ซึ่งเป็นเพลงทางกรอ จึงไม่นิยมใส่การแปรทำนอง หรือกลวิธีพิเศษใด ๆ เข้าไปในทำนองเพลง จะเน้นในเรื่องของความเรียบร้อยและความพร้อมเพรียงในการบรรเลงของวง

2.2.3 กลวิธีพิเศษในการปรับวง จากการศึกษาการปรับวงในการปรับวงเพลงเขมรไทรโยค สามชั้น สามารถสรุปได้ว่า ด้วยความที่เพลงเขมรไทรโยค สามชั้น เป็นเพลงทางกรอ ครูไชยยะทางมีศรี ได้ให้วิธีการบรรเลงด้วยการตีแบบสงมือ คือ การไม่บรรเลงโดยใช้แขนทั้งแขน จะตีแบบกึ่งข้อกึ่งแขน หรือตีประคบบมือ ถ้ายทอดกลวิธีพิเศษให้ระนาดเอก คือ การสะบัด และตีเก็บ เพื่อให้เพลงมีความไพเราะ มีความกลมกลืนของเสียง และน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

2.2.4 การปรับวิธีการบรรเลง จากการศึกษาการปรับวิธีการบรรเลงเพลงเขมรไทรโยค สามชั้น สามารถสรุปได้ดังนี้ การบรรเลงวงปีพาทย์ไม้นวม เพลงเขมรไทรโยค สามชั้นในแต่ละครั้งจะต้องคำนึงถึงเรื่องแนวในการบรรเลง และความสัมพันธ์ระหว่างการบรรเลง ซึ่งครูไชยยะ ทางมีศรี มีวิธีการปรับวิธีการบรรเลงที่สามารถสรุปได้ดังนี้

1) แนวการบรรเลง จากการศึกษาแนวการบรรเลงของเพลงเขมรไทรโยค สามชั้น พบว่า แนวการบรรเลงในท่อน 1 และท่อน 2 จะมีแนวของการบรรเลงที่ซ้ำถึงปานกลาง แต่มีความกระชับ เมื่อสวมร้องแล้ว แนวจะกระชับขึ้นมาระดับหนึ่ง โดยการรับร้อง - ส่งร้องควรบรรเลง แบบเรียบร้อย ทำแนวช้าลงให้ผู้ขับร้องสามารถร้องได้อย่างสบาย ส่วนการลงเพลงจะลงพร้อมกันทั้งวง คือ การลงแบบทอดลง เครื่องหนังจะเข้าจังหวะในบรรทัดที่ 2 ห้องที่ 6 จังหวะกลองและฉิ่ง จะใช้อัตราจังหวะสามชั้น ในท่อนนี้ผู้ที่บรรเลงระนาดเอกต้องรักษาแนวไม่ให้เร็วจนเกินไป เพราะ ส่งผลให้แนวเพลงไม่เหมาะสม นอกจากนั้นพบว่าเมื่อบรรเลงถึงท่อน 2 เที้ยวที่ 2 การทอดเพื่อจบเพลงนั้นทุกเครื่องมือบรรเลงด้วยทำนองที่เหมือนกัน แล้วชะลอความเร็วลงค่อย ๆ ช้าลงทีละนิด จนจบเพลง

2) ความสัมพันธ์ระหว่างการบรรเลงและการขับร้องเพลงเขมรไทรโยค สามชั้น เป็นเพลงบังคับทาง ดังนั้น จุดที่โดดเด่นของเพลงอยู่ที่การดำเนินทำนองหลัก ที่ทุกเครื่องมือจะต้องบรรเลงให้เกิดความเรียบร้อย และพร้อมเพรียงกัน โดยเพลงเขมรไทรโยค สามชั้น เป็นเพลงที่มีการรับร้อง - ส่งร้อง ดังนั้นผู้บรรเลงจะต้องรักษาแนวการบรรเลงและแนวของการร้องให้เกิดความสมดุลกัน ตามวัตถุประสงค์ของผู้แต่ง

2.3 เพลงเต่ากินผักบุ้ง สองชั้น

2.3.1 การปรับทำนองหลักของเครื่องดนตรี จากการศึกษาการปรับทำนองหลักของเครื่องดนตรีและขับร้องของเพลงเต่ากินผักบุ้ง สองชั้น สามารถสรุปได้ว่า ครูไชยยะ ทางมีศรี ได้ให้แต่ละเครื่องมือบรรเลงทำนองหลักพร้อมกัน และปรับทำนองหลักของทุกเครื่องมือให้มีความพร้อมเพรียง เหมือนกัน มีทำนอง ที่สอดคล้อง และกลมกลืนกัน

2.3.2 การปรับบทบาทในการบรรเลง จากการศึกษาการปรับทำนองหลักของเครื่องดนตรีและขับร้องของเพลงเต่ากินผักบุ้ง สองชั้น สามารถสรุปได้ว่า การปรับบทบาทในการบรรเลงครูไชยยะ ทางมีศรี ให้ผู้บรรเลงทุกเครื่องมือบรรเลงแปรทำนอง ในเครื่องมือของตนเองให้ฟังทีละท่อน ให้อิสระในการ แปรทำนองตามทักษะและศักยภาพของผู้บรรเลง เน้นย้ำการแปรทำนองของระนาดเอก เพื่อให้เกิด ความไพเราะ ความกลมกลืนของเสียง

ปรับบทบาทในการบรรเลง โดยกำหนดหน้าที่ ให้ขลุ่ยมีหน้าที่บรรเลงเป็นพวกหน้า ระนาดเอกมีหน้าที่เป็นผู้นำวง กำหนดเสียง ควบคุมแนว และซอด้มมีหน้าที่ในการสีว่าดอ

2.3.3 กลวิธีพิเศษในการปรับวง จากการศึกษาการปรับวงเพลง เพลงเต่ากินผักบุ้ง สองชั้น สามารถสรุปได้ว่า ขั้นตอนการปรับวงปีพาทย์ไม้นวม เพลงเต่ากินผักบุ้ง สองชั้น ครูไชยยะ ทางมีศรี ถ่ายทอดกลวิธีพิเศษต่าง ๆ เข้ามาในเพลง เพื่อให้เพลงมีความไพเราะ มีความกลมกลืนของเสียง และน่าสนใจมากยิ่งขึ้น โดยจะสอดแทรกกลวิธีพิเศษในแต่ละท่อน ดังนี้ ท่อน 2 มีการบรรเลงซอด้มรับร้องของระนาดเอก ลูกหมดบรรเลงตามแบบแผนดนตรีไทย การแปรทางสามารถศึกษาสำนวนกลอน ได้จากเพลงทะเลแยะ การบรรเลงในแต่ละครั้งระนาดเอกไม่ควรตีซ้ำเสียง

2.3.4 การปรับวิธีการบรรเลง จากการศึกษาการปรับวิธีการบรรเลงเพลง เพลงเต่ากินผักบุ้ง สองชั้น สามารถสรุปได้ดังนี้ การบรรเลงวงปีพาทย์ไม้นวม เพลงเต่ากินผักบุ้ง สองชั้น ในแต่ละครั้งจะต้องคำนึงถึงเรื่องแนวในการบรรเลง และความสัมพันธ์ระหว่างการบรรเลง ซึ่งครูไชยยะ ทางมีศรี มีวิธีการปรับวิธีการบรรเลงที่สามารถสรุปได้ดังนี้

1) แนวการบรรเลงจากการศึกษาแนวการบรรเลงของเพลง เพลงเต่ากินผักบุ้ง สองชั้น พบว่า แนวการบรรเลงเพลงท่อนแรกจะเท่ากับการร้อง เมื่อจบการบรรเลงท่อนที่ 1 ก็จะทอดแนวลงเพื่อส่งร้อง ให้แนวในการร้องที่ซาลงจากการบรรเลง บรรเลงแบบนี้ไปถึงท่อนที่ 2 และท่อนที่ 3 โดยแนวการบรรเลงปานกลางกระชับขึ้นทีละท่อน โดยเมื่อถึงการบรรเลงกลับมารอบที่ 2 จะรับร้องกระชับขึ้น แนวการบรรเลงก็เร็วขึ้นเป็นระดับ เมื่อบรรเลงถึงท่อนที่ 3 เทียบที่ 2 แนวการบรรเลงจะเร็วที่สุดเพื่อส่งแนวการบรรเลงไปยังลูกหมด และในเพลง เพลงเต่ากินผักบุ้ง สองชั้น นี้จะมีการร้อง ดังนั้น เครื่องหนังจะเข้าในจังหวะที่ 2 ของการร้อง จังหวะ กลองและฉิ่งจะใช้อัตราจังหวะสองชั้น

2) ความสัมพันธ์ระหว่างการบรรเลงและการขับร้อง จากการศึกษาพบว่า เพลงเต่ากินผักบุ้ง สองชั้น เป็นเพลงไม่บังคับทาง ดังนั้น จุดที่โดดเด่นของเพลงอยู่ที่ทางของแต่ละเครื่องมือที่ถูกแปรให้เหมาะสม เป็นทางเฉพาะของเครื่องมือนั้น ๆ แต่ต้องมีความกลมกลืนกันของทำนองในแต่ละเครื่องมือ ฟังไพเราะ ถึงแม้ว่าเพลงเต่ากินผักบุ้ง สองชั้น จะเป็นเพลงที่ผู้บรรเลงสามารถแปรทางได้อย่างอิสระ แต่เพลงเต่ากินผักบุ้ง สองชั้น เป็นเพลงที่มีการรับร้อง - ส่งร้อง และการ “ว่าดอ” ดังนั้นผู้บรรเลงจะต้องรักษาแนวการบรรเลง และแนวของการร้องให้เกิดความสมดุลกัน ตามวัตถุประสงค์ของผู้แต่ง

อภิปรายผล

การปรับวงดนตรีไทย กรณีศึกษา ครูไชยยะ ทางมีศรี ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดการปรับวงดนตรีไทย ของนัฐพงศ์ โสวัตร (2544) มาใช้ศึกษาขั้นตอนการเตรียมความพร้อมในการปรับวงปี่พาทย์ไม้นวม ของครูไชยยะ ทางมีศรี ตั้งแต่การคัดเลือกเพลงที่ใช้ในการบรรเลง การคัดเลือกผู้บรรเลง และการเตรียมตัวของผู้บรรเลงก่อนการปรับวง ซึ่งผู้ปรับวงจะต้องรู้จักเพลง จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับ ประเภท ความหมาย หน้าทับ และอัตราชั้นของเพลง สำหรับขั้นตอนการเตรียมความพร้อมของครูไชยยะ ทางมีศรี มีการคัดเลือกเพลง โดยคำนึงถึงโอกาสและเวลาที่จะใช้ในการบรรเลง มีการศึกษาองค์ประกอบของเพลงเพื่อกำหนดเพลงให้เหมาะสมในกิจกรรมนั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกณพ กัมมณี (2560) ที่ศึกษาเรื่องการปรับวงปี่พาทย์เสภา ของ ครูประสิทธิ์ ถาวร ศิลปินแห่งชาติ ในการคัดเลือกเพลงที่ใช้บรรเลงนั้นมีปัจจัยหลายประการ ขึ้นอยู่กับโอกาสทางการบรรเลง เรื่องของเวลา ทักษะของผู้บรรเลง และเนื้อหาของการบรรเลง สำหรับขั้นตอนการคัดเลือกผู้บรรเลง จากการศึกษาแนวคิดการปรับวงดนตรีไทยของนัฐพงศ์ โสวัตร (2544) ผู้ปรับวงจะต้องรู้ศักยภาพของนักดนตรี ในวงดนตรีที่จะปรับ รู้ว่าฝีมือแค่ไหน ความสามารถเพียงใด จุดเด่น จุดดี และจุดด้อย รวมไปถึงข้อบกพร่องต่าง ๆ ของผู้บรรเลง ซึ่งในการปรับวงของครูไชยยะ ทางมีศรี ได้คัดเลือกผู้บรรเลงโดยคำนึงถึงทักษะของผู้บรรเลงจะต้องมีทักษะอยู่ในระดับเดียวกันเพื่อสะดวกในการปรับวง ในส่วนขั้นตอนการเตรียมตัวของผู้บรรเลงก่อนการปรับวง จากแนวคิดการปรับวงดนตรีไทยของ นัฐพงศ์ โสวัตร (2544) พบว่า นักดนตรีต้องมีความอดทน ขยัน หมั่นเพียรฝึกฝนและฝึกซ้อมอย่างสม่ำเสมอ มีวินัยตรงต่อเวลาทั้งต่อตนเองและต่อหมู่คณะ คุณสมบัติเหล่านี้ ของนักดนตรีไทย จะต้องสร้างและสั่งสมให้เกิดขึ้นให้พร้อมก่อนรับการปรับวง ซึ่งครูไชยยะ ทางมีศรี มีวิธีการเตรียมตัวของผู้บรรเลงก่อนการปรับวง โดยผู้บรรเลงต้องมีความรู้ขั้นพื้นฐานในเรื่องเพลงนั้น ๆ ต้องมีความรู้ขั้นพื้นฐาน ในเรื่องของทำนองหลัก และการแปรทำนอง ซึ่งเกิดจากการหมั่นฝึกซ้อมเป็นอย่างดี รวมถึง การจัดเตรียมเครื่องดนตรีให้มีความพร้อมในการบรรเลง สอดคล้องกับงานวิจัยของ กณพ กัมมณี (2560) ที่ศึกษาเรื่องการปรับวงปี่พาทย์เสภา ของครูประสิทธิ์ ถาวร ศิลปินแห่งชาติ ซึ่งก่อนจะเริ่มการปรับวงต้องมีความพร้อมในสามด้าน คือ ความพร้อมของผู้บรรเลงความพร้อมของเครื่องดนตรี และความพร้อมของผู้ปรับวง สำหรับขั้นตอนการปรับวง ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดการวิเคราะห์บทเพลงไทย ของ สัจดี ภูเขาทอง (2532) โดยนำแนวคิดมาใช้วิเคราะห์บทเพลงโดยจำแนกส่วนต่าง ๆ

ที่อยู่ในเพลงออกมาให้เห็นถึงทำนองหลัก ส่วนปรุงแต่ง ทำนองพิเศษ ประเภทของเพลง บันไดเสียง และลักษณะของจังหวะหน้าทับ มาเป็นขั้นตอนในศึกษาแนวทางการปรับวง ของ ครูไชยยะ ทางมีศรี ซึ่งการปรับวงมีการปรับทำนองหลัก และการให้เครื่องดนตรีแต่ละประเภท แปรทางอย่างอิสระ ตามความสามารถ และทักษะของผู้บรรเลง โดยคำนึงถึงทำนองหลักเป็น สำคัญ สอดคล้องกับแนวคิดการปรับวงดนตรีไทยของ นัฐพงศ์ โสวัตร (2544) ได้กล่าวว่า ผู้ฝึกซ้อมจะต้องเตรียมเพลงให้พร้อมด้านทำนองหลัก การแปรทำนองเป็นทางเครื่องดนตรีแต่ละ ชิ้น บทร้องและทางขับร้อง แล้วจึงดำเนินการฝึกซ้อมเพลงนั้น ๆ ให้แม่นยำ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ สังัด ภูเขาทอง (2532) ที่ว่าการบรรเลงดนตรีไทยนั้น ผู้บรรเลง ต้องจำทำนอง เนื้อเพลงได้อย่างแม่นยำอย่างหนึ่ง รู้วิธีการบรรเลง และหน้าที่ของเครื่อง ดนตรีที่ตนบรรเลง เช่น ฆ้องวงเอก ฆ้องวงทุ้ม ว่ามีลักษณะการบรรเลงอย่างไร และมีสติปัญญา แต่งทำนองให้เกิดความไพเราะอีกอย่างหนึ่ง เพราะการบรรเลงดนตรีไทยไม่ได้ดูโน้ต จึงต้อง ใช้ความจำในขณะที่บรรเลง ผู้บรรเลงจะต้องแต่งทำนองด้วยปัญญาของตนให้ดำเนินไปตาม วิธีการบรรเลงเครื่องดนตรีที่ตนบรรเลง เช่น ฆ้องวงเอกก็ต้องเก็บถี่ ๆ ตีเป็น คู่ 8 พร้อม ๆ กันทั้งสองมือ และต้องไม่ให้ผิดไปจากเนื้อเพลง ของเพลงนั้นด้วย อีกทั้งยังสอดคล้องกับ งานวิจัยของ สุทธภพ ศรีอักษรกุล และบุษกร ปิณฑสันต์ (2559) ได้ศึกษาเรื่องกลวิธีการปรับ วงปีพาทย์ไม้นวมเครื่องคู่ ตามแนวทาง ครูบรรพต แจ่มจรัส กรณีศึกษาโรงเรียนราชวินิต บางแก้ว ซึ่งแนวทางการปรับวงของครูบรรพต แจ่มจรัส มีการผูกกลอนให้สัมพันธ์กับบันได เสียงของเพลงนั้น ๆ และการผูกกลอนของแต่ละเครื่องดนตรีต้องยึดทำนองหลักห้องวงใหญ่ เป็นโครงสร้าง แล้วจัดกลุ่มการผูกกลอนให้สัมพันธ์กัน โดยครูบรรพต แจ่มจรัสแบ่งกลุ่มใน กรณีของวงปีพาทย์ไม้นวม โดยกลุ่มที่ 1 ได้แก่ ฆ้องวงเอก ฆ้องวงเล็ก ขลุ่ย กลุ่มที่ 2 ได้แก่ ฆ้องวงทุ้ม ซออู้ อย่างไรก็ตาม เครื่องดนตรีในแต่ละเครื่องมือต้องคงลักษณะเฉพาะของ ตนเองให้เกิดความถูกต้อง สละสลวย เพลงจึงจะมีความกลมกลืน และน่าฟัง โดยเฉพาะการ บรรเลงของฆ้องวงเอก เป็นผู้ควบคุมวง หรือผู้นำวงในการบรรเลง กำหนดเสียง สั้น-ยาว ช้า-เร็ว จึงทำให้ฆ้องวงเอกมีบทบาทอย่างมากในการควบคุมจังหวะ ทำนอง หน้าทับ รวมถึง แนวในการบรรเลง

ในส่วนของการบรรเลงที่มีความแตกต่างกัน ได้มีการปรับบทบาทในการบรรเลง สอดแทรกกลวิธีพิเศษต่าง ๆ และปรับวิธีการบรรเลง ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของ เอกสิทธิ์ สุนิมีต และคณะ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง การปรับวงเพื่อการประชันสำหรับวงปีพาทย์ไม้นวม โดย

สอดคล้องกับหลักของการปรับวงประการที่ 2 คือ การแทรกเทคนิคต่าง ๆ เข้าไปในบทเพลง ประกอบด้วย เทคนิคการกระซิบ ปรับเปลี่ยนทำให้ระดับเสียงเบาในบางช่วงของบทเพลง อันนำมาปรับใช้ในการบรรเลงที่มีทำนองเป็นลักษณะลูกล่อ ลูกขัด นอกจากนั้นยังใช้เทคนิคการสะบัด คือวิธีการบรรเลงโน้ต 3 เสียงติดกันโดยจะต้องสะบัดให้เกิดความเร็วและมีความชัดเจนของเสียงทั้ง 3 ตัว สามารถนำมาใช้กับการบรรเลงทุกเครื่องมือ หรือเฉพาะเครื่องมือ เช่น ระนาดเอก เทคนิคการขยี้ คือการเพิ่มพยางค์ในการบรรเลงให้มากขึ้น กว่าบรรเลงปกติ 1 เท่าตัว สามารถนำไปใช้กับการบรรเลงเพลงทางพื้น โดยการนำเอาเทคนิคการขยี้เข้าไปแทนที่การบรรเลงบางช่วง ในขณะที่บรรเลงเพลงอัตราจังหวะ สามชั้น เนื่องจากทำนองเพลงอัตราจังหวะสามชั้น เป็นอัตราจังหวะที่ช้า จึงทำให้สอดแทรกการขยี้ได้ดีกว่าทำนองเพลงอัตราจังหวะ สองชั้น หรือชั้นเดียว สำหรับการปรับวิธีการบรรเลง กล่าวถึงแนวการบรรเลงและความสัมพันธ์ระหว่าง การบรรเลงและการขับร้อง นัฐพงศ์ โสวัตร (2544) ได้ให้แนวคิดในการปรับวงดนตรีไทยที่เกี่ยวกับแนวการบรรเลงว่า นักดนตรีจะต้องเน้นเรื่องความพร้อมเพรียงในการเริ่มต้นบรรเลงต้องพร้อมกันทุกเสียงเสมือนเป็นสิ่งเดียวกัน บรรเลงต่อเนื่องกันไปอย่างมีแนวทำนองที่เรียบหรือ แนวต้องเรียบจนถึง เสียงสุดท้ายที่บรรเลงต้องหยุดอย่างพร้อมเพรียงเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วีระ พันธุ์เสือ (2544) ที่ได้ศึกษาเรื่องเทคนิคการปรับวงของครูประสิทธิ์ ถาวร เพลงชุดฝรั่งรำเท้า ที่ได้อธิบายว่า เทคนิคการขึ้นเพลง มีทั้งการขึ้นเพลงแบบพร้อมกัน ขึ้นเพลงโดยเครื่องมือใดเครื่องมือหนึ่งและขึ้นเพลงตามจังหวะหน้าทับ เทคนิคการบรรเลงเพลงสามารถลงเพลงโดยการทอดจังหวะการถอนจังหวะหรือบรรเลงเชื่อมต่อระหว่างเพลงในอัตราจังหวะเดียวกัน ซึ่งการขึ้นและลงในแต่ละเพลงผู้ปรับจะเป็นผู้กำหนดในเรื่องของความพร้อมเพรียง และจังหวะความซ้ำเร็ว นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับแนวคิดการปรับวงดนตรีไทยของ นัฐพงศ์ โสวัตร (2544) ที่ว่า การบรรเลงสวมนิ่งและร้องรับต้องกลมกลืนกันทั้งปริมาณเสียงและแนวที่บรรเลง นักดนตรีทุกคนในวงต้องบรรเลงให้ถึงอารมณ์ของเพลง ตรงตามเป้าหมายของผู้ปรับวง ซึ่งผู้ปรับวงควรจะอธิบายให้นักดนตรีนั้นกร้องมีความเข้าใจ ทุกส่วน ทุกท่อน ทุกวรรค ทุกประโยค เพื่อให้สอารมณ์ให้สอดคล้องกับความหมายของท่วงทำนองเพลงในส่วนนั้น ๆ ผู้ปรับวงต้องกำหนดเป็นข้อตกลงให้เข้าใจกันระหว่างปรับวงกับนักดนตรีทุกคน มีภาษาท่าทางเป็นสื่อ ให้รู้ว่าจะหมายถึงอะไร นักดนตรีทุกคนต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อกำหนดและสอดคล้องกันทุกคน ซึ่งทั้งหมดนี้จะต้องสอดคล้องกัน เพื่อให้การดำเนินงานฝึกซ้อม และการปรับวงเป็นไปด้วยดี

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาวิจัยในลักษณะพฤติกรรม ที่ส่งผลต่อการเรียนรู้วิชาดนตรีไทย ของนักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาเอกดนตรีไทย ในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาต่าง ๆ
2. ควรศึกษาคุณค่า และองค์ความรู้ด้านการปรับวงดนตรีไทย ของครูไชยยะ ทางมีศรี เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้แก่วงวิชาการทางดุริยางคศิลป์ไทยต่อไป
3. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับวงปี่พาทย์ไม้แข็งเพื่อศึกษาความแตกต่างระหว่างวงปี่พาทย์ ไม้แน่นกับวงปี่พาทย์ไม้แข็ง

เอกสารอ้างอิง

- กณพ กัมเจี้ยง. (2560). การปรับวงปี่พาทย์เสภาของครูประสิทธิ์ ถาวร ศิลปินแห่งชาติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ไทย บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- ไชยยะ ทางมีศรี. (2562, 5 พฤศจิกายน). ศิลปินอาวุโส ข้าราชการบำนาญ, สำนักงานส่งเสริมศิลปากร. สัมภาษณ์.
- ทวีศักดิ์ อัครวงศ์. (2562, 8 พฤศจิกายน). ดุริยางค์ศิลปินระดับอาวุโส, สำนักงานส่งเสริมศิลปากร. สัมภาษณ์.
- นัฐพงศ์ โสวัตร. (2544). การปรับวงดนตรีไทย. วารสารภาษาและวัฒนธรรม, 20(1), 53 – 55.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย : ภาคคีตะ-ดุริยางค์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เลอเกียรติ มหาวิจิตรมนตรี. (2562, 8 พฤศจิกายน). ดุริยางค์ศิลปินระดับอาวุโส, สำนักงานส่งเสริมศิลปากร. สัมภาษณ์.
- วีระ พันธุ์เสือ. (2544). เทคนิคการปรับวงของครูประสิทธิ์ ถาวร เพลงชุดฝรั่งรำเท้า. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สงัด ภูเขาทอง. (2532). การดนตรีไทยและทางเข้าสู่ดนตรีไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.

สุทธภาพ ศรีอักษรกุล และ บุษกร บินทสันต์. (2559). กลวิธีการปรับวงปีพาทย์ไม้นวม
เครื่องคู่ ตามแนวทาง ครูบรรพต แจ่มจรัส กรณีศึกษาโรงเรียนราชวินิต บางแก้ว.

วารสารศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 3(1), 87-94.

สุรสิทธิ์ เขาสถิตย์. (2562, 8 พฤศจิกายน). ดุริยางค์ศิลป์ในระดับอาวสุ, สำนักการสังคีต
กรมศิลปากร. สัมภาษณ์.

เอกสิทธิ์ สุนิมิต และคณะ. (2559). **การปรับวงเพื่อการประชันสำหรับวงปีพาทย์ไม้
แข็ง.** พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

**ศึกษาความสามารถในการโต้วาทิด้วยการเรียนออนไลน์ร่วมกับการจัดการเรียน
การสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาชั้นปีที่ 1
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี**
**THE STUDY OF STUDENTS' DEBATING ABILITY THROUGH AN ONLINE
CLASS WITH INSTRUCTION EMPHASIZING LEARNING PROCESS FOR
FIRST YEAR STUDENTS, UDON THANI RAJABHAT UNIVERSITY**

วนิดา พรหมเขต*
Wanida PromKhet*

สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
Department of Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences, Udon Thani Rajabhat University

Received: 9 July 2021

Accepted: 25 March 2022

บทคัดย่อ

ในสถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้การจัดการเรียนการสอนโต้วาทิที่มีการเปลี่ยนแปลงจากการเรียนในชั้นเรียนเป็นการเรียนออนไลน์ รูปแบบการเรียนที่แตกต่างนี้จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจว่าผลที่ได้จะเป็นเช่นไร ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสามารถในการโต้วาทิ และความคิดเห็นในการเรียนโต้วาทิด้วยการเรียนออนไลน์ร่วมกับการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาการส่งสารอย่างมีประสิทธิภาพ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 1 ห้องเรียน 30 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1) แบบประเมินความสามารถในการโต้วาทิ และ 2) แบบสอบถามความคิดเห็นในการเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐานหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานผลการวิจัยพบว่า

---

* ผู้ประสานงาน: วนิดา พรหมเขต
อีเมล: wanida.pr@udru.ac.th

1. นักศึกษามีความสามารถในการโต้วาทีคิดเป็นร้อยละ 80.65 อยู่ในระดับดีมาก สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่กำหนด
2. นักศึกษามีความคิดเห็นในการเรียนโต้วาทีแบบออนไลน์ร่วมกับการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองจากการตอบแบบสอบถาม มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.14 อยู่ในระดับดี

คำสำคัญ: การโต้วาที, การเรียนออนไลน์, การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง

Abstract

The situation of coronavirus pandemic has generated changes in the debating teaching-learning process from the traditional way into the online class. The different way of teaching and learning, therefore, is challenging that what is the result going to be like. The current study aimed to examine the ability and attitude toward online debate instruction emphasizing learning process for first year Udon Thani Rajabhat University students of Education Faculty who were majoring in Thai. The samples enrolled in Effective Information Sending in semester 2/2020. Samples were 30 students from 1 section obtained by cluster random sampling method. Research tools included 1) a debate ability assessment form, and 2) an attitude toward learning questionnaire. The data were analyzed by using basic statistics for percentage, mean and standard deviation. The results showed that

1. Students' debate ability average score was 80.65 percents. It was at a very good level, and the score was higher than the set criteria of 70 percents.
2. Students' attitude toward online debate instruction emphasizing learning process from the questionnaire responses was with a total mean of 4.14, at a good level.

Keywords: Debate, Online Class, Instruction Emphasizing Learning Process

บทนำ

ปีพ.ศ.2563 ทั่วโลกพบการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนรวมถึงการจัดการศึกษาที่ต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบให้เหมาะสมกับสถานการณ์ กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (อว.) มีประกาศเรื่องมาตรการและการเฝ้าระวังการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด-19 ให้สถาบันอุดมศึกษาได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนจากแบบปกติเป็นแบบออนไลน์ แต่เมื่อสถานการณ์ดีขึ้นจึงมีประกาศในฉบับที่ 7 ลงวันที่ 12 สิงหาคม 2563 ผ่อนคลายการเฝ้าระวังให้สามารถจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนได้ ดังนั้นรายวิชาการส่งสารอย่างมีประสิทธิภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ที่เปิดสอนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จึงจัดการเรียนการสอนใน ชั้นเรียน กระทั่งในเดือนธันวาคม พ.ศ.2563 พบการระบาดระลอกใหม่การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนจึงต้องเปลี่ยนรูปแบบเป็นเรียนออนไลน์ทั้งหมด

ในช่วงเวลาของการเรียนออนไลน์นี้ผู้วิจัยได้จัดการเรียนการสอนเรื่องไวยาติซึ่งเป็นหัวข้อสำคัญเพราะเป็นการพูดที่นิยมเพื่อการถ่ายทอดความรู้ ความคิด เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับผู้ฟังในการเลือกที่จะเชื่อหรือปฏิบัติตาม พร้อมทั้งโต้แย้งความคิดจากฝ่ายตรงข้าม ด้วยวาทศิลป์อันคมคาย ดึงดูดความสนใจของผู้ฟัง (Debate) การไวยาติที่น่าสนใจของผู้พูดต้องสังเคราะห์และวิเคราะห์ข้อมูล (Shaw, 2012) มีปฏิภาณไหวพริบที่เฉียบคม ตลอดจนข้อมูลที่ถูกต้องสมบูรณ์ (วิรัช ลภีรัตนกุล, 2543) มีเหตุผลน่าเชื่อถือ และมีหลักฐานอ้างอิง (กฤษณีย์ ไวยะวงษ์, 2550) การไวยาติจึงเป็นการพูดที่มีคุณค่าเพราะให้ประโยชน์ทั้งผู้พูดในฐานะที่ต้องเป็นผู้ศึกษาค้นคว้า คิดวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูล และพูดถ่ายทอดทำให้มีภาพลักษณ์ที่ฉลาดเฉียบคม ส่วนผู้ฟังก็จะได้รับข้อมูลที่ผ่านการคัดสรรความน่าเชื่อถือ ได้คิดพิจารณา รวมถึงได้รับอารมณ์สในการฟังไปพร้อมๆ กัน

ด้วยความสำคัญข้างต้นหัวข้อการไวยาติจึงเป็นหนึ่งในหัวข้อการพูดที่นักศึกษาได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนาความสามารถและเตรียมตัวสู่การเป็นครูสอนภาษาไทยในอนาคต โดยปกติการจัดการเรียนการสอนจะเกิดขึ้นในชั้นเรียน เริ่มจากอาจารย์ให้ความรู้ความเข้าใจ แล้วแบ่งกลุ่มนักศึกษาฝึกปฏิบัติ ตั้งญัตติ แบ่งหน้าที่ภายในกลุ่มเป็นฝ่ายเสนอและฝ่ายค้าน มีหัวหน้าฝ่ายและผู้สนับสนุน มอบหมายให้นักศึกษาศึกษาค้นคว้านอกเวลาเรียนเพื่อเตรียมการไวยาติ โดยมีอาจารย์ให้คำแนะนำ แล้วจึงนัดหมายการไวยาติ ซึ่งเป็นการสื่อสาร

แบบเผชิญหน้า (Face to face communication) ในการรวมกลุ่มกันได้ว่าที่เช่นนี้ทำให้ผู้ได้ว่าที่สามารถปรึกษากันภายในกลุ่ม ผู้ฟังเห็นบรรยากาศในการได้ว่าที่และสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการแสดงความรู้สึกชื่นชอบ เช่น ประมื่อ หัวเราะชอบใจ และโหวตให้คะแนน จึงเป็นที่น่าสนใจว่าหากเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนการสอนมาเป็นออนไลน์แล้วจะมีผลเป็นเช่นไร

จากการศึกษาพบว่า การเรียนออนไลน์ คือ การถ่ายทอดเนื้อหาผ่านทางอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ อาทิ คอมพิวเตอร์ เครือข่ายอินเทอร์เน็ต อินทราเน็ต หรือทางสัญญาณโทรทัศน์ หรือสัญญาณดาวเทียมก็ได้ (ถนอมพร เลาหจรัสแสง, 2544) ผู้วิจัยได้เลือกใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นตัวเชื่อมในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร เนื้อหา รวมถึงการฝึกปฏิบัติโดยใช้โปรแกรม Google Meet ซึ่งเป็นโปรแกรมให้บริการโดย Google ที่สามารถจัดการประชุมออนไลน์ที่รองรับผู้เข้าร่วมจำนวนมากเพียงพอต่อจำนวนนักศึกษาในชั้นเรียน รวมถึงใช้โปรแกรม Google Classroom ที่เป็นโปรแกรมผสมรวม Google เอกสาร ไดรฟ์ และ Gmail ในการจัดการเรียนเรื่องการได้ว่าที่ ด้วยเป็นโปรแกรมที่มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานีจัดเตรียมไว้เพื่ออำนวยความสะดวกต่อการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์และนักศึกษาไว้แล้ว

ด้านวิธีการผู้สอนใช้การบรรยายความรู้ ร่วมกับการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Instruction Emphasizing Learning Process) (ทีศนา แคมมณี, 2548) เพราะเป็นกระบวนการที่จะส่งเสริมความสามารถในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ให้ความรู้ความเข้าใจที่เพียงพอต่อการพูดนำเสนอในที่สาธารณะซึ่งมีความสำคัญต่อการทำหน้าที่ได้ว่าที่อย่างยิ่ง

เพื่อศึกษาความสามารถในการได้ว่าที่ และความคิดเห็นต่อการเรียนได้ว่าที่ด้วยการเรียนออนไลน์ร่วมกับการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ผู้วิจัยจึงได้ใช้แบบประเมินความสามารถในการได้ว่าที่ และแบบสอบถามความคิดเห็นเพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้น อันจะนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เปรียบเทียบความสามารถในการได้ว่าที่ของนักศึกษาหลังการเรียนออนไลน์ร่วมกับการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองกับเกณฑ์ที่ตั้ง

2. ศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาในการเรียนได้วาทิแบบออนไลน์ร่วมกับการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง

สมมติฐานการวิจัย

1. นักศึกษามีความสามารถในการได้วาทิหลังการเรียนเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินร้อยละ 70 อยู่ในระดับดี

2. นักศึกษามีความคิดเห็นในการเรียนได้วาทิแบบออนไลน์ร่วมกับการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง อยู่ในระดับดี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ดำเนินการตามแบบแผนการทดลองแบบหนึ่งกลุ่มทดลองวัดเฉพาะหลังเรียน (One-Group Posttest Only Design) (มาเรียม นิลพันธุ์, 2553) รายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ที่ลงทะเบียนเรียนวิชา TH03103 การส่งสารอย่างมีประสิทธิภาพ ในภาคการศึกษาที่ 2/2563 หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 รวมจำนวน 60 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย หมู่ที่ 1 จำนวน 30 คน โดยผู้วิจัยใช้การสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 4 แผน แผนละ 4 ชั่วโมง รวมเวลา 16 ชั่วโมง เนื้อหาเรื่องคือ การได้วาทิ จัดการเรียนการสอนออนไลน์โดยใช้โปรแกรม Google Meet และ Google Classroom ร่วมกับการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยปรับจากตัวบ่งชี้ 6 ข้อ (ทศนา แหมมณี, 2548) แผนการจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 หลังจากนั้นนำไปทดลองใช้กับนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง 1 ห้องเรียน แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น สามารถนำเสนอแผนการจัดการเรียนรู้เป็นตารางดังนี้

ตารางที่ 1 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1-4

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง เรียนรู้หลักการ

ปรับจาก	1) ผู้เรียนเลือกหัวข้อตามความสนใจ
ตัวบ่งชี้ที่	2) ผู้สอนจัดเตรียมเนื้อหาและกิจกรรมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง
1-3	3) ผู้สอนมีการพูดคุยกับผู้เรียนเกี่ยวกับการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง โดยให้คำแนะนำหรือให้ความรู้เกี่ยวกับหัวข้อ เนื้อหา วิธีการ และสื่อการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเลือก
การจัด การเรียนรู้ แผนที่ 1	ผู้สอนบรรยายในหัวข้อ ความหมายของการได้วาที, จุดมุ่งหมายการได้วาที, องค์ประกอบการได้วาที, การพิจารณาตัดสินการได้วาที และข้อเสนอแนะในการได้วาที ประกอบการใช้ PowerPoint แล้วให้ชมวิดีโอตัวอย่างการได้วาทีจาก Youtube โดยตั้งประเด็นให้นักศึกษาสังเกตเรียนรู้ร่วมกันเพื่อความเข้าใจ หลังจากนั้นจึงมอบหมายให้แบ่งกลุ่ม 4 กลุ่ม สมาชิกกลุ่มละ 6 หรือ 8 คน โดยภายในกลุ่มทำหน้าที่เป็น ฝ่ายเสนอและฝ่ายค้านประกอบด้วย หัวหน้าฝ่ายละ 1 คน และสมาชิกฝ่ายละ 2-3 คน (ส่วนประธานการได้วาทียุติติละ 1 คน มาจากความสมัครใจของเพื่อนในกลุ่มอื่น) นักศึกษาเสนอญัตติดังนี้ ญัตติที่ 1 ชุดไปรเวทแจ่วสุดดีกว่า ชุดนักเรียน ญัตติที่ 2 หนังสือดีมีความรู้ดีกว่านั่งดูอินเทอร์เน็ต ญัตติที่ 3 เรียนในห้องได้ใจเรียนออนไลน์ได้แอบหลับ และญัตติที่ 4 ชีวิตในเมืองหรือจะสู้ชีวิตคนในชนบท เมื่อได้ญัตติแล้วมอบหมายให้นักศึกษาศึกษาค้นคว้าข้อมูลภายใต้ญัตติและหน้าที่รับผิดชอบ

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง เตรียมการได้วาที

ปรับจากตัว	4) ผู้เรียนมีการดำเนินการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง
บ่งชี้ที่ 4-5	5) ผู้สอนมีการพบปะพูดคุยกับผู้เรียนเป็นระยะ มีการนำเสนอผลงานการศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเองมาพูดคุยอภิปรายในแ่งมุมต่างๆ เพื่อตรวจสอบความเข้าใจและความถูกต้องของข้อความรู้ มีการชี้แนะสิ่งที่ผิดพลาด กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการใฝ่รู้ใฝ่เรียน

ตารางที่ 1 แผนการจัดการเรียนรู้แผนที่ 1-4 (ต่อ)

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง เตรียมการไต่वाที่ (ต่อ)

การจัด การเรียนรู้ แผนที่ 2	ผู้สอนและนักศึกษาทบทวนความรู้ และให้ตัวแทนนักศึกษابอกญัตติและ แนะนำสมาชิกพร้อมหน้าที่ เมื่อแนะนำครบทุกกลุ่มแล้วเข้าพบอาจารย์เป็นรายกลุ่ม ตามญัตติ โดยเริ่มจาก 1) ประธาน 2) ฝ่ายเสนอ และ 3) ฝ่ายค้าน การพบอาจารย์ นอกจากแยกตามญัตติแล้วก็แยกตามหน้าที่เพื่อป้องกันไม่ให้ฝ่ายตรงข้ามรู้ข้อมูล (นักศึกษาที่ไม่เกี่ยวข้องจึงต้องรอเรียกตัว) ในระหว่างการพบนักศึกษานำเสนอ ผลการศึกษาค้นคว้า ผู้สอนพิจารณาให้ข้อเสนอแนะแนวทางว่าข้อมูลที่นักศึกษา เตรียมมามีครบถ้วนรอบด้าน และน่าเชื่อถือไม่ ควรศึกษาประเด็นใดจากแหล่งใด เพิ่มเติม

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 และ 4 เรื่อง ไต่वाที่

ปรับจาก ตัวบ่งชี้ที่ 6	6) ผู้สอนมีการวัดและประเมินผลการเรียนการเรียน

การจัดการ เรียนรู้แผนที่ 3 และ 4	นักศึกษาดำเนินการไต่वाที่วันละ 2 ญัตติ ก่อนเริ่มการไต่वाที่ผู้สอนแนะนำลำดับ การไต่वाที่ การตัดสินการไต่वाที่ ทบทวนมารยาทและการแสดงความคิดเห็น โดยให้ นักศึกษาที่เข้าฟังสามารถแสดงความรู้สึกล่วงทางช่องข้อความและสามารถเปิดกล้อง เพื่อแสดงอาการชื่นชมให้กำลังใจได้ ผู้สอนกำหนดคนจับเวลาและให้สัญญาณจาก อุปกรณ์ที่นักศึกษาหาได้และมีความเหมาะสม เช่น สั่นกระดิ่ง หรือตีเกราะ เป็นต้น แล้วจึงเริ่มการไต่वाที่โดยประธานกล่าวเปิดการไต่वाที่ ประกาศญัตติ แนะนำ กรรมการ และผู้ไต่वाที่ แล้วเชิญให้มีการไต่वाที่ตามลำดับ หลังจากจบการไต่वाที่แล้ว ผู้สอนและนักศึกษาร่วมแสดงความคิดเห็นในการไต่वाที่ของเพื่อนว่ามีความน่าสนใจ และได้เรียนรู้สิ่งใดบ้าง เมื่อเสร็จกิจกรรมตามแผนที่ 4 ผู้สอนให้ข้อเสนอแนะ แล้วร่วมกันสรุปความรู้ความเข้าใจ

2.2 แบบประเมินความสามารถในการไต่वाที่ ปรับปรุงจากแบบประเมิน
ความสามารถในการไต่वाที่ของ กุณชสิทธิ์ ไวยะวณิช (2550) ใช้การสังเกตพฤติกรรม
ในการพูด มีรายการประเมินแบบ Rubric พิจารณาใน 6 รายการ ประกอบด้วย รายการที่ 1
สาระ 4 คะแนน, รายการที่ 2 เหตุผล 4 คะแนน, รายการที่ 3 หักล้าง 4 คะแนน, รายการที่ 4

วาทะ 4 คะแนน, รายการที่ 5 อ้างอิง 2 คะแนน และรายการที่ 6 มารยาท 2 คะแนน รวมเป็น 20 คะแนน

รายการที่มีคะแนน 4 คะแนน มีเกณฑ์ให้คะแนนดังนี้ 4 คะแนน หมายถึง ดีมาก, 3 คะแนน หมายถึง ดี, 2 คะแนน หมายถึง พอใช้ และ 1 คะแนน หมายถึง ปรับปรุง รายการที่มี 2 คะแนน มีเกณฑ์ดังนี้ 2 คะแนน หมายถึง ดี, 1 คะแนน หมายถึง พอใช้ และ 0 คะแนน หมายถึง ปรับปรุง

ให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คนประเมินแบบประเมินความสามารถในการโต้วาทิได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 หลังจากนั้นนำไปทดลองใช้กับนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง 1 ห้องเรียน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น ใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -coefficient) โดยใช้สูตรของครอนบัค (Cronbach, 1984) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินความสามารถในการโต้วาทิทั้งฉบับเท่ากับ 0.83

2.3 แบบสอบถามความคิดเห็นในการเรียน แบ่งเป็น 2 ประเด็น คือ การจัดการเรียนรู้ และประโยชน์ที่ได้รับ จำนวน 20 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของ ลิเคอร์ท (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2538) มีค่าดัชนีความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านเท่ากับ 1.00

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 จัดการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 4 แผน แผนละ 4 ชั่วโมง รวมเป็น 16 ชั่วโมง

3.2 หลังจากการเรียนรู้หลักการในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 และการเตรียมการโต้วาทิในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 แล้วผู้วิจัยประเมินความสามารถในการโต้วาทิของนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในระหว่างการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 และ 4 ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมการโต้วาทิออนไลน์โดยนักศึกษา

3.3 เมื่อสิ้นสุดการจัดการเรียนการสอนทั้งหมดให้นักศึกษากลุ่มตัวอย่างทำแบบสอบถามความคิดเห็นในการเรียนโต้วาทิแบบออนไลน์ร่วมกับการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้คอมพิวเตอร์วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม Excel เพื่อหาค่าสถิติดังนี้

4.1 วิเคราะห์ความสามารถในการไต่वाที่ ด้วยการหาร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ได้แปลงคะแนนความสามารถเป็นร้อยละและแปลความดังนี้

ร้อยละ 80-100 อยู่ในระดับดีมาก

ร้อยละ 70-79 อยู่ในระดับดี

ร้อยละ 60-69 อยู่ในระดับพอใช้

ต่ำกว่า 60 อยู่ในระดับปรับปรุง

4.2 วิเคราะห์ความคิดเห็นในการเรียนออนไลน์ด้วยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาความสามารถในการไต่वाที่ด้วยการเรียนออนไลน์ ร่วมกับการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี สามารถนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ศึกษาความสามารถในการไต่वाที่ของนักศึกษา

ผู้วิจัยนำคะแนนจากแบบประเมินความสามารถในการไต่वाที่มาวิเคราะห์สามารถแสดงผลเป็นตารางดังนี้

ตารางที่ 2 ความสามารถในการไต่वाที่ของนักศึกษา

รายการ	สาระ (4)	เหตุผล (4)	ทักษะ (4)	วาทะ (4)	อ้างอิง (2)	มารยาท (2)	รวม (20)
เฉลี่ย	3.22	3.24	3.08	2.93	1.66	2.00	16.13
S.D.	0.52	0.53	0.60	0.64	0.40	0.00	2.15
ร้อยละ	80.5	81	77	73.25	83	100	80.65
แปลผล	ดีมาก	ดีมาก	ดี	ดี	ดีมาก	ดีมาก	ดีมาก

จากตารางที่ 2 เห็นได้ว่าความสามารถในการได้วาทีของนักศึกษาที่เรียนออนไลน์ ร่วมกับการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 16.13 คิดเป็นร้อยละ 80.65 อยู่ในระดับดีมาก ผ่านเกณฑ์การประเมินร้อยละ 70 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สามารถเรียงคะแนนจากสูงที่สุดไปน้อยที่สุดได้ดังนี้ ด้านที่ 1 มารยาท ร้อยละ 100 ด้านที่ 2 อ้างอิง ร้อยละ 83 ด้านที่ 3 เหตุผล ร้อยละ 81 ด้านที่ 4 สาระ ร้อยละ 80.5 ด้านที่ 5 หักล้าง ร้อยละ 77 และด้านที่ 6 วาทะ ร้อยละ 73.25

2. ศึกษาความคิดเห็นในการเรียนของนักศึกษา

ผู้วิจัยศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการเรียนได้วาทีแบบออนไลน์ ร่วมกับการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ด้วยแบบสอบถามความคิดเห็น สามารถแสดงผลเป็นตารางดังนี้

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นในการเรียนของนักศึกษา

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
การจัดการเรียนรู้		4.10	1.27	ดี
1	นักศึกษามีความพร้อมในการเรียนออนไลน์	4.09	1.27	ดี
2	ประธานการได้วาทีสามารถดำเนินรายการให้เป็นตามลำดับขั้นได้	4.40	1.28	ดี
3	ผู้ได้วาทีสามารถแสดงความคิดเห็นในญัตติได้โดยสะดวก	4.33	1.06	ดี
4	ผู้ได้วาทีสามารถใช้สื่อแสดงข้อมูลข้อเท็จจริงเพื่อการอ้างอิงประกอบการได้วาทีได้	3.97	1.73	ดี
5	ผู้ได้วาทีสามารถแสดงบุคลิกภาพภายนอกประกอบการได้วาทีออนไลน์ได้	3.54	1.14	ดี
6	ผู้ได้วาทีสามารถทำงานร่วมกันเป็นทีม	3.87	1.26	ดี
7	นักศึกษาสามารถฟังการได้วาทีออนไลน์ได้อย่างชัดเจน	4.09	1.27	ดี
8	ผู้ฟังมีโอกาสนในการแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกซึ่งช่วยสร้างบรรยากาศร่วมในการได้วาทีได้	4.02	1.25	ดี
9	ปัญหาเรื่องสถานที่ไม่เป็นอุปสรรคสำหรับการได้วาที	4.49	1.23	ดี
10	การได้วาทีสามารถจัดในรูปแบบออนไลน์ได้	4.18	1.23	ดี

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นในการเรียนของนักศึกษา (ต่อ)

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
ประโยชน์ที่ได้รับ		4.17	1.24	ดี
11	นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในหลักการได้วาทิ	4.36	1.34	ดี
12	การได้วาทิออนไลน์ช่วยพัฒนาทักษะการพูดได้ดี	4.05	1.20	ดี
13	การฟังการได้วาทิทำให้นักศึกษามีมุมมองที่กว้างไกล และช่วยในการตัดสินใจได้ดียิ่งขึ้น	4.22	1.26	ดี
14	นักศึกษาได้รับประสบการณ์ในการฟังได้วาทิ	4.24	1.24	ดี
15	การเรียนรู้ได้วาทิออนไลน์ถือเป็นกิจกรรมที่เหมาะสม ในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรค	4.64	1.45	ดีมาก
16	การเรียนรู้ออนไลน์เป็นวิธีการที่สะดวก	4.44	1.37	ดี
17	การเรียนรู้ออนไลน์ช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย	4.16	1.20	ดี
18	การเรียนรู้ออนไลน์ช่วยให้นักศึกษาติดตามการเรียนรู้ ได้ง่ายขึ้น	4.15	1.23	ดี
19	การเรียนรู้ออนไลน์ช่วยให้นักศึกษาปรึกษาอาจารย์ผู้สอน ได้สะดวกยิ่งขึ้น	3.55	0.99	ดี
20	นักศึกษาสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในการจัดการได้วาทิ ในสถานที่จริงได้	3.93	1.10	ดี
คะแนนเฉลี่ยรวม		4.14	1.26	ดี

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่านักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อการเรียนได้วาทิแบบออนไลน์ร่วมกับการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.14 อยู่ในระดับดี เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

อภิปรายผล

ผู้วิจัยนำเสนอการอภิปรายตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. ความสามารถในการได้วาทิของนักศึกษา

นักศึกษามีความสามารถในการได้วาทิคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 16.13 คิดเป็นร้อยละ 80.65 ผ่านเกณฑ์การประเมินร้อยละ 70 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สะท้อนว่าการเรียนรู้

ฝึกฝนและการแสดงความสามารถในการโต้ว่าที่สามารถกระทำการออนไลน์ได้ดี ดังปรากฏการแข่งขันโต้ว่าที่ออนไลน์ในเวทีต่างๆ อาทิ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2563) จัดการแข่งขันโต้ว่าทะเลาะวิวาททางสังคม ตามสถิติเกี่ยวกับความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสิ่งแวดล้อมระหว่างเดือนมิถุนายน - สิงหาคม 2563 ถ่ายทอดผ่านเพจ “ชมรมวาทศิลป์และมนุษยสัมพันธ์ จุฬาฯ” อีกทั้งคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2563) จัดการแข่งขันโต้ว่าที่ออนไลน์ในวันศุกร์ที่ 17 เมษายน 2563 เวลา 19.00 - 20.00 น. ในสถิติ “สอบในห้อง หรือทำ take home” รอบชิงชนะเลิศถ่ายทอดผ่านเพจ “LAWTU Student Committee – Rangsit Campus” เพราะสถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด-19 ที่เกิดขึ้นทำให้ผู้คนต้องเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ชีวิต การจัดกิจกรรมแบบชุมนุมคนต้องงดเว้นหรือกระทำได้ด้วยความระมัดระวัง ดังนั้นการโต้ว่าที่ทั้งสองรายการจึงเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดและมีลักษณะร่วมกันคือใช้การประชุมออนไลน์ ผู้พูดรวมถึงผู้ฟังอยู่ในสถานที่ต่างๆ กันไม่เกิดการรวมตัว แต่ใช้สัญญาณอินเทอร์เน็ตในการสื่อสาร โดยการโต้ว่าที่ผู้พูดจะผลัดกันพูดตามลำดับของการโต้ว่าที่จบกระบวนการ จึงเป็นข้อยืนยันว่าการเรียนออนไลน์ในเรื่องการโต้ว่าที่เป็นสิ่งที่เป็นไปได้เพราะให้ผลในการสื่อสารที่คล้ายการพบปะกัน

กระนั้นก็สามารถพิจารณาแยกการประเมินความสามารถในการโต้ว่าที่ของนักศึกษาเป็นรายด้านแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มที่มีคะแนนร้อยละ 80 ขึ้นไป อยู่ในระดับดีมาก และ 2) กลุ่มที่มีคะแนนร้อยละ 70 - 79 อยู่ในระดับดี ดังนี้

1.1 ด้านที่มีคะแนนมากกว่าร้อยละ 80 ขึ้นไป อยู่ในระดับดีมาก เรียงจากมากไปน้อยประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1) มารยาท 2) อ้างอิง 3) เหตุผล และ 4) สาระ ในขณะที่นักศึกษามีความสามารถรักษามารยาทในการโต้ว่าที่ได้เป็นอย่างดี ไม่มีการใช้ถ้อยคำหยาบคายและท่าทางอันไม่เหมาะสมกับฝ่ายตรงข้าม มีการศึกษาหาข้อมูลเพื่อใช้ในการโต้ว่าที่ค่อนข้างครอบคลุมเป็นเหตุเป็นผลและไม่ลืมการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจในหลักการโต้ว่าที่และการเตรียมการโต้ว่าที่ดี ทั้งในส่วนของการหาข้อมูลและการใช้สื่อประกอบการพูด

เช่นที่ กุณฑลีย์ ไวยะวณิช (2550) กล่าวถึงการเตรียมการพูดไว้ว่า การพูดจะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับการเตรียมเนื้อหาการพูด ซึ่งโดยปกติแล้วผู้เรียนทุกคนมีความใฝ่รู้เป็นธรรมชาติ หากได้รับการส่งเสริมให้รับผิดชอบการเรียนรู้ของตน และได้รับการฝึกฝนทักษะ ที่จำเป็น ต่อการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนจะสามารถเรียนรู้

ในสิ่งที่ตนสนใจได้ตลอดชีวิต (ทศนา แคมมณี, 2548) ดังนั้นเมื่อนักศึกษากำหนดญัตติที่ตนสนใจ มีการศึกษาหาข้อมูลและเตรียมการในการโต้วาทีที่ดี ร่วมกับการให้ข้อเสนอแนะแนวทางในการตั้งประเด็นและการศึกษาค้นคว้าจากอาจารย์ตามกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง นักศึกษาจึงพูดมีเนื้อหาสาระและเหตุผลที่น่าฟัง ไม่หลงประเด็น มีความมั่นใจ พูดด้วยเสียงดังฟังชัด รวมถึงใช้สื่อที่ตนเลือกประกอบในการพูด เช่น การนำเสนอกราฟสถิติ แผนภูมิ และรูปภาพ โดยใช้วิธีแชร์หน้าจอซึ่งช่วยให้ผู้ฟังเข้าใจสิ่งที่พูดได้ง่ายและเห็นภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

1.2 ด้านที่มีคะแนนร้อยละ 70 - 79 อยู่ในระดับดี ประกอบด้วย การหักล้าง และการใช้วาที อภิปรายได้ดังนี้

1.2.1 การหักล้าง หมายถึง การพูดโต้ตอบฝ่ายตรงข้ามด้วยการยกข้อมูลข้อเท็จจริง อันเป็นเหตุผลที่น่าเชื่อถือเพื่อให้ผู้ฟังพิจารณาแล้วเห็นด้วยกับฝ่ายตน ในการพูดหักล้างผู้พูดต้องเป็นผู้ฟังที่ดีเพราะต้องจับประเด็นและโต้ตอบกลับด้วยไหวพริบ การเตรียมข้อมูลล่วงหน้าเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สามารถโต้กลับได้ แต่สิ่งสำคัญคือความสามารถในการฟัง และการควบคุมอารมณ์ที่ลดลงเพราะการสื่อสารแบบไม่เผชิญหน้า (Interposed communication)

จากการวิจัยพบว่าการหักล้างฝ่ายตรงข้าม เป็นรายการที่นักศึกษาทำได้ไม่ครบถ้วน พบการหักล้างเหตุผลของฝ่ายตรงข้าม และทำได้ดีในนักศึกษาบางคน สาเหตุที่นักศึกษาหักล้างฝ่ายตรงข้ามไม่ครบถ้วนมีสาเหตุดังนี้ 1) เป็นการสื่อสารแบบไม่เผชิญหน้า ใช้สื่อกลางในการถ่ายทอดเช่น โทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ต หรือคอมพิวเตอร์ ทำให้ต้องใช้สมาธิสูงในการรับสาร ผู้ฟังอาจหลุดความสนใจได้ง่ายหากมีสิ่งกระตุ้นความสนใจอื่นรอบตัว รวมถึงเครื่องมือและสัญญาณอินเทอร์เน็ตไม่พร้อม เป็นผลให้เสียงไม่ชัด สะดุด หรือหว่งซ้ำ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรคต่อการรับสารได้ทั้งสิ้นในประเด็นนี้ วิรัช ลภีรัตนกุล (2543) กล่าวไว้ว่า สภาพแวดล้อมในช่วงเวลาที่ทำกรสื่อสารที่ไม่เอื้ออำนวยจะเป็นอุปสรรคหรือสิ่งรบกวนและสกัดกั้นการติดต่อสื่อสาร ดังนั้นในภาวะที่ผู้ได้วาทีอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน บรรยากาศรอบตัว การได้ยินและเห็นภาพที่ติดขัดนี้ล้วนเป็นปัจจัยที่ไม่ส่งเสริมประสิทธิภาพในการสื่อสาร และ 2) การคิดคนเดียวทำให้ไม่รอบคอบเท่ากับการมีเพื่อนคอยปรึกษาอยู่ข้างๆ สมชาติ กิจยรรยง (2556) กล่าวไว้ว่า การโต้วาทีไม่ใช่การพูดคนเดียวหรือโต้คนเดียว แต่จะต้องช่วยกันเป็นทีม ดังนั้นการประสานงานเพื่อให้เกิดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันการประสานกันของความคิดของเหตุผลจึงเป็นสิ่งสำคัญ เมื่อการโต้วาทีเปลี่ยนรูปแบบมาเป็นออนไลน์

การประสานงานเป็นกลุ่มจึงถูกตัดออกไปและเป็นผลให้ความสามารถในการหักล้างลดลง ดังนั้นผู้ได้วาที่จึงต้องสื่อสารให้ชัดด้วยการใช้คำง่าย สั้น และย้ำความ เป็นต้น

1.2.2 วาตะ คือการพูดนำเสนออย่างมีศิลปะ นอกจากมีลีลาและน้ำเสียงที่น่าฟังแล้ว ผู้พูดอาจแทรก สำนวน โวหาร คำคม คำขวัญ บทเพลง ลูกเล่น หรือมุขต่างๆ เป็นต้น เพื่อเพิ่มอรรถรสในการฟังให้ชวนติดตาม

จากการวิจัยพบว่านักศึกษา มีการออกเสียงค่อนข้างดี มีน้ำเสียงและลีลาที่น่าฟัง แต่การแทรกลูกเล่น แทรกมุขในการพูดนั้นยังพบได้น้อย เพราะนักศึกษาค่อนข้างตื่นเต้นกับการพูด จึงมุ่งการนำเสนอเฉพาะเนื้อหาสาระมิได้แทรกวาทศิลป์อันเป็นสำนวน โวหาร คำคม คำขวัญ หรือมุขต่างๆ เท่าที่ควร นางลักษณ์ สุทธิวิวัฒน์พันธ์ (2551) กล่าวถึง ศิลปะในการพูดไว้ว่า การพูดได้กับการพูดเป็น หรือการพูดได้กับการพูดดีเป็นสิ่งที่แตกต่างกัน ทั้งในแง่วิธีการพูดและผลที่จะได้รับจากการพูด จากข้อความนี้แสดงให้เห็นว่าผู้พูดแบ่งออกได้เป็นกลุ่มพูดได้ กับพูดเป็น การพูดได้เป็นสิ่งที่ใครก็ทำได้ แต่การพูดเป็น พูดดี หรือพูดอย่างมีศิลปะที่จะให้ประโยชน์ในการสื่อสารได้มากกว่านั้น ผู้พูดต้องอาศัยระยะเวลาในการฝึกฝนพอสมควรไม่ใช่สิ่งที่จะเกิดขึ้นโดยง่าย ดังนั้นจึงเป็นเรื่องจำเป็นที่นักศึกษาจะต้องฝึกฝนเพิ่มเติม

อย่างไรก็ตามจากผลการวิจัยที่นักศึกษามีความสามารถในการได้วาที่ คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 16.13 คิดเป็นร้อยละ 80.65 ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด สะท้อนให้เห็นประสิทธิภาพในการเรียนออนไลน์สอดคล้องกับ ศัทธิตยา วิเลปะนะ และจินตวีร์ คล้ายสังข์ (2562) ที่ศึกษาผลการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ภาษาออนไลน์โดยใช้ภาระงานเป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารด้วยวาจาสำหรับผู้เรียนที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง ผลการวิจัยพบว่าผู้เรียนที่เป็นกลุ่มทดลองมีคะแนนทักษะการสื่อสารด้วยวาจาสูงขึ้นจากการวัดซ้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รวมถึงงานวิจัยของ นิภาวรรณ นวรัตน์ และณัฐนา ลิห์รัตนรักษ์ (2563) ได้พัฒนารูปแบบการสอนทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารแบบเน้นภาระงาน ร่วมกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี พบว่าหลังการทดลองนักศึกษามีพัฒนาการเท่ากับร้อยละ 74.21 มีเกณฑ์ระดับพัฒนาการอยู่ในพัฒนาการระดับสูง

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การเรียนออนไลน์ที่มีการออกแบบที่เหมาะสมจะสามารถจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการพูดให้มีประสิทธิภาพได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาและปัจจัยสำคัญอันประกอบด้วยปัจจัยที่ 1 ผู้สอน

นอกจากมีความรู้ความเข้าใจ สามารถถ่ายทอดและเป็นตัวอย่างแล้ว ยังต้องมีทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพราะต้องใช้ในการประชุมออนไลน์ กระดานสนทนา และจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น ปัจจัยที่ 2 ผู้เรียน นอกจากมีอุปกรณ์ในการสื่อสารแล้วยังต้องมีความสนใจในการเรียนออนไลน์ และมีความกระตือรือร้น ความรับผิดชอบต่อการเรียนออนไลน์ (พชร ลิ้มรัตนมงคล, 2555) หากมีปัจจัยข้างต้นพร้อมก็จะช่วยให้การเรียนออนไลน์มีประสิทธิภาพที่ดีได้

2. ความคิดเห็นของนักศึกษา

นักศึกษามีความคิดเห็นในการเรียนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.14 อยู่ในระดับดี นักศึกษามองว่า การเรียนได้วาทีออนไลน์ถือเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรค เพราะช่วยอำนวยความสะดวกในการเรียน สามารถลดข้อจำกัดในเรื่องสถานที่และเวลา มีความสอดคล้องกับ พงษ์ศักดิ์ บุญภักดี (2563) ได้ประเมินการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์บนฐานวิถีชีวิตใหม่สำหรับนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคสุโขทัย พบว่านักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ด้วยโปรแกรม Google Classroom ค่าเฉลี่ย 4.73 อยู่ในระดับมากที่สุด อีกทั้ง เสถียร พูลผล และ ปฏิพล อรรถนพ บริบูรณ์ (2563) ศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยามที่มีต่อการเรียนการสอนออนไลน์ในช่วงโควิด 19 พบว่า นักศึกษาค่อนข้างเห็นด้วยว่าการเรียนออนไลน์ทำให้รู้สึกสะดวก (มัธยฐานเท่ากับ 4) จึงสะท้อนให้เห็นว่าในสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19 นักศึกษามีเจตคติต่อการเรียนออนไลน์ที่ดีด้วยมองว่ามีความจำเป็นและเป็นสื่อช่วยส่งเสริมการเรียนที่มีความเหมาะสมต่อสถานการณ์ และอำนวยความสะดวกได้มาก ดังนั้นเมื่อเห็นความจำเป็นจึงส่งผลดีให้นักศึกษามีความตั้งใจในการเรียนรู้แม้จะเปลี่ยนแปลงรูปแบบก็ตาม

ส่วนรายการประเมินความคิดเห็นของนักศึกษาที่ได้คะแนนน้อยที่สุดคือ ผู้ได้วาทีที่สามารถแสดงบุคลิกภาพภายนอกประกอบการได้วาทีออนไลน์ได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.54 บุคลิกภาพภายนอกนี้หมายถึง การแสดงออกภายนอกเช่น การใช้สายตา สีหน้า ท่าทาง และการแต่งกายของผู้ได้วาที ในประเด็นการแสดงออกซึ่งบุคลิกภาพภายนอกนี้ นักศึกษามองว่า การได้วาทีออนไลน์ค่อนข้างมีข้อจำกัดในการแสดงบุคลิกภาพภายนอกคือท่าทาง เพื่อเสริมสิ่งที่พูดให้น่าสนใจและความน่าสนใจได้เท่ากับการได้วาทีในสถานที่จริง ทั้งนี้สาเหตุมาจากการใช้เครื่องมือในการถ่ายทอดภาพและเสียงมีประสิทธิภาพจำกัดเห็นเฉพาะใบหน้า จึงทำให้ไม่สามารถใช้มือและท่าทางประกอบการพูดได้ดีเท่าที่ควร หากเคลื่อนไหว

ออกจากกล้องก็จะทำให้ได้ยินเสียงพูดไม่ชัด ดังนั้นการสื่อสารด้วยท่าทางนอกจากจะต้องมีเครื่องมือในการถ่ายทอดที่มีประสิทธิภาพชัดทั้งภาพและเสียงแล้ว ผู้พูดในลักษณะของการสื่อสารแบบใช้ห้องประชุมออนไลน์เช่นนี้ก็พึงระลึกว่าการแสดงออกจะอยู่ในพื้นที่จำกัดคือระดับอกขึ้นมาถึงใบหน้าเท่านั้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยนี้เห็นได้ว่าหากจัดการเรียนรู้ได้วาทิด้วยการเรียนออนไลน์ ผู้สอนควรให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน เพราะการที่ต้องอยู่ห่างเช่นในสถานการณ์โควิด-19 ทำให้ผู้เรียนต้องพยายามศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมากขึ้น ผู้สอนจึงควรชัดเจนในการให้ความรู้ความเข้าใจ การมอบหมายงาน และแนวทางในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองให้กับผู้เรียน อีกทั้งควรติดตามผลในการศึกษาค้นคว้านั้นเพื่อให้คำแนะนำและกระตุ้นให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องและมากเพียงพอสำหรับการได้วาทิ อันจะทำให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในการพูดมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณีย์ ไชยพะวงษ์. (2550). **หลักการพูด**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2563). **โต้วาทิออนไลน์**. สืบค้นเมื่อ 9 มีนาคม 2564, จาก https://www.law.tu.ac.th/online_debate/.
- คัทลียา วิเลปะนะ และจินตวิรี คล้ายสังข์. (2562). ศึกษาผลการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ภาษาออนไลน์โดยใช้ภาระงานเป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารด้วยวาจาสำหรับผู้เรียนที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง. **วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**, 20(2), 14-26.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2563). **เชิญชมการแข่งขันโต้วาทิออนไลน์ ด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสิ่งแวดล้อม**. สืบค้นเมื่อ 9 มีนาคม 2564, จาก <https://www.chula.ac.th/news/32207/>.
- ถนอมพร เลหาจรัสแสง. (2544). การสอนบนเว็บ (Web Based Instruction) นวัตกรรมเพื่อคุณภาพการเรียนการสอน. **วารสารศึกษาศาสตร์สาร**, 28(1), 87-94.

- ทิตินา แคมมณี. (2548). **ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นงลักษณ์ สุทธิวัฒนพันธ์. (2551). **พูดอย่างไร ชนะใจคนฟัง**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ฐานบัณฑิต.
- นิภาวรรณ นวรัตน์ และณัฏฐนา ลิ้มรัตนรักษ์. (2563). การพัฒนารูปแบบการสอนทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารแบบเน้นภาระงานร่วมกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม**, 14(2), 593-608.
- พงษ์ศักดิ์ บุญภักดี. (2563). ประเมินการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์บนฐานวิถีชีวิตใหม่สำหรับนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคสุโขทัย. สืบค้นเมื่อ 4 ธันวาคม 2563, จาก https://so01.tci-thaijo.org/index.php/TVETJournal_IVEN3/issue/view/16740/4031.
- พชร ลิ้มรัตนมงคล. (2555). **ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการเรียนออนไลน์ของผู้เรียนโครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยรังสิต.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2538). **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- มาเรียม นิลพันธุ์. (2553). **วิธีวิจัยทางการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 5. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิรัช ลภีรัตนกุล. (2543). **วาทนิเทศและวาทศิลป์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสถียร พูลผล และปฏิพล อรรถพร บริบูรณ์. (2563). การสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาเภสัชศาสตร์ที่มีต่อการเรียนการสอนออนไลน์ในช่วงโควิด 19 เพื่อออกแบบแนวทางการจัดการเรียนรู้รูปแบบใหม่ของคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม. สืบค้นเมื่อ 4 ธันวาคม 2563, จาก <https://e-research.siam.edu/wp-content/uploads/2020/08/Sathian-proceeding-ThaiPOD2563.pdf>.

สมชาติ กิจยรรยง. (2556). **สร้างความสำเร็จจากพลังคำพูด (ฉบับสมบูรณ์)**. กรุงเทพฯ: สมาร์ท โลฟ.

Cronbach, L. J. (1984). A research worker's treasure chest. **Multivariate behavioral research**, 19(2-3), 223-240.

Shaw, J. A. (2012). **Using Small Group Debates to Actively Engage Students in an Introductory Microbiology Course**. สืบค้นเมื่อ 18 ธันวาคม 2563, จาก <https://www.asmscience.org/content/journal/jmbe/10.1128/jmbe.v13i2.420>.

การวิเคราะห์อาการนามในวรรณกรรม AN ANALYSIS OF GERUNDS IN LITERATURES

อภินันท์ วงศ์กิตติพร*

Abhinan Wongkittiporn

สาขาวิชาภาษาอังกฤษ วิทยาลัยศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต
English Language Department, College of Liberal Arts, Rangsit University

Received: 22 July 2021

Accepted: 25 March 2022

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้อาการนาม เช่น *When I began chopping again, my axe slipped and cut off my right leg* ในวรรณกรรมอังกฤษ โดยศึกษาเกี่ยวกับวิทยาหน่วยคำ โครงสร้างไวยากรณ์ ระบบอรรถศาสตร์และวจนปฏิบัติศาสตร์ งานวิจัยที่ก่อนหน้านี้ให้ความสำคัญกับการใช้อาการนามในหนังสือพิมพ์ และคลังขอมูลนานาชาติ ดังนั้นการศึกษาคโครงสร้างอาการนามนี้จึงให้ความสำคัญกับตัวบทที่แตกต่างออกไป ข้อมูลการศึกษาเก็บรวบรวมมาจากวรรณกรรมที่ได้รับความนิยม คือ *The Wonderful Wizard of Oz* (2019) และ *The Secret Garden* (2021) การศึกษานี้ใช้แนวคิดภาษาศาสตร์ปริชาน คลังข้อมูลภาษาจำนวนทั้งสิ้น 200,000 คำประกอบไปด้วย 35 ตัวอย่าง การวิเคราะห์ข้อมูลโครงสร้างอาการนามทำตามแบบของ Wongkittiporn and Chitrakara (2018) ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าจำนวนความถี่ของโครงสร้างอาการนามในงานวิจัยนี้เป็นผลมาจากวิธีการสร้างคำ การใช้โครงสร้างอาการนามแบ่งได้เป็นสี่ประเภทคือ ประธาน ส่วนเติมเต็มคำกริยา ส่วนเติมเต็มคำบุพบท และส่วยประกอบเพิ่มเติม ด้านอรรถศาสตร์แสดงให้เห็นว่าโครงสร้างอาการนามใช้เพื่อบ่งชี้ว่าสองเหตุการณ์เกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน หลักการเรื่องการกำหนดและกิจกรรมเชิงกาย

* ผู้ประสานงาน: อภินันท์ วงศ์กิตติพร

อีเมล: abhinanwong@gmail.com

วิภาค ในเชิงวจนปฏิบัติศาสตร์นั้น โครงสร้างอาการนามจะใช้เพื่อหลีกเลี่ยงคำซึ่งมีเสียงเดียวกันซึ่งปรากฏขึ้นซ้ำๆในบริเวณใกล้เคียงกัน

คำสำคัญ: โครงสร้างอาการนาม, วรรณกรรม, การเกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน, การหลีกเลี่ยงคำซ้ำ

Abstract

This study examined the use of gerunds, such as *chopping again* as *when I began chopping again, my axe slipped and cut off my right leg*. in English literatures through morphological, syntactic, semantic and pragmatic analysis. While previous studies focused on the use of gerunds in newspapers and international corpora, this study focuses on the use of gerunds in literatures *The Wonderful Wizard of Oz* (2019) and *The Secret Garden* (2021). This study follows the conceptual framework of cognitive grammar (Dirven & Verspoor, 2004; Radden & Dirven, 2007). An entire 200,000 words is made up of 35 tokens of gerunds extracted from the literatures. The data analysis follows Wongkittiporn and Chitrakara (2018). The results and discussion of gerunds in literatures are classified into different linguistic perspectives. Morphologically, the low frequency of gerunds is explained by lexicalization (Yule, 2006). The use of gerunds in literature are found with four types of syntactic structures, which are the subject, complements of the verb, prepositional phrase complements, and adjunct (Radford, 2009). Semantically, the majority of semantic denotations of gerunds in literatures is simultaneity, onomasiology and activity. Pragmatically, gerunds are used due to *horror aequi principle*, referring to an avoidance of homonymous linguistic element in an adjacent area.

Keywords: Gerunds, literatures, lexicalization, simultaneity, horror aequi principle

Introduction

Nowadays, English is commonly used as an International Language. English is not only used as a study language in English classrooms, but most people also use it as different modes of communication to offer themselves better job opportunities and life connection. Accordingly, it is believed that having higher proficiency in English would bring one's a better condition of life.

To learn English, it is necessary to know grammar of a language. Certain features of grammar in English could be a cause of confusion for English learners. One of them is called *gerund* where learners comment how to apply them correctly (Hakin, Widodo & Nugraheni, 2021). Gerund, such as *speaking*, is claimed by many English learners that it is difficult to study as it has an integration of verb and noun. Although it is suffixed with the *-ing* form, it is used the same way as noun. This confusion is addressed in the scope of *homonym*, referring to the same sound, but different meaning, as in (1).

(1) (a) My hobby is *collecting coin*.

(b) Jennifer is *collecting coin*.

Collecting as in (1a) function as gerund, interchangeably known as a verb as noun. On the other hand, *collecting* in (1b) is the present progressive. With the same homonym, it could make listeners become confused they do not hear it properly.

This problem allows us to see that knowing only rules from grammar references does not help English learners to use language practically. As suggested by Yilmax (2018), grammar and meaning are inseparable and they must be learned simultaneously. As mentioned by Hakin, Widodo and Nugraheni (2021), reading literatures is considered as an effective way to support learners to improve their grammatical use in a direct way.

While previous studies selected certain positions of gerunds, such as the subject and complements of the verb, this study fills this gap by

investigating all positions where gerunds could occur in literatures via various linguistics aspects. This information leads to the following research questions.

Research Questions

1. What are morphological aspects of gerunds in literatures?
2. What are the occurrences of gerunds in different syntactic positions in literatures?
3. What are the semantic denotations of gerunds in literatures?
4. What are the pragmatic aspects of gerunds in literatures?

Literature Review

Cognitive Grammar: Conceptual Framework

This theoretical framework of gerund in this study is based upon cognitive grammar (Dirven & Verspoor 2004; Radden & Dirven, 2007). Language is not just communication, but it reflects our understanding and occurrence of events in the world. Our grammar is shaped by our experience in individual and collective ways. For example, the expression of *snow* in Polish is *snieg*, *chlapa* and *kaska*. There are many words to express snow because half of the year this country needs to be faced with this season. On the other hand, individual experience, such as careers, also shape one's. To illustrate, a gold digger's grammar of count nouns and mass nouns is acquired through his experience of different values of gold nuggets and gold dust.

Cognitive linguists believe that language is explanatory, but motivated by meaning. So, each grammar also has meaning of its own. For example, *onomasiology* is a principle to explain the relationship of concepts and words. The onomasiological analysis is based upon *lexical fields*, referring to a collection of words with the same conceptual domain. *Breakfast*, *lunch*, and *brunch* are the conceptual domain of meal. Besides, a *hierarchical order* is

the salient effect of basic, generic and specific levels of words, which are illustrated by *dog*, *animal*, and *Labrador*, respectively. *Ferrari 612* in (2) is more specific than *cars* in (3) addressed that basic words are the most salient, usually spoken, generally shorter and morphologically simple. On the other hand, *specificity* is the specific levels of words. It allows speakers to express scenes in any precise detail (Langacker, 1994), which could be portrayed by a *discreteness* principle, referring to adding more words to detail specifically (Langacker, 1994).

(2) The *Ferrari 612* was driven by a drunk.

(3) Most of the *cars* drive too fast.

(Radden & Dirven, 2007, p. 23)

How a sentence is formed is not only basic or specific levels of words, but also the *participants* involve in the situation whereby energy is sent or received as explained by (4)-(5) (Dirven & Verspoor, 2004).

(4) Anne is preparing salad.

(5) Anne likes salad.

In (4)-(5), different participants, such as *Anne* and *salad*, are interacting. *Anne* who is preparing a menu is the cooker, technically called *agent*, referring to the entity instigating an action. Anne's energy is sent into salad, which is mixed and thrown into the bowl. The modification of sentence (4) into (5) shows that *Anne* is the *experiencer*, relating to mental activities. With this cognitive framework, it is also believed that it has reasons when and why gerunds are used.

Morphology

Morphology is defined as the process of word formation (Yule, 2006). One of them is called *backformation*. Backformation is a process of reduction. It is common to see a noun that is reduced into a verb, such as the reduction from *television* into *televise*. In addition, *derivation*, referring to the process of producing a new English word via derivation, requires the knowledge of affixes,

such as *-ism*, *mis-* and *-ful* in order to form a word. The forming of gerunds in English, therefore, requires the morphological notion of derivation.

Syntax

Syntactic structure in this study is defined as the positions of gerunds that they occur in sentences (Radford, 2009). With this fundamental concept, the gerund in the subject positions refers to an example (7a) as follows:

(6) (a) *Playing golf* is my favourite activity.

(b) *To play golf* is my favourite activity.

It can be seen that gerunds and *to-* infinitive clauses as shown in example (6) can be syntactically used in the subject position. However, Swan (2016) addressed that they are counterpart structures. When one tries to apply them into practice, it often becomes difficult to make a decision when one variant should be used over the other.

Semantic Denotations

Semantic denotations of gerunds in this study refers to the use meaning of *-ing* form as appear in different positions (Wongkittiporn & Chitrakara, 2018) Although grammar books (Swan, 2016) said the use of *to-* infinitive clauses and gerund are equally acceptable syntactically, previous studies have provided clear explanations concerning their differences in regard to their meaning (Hundt, 2009). To begin with this, *to-* infinitive clauses receive various semantic denotations. One of them is *subsequence*, referring to a sequential event (Duffley, 2000; Wang 2014; Wurmbrand, 2014), such as (7).

(7) All the sudden Jeff Gordon decides *to retire* and people are *saying*.

(Wongkittiporn & Chitrakara 2018, p. 30)

Previous study discusses that the meaning of *to-* infinitive clauses future implication as presented in (7). Since the English language does not have future tense, the future is referred to in English using *will* and *be going to* constructions.

However, these constructions are generally limited to be used with the events in main clauses. *To-* infinitive clauses, such as (7) support the sequential implication.

When it comes to gerund, Wongkittiporn and Chitrakara (2018) interpreted *gerund* with the verb *like* in American English as lag. The comparison of the verb *like* in British English and American English show that the verb *like* in British English is always used with *to-* infinitives, while most tokens of the verb *like* in American English are used with *-ing* infinitives as in Table 1.

Table 1 Use of *like* with *to-* infinitive clauses and gerunds in American English (8)

<i>to - infinitives</i>	<i>Gerunds</i>
(a) Manziel liked <u>to party</u> .	(c) I don't like <u>playing golf</u> .
(b) "Kids like <u>to play games</u> . I think they'd rather play than practice."	(d) He didn't like <u>being Mr. Irrelevant</u> .
	(e) I don't even like <u>considering myself a celebrity</u> .

Previous studies addressed that gerund has the temporal denotation of *simultaneity* with matrix events (Wang, 2014) as in (12)-(13). Radford (2009) added the implication of *genericity*, referring to general situations applicable to everyone, such as (9), and *factivity*, referring to actual events, as in (15).

(9) *Swimming* is good for health.

(10) *Drinking green tea* has been increasingly popular.

Despite having the factivity of *-ing* infinitives, the temporal denotation of *-ing* infinitive is not only limited to this interpretation, Duffley and Arseneau (2012) interpreted *-ing* infinitives as future, such as in (11).

(11) Lucy has lost an eye, lost her father and now she faces *losing her dearest friends*.

(Duffley & Arseneau, 2012, p. 41-4)

The *gerund losing her dearest friend* as in (16) is sequential events and this interpretation is according to the events in matrix clauses as in *face*.

If *gerund* could imply future as mentioned by Duffley and Arseneau (2012), when cross-checking this by replacing *-ing* infinitive forms by other infinitive forms with the same interpretation, such as *to-* infinitives in (13), it results in ungrammaticality.

(12) Tom saw Anne crossing the road.

(13) *Tom saw Anne to cross the road.

The interpretation of *gerunds* as temporality may not be the greatest explanation. When the explanation of *gerund* remains mysterious, this study will follow *cognitive grammar* to explain the semantic denotation of *gerunds* in literatures?

Pragmatic aspects

Pragmatic aspect in this study is defined the investigation of *gerund* in terms of the principle of formality whether *gerunds* are preferred to be used in formal texts. This concerns with the appearance of *gerunds*. Giparaite and Ritčik (2017) addressed that different genres play important roles in using *gerunds*. However, the choice of formal language will be more careful about word choice and sentential structures (Heylignen & Dawelel, 1999). Heylignen and Dawelel (1999) indicated that the genre of literature has less formal than academic papers. This study is interesting to investigate whether or formality and informality in different text variety has an influence of the use of *gerunds*. As explained by Crossley, Louwerse, McCarthy and McNamara (2007), *gerunds* are more likely to be used in simplified texts than authentic texts.

Method

Literatures in this study refer to created stories. It is a kind of entertainment and enjoyable reading (Mostafa, 2019). Literatures are different from other genres in that they have they own particular formats for the writers to follow. For example, orientation refers to time setting, place and participants are necessary for this genre as the writers need to plan before writing. The writers also need to have resolution, which is the tragic or happy ending (Muliani, Norahmi & Asi, 2019). Literatures that are used in the study is *The Wonderful Wizard of Oz* as written by Baum (2019). Another literature that was selected to study is *The Secret Garden* as written by Burnett (2021). Both literatures are selected as they are best seller (amazon.com) As an entire of 200,000 words, there are 35 extracted of gerunds in this study.

Data analysis

Syntactic positions

Gerunds in English can be used in different positions (Swan, 2016) where the analysis of syntactic position was analyzed, as in Table 2.

Table 2 Syntactic Positions of Gerunds (14)

Syntactic Positions	Examples
Subjects	(a) Tin Woodman saw that running before the beast was a little gray field mouse [...]
Complements of verbs	(b) They began walking through the country of the China people.
Prepositional Complements	(c) I had the fun of watching them make my body and my arms and legs [...]
Adjuncts	(d) We were free people, living in the great forest.

Table 2 illustrates that gerunds could be used in various positions. As shows in (20a), gerund as in running is used in the position of subject where it could precede auxiliary, modal verbs and matrix verbs (Radford, 2009). In (20b), the use of gerund is used as the complement of transitive verbs. In (20c), gerund is the complement of preposition such as *of*. In (20d), gerund is syntactically analyzed as an adjunct whereby omitting this information does not affect the grammaticality of sentences (Radford, 2009).

The semantic denotation of gerund in this study follows Wongkittiporn and Chitrakara (2018) who classified the meaning of gerunds into types as in (21).

Table 3 Semantic Denotations of Gerunds (15)

Semantic Denotations	Examples
Past	(a) She never remembered seeing familiarly anything but the dark faces of her Ayah [...]
Simultaneity	(b) he heard laughing and chattering
Activity	(c) Running is my favorite activity.

In (21a), the event of *seeing familiarly anything but the dark faces of her Ayah* is interpreted to be the past event. In (21b), the events of hearing, laughing and chattering occur at the same time. In (21c), running is exemplified as *activities*, referring to ongoing event.

Results & Discussion

Morphological Aspects

The lower frequency of gerund in this study could be explained by morphological aspects via the concept of lexicalization. *Gerund* truly required more effort regarding changing their part of speech from verbs to nouns (Radden & Dirven, 2007).

(16) He continued *speaking to Toto*.

When *gerunds* are produced, such as *speaking* and *walking*, the writer or speakers use more effort to produce the *gerund*. However, when considering those examples in (16), using gerund requires the speakers to use more effort to modify the verb *speak* into the noun *speaking*.

The syntactic position of subjective complement such as my hobby is collecting coin is not found in this study. The avoidance of *gerund* as subjective complements, as in (17) is due to its *homonymy*, refer the sense of unrelatedness (Klepousniotou, Titone & Romero, 2008). The gerund between subjective complement as in (17a) and the progressive construction as in (17b) are the same, but they have different meanings. The speaker and the hearer need more effort to distinguish these differences in the meaning with the same forms (Brinton & Traugott, 2005).

(17) (a) My hobby is *playing golf*.

(b) He is *playing golf*.

In (17a), the *-ing* form as in *playing* is a *subjective complement*, referring to additional information regarding the subject. The gerund, suffixed with the verb *play* in (17b), is a *derivational morphology*. This derivation changes the syntactic category from a verb to a noun.

Due to more effort requirement in using gerunds, it is, therefore, construed as a less prototypical member when comparing to *to-* infinitive. Driven and Verspoor (2004) addressed that a prototypical member is a more prominent member in a category. To conclude this point, due to its less prototypical members of *gerund*, it requires more effort for both the addressers and the addressees as gerund need to be competed with other simpler members or more prototypical members within the same infinitive category as in (18).

(18) (a) When I began *to chop again*, my axe slipped and cut off my right leg.

(b) They began *to walk through the country of the China people*.

Once we need more effort to produce gerund, this simply answers why the frequency of *gerunds* in this study, especially in subjective complements are lower or never occur.

Syntactic Positions

The syntactic position of gerund is given as in Table 4.

Table 4 Syntactic Positions of Gerunds

Syntactic Positions	Frequency	Percentage
Subjects	1	2.85%
Complements of verbs	12	34.28%
Prepositional complements	6	17.68%
Adjuncts	16	45.71%
Total	35	100%

Based upon these frequencies, the used of gerunds in different position are exemplified below.

(19) (a) Tin Woodman saw that *running* before the beast was a little gray field mouse [...] (Subject)

(b) They began *walking through the country of the China people*. (Complement of the Verb)

(c) I had *the fun of watching them make my body and my arms and legs* [...] (Prepositional complement)

(d) We were free people, *living in the great forest* [...] (Adjunct)

The Secret of the Garden

Emonds (2014) interpreted that the use of gerund in this position is due to its DP like. This DP like of gerund is used as a noun. Syntactically, gerund

is normally located in the position of DP. According to Radford (2009), the gerunds as in (19) have an abstract covert subject called PRO as reproduced in (20).

- (20) Tin Woodman saw that *PRO running* before the beast was a little gray field mouse [...]

The Secret of the Garden

PRO is an abstract cover subject and it has an arbitrary reading to refer to everyone. For example, the coreferential reading of PRO as in (2b) is *they*.

Semantic Denotations

Onomasiology

Onomasiology refers to the relation of concepts and words where the analysis is based upon *lexical fields* referring to a collection of words where things are named by the same domain of concept (Dirven & Verspoor 2004).

- (21) (a) When I *began* chopping again, my axe slipped and cut off my right leg.
(b) He *continued* speaking to Toto.
(c) Dickon laughed too and *went on talking*.

The Wonderful of Wizard of OZ & the Secret of the Garden

The use of *gerund* is motivated by onomasiology, referring to the meanings related (Radden & Dirven, 2007). The verb *began and continue* is onomasiological in the related field of temporality. This, therefore, is a criterion of the selection of gerund in the lower clauses.

Simultaneity

As indicated by Wurmbrand (2014), gerunds indicated simultaneity. This study also found that the semantic denotation of simultaneity is used frequently in literature as in (29).

(29) (a) I had *the fun of watching them make my body and my arms [...]*

(b) Little Toto, now that he had an enemy to face, ran *barking toward the lion [...]*

(c) One by one the mice came *creeping back [...]*

The Wonderful of Wizard of OZ & the Secret of the Garden

In (29a), it is interpreted that people's emotion of fun occurs at the same time as watching them make my body and my arms. In (29b), the action of running and barking is interpreted as happening at the same time. In (29c), The action of coming with the manner of creeping occurs simultaneously.

Activity

It could be noticeable that gerunds in this study usually found to be used with activity verbs, as in (30).

(30) (a) Little Toto, now that he had an enemy to face, ran *barking toward the lion [...]*

(b) Tin Woodman saw that *running* before the beast was a little gray field mouse [...]

The Wonderful of Wizard of OZ & the Secret of the Garden

As exemplified above, bark, run and creep are activity verbs which could be tested by the adverbial *intentionally*.

Pragmatic aspects: Horror aequi

While the semantic denotation of *gerund* is interpreted as simultaneity with matrix events, as in *they began walking through the country of the China people*, the analysis of horror aequi principle in gerund is based upon Ross's (2013) framework as in (31).

(31) (a) He continued *speaking to Toto*.

(b) Mary was late in *returning to the house*.

The Secret of the Garden

In addition, using two *to* in a near positions as in (7) are avoided due to *horror aequi*, referring to a fear of repetition of the same homonymy *to* in an adjacent area.

Concluding Remarks

Syntactically, the avoidance of the use of *gerunds* as subjective complement is the due to homonymy of the *-ing* form and *-ing* progressive constructions. With regard to lexicalization, the speakers need to put more effort make a derivational morphology of *-ing* infinitives to make a verb into a noun, as in *play* into *playing*. The hearers, likewise, need to distinguish these grammatical differences either subjective or progressive constructions. Regarding onomasiology, meaning is transparent. *-ing* infinitives are used with lexical items where they belong to the same lexical domains, such as anticipation (i.e., *began* and *continue*). Semantically, *gerunds* usually occur with those emotional states, such as *fun* and *hope* (Dirven & Verspoor, 2004). As supported by Ross (2013), using the same form in adjacent areas is not a common practice in English. Therefore, *-ing* progressive form as in **be liking* is, therefore, unaccepted due to ungrammaticality and repetition. It can be seen that the pragmatic aspect of gerund in this study is used for the sake of *horror aequi* principle. Since the language user tend to avoid using the same variant two time in the adjacent environment as in *he continued to speak to Toto*. This study will be useful for EFL and ESL learners since it is not important to study grammar explicitly in the classroom. Learners can take advantage of novels that they enjoy reading to learn grammar implicitly outside their classrooms. Due to limitations, the results of this study could explain only gerund in literatures. Generalizing the use of gerunds of this study to other types of data, such as academic proeses may not applicable to the optimum level. For future studies, it is recommended

to study gerunds in others types of texts such as academic research and magazines.

References

- Baum, L. F. (2019). **The wonderful wizard of Oz**. United Kingdom: Palazzo.
- Brinton, L. J., & Traugott, E. C. (2005). **Lexicalization and language change**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Burnett, F. H. (2021). **The secret garden**. China: Thomas Nelson.
- Crossley, S. A., Louwerse, M. M., McCarthy, P. M., & McNamara, D. S. (2007). A linguistic analysis of simplified and authentic texts. **The Modern Language Journal**, 91(1), 15-30.
- Dirven, R., & Verspoor, M. (2004). **Cognitive Exploration of Language and Linguistics**. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamin Publishing.
- Duffley, P. J. (2000). Gerund versus infinitive as complement of transitive verbs in English: The problems of ‘tense’ and ‘control’. **Journal of English Linguistics**, 28(3), 221-248.
- Duffley, P. J., & Arseneau, M. (2012). Tense and control interpretations in gerund participle and *to*- infinitive complement constructions with verbs of risk. **Canadian Journal of Linguistics**, 57(1), 31-50.
- Emonds, J. E. (2014). Gerunds vs. infinitives in English: Not meaning but form. G. J. Bell, K. Nemcokova & B. Wojcik. **In Form Theory to Practice 2013** (pp. 13-38). Zlin: Tomas Bata University Press.
- Giparaite, J. & Ritčik, J. (2017). A corpus-based analysis of *that*-deletion in complement clauses after the verbs of saying in English and Lithuanian. **Man and the World/ Foreign Language**, 19(3), 48-66.
- Hakin, K., Widodo, S., & Nugraheni, I. I. (2021). The analysis of gerunds in the Adventure of Sherlock Holmes. **English Department Journal**, 8(1), 32-38.

- Heylignen, F., & Dawelel, J. (1999). **Formality of language: definition, measurement and behavioral determinant**. Internal Report, Center "Leo Apostel", Free University of Brussels.
- Hundt, M. (2009). "Colonial lag, colonial innovation or simple language change". In Gunter Rohdenburg & Julia Schluer (eds.) **One language two grammar?: Differences between British and American**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Klepousniotou, E., Debra, T., & Carolina. R. (2008). Making sense of word senses: The comprehension of polysemy depends on sense overlap. **Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition**, 34(6), 1534-1543.
- Langacker, R. R. (1994). The limit of continuity: Discreteness in Cognitive Semantics". In C. Fuchs and B. Victorri (eds.) **Continuity in Linguistic Semantics** (pp. 9-20). Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins.
- Mostafa, S. (2019). Developing the EFL advanced learners' narrative writing skills through a unite plan strategy. **CDELT Occasional Papers in the Development of English Education**, 68(1), 323-356.
- Muliani, S., Norahmi, M., & Asi, N. (2019). The analysis of difficulties in writing narrative text. **LET: Linguistics, Literature and English Teaching Journal**, 9(2), 244-264.
- Radden, G., & Dirven. R. (2007). **Cognitive English Grammar**. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamin Publishing.
- Radford, A. (2009). **Introduction to Sentence Structure**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ross, D. (2013). Dialectal variation and diachronic development of *try* Complementation. **Studies in Linguistic Sciences: Illinois Working Papers 2013**, 108-147.
- Swan, M. (2016). **Practical English usage**. Oxford: Oxford University Press.

- Wang, D. (2014). Verbs taking “to+v” or “v+ing” as their complements: A cognitive grammar account. **International Journal of Linguistics**, 6(5), 143-153.
- Wongkittiporn, A., & Chitrakara, N. (2018). Control Constructions in British and American English. **Bulletin of the Transilvania University of Brasov, Series IV, Philology and Cultural Studies**, 11(60), 19-48.
- Wurmbrand, S. (2014). Tense and aspect in English infinitives. **Linguistic Inquiry**, 45(3), 403-447.
- Yilmax, A. (2018). Form-meaning-use framework in grammar teaching: Research on Noun clauses in writing skills. **Journal of Language and Linguistic Studies**, 14(3), 37-55.
- Yule, G. (2006). **The study of language**. Cambridge: Cambridge University Press.

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้
โครงงานเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

THE DEVELOPMENT OF SCIENCE ACHIEVEMENT USING PROJECT BASED
LEARNING MANAGEMENT FOR PRATHOMSUKSA 3 STUDENTS

นัตติยากรณ์ ผาเนตร* และ สัจธรรม พรทวีกุล

Nuttiyakorn Phanet and Satjatham Phorntaweekul

สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Roi Et Rajabhat University

Received: 17 August 2021

Accepted: 11 January 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด 70/70 2. เพื่อศึกษาดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านลาด ที่กำลังศึกษาวิชาวิทยาศาสตร์ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 16 คน ระยะเวลาในการทดลอง 6 สัปดาห์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1. แผนการจัดการเรียนรู้ 2. แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ 3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ และวิเคราะห์ค่าดัชนีประสิทธิผล (Effectiveness Index : E.I.)

ผลการวิจัยพบว่า

1. การจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน เรื่อง อากาศและชีวิตของสัตว์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 76.57/81.45

* ผู้ประสานงาน: นัตติยากรณ์ ผาเนตร

อีเมล: nutteeyakonphanet@gmail.com

2. ค่าดัชนีประสิทธิผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีค่าเท่ากับ 0.59

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

Abstract

This research aims to 1. study the Effectiveness index of Project-Based learning of third grade students according to the required criteria 70/70. 2. the to study the effectiveness index of a Project-Based Learning Management Plan for third grades. The group for this research were 16 third grade students at Ban Lat School whom are attending Science course in the second semester of the 2020 academic year. Research Instruments included 1. A Learning Management Plan; 2. A Learning Management Plan Assessment; and 3. A Science Achievement Test. The statistics used for data analysis included mean, percentage, standard deviation (SD), and Effectiveness Index (EI). Results of the study showed that the efficiency of Project-Based Learning Management Plan for third grade students was 76.57/81.45, and the Effectiveness Index (EI) value was 0.59

Keywords: project-based learning, achievement

บทนำ

ปัจจุบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้มีความเจริญก้าวหน้า ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายหลักของแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ซึ่งมีเป้าหมายให้คุณภาพการศึกษาของไทยดีขึ้น คนไทยมีคุณธรรม จริยธรรม มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาประเทศในอนาคต รวมทั้งสร้างกำลังคนได้รับการผลิต และพัฒนาเพื่อเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันของประเทศ และพัฒนาให้ผู้เรียนมีองค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม สนับสนุนการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทในการดำรงชีวิตของมนุษย์

ทำให้มนุษย์ สามารถเรียนรู้จากหลายช่องทางและหลายรูปแบบ ซึ่งผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง และเรียนรู้จากสถานการณ์จริง โดยครูผู้สอนมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายเลือกใช้สื่อควรเลือกให้มีความเหมาะสมกับผู้เรียน ซึ่งสื่อการเรียนรู้มีหลากหลายประเภท ทั้งสื่อธรรมชาติสิ่งพิมพ์สื่อเทคโนโลยีและ เครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีในท้องถิ่น โดยสถานศึกษาควรจัดใหม่อย่างพอเพียงเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นการกำหนดแนวทางยุทธศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้โดยร่วมกันสร้างรูปแบบและแนวปฏิบัติในการเสริมสร้างประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้โดยเน้นที่องค์ความรู้ ทักษะความเชี่ยวชาญ และสมรรถนะที่เกิดกับตัวผู้เรียน เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมแห่งความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ครูยุคใหม่จึงจำเป็นต้องจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับยุคสมัยที่เปลี่ยนไปเพื่อการให้การเรียนรู้ของผู้เรียนมีความคงทนและสามารถนำมาปรับใช้กับบริบทต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วิจารณ์ พานิช, 2555) ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดการจัดการเรียนการสอน วิทยาศาสตร์โดยมีความมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิทยาศาสตร์ ที่เน้นการเชื่อมโยงความรู้กับกระบวนการมีทักษะสำคัญในการค้นคว้าและสร้างองค์ความรู้และแก้ปัญหาที่หลากหลายให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการ เรียนรู้ทุกขั้นตอนการลงมือปฏิบัติจริงอย่างหลากหลาย เพื่อให้ได้ทั้งกระบวนการและความรู้จากวิธีการสังเกต การสำรวจตรวจสอบ การทดลอง นำความรู้ความเข้าใจในวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไปใช้ให้เกิดประโยชน์สังคมและการดำรงชีวิต รวมทั้งการพัฒนากระบวนการคิดความสามารถในการแก้ปัญหา ทักษะในการสื่อสาร และความสามารถในการตัดสินใจ การเป็นผู้ที่มีจิตวิทยาศาสตร์มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมในการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

จากการรายงานผลการเรียนในรายวิชาวิทยาศาสตร์ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ตำบลป่าไม้งาม อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต1 พบว่านักเรียนโรงเรียนบ้านลาดมีปัญหาด้านการสังเกต การทดลองและลงข้อสรุปได้ จึงส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาวิทยาศาสตร์ในปี การศึกษา 2561, 2562, และ2563/1 เฉลี่ยเป็น 62.77 68.74 และ 68.89 ตามลำดับ ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่โรงเรียนกำหนดร้อยละ 70 โดยปีการศึกษา 2562 พบว่ามีนักเรียน

ที่ได้รับผลการเรียน ร้อยละ 68.74 ของนักเรียนทั้งหมด ซึ่งถือว่าผลสัมฤทธิ์อยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำ ไม่เป็นที่น่าพอใจ (ฝ่ายวิชาการโรงเรียนบ้านลาด, 2563) กล่าวคือ ในการจัดการจัดการเรียน การสอนวิทยาศาสตร์ยังขาดแคลนสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ จึงทำให้นักเรียนไม่สนใจการเรียน ขาดความกระตือรือร้นในการเรียน และการทำกิจกรรม การเรียนรู้รูปแบบท่องจำเนื้อหา มากกว่าการเรียนรู้ที่ต้องคิด ค้นคว้า และทดลองด้วยตนเอง ทำให้นักเรียนรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ยาก และไม่อยากทำ จึงทำให้นักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครู ซึ่งส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่โรงเรียนกำหนดไว้ และเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนและจำเป็นต้องได้รับพัฒนาเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น

การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน เป็นขั้นตอนของการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนศึกษา เพื่อค้นพบความรู้ใหม่ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ ด้วยตนเองของผู้เรียนเอง โดยใช้วิธีการทาง วิทยาศาสตร์และมีครูอาจารย์และผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ให้คำปรึกษาความรู้ใหม่และสิ่งประดิษฐ์ ใหม่ นั้น ทั้งผู้เรียนและผู้สอนไม่เคยรู้หรือมีประสบการณ์มาก่อน (unknown by all) (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และ พเยาว์ ยินดีสุข, 2555) ผู้เรียนจะทำการเลือกหัวข้อที่จะศึกษา โดยใช้ทักษะ กระบวนการ ค้นคว้า วางแผนดำเนินการอย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนต่อเนื่อง ออกแบบ ประดิษฐ์ สำรวจทดลอง เก็บรวบรวมข้อมูล จนได้ข้อสรุปที่เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ สรุปเป็นองค์ ความรู้หรือความรู้ใหม่ด้วยตนเอง การเรียนรู้โดยใช้โครงงานยังเป็นการพัฒนาให้ผู้เรียนมี ความรู้ในหลักการทางวิทยาศาสตร์ ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม มีวินัย ความรับผิดชอบ ความอดทน และมีความเชื่อมั่นในตนเอง รวมทั้งเจตคติที่ดีต่อ วิทยาศาสตร์ (ลัดดา ภูเกียรติ, 2552)

จากการศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน พบว่าการจัดการเรียนที่ จัดประสบการณ์ในการปฏิบัติงานให้แก่ผู้เรียนเหมือนกับการทำงานในชีวิตจริงอย่างมีระบบ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรงได้เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา วิธีการทาง วิทยาศาสตร์ได้ทำการทดลอง ได้พิสูจน์สิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง รู้จักการวางแผนการทำงาน ฝึก การเป็นผู้นำตาม การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานจึงเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ ส่งเสริม ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 และสอดคล้องกับ วราลี สิริปิยธรรม (2557) ได้วิจัยเรื่อง การ พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทักษะการคิดแก้ปัญหาของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนโดยการจัดการ

เรียนรู้แบบโครงงาน เรื่อง การปลูกพืชไร้ดิน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 ดังนั้นผู้วิจัยจึงตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ เพื่อเป็นการตอบสนองต่อการวางรากฐานการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ด้านการพัฒนาศักยภาพ และคุณภาพผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนบ้านลาด เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ในระดับประถมศึกษาต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด 70/70
2. เพื่อศึกษาดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านลาด ตำบลป่าไม้งาม อำเภอมือเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 16 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้

1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เรื่องอากาศและชีวิตของสัตว์ โดยการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 6 แผน ระยะเวลา 12 ชั่วโมง

2) โดยผู้วิจัยนำแผนการจัดการเรียนรู้เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ประเมินและตรวจสอบความเหมาะสมของแผนการจัดการ เรียนรู้ โดยให้ประเมินในด้านต่าง ๆ เช่น จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ เวลาเรียน และการ วัดและประเมินผล โดยการ ประเมินเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับตามวิธีของลิเคิร์ท โดยให้ค่าความเหมาะสมเฉลี่ย 3.51 จึงถือว่าเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ ได้ผลของการประเมินว่าแผนการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ แผนที่มีความเห็นว่ามีคุณภาพที่เหมาะสมที่จะนำไปทดลองใช้ต่อไปได้ ค่าความ เหมาะสมเฉลี่ยที่คำนวณได้ คือ 4.21 แปลความหมายได้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้แบบ โครงงานเป็นฐานมีความเหมาะสมมาก

2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์

1) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์รหัสวิชา ว13101 เรื่อง อากาศและชีวิตของสัตว์ เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ (Multiple Choices) 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ โดยใช้แนวคิดของเยาวดี วิบูลศรี (2548) โดยวัด พฤติกรรม 4 ด้านคือด้านความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาวิทยาศาสตร์ ด้านทักษะกระบวนการ วิทยาศาสตร์และด้านการนำความรู้และวิธีการทางวิทยาศาสตร์ไปใช้

2) ผู้วิจัยนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง อากาศและชีวิต ของสัตว์ ที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา รายข้อ เพื่อพิจารณาตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา แล้วนำผลการ ตรวจสอบ ความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา มาคำนวณหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อ คำถามกับเนื้อหา/จุดประสงค์ คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ตั้งแต่ 0.60 - 1.00 ส่วนข้อสอบที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC น้อยกว่า 0.60 ผู้วิจัยจะตัดทิ้ง หรือแก้ไข ให้ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ข้อสอบที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ตั้งแต่ 0.60 - 1.00 ใช้ได้จริงจำนวน 33 ข้อ และนำมาใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ จำนวน 30 ข้อ

3) นำแผนการจัดการเรียนการสอนและแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องอากาศและชีวิตของสัตว์ ที่ผ่านการประเมินและแก้ไขตามข้อแนะนำของผู้เชี่ยวชาญไป ทดลองกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

4) หลังจากทดลองใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง อากาศและชีวิตของสัตว์ นำมาตรวจและให้คะแนนแล้วนำคะแนนมาวิเคราะห์แบบทดสอบรายข้อ คือ หาค่า ระดับความยาก (P) และอำนาจจำแนก (r)

5) คัดเลือกข้อสอบที่ค่าความยาก (P) มีค่าระหว่าง 0.30-0.77 และค่าอำนาจจำแนก (r) มีค่าระหว่าง 0.26-0.69 คัดเลือกให้ได้จำนวน 30 ข้อ แล้วนำไปจัดทำเป็นฉบับพิมพ์ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์

6) นำข้อสอบที่คัดเลือกไว้จำนวน 30 ข้อ ไปหาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ โดยใช้วิธีการของโลเวทท์ ค่าความเชื่อมั่นที่ยอมรับได้มีค่าอยู่ระหว่าง 0.60 ถึง 1.00 เพื่อนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปใช้ต่อไป พบว่าแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนฉบับนี้มีค่าความเชื่อมั่นคือ 0.80 เมื่อเทียบกับเกณฑ์การประเมินพบว่าแบบทดสอบชุดนี้มีค่าความเชื่อมั่นสูง

7) นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ นำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1) ผู้วิจัยขอหนังสือจากสำนักงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด เพื่อขอความร่วมมือจากโรงเรียนบ้านลาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 และขอความอนุเคราะห์ในการทดสอบและเก็บรวบรวมข้อมูล

2) ดำเนินการสอนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาผลสัมฤทธิ์โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาผลสัมฤทธิ์โดยใช้โครงงานเป็นฐานวางแผนไว้ในภาคเรียนที่ 2/2563

3) เมื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครบ 12 ชั่วโมง ทำการวัดหลังการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานกับกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นฉบับเดียวกันกับการ ทดสอบก่อนการจัดการเรียนรู้

4) นำคะแนนที่ได้จากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ ก่อนเรียน และหลังเรียนมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด และนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการทางสถิติ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการวิทยาศาสตร์ ได้แก่

1. การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าร้อยละ (S.D.) ของคะแนน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์

2. การวิเคราะห์คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ก่อนเรียนและหลังเรียน เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ก่อนเรียนและหลังเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน

สรุปผลการวิจัย

1 การหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลมีดังนี้

การวิเคราะห์ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ตามเกณฑ์ 70/70 (E1/E2) กับกลุ่มเป้าหมายจำนวน 16 คน ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 1 ห้องเรียน โดยใช้คะแนนนักเรียนที่ได้จากการทำใบงานระหว่างการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (E1) และคะแนนจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 30 ข้อ (E2)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และร้อยละของการประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรม
ในใบงานระหว่างการใช้แผนการจัดการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่	คะแนนรวม	เฉลี่ย	S.D.	ร้อยละ
1	675	42.18	1.32	76.70
2	698	43.62	3.42	79.31
3	674	42.12	2.15	76.59
4	664	41.50	2.68	75.45
5	672	42.00	2.73	76.36
6	660	41.25	2.11	75.00
ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอน (E1) เท่ากับ 76.57				

จากตาราง 1 พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จากนักเรียนจำนวน 16 คน พบว่า นักเรียนได้คะแนนจากการทำใบงานในระหว่างการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน พัฒนาผลสัมฤทธิ์ คิดเป็นร้อยละ 76.57 แสดงว่า ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) คือ 76.57

ตารางที่ 2 การหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

ผลการเรียน	คะแนนเต็ม	จำนวนนักเรียน	Mean	S.D.	ร้อยละ
ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1)	330	16	252.68	12.49	76.57
ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2)	30	16	24.43	2.70	81.45
ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอน (E_1)/(E_2) เท่ากับ 76.57/81.45					

จากตาราง 2 พบว่า คะแนนจากการทำใบงานในระหว่างการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน จากนักเรียนจำนวน 16 คน พบว่า นักเรียนได้คะแนนจากการทำใบงาน ในระหว่างการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน พัฒนาผลสัมฤทธิ์ คิดเป็นร้อยละ 76.57 แสดงว่า ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) คือ 76.57 และคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคิดร้อยละ 81.45 แสดงว่า ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 81.45 แสดงว่า ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 76.57/81.45 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด นักเรียนสามารถทำคะแนนจากการทำใบงานในระหว่างจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน เพื่อพัฒนาพัฒนาผลสัมฤทธิ์ตามเกณฑ์ประสิทธิภาพที่ตั้งไว้

2. การหาดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

การศึกษาดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้

ทั้ง 6 แผน จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ ของนักเรียน ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบก่อนเรียนและทดสอบหลังเรียนโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน จำนวน 1 ฉบับ เป็นแบบทดสอบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือกจำนวน 30 ข้อ

ตารางที่ 3 ค่าดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

รายการ	จำนวน นักเรียน	คะแนนเต็ม	รวมคะแนนเต็ม	คะแนนรวม นักเรียนทุกคน	E.I
ทดสอบก่อนเรียน	16	30	480	258	
ทดสอบหลังเรียน	16	30	480	391	
$\text{ดัชนีประสิทธิผล} = \frac{\text{ผลรวมของคะแนนหลังเรียนทุกคน} - \text{ผลรวมของคะแนนก่อนเรียนทุกคน}}{(\text{จำนวนนักเรียน} \times \text{คะแนนเต็ม}) - \text{ผลรวมของคะแนนก่อนเรียนทุกคน}}$					0.59

จากตารางที่ 3 พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ทำคะแนนรวมของแบบทดสอบก่อนเรียนได้เท่ากับ 258 คะแนน และทำคะแนนรวมของแบบทดสอบหลังเรียนได้เท่ากับ 391 คะแนน จากคะแนนทั้งหมด 480 คะแนน เมื่อนำมาวิเคราะห์ค่าดัชนีประสิทธิผล ได้เท่ากับ 0.590 แสดงว่านักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้น 0.59 หรือคิดเป็นร้อยละ 59.00

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาและวิเคราะห์การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ตามแนวคิดของทฤษฎีเองโดยการสร้างสันชั้นงานไว้ว่ามีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget) โดยมีแนวคิดว่าการเตือนรู้ความคิดและนำความคิดนั้นออกมาเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน เมื่อนักเรียนสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นมาในโลกหมายถึงการสร้างความรู้ในตนเองนั้นเองสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 76.57/81.45 หมายความว่า คะแนนในระหว่างการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 58 คิดเป็นร้อยละ 76.57 และคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 25.45 คิดเป็นร้อยละ 81.45 อาจเป็นเพราะว่าเนื้อหาในแบบวัดผลสัมฤทธิ์ผู้เรียนอาจเคยทำในการจัดการเรียนการสอนระหว่างเรียน จึงทำให้ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E2) มากกว่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E1) แสดงว่าผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพ (E1/E2) เท่ากับ 76.57/81.45 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด อาจเป็นเพราะว่าการที่ผู้เรียนได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานมีพัฒนาการเรื่องอากาศและชีวิตของสัตว์สูงขึ้น โดยใช้ขั้นตอนการเรียนรู้ตามแผนจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับพัฒนาการการเรียนรู้ โดยครูผู้สอนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมและแสดงความคิดเห็น สนทนาร่วมกับครูและเพื่อนๆ ในห้องเรียนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ของนักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงในแต่ละขั้นตอนทำให้เกิดการเรียนรู้ เกิดความเข้าใจ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วราลี สิริปิยธรรม (2557) ที่ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบ โครงงานเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง โดยการศึกษา ค้นคว้า สืบค้นจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ตามระดับความสามารถ เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบและ องค์ความรู้ด้วยตัวผู้เรียนเอง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วิไลพร พรหมศรี (2551) ได้ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ เรื่องการดำรงพันธุ์ของสิ่งมีชีวิต สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การสอนแบบโครงงาน จากการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียน คิดเป็นร้อยละ 70.50/75.00 คือมีค่าเฉลี่ยคะแนนคิดเป็นร้อยละ 70.5 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ นักเรียนร้อยละ 75.00 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด มีจำนวนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ภาณุวัฒน์ พันชนกกุล (2561) พบว่าประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียน เรื่อง วงจรไฟฟ้าอย่างง่าย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยเกณฑ์ร้อยละ 80 ที่มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 88.16/83.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 80/80 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนันดา สำราญ (2552) ศึกษาผลการสอนโดยใช้กิจกรรมโครงงานวิทยาศาสตร์ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

ปีที่ 2 เรื่องกระบวนการเปลี่ยนแปลงของโลก พบว่าหลังการจัดการเรียนรู้ ร้อยละของคะแนนผลสัมฤทธิ์ 69.40 และร้อยละของนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ 70 ของคะแนนเต็ม 77.77 นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ที่กำหนด

2. ผลการศึกษาคำดัชนีประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน เรื่อง อากาศและชีวิตของสัตว์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่ามีค่า 0.59 แสดงว่านักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้น 0.59 หรือ คิดเป็นร้อยละ 59.00 คะแนนเฉลี่ยการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังการใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จากการศึกษาพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังได้รับการสอนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 70 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัย อาจเป็นเพราะว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ครูผู้สอนจะเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติงานและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นให้ผู้เรียนรู้จักการค้นคว้าแก้ปัญหาและสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ มาริยะห์ มะเซ็ง (2558) ได้ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และเจตคติต่อวิทยาศาสตร์ ของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเจตคติต่อ วิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัย ชูพูนวัน เจาะแด (2559) ได้ทำการศึกษาผลของการเรียนรู้แบบโครงงานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะกระบวนการทาง วิทยาศาสตร์ และความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้วิชาฟิสิกส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่ง ผลการศึกษาเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาฟิสิกส์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลุณพี ดอเลาะ (2560) ได้ศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนชีววิทยา ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และเจตคติต่อวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชีววิทยาของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบ โครงงานหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจในเนื้อหาที่มากขึ้น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์เพิ่มขึ้น ดังนั้นควรมีการวิจัยโดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ในรายวิชาวิทยาศาสตร์สาขา ดาราศาสตร์ เคมี ชีววิทยา

1.2 ควรเพิ่มเวลาในการทำกิจกรรม เพราะผู้เรียนแต่ละคนมีศักยภาพในการรับรู้ และเรียนรู้ได้แตกต่างกันและเน้นให้ผู้เรียนส่งงานตรงตามเวลา ซึ่งจะมีผลต่อเวลาในการทำกิจกรรมกลุ่ม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ที่สามารถให้นักเรียนทำโครงงาน ประเภททดลอง ประเภทการประดิษฐ์ เพื่อให้ผลงานที่ได้มีความหลากหลายทั้งเชิงความคิดและชิ้นงาน

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมโครงงานเป็นฐาน ในตัวแปรอื่น เช่น ทักษะในการเรียนในศตวรรษที่ 21 ความสามารถในการแก้ปัญหา เจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ได้เกิดการเรียนในด้านทักษะต่างๆ และเกิดประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันของนักเรียน

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สังธรรม พรทวีกุล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษาคำแนะนำ และแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ของวิทยานิพนธ์จนสำเร็จสมบูรณ์ และให้กำลังใจผู้วิจัยมาตลอดจนสำเร็จเรียบร้อย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็น อย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิระพร ชะโน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตราภรณ์ วงศ์คำจันทร์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คันธทรัพย์ ชมพูพาทย์ ที่ได้กรุณาเป็นคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ตลอดจนให้คำปรึกษา แนะนำ แก้ไขวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จตุพร หงส์ทองคำ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรัชย์ รัตนสุข ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชนีเพ็ญ พลเยี่ยม ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญณรงค์ วิเศษสัตย์ อาจารย์ ดร.กัญญาวดี แสงงาม ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และให้ข้อเสนอแนะ ตลอดระยะเวลาดำเนินการวิจัย

ขอขอบพระคุณท่านผู้อำนวยการสถานศึกษา คณะครูโรงเรียนบ้านลาดทุกท่านที่อำนวยความสะดวก ให้ ความร่วมมือช่วยเหลือ และให้กำลังใจโดยตลอด ขอขอบใจนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2563 ทุกคน ที่ให้ความร่วมมือในการทดลองเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา สมาชิกทุกคนในครอบครัวของผู้วิจัย ผู้ที่อยู่เบื้องหลัง คอยให้ความ ช่วยเหลือและให้กำลังใจ ขอขอบคุณเพื่อนนักศึกษาปริญญาโท สาขาหลักสูตรและการเรียนการสอน ที่คอยช่วยเหลือ สนับสนุน ข้อมูลด้านการวิจัยและให้กำลังใจ ผู้วิจัยตลอดการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). **ตัวชี้วัดและหลักสูตรแกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุม สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). **แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564**. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ชูพูนัน เจาะแด. (2559). **ผลการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้วิชาฟิสิกส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่6**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

- ฝ่ายวิชาการโรงเรียนบ้านลาด (2563). **ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2561-2563 โรงเรียนบ้านลาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภูเขต 1. หนองบัวลำภู:โรงเรียนบ้านลาด.**
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และ พเยาว์ ยินดีสุข. (2555). **คู่มือปฏิบัติการเพื่อพัฒนาผลการเรียนรู้ผู้ห้องเรียนแห่งคุณภาพ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.**
- ภาณุวัฒน์ พันชนกกุล. (2561). **การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และความคิดสร้างสรรค์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.**
- มารียะห์ มะเซ็ง. (2558). **ผลการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และเจตคติต่อวิทยาศาสตร์ของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.**
- เยาวดี วิบูลย์ศรี. (2548). **การวัดผลและการสร้างแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.**
- ลัดดา ภูเกียรติ. (2552). **การสอนแบบโครงงานและการสอนแบบใช้วิจัยเป็นฐาน : งานที่ครูประมณทำได้. กรุงเทพฯ: บริษัท สาธะแอนด์ซันพรีนติ้ง จำกัด.**
- ลฎพี ดอเลาะ. (2560). **ผลของการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชีววิทยาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเจตคติต่อวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.**
- วราลี สิริปิยธรรม. (2557). **การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดแก้ปัญหาของผู้เรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าคุณทหารลาดกระบัง.**
- วิจารณ์ พานิช. (2555). **วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.**

- วิไลพร พรหมศรี. (2551). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่องการดำรงพันธุ์ของสิ่งมีชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้ การสอนแบบโครงงาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย ขอนแก่น.
- สุนัสดา สำราญ. (2552). ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

การพัฒนาบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์รายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศ
สำหรับธุรกิจบนอุปกรณ์สมาร์ทโฟน ระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์
THE DEVELOPMENT OF ELECTRONIC BOOK ON THE SMARTPHONE ANDROID
OPERATING SYSTEM CASE STUDY: THE BUSINESS INFORMATION
SYSTEM ANALYSIS AND DESIGN SUBJECT

นวลรัตน์ วัฒนา*

Nuanrath Wattana*

สาขาวิชาธุรกิจสร้างสรรค์และเทคโนโลยีดิจิทัล คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

Creative Business and Digital Technology, Faculty of Management Science, Suan Dusit University

Received: 18 August 2021

Accepted: 11 January 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาสื่อการเรียนการสอนโดยพัฒนาบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์รายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจให้สามารถใช้งานบนอุปกรณ์สมาร์ทโฟนให้มีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ดีขึ้น และเพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้งาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา จำนวน 2 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา จำนวน 2 ท่าน และผู้ใช้งานบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์รายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจ จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ ศูนย์การศึกษานอกที่ตั้ง ตรัง โดยอาศัยเครื่องมือทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์รายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจที่พัฒนาขึ้นผ่านการประเมินคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและด้านเทคโนโลยีการศึกษามีคุณภาพอยู่ในระดับดีโดยผลการประเมินคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา พบว่า ด้านที่อยู่ในระดับดีมาก คือ ด้านแบบฝึกหัด

* ผู้ประสานงาน: นวลรัตน์ วัฒนา

อีเมล: nuanrath@gmail.com

บททวนท้ายบทเรียน ในระดับดี คือ ด้านเนื้อหา ด้านรูปภาพ ตัวอักษรและการใช้ภาษา ส่วนผลการประเมินคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา พบว่าด้านที่อยู่ในระดับดีมาก คือด้านภาพประกอบ ในระดับดี คือ ด้านตัวอักษรและสี และการออกแบบ และพัฒนาสำหรับการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์รายวิชาการวิเคราะห์และออกแบบระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจ พบว่า ผู้ใช้งานมีความพึงพอใจในระดับมาก โดยด้านที่มีความพึงพอใจในระดับ มากที่สุด คือ ด้านเนื้อหาและภาพประกอบ ส่วนระดับมาก คือ ด้านการใช้งานและด้านตัวอักษรและสี

คำสำคัญ: บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์, สมาร์ทโฟน, ระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์

Abstract

The purpose of the research was to develop quality of an electronic book on the smartphone android operating system in the business information system analysis and design subject and the study of user's satisfaction. The sample in this study consisted of 4 specialists and 30 users who used an electronic book by completing satisfaction questionnaire. Then, data were analyzed by the statistic tools such as the percentage, the arithmetic mean and the Standard Deviation. For the research result it was found that an electronic book on the smartphone android operating system in the business information system analysis and design subject showed the good quality of the contents and the education technology sites. The very good of quality was the exercise's chapter and image for the sample. The content, character and design and development had a good level of quality. The user's satisfaction on content and illustration was at a very good level. Moreover, the satisfaction on application character and color was at a good level.

Keywords: Electronic Book, Smartphone, Android Operating System

บทนำ

การพัฒนาการศึกษาในยุคปัจจุบันมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาให้สอดคล้องไปตามยุคสมัย ซึ่งในวงการการศึกษาได้มีความพยายามพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (กิดานันท์ มลิทอง, 2548; มนต์ชัย เทียนทอง, 2549) โดยสื่อการเรียนการสอนที่ดีนั้นจะต้องสะดวกต่อการนำไปใช้งาน มีความทันสมัยและคำนึงถึงวัยของผู้ใช้และที่สำคัญผู้เรียนจะต้องสามารถใช้สื่อนี้ได้ด้วยตนเอง (จิระพันธ์ เตมะ, 2545; เปื้อง กุมุท, 2536) หรือกล่าวว่ามีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองซึ่งเป็นทักษะที่ผู้วิจัยคิดว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์ความรู้ภายในตัวเองให้เกิดขึ้นและเป็นการฝึกทำความเข้าใจในรายละเอียดและวิเคราะห์เนื้อหาด้วยตนเองอีกด้วย

ปัจจุบันสื่อการเรียนการสอนมีความหลากหลายมากขึ้นและสามารถตอบสนองความแตกต่างระหว่างผู้เรียนได้เป็นอย่างดีและไม่ได้มีหน้าที่เพียงแค่นำเสนอความรู้จากผู้สอนไปสู่ผู้เรียนแต่ยังสามารถสร้างสภาพการณ์หรือสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ให้แก่ผู้เรียนได้อีกด้วย (กฤษณ์ คงทวีศักดิ์, 2557) ดังนั้น สื่อการเรียนการสอนในยุคนี้จะทำหน้าที่เป็นส่วนสนับสนุนช่วยเหลือและเป็นตัวแทนผู้สอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สามารถสร้างทักษะทางปัญญา (Cognitive Skill) ทักษะด้านการปฏิบัติ (Psychomotor Skill) และทักษะทางจิตใจ (Affective Skill) ให้แก่ผู้เรียนได้อย่างครบถ้วน หากผ่านกระบวนการวิเคราะห์และออกแบบสื่อมาอย่างดีและมีคุณภาพ (Lai & Chang, 2011; Dick & Carey, 2001; Jerrold & Don, 1989)

สำหรับเป้าหมายของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความสนใจและต้องการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนในยุคใหม่ให้เหมาะสมกับผู้เรียนจึงนำมาประยุกต์โดยการพัฒนบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ในรายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจและให้สามารถใช้งานได้บนอุปกรณ์มือถือเนื่องจากอุปกรณ์และเทคโนโลยีการสื่อสารเหล่านี้มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วและก้าวหน้าเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะโทรศัพท์มือถือสมาร์ทโฟนที่เป็นเครื่องมือสำหรับติดต่อสื่อสารแล้วยังสามารถทำงานได้เสมือนกับการใช้งานด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ทั่วไป จึงทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นช่องทางการพัฒนาสื่อการเรียนสำหรับอำนวยความสะดวกและเพิ่มประสิทธิภาพให้แก่ผู้เรียนในรายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจโดยนำประโยชน์จากเทคโนโลยีเข้ามาช่วยลดข้อจำกัดในเรื่องของเวลาและสถานที่สำหรับการเรียนรู้ในรายวิชาดังกล่าว เพื่อให้ผู้เรียนสามารถทบทวนบทเรียน

ได้ตลอดเวลาที่ต้องการและเป็นสื่อที่พกพาได้สะดวกและเหมาะสมกับวิถีชีวิตของกลุ่มผู้เรียน
ในยุคนี้สำหรับพัฒนาความรู้ของตนเองได้อย่างไม่มีข้อจำกัด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e-book) รายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจบนอุปกรณ์สมาร์ตโฟน (Smart Phone) ระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ (Android Operating System)
2. เพื่อประเมินประสิทธิภาพของบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e-book) ในด้านคุณภาพของเนื้อหาและคุณภาพของสื่อเทคโนโลยี
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e-book) รายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ในรายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจบนอุปกรณ์สมาร์ตโฟนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาและผู้เชี่ยวชาญทางด้านเทคโนโลยีการศึกษา

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ใช้เป็นนักศึกษารายวิชาการวิเคราะห์และออกแบบระบบสารสนเทศ สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์การศึกษานอกที่ตั้ง ตรีัง จำนวน 30 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาเพื่อประเมินความเหมาะสมของเนื้อหาจำนวน 2 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการศึกษา จำนวน 2 ท่าน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ใช้งาน คือ นักศึกษาในรายวิชาการวิเคราะห์และออกแบบระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจ สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์การศึกษานอกที่ตั้ง ตรัง ในภาคการศึกษา 2 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 30 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

2.1 บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e-book) รายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจ

2.2 แบบประเมินประสิทธิภาพของบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์รายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจ โดยแบ่งออกเป็น แบบประเมินคุณภาพด้านเนื้อหาของบทเรียน และแบบประเมินคุณภาพของสื่อเทคโนโลยีการศึกษา

2.3 แบบประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์รายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจ

3. การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การสร้างบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์รายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจ มีขั้นตอนดังนี้

3.1.1 วิเคราะห์และกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังให้สัมพันธ์กับรายละเอียดหลักสูตรและคำอธิบายรายวิชา

3.1.2 วางเค้าโครงเรื่องของเนื้อหา โดยจัดลำดับเนื้อหาก่อนและหลัง

3.1.3 เรียบเรียงเนื้อหาและทำการเขียนบท (script) ก่อนนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาตรวจสอบความถูกต้อง

3.1.4 นำข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหามาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปสร้างเป็นบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e-book) รายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยจัดทำแผนงาน (Flow chart) ของบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e-book) เพื่อให้เห็นขั้นตอนการนำเสนอได้ชัดเจน กำหนดเทคนิควิธีการนำเสนอ เลือกภาพประกอบ และดำเนินการสร้างบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e-book) รายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับด้วยธุรกิจด้วยโปรแกรมประยุกต์สำหรับสร้างบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ด้วยโมเดลของ ADDIE เป็นแนวทางของการออกแบบและพัฒนาสื่อ

3.1.5 นำบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e-book) รายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจที่พัฒนาเสร็จแล้วนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและผู้เชี่ยวชาญด้านการประยุกต์ใช้สื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีทางการศึกษาประเมินคุณภาพ และนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะจนมีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

3.2 การสร้างแบบประเมินคุณภาพบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e-book) มีขั้นตอนดังนี้

3.2.1 ศึกษาวิธีการสร้างแบบประเมินคุณภาพบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์จากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ

3.2.2 สร้างแบบประเมินคุณภาพให้มีความสอดคล้องและประเมินคุณภาพในแต่ละด้าน ดังนี้

1) แบบประเมินคุณภาพด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละบทเรียน (Index of Item – Objective Congruence (IOC) เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาพิจารณาตรวจสอบความสอดคล้องผลการประเมินคุณภาพด้านเนื้อหาซึ่งศึกษาความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละบทเรียนโดยผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาพิจารณาตรวจสอบความสอดคล้องของบทเรียนบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์รายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจ พบว่า บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ของบทเรียนทั้ง 9 บทเรียน

2) แบบประเมินคุณภาพด้านสื่อนวัตกรรมทางการศึกษา เป็นการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อนวัตกรรมทางการศึกษาซึ่งดัดแปลงจากแบบประเมินคุณภาพด้านสื่อของภาสกร เรืองรอง (2557) โดยเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับความคิดเห็น

3.3 การสร้างแบบประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e-book) รายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจมีขั้นตอนดังนี้

3.3.1 ศึกษาวิธีการสร้างแบบประเมินความพึงพอใจจากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ

3.3.2 สร้างแบบประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์รายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจ โดยเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับความคิดเห็น

3.4 นำแบบประเมินคุณภาพและประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บทเรียนที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสม โดยปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยมีการดำเนินการ ดังนี้

4.1 การประเมินคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ

4.1.1 นำบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์รายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาจำนวน 2 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา จำนวน 2 ท่าน ประเมินคุณภาพของบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e-book)

4.1.2 แนะนำและอธิบายรายละเอียดของบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์รายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจให้ผู้เชี่ยวชาญทราบ

4.1.3 ผู้เชี่ยวชาญทดลองใช้บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์รายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจ

4.1.4 ผู้เชี่ยวชาญทำการประเมินคุณภาพบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์รายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจตามแบบประเมินคุณภาพที่ผู้วิจัยได้ออกแบบไว้

4.1.5 เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินคุณภาพบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์รายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจเพื่อนำมาวิเคราะห์ผลโดยวิธีการทางสถิติ

4.2 การประเมินความพึงพอใจโดยกลุ่มผู้ใช้บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e-book)

4.2.1 กลุ่มผู้ใช้ทดลองใช้บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์รายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจ

4.2.2 กลุ่มตัวอย่างทำแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์รายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจ

4.2.3 เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินความพึงพอใจเพื่อนำมาวิเคราะห์ผลโดยวิธีทางสถิติ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยอาศัยเครื่องมือทางสถิติในการประเมินคุณภาพของบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์และประเมินความพึงพอใจที่มีต่อบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์รายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจ คือ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

สรุปผลการวิจัย

สำหรับเนื้อหาภายในบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ รายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจ ประกอบด้วยเนื้อหาบทเรียนจำนวน 9 บทเรียน ได้แก่

บทที่ 1 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับระบบและการวิเคราะห์ระบบ

บทที่ 2 การพัฒนาระบบสารสนเทศ

บทที่ 3 การวิเคราะห์และออกแบบระบบ

บทที่ 4 เครื่องมืออธิบายกระบวนการประมวลผล

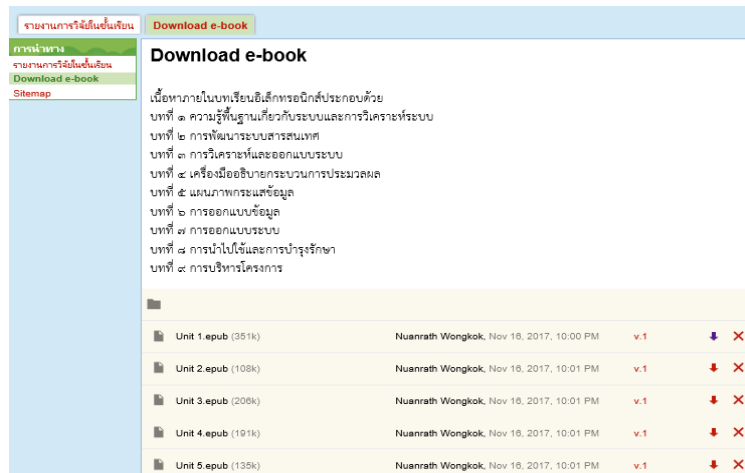
บทที่ 5 แผนภาพกระแสข้อมูล

บทที่ 6 การออกแบบข้อมูล

บทที่ 7 การออกแบบระบบ

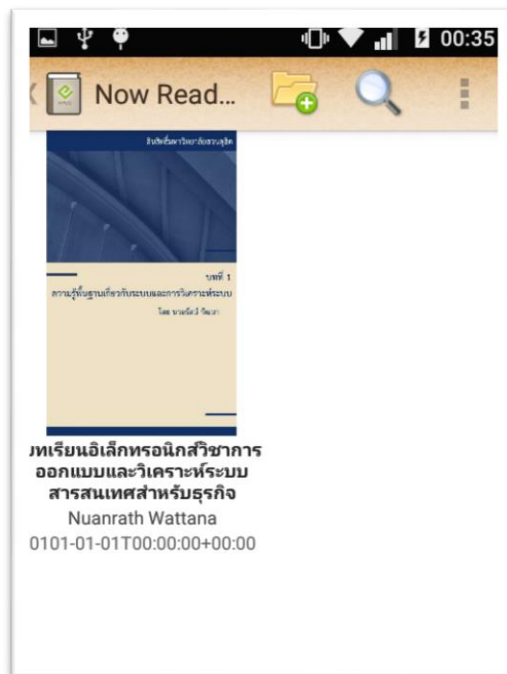
บทที่ 8 การนำไปใช้และการบำรุงรักษา

บทที่ 9 การบริหารโครงการ

ภาพที่ 1 เว็บไซต์สำหรับดาวน์โหลดบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์

<https://sites.google.com/site/classroomdusittrang/>

ภาพที่ 2 บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์วิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจ

ผลการประเมินคุณภาพบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ รายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจ

ตารางที่ 1 ตารางสรุปผลการประเมินความคิดเห็นด้านคุณภาพบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ รายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจ โดยผู้เชี่ยวชาญ ด้านเนื้อหา (n=2)

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับคุณภาพ บทเรียนฯ
1. ด้านเนื้อหา	4.25	0.41	ดี
1.1 ความสอดคล้องของเนื้อหากับวัตถุประสงค์	4.50	0.71	ดีมาก
1.2 ความถูกต้องของเนื้อหา	4.50	0.71	ดีมาก
1.3 การเรียงลำดับความต่อเนื่องของเนื้อหา	4.00	0.00	ดี
1.4 ความชัดเจนในการอธิบายเนื้อหา	4.00	0.00	ดี
2. ด้านรูปภาพ ตัวอักษรและการใช้ภาษา	4.17	0.41	ดี
2.1 ความเหมาะสมของรูปภาพกับเนื้อหา	3.50	0.71	ดี
2.2 ความถูกต้องของภาษาที่ใช้	4.00	0.00	ดี
2.3 การใช้ภาษาเหมาะกับระดับผู้เรียน	5.00	0.00	ดีมาก
3. แบบฝึกหัดทบทวนท้ายบทเรียน	4.50	0.00	ดีมาก
3.1 ความชัดเจนของข้อคำถาม	5.00	0.00	ดีมาก
3.2 ความเหมาะสมของจำนวนข้อแบบฝึกหัด	4.00	0.00	ดี
รวมเฉลี่ย	4.31	0.24	ดี

ผลการประเมินความคิดเห็นด้านคุณภาพบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ รายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจ โดยผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.24 คุณภาพบทเรียนอยู่ในระดับดี

ด้านเนื้อหา มีความสอดคล้องของเนื้อหากับวัตถุประสงค์ และความถูกต้องของเนื้อหา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.71 เท่ากัน การเรียงลำดับความต่อเนื่องของเนื้อหาและความชัดเจนในการอธิบายเนื้อหา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.00 เท่ากัน

ด้านรูปภาพ ตัวอักษรและการใช้ภาษา มีความเหมาะสมของรูปภาพกับเนื้อหา มีคุณภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.71 เท่ากัน การเรียงลำดับ

ความต่อเนื่องของเนื้อหาและความชัดเจนในการอธิบายเนื้อหา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.00

ด้านแบบฝึกหัดทบทวนท้ายบทเรียน มีความชัดเจนของข้อคำถาม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.00 และความเหมาะสมของจำนวนแบบฝึกหัด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.00

ตารางที่ 2 ตารางสรุปผลการประเมินความคิดเห็นด้านคุณภาพของบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ รายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจ โดยผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา (n=2)

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับคุณภาพ บทเรียนฯ
1. ด้านภาพประกอบ	4.50	0.17	ดีมาก
1.1 ภาพสื่อความหมายได้ดี	5.00	0.00	ดีมาก
1.2 ขนาดภาพที่ใช้ประกอบบทเรียน	4.00	0.00	ดี
1.3 ความชัดเจนของภาพ	4.50	0.50	ดีมาก
2. ด้านอักษรและสี	4.00	0.25	ดีมาก
2.1 ความเหมาะสมของขนาดตัวอักษร	3.50	0.50	ดี
2.2 ความเหมาะสมของรูปแบบตัวอักษร	3.50	0.50	ดี
2.3 ความเหมาะสมของสีตัวอักษร	4.50	0.50	ดีมาก
2.4 ความเหมาะสมของสีพื้นบนจอภาพโดยรวม	4.50	0.50	ดีมาก
3. ด้านการออกแบบและพัฒนา	3.83	0.17	ดี
3.1 รูปแบบการจัดวางเนื้อหาในแต่ละบทเรียน	4.00	0.00	ดี
3.2 การออกแบบหน้าจอ	3.50	0.50	ดี
3.3 ความต่อเนื่องของการนำเสนอ	4.00	0.00	ดี
รวมเฉลี่ย	4.11	0.05	ดี

ผลการประเมินคุณภาพของบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ รายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจ โดยผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.05 คุณภาพบทเรียนอยู่ในระดับดี

ด้านภาพประกอบ ภาพสื่อความหมายได้ดี ค่าเฉลี่ย 5.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.00 ขนาดภาพที่ใช้ประกอบบทเรียน มีค่าเฉลี่ย 4.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.00 และความชัดเจนของภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.50

ด้านตัวอักษรและสี มีความเหมาะสมของขนาดตัวอักษร และความเหมาะสมของรูปแบบตัวอักษร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.50 เท่ากัน ความเหมาะสมของสีตัวอักษร และความเหมาะสมของสีพื้นบนจอภาพโดยรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.50 และ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50

ด้านออกแบบและพัฒนา รูปแบบการจัดวางเนื้อหาในแต่ละบท มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.00 การออกแบบหน้าจอ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.50 และความต่อเนื่องของการนำเสนอเนื้อหา มีค่าเฉลี่ย 4.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.00

ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ รายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจ

ตารางที่ 3 ตารางสรุปข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้ใช้บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ค่าร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	11	36.67
หญิง	19	63.33
รวม	30	100.00
2. อายุ		
ต่ำกว่า 18 ปี	-	-
18-25 ปี	30	100.00
26-35 ปี	-	-
รวม	30	100.00

ตารางที่ 4 ตารางสรุปผลการประเมินความพึงพอใจของกลุ่มผู้ใช้บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์

รายการประเมิน	$\bar{X}$	ค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน.	ระดับความ พึงพอใจบทเรียนฯ
1. เนื้อหาและภาพประกอบ	4.47	0.45	มากที่สุด
1.1 สารบัญเนื้อหามีความละเอียด ชัดเจน เข้าใจง่าย	4.43	0.50	มาก
1.2 ความสอดคล้องของเนื้อหาและวัตถุประสงค์	4.53	0.51	มากที่สุด
1.3 ภาพประกอบสื่อความหมายได้ดี	4.43	0.50	มาก
2. ตัวอักษรและสี	4.03	0.57	มาก
2.1 ความเหมาะสมของขนาดตัวอักษร	4.10	0.71	มาก
2.2 ความเหมาะสมของรูปแบบตัวอักษร	4.00	0.69	มาก
2.3 ความเหมาะสมของสีตัวอักษร	4.13	0.63	มาก
2.4 ความเหมาะสมของสีพื้นบนจอภาพโดยรวม	3.87	0.68	ปานกลาง
3. การใช้งาน	4.04	0.02	มาก
3.1 การจัดวางรูปแบบหน้าจอให้อ่านง่าย	4.07	0.64	มาก
3.2 ความต่อเนื่องของการนำเสนอเนื้อหา	4.03	0.67	มาก
3.3 สามารถใช้งานได้อย่างต่อเนื่อง	4.03	0.67	มาก
รวมเฉลี่ย	4.18	0.29	มาก

ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้ใช้บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ รายวิชาการออกแบบ และวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจ ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.29 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

ด้านเนื้อหาและภาพประกอบ สารบัญเนื้อหามีความละเอียด ชัดเจนเข้าใจง่าย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.45 ความสอดคล้องของเนื้อหาและวัตถุประสงค์ มีค่าเฉลี่ย 4.53 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.51 และภาพประกอบสื่อความหมายได้ดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.50

ด้านตัวอักษรและสี ความเหมาะสมของขนาดตัวอักษร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.71 ความเหมาะสมของรูปแบบตัวอักษร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.69 ความเหมาะสมของสีตัวอักษร มีค่าเฉลี่ย 4.13 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.63 และความเหมาะสมของสีพื้นบนจอภาพโดยรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.87 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.68

ด้านการใช้งาน การจัดวางรูปแบบบนหน้าจอให้อ่านง่าย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.64 ความต่อเนื่องของการนำเสนอเนื้อหาและสามารถใช้งานได้อย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.67 เท่ากัน

อภิปรายผล

ในการพัฒนาบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์รายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจบนอุปกรณ์สมาร์ตโฟน ระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ มีผลการประเมินคุณภาพบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ด้านเนื้อหาของบทเรียนและด้านสื่อเทคโนโลยีในระดับดี และผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้งานบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ในระดับมาก เนื่องจากมีการดำเนินตามขั้นตอนการออกแบบและพัฒนาสื่อบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ด้วยโมเดลของ ADDIE (ADDIE Instructional Design Model) ประกอบด้วยขั้นตอนการวิเคราะห์ (Analysis) ขั้นตอนการออกแบบ (Design) ขั้นตอนการพัฒนา (Development) ขั้นตอนการนำไปใช้ (Implementation) และขั้นตอนการประเมิน (Evaluation) นอกจากนี้ยังมีการวิเคราะห์เนื้อหาของรายวิชาจากรายละเอียดของหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ (Program Specification) (มคอ.2) และรายละเอียดของรายวิชาการออกแบบและวิเคราะห์ระบบสารสนเทศสำหรับธุรกิจ (Course Specification) (มคอ.3) วิเคราะห์หัวข้อชีวิตเพื่อให้ได้เนื้อหาบทเรียนที่สอดคล้องกับหลักสูตรและวัตถุประสงค์การเรียนรู้ และพัฒนาสื่อตามหลักการออกแบบสื่อการเรียนรู้จนได้บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ที่มีประสิทธิภาพมีคุณภาพทั้งด้านเนื้อหาและตัวสื่อบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งช่วยสนับสนุนการจัดเรียนการสอนในชั้นเรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจเนื้อหาบทเรียนที่ผู้สอนต้องการนำเสนอได้มากขึ้น และผู้เรียนสามารถทบทวนบทเรียนได้ตลอดเวลาที่ต้องการและเป็นสื่อที่พกพาได้อย่างสะดวก ซึ่งการศึกษายังสอดคล้องกับงานวิจัยของไกรภพ เจริญโสภะ (2544) เรื่องการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์วิชาการพิมพ์ดิจิทัล และงานวิจัยของพัชรา อินทร์ศรี (2555) พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-book) เรื่องการใช้ห้องสมุดสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่พบว่าผู้เรียนให้ความสำคัญกับด้านเนื้อหาของบทเรียนและด้านสื่อเทคโนโลยีในระดับดีเช่นเดียวกัน และพบว่าผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการเรียนจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณ์ คงทวีศักดิ์. (2557). **การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการใช้ E-book ประกอบการเรียน**. การค้นคว้าอิสระปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการจัดการ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ไกรภพ เจริญโสภ. (2544). **รายงานการวิจัยเรื่องหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) วิชาการพิมพ์ดิจิทัล สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี** มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- กิดานันท์ มลิทอง. (2548). **เทคโนโลยีและการสื่อสารเพื่อการศึกษา**. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- จิระพันธ์ เดมะ. (2545). **หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Book)**. *วารสารวิทยบริการ*, 13(1), 1-14.
- เป็รื่อง กุมุท. (2536). **การวิจัยสื่อและนวัตกรรมการสอน**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พัชชา อินทร์ศรี. (2555). **การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-book) เรื่องการใช้สมุดสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1**. สารนิพนธ์ ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ภาสกร เรืองรอง. (2557). **การพัฒนาอีบุ๊กบนคอมพิวเตอร์แบบพกพา & E-Book บน TABLET PC**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พรทิชา.
- มนต์ชัย เทียนทอง. (2549). **การพัฒนาบทเรียน คอมพิวเตอร์ช่วยสอนระบบมัลติมีเดียสำหรับฝึกอบรมครูอาจารย์และนักฝึกอบรม เรื่อง การสร้างบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต สาขาบริหารเทคนิคศึกษบัณฑิต วิทยาลัยสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- Dick, W., & Carey, J. O. (2001). **The systematic design of instruction**. (6th ed.) New York: Longman.
- Jerrold E. Kemp and Don C. Smellie. (1989). **Planning, Producing, and Using Instructional Media**. (6th ed.), New York: Harper and Row publishers.
- Lai, J. Y., & Chang, C. Y. (2011). User attitudes toward dedicated e-book readers for reading: The effects of convenience, compatibility and media richness. *Online Information Review*. 35(4), 558-580.

การพัฒนาศักยภาพการสื่อสารเชิงอวัจนภาษาของนิสิต THE STUDENTS' NON-VERBAL COMMUNICATION DEVELOPMENT

รณยุทธ เอื้อไตรรัตน์*

Ronnayut Ueatrirat*

สาขาศิลปวิทยาการศึกษาศาสตร์ สำนักนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Innovative Learning Center, Srinakharinwirot University

Received: 31 August 2021

Accepted: 11 January 2022

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบผสม (mixed method) ในสาขาวิชาภาษาไทยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ข้อบกพร่องการใช้วัจนภาษาประกอบการพูดและพัฒนากการสื่อสารเชิงอวัจนภาษาของผู้เรียน กลุ่มตัวอย่างคือนิสิตปริญญาตรี ในรายวิชา มศว 258 ศิลปะการพูดและการนำเสนอ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) ด้วยการจับสลากกระทั่งครบตามที่ต้องการคือ 24 คน ระยะที่ 1 วิเคราะห์ข้อบกพร่องการใช้วัจนภาษาประกอบการพูดของผู้เรียน ผลการศึกษาพบข้อบกพร่องการใช้วัจนภาษาประกอบการพูดใน 4 ด้าน เรียงลำดับข้อบกพร่องที่พบมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดดังนี้ 1 การใช้เสียงประกอบการพูด (Tone of Voice) มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.83 ข้อบกพร่องลำดับที่ 2 คือ การใช้สายตาประกอบการพูด (Eye Contact) มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.46 ข้อบกพร่องลำดับที่ 3 คือ การใช้มือประกอบการพูด (Gestures of Hands) มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.58 และข้อบกพร่องลำดับที่ 4 คือ การใช้ท่าทางประกอบการพูด (Posture) มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.63 จากคะแนนเต็ม 5 คะแนน ระยะที่สองผู้วิจัยนำผลการศึกษาระยะที่หนึ่งมาออกแบบเกมการศึกษาโดยใช้แนวคิด Game Based Learning หรือ GBL เพื่อพัฒนาการสื่อสารเชิงอวัจนภาษาของผู้เรียน ระยะที่สามสรุปผลการวิจัยว่า ก่อนที่ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาการสื่อสารเชิงอวัจนภาษาผู้เรียนมีคะแนนภาคปฏิบัติการ

* ผู้ประสานงาน: รณยุทธ เอื้อไตรรัตน์

อีเมล: ronnayut@u.swu.ac.th

ใช้ວຽນພາສາປະກອບການພູດະແນນເຊີຍເທົ່າກັບ 9.50 ສ່ວນຜົນປະເມີນກາຄປຼີບັດີກາຢັ່ງ ໄດ້ຮັບການພັດນາການສື່ສາຣເຈີງວຽນພາສາຜ່ານເກມກາຢັ່ງ ພວບວ່າຜູ້ຮຽນມີຕະແນນເຊີຍ ເທົ່າກັບ 14.96 ຈາກຕະແນນເຕີມ 20 ເມື່ອເປີຍບເທີຍຕະແນນເຊີຍພວບວ່າຢັ່ງການພັດນາຜູ້ຮຽນ ມີຕະແນນສູງກ່ວ່າກ່ອນການພັດນາທີ່ຣະດັບນີ້ສຳຄັດທາງສະຕີດີ .05

คำสำคัญ: การสื่อสาร, อวัจนภาษา, ภาษาท่าทาง, เกมการศึกษา

Abstract

This study was a mixed method in the Thai Language Program that aimed to investigate the barriers to non-verbal communication and to help enhance non-verbal communication among college students. The participants were 24 first-and second-year undergraduates who were enrolled in a course called “The Arts of Speaking and Presentation” (SWU 258). The participants were selected by using a random sampling technique. There were two phases in this research. The first was to investigate barriers to non-verbal communication among the students. We identified four main ones, as follows, and ranking from the highest to the lowest mean scores: The highest was for posture ($\bar{X} = 2.63$), followed by hand gestures ($\bar{X} = 2.58$), eye contact ($\bar{X} = 2.46$), and tone of voice ($\bar{X} = 1.83$). The second phase focused on developing a game based on the theory of game learning (GBL) in order to promote their non-verbal communication. Before starting this project, the students’ mean score for non-verbal communication was 9.50. That rose to 14.96. This was a statistically significant increase of .05.

Keywords: communication, non-verbal, body language, game-based learning

บทนำ

ภาษาที่นิยมใช้ในการสื่อสารแบ่งเป็นสองประเภทหลักคือ วัจนภาษา หมายถึงการใช้ภาษาพูดและภาษาเขียน และอวัจนภาษา คือการใช้รหัสสัญญาณต่าง ๆ ในการสื่อสาร เช่น กิริยาท่าทาง การสัมผัส น้ำเสียง สีหน้า แววตา การแต่งกาย ระยะห่างระหว่างบุคคล การสื่อสารที่ดีโดยเฉพาะการสื่อสารด้วยการพูดผู้ส่งสารควรใช้ทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษาควบคู่กันไปเพราะหากใช้ได้เหมาะสมภาษาทั้งสองจะช่วยชี้ความหมาย เน้นย้ำ ช่วยขยายความให้ผู้สื่อสารเข้าใจความหมายของสารได้ชัดเจนยิ่งขึ้น อันจะส่งผลให้การพูดบรรลุวัตถุประสงค์และตรึงใจผู้ฟัง

โดยเฉพาะการสื่อสารด้านการพูด ผู้พูดไม่ควรที่ละเลยการพัฒนาการสื่อสารเชิงอวัจนภาษาของตน เพราะการพูดในชุมชนแต่ละครั้งอวัจนภาษาจะทำหน้าที่สื่อสารก่อนวัจนภาษาเสมอ กล่าวคือคนฟังจะประเมินผู้พูดตั้งแต่แรกพบ จากการเดิน การแต่งกาย สีหน้า ท่าทาง สายตา กระทั่งเมื่อเอ่ยปากพูดผู้ฟังก็ยังคงตีความอวัจนภาษาของผู้พูดตลอดการสื่อสาร ดังนั้นหากผู้พูดใช้อวัจนภาษาสื่อสารได้เหมาะสมนอกจากจะช่วยส่งเสริมบุคลิกภาพ ยังเป็นสิ่งที่ช่วยตรึงใจผู้ฟังตั้งแต่แรกพบ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Mehrabian (1972) ในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบในการสื่อสาร 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ถ้อยคำ น้ำเสียง และท่าทาง พบว่าเมื่อผู้พูดสื่อสารออกไปสิ่งที่มีอิทธิพลต่ออารมณ์ความรู้สึกของคนรับสารมากที่สุดสองอันดับแรกคืออวัจนภาษา ได้แก่ ท่าทาง ร้อยละ 55 น้ำเสียง ร้อยละ 38 ส่วนถ้อยคำหรือวัจนภาษามีอิทธิพลต่อความรู้สึกของมนุษย์เพียงแค່ร้อยละ 7 เท่านั้น

ด้วยเหตุนี้ในรายวิชา มคอ 258 ศิลปะการพูดและการนำเสนอ จึงได้ระบุหัวข้อการพัฒนาอวัจนภาษาสำหรับการสื่อสารไว้ในรายวิชา เพื่อให้บัณฑิตนำองค์ความรู้ไปใช้ประกอบการพูดทั้งในการเรียน และเมื่อจบไปทำงานได้อย่างเหมาะสม แต่จากการสังเกตการฝึกปฏิบัติการพูดของนิสิตในรายวิชาพบว่า แม้เรื่องที่นิสิตพูดจะเป็นเรื่องที่นิสิตเลือกเองจากความรู้ และความเชี่ยวชาญ โดยผู้สอนจะเป็นผู้กำหนดเพียงวัตถุประสงค์ในการพูดเท่านั้น แต่นิสิตก็ยังคงถ่ายทอดออกมาไม่น่าสนใจเท่าที่ควร เพราะขาดการใช้อวัจนภาษาประกอบการพูดที่เหมาะสมซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของผู้พูดที่ควรพัฒนา ดังที่ บัณฑิตกา จารุมา และพยอม ก้อนในเมือง (2563) กล่าวไว้ในงานวิจัยวิธีพัฒนาทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพว่า ผู้ที่ดีจึงควรฝึกพัฒนาทั้งวัจนภาษา และอวัจนภาษาควบคู่กันไป

จากข้อมูลข้างต้นจึงเป็นสาเหตุให้ผู้ทํารวจศึกษา เรื่องการพัฒนาศักยภาพการสื่อสารเชิงอวัจนภาษาของนิสิต งานวิจัยเรื่องนี้จะแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ระยะ ระยะที่หนึ่งเพื่อหาข้อบกพร่องในการสื่อสารเชิงอวัจนภาษาประกอบการพูดให้ความรู้ในประเด็นใดบ้าง โดยวิเคราะห์จากแบบประเมินภาคปฏิบัติการใช้อวัจนภาษา นำผลสรุปผลการศึกษาจากระยะที่หนึ่งมาออกการวิจัยในระยะที่สองด้วยการสร้างเกมการศึกษา เพื่อพัฒนาการสื่อสารเชิงอวัจนภาษาของนิสิต โดยใช้แนวคิด Game Based Learning หรือ GBL คือการนำเอาความบันเทิงเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการออกแบบการเรียนรู้เพื่อช่วยดึงดูดความสนใจของนิสิตเพื่อให้นิสิตเกิดการเรียนรู้ การปฏิบัติ กล่าวคือ จะไม่เป็นนิสิตที่เป็นผู้รับ (Passive Learning) เพียงอย่างเดียวแต่จะเป็นนิสิตที่ได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติด้วยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (Active Learning) (นวพร ชลารักษ์, 2558) หลังจากนิสิตได้ผ่านการเล่นเกมการศึกษา ทำการเก็บข้อมูลระยะที่สามเพื่อศึกษาวัดผลการสื่อสารเชิงอวัจนภาษาของนิสิตหลังใช้เกมการศึกษา และเปรียบเทียบพัฒนาการระหว่างก่อนและหลังใช้เกมการศึกษาว่าเป็นไปในทิศทางใด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ข้อบกพร่องการใช้อวัจนภาษาประกอบการพูดของนิสิต
2. เพื่อพัฒนาการสื่อสารเชิงอวัจนภาษาประกอบการพูดของนิสิตด้วยวิธี Game

Base Learning

นิยามคำศัพท์เฉพาะ

การสื่อสารเชิงอวัจนภาษา หมายถึง การใช้เสียง (Tone of Voice) การใช้สายตา (Eye Contact) การใช้มือ (Gestures of Hands) และการใช้ท่าทาง (Posture) ประกอบการพูดในที่ชุมชน

นิสิต หมายถึง นิสิตปริญญาตรี ภาคปกติ ชั้นปีที่ 1-2 ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชามศว 258 ศิลปะการพูดและการนำเสนอ ภาคการศึกษา 1 ปีการศึกษา 2563 ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเพื่อพัฒนาการสื่อสารเชิงอวัจนภาษา มุ่งผลสัมฤทธิ์แก่นิสิตที่ลงทะเบียนในรายวิชาศิลปะการพูดและการนำเสนอ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผ่านการรับรองจริยธรรมในมนุษย์หมายเลขการอนุมัติที่ SWUEC/E-282/2563 มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นิสิตปริญญาตรี ภาคการศึกษา 1 ปีการศึกษา 2563 ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชา มศว 258 ศิลปะการพูดและการนำเสนอ จำนวน 200 คน ใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยการจับสลากกระทั่งครบจำนวน 24 คน ตามที่ต้องการ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในระยะที่ 1 และ 3 เพื่อวิเคราะห์ข้อบกพร่องการใช้อวัจนภาษา ประกอบการพูดของนิสิต ได้แก่ แบบประเมินภาคปฏิบัติการใช้อวัจนภาษาประกอบการพูด (Performance Assessment) โดยปรับจากแบบประเมินการพูดของ อนงค์ รุ่งแจ้ง (2556) และแบบประเมินการพูดของรายวิชาศิลปะการพูดและการนำเสนอ (ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2554) ให้เหลือการประเมินเพียง 4 ด้านที่สอดคล้องกับกรอบการศึกษา ได้แก่ ประเมินการใช้สายตา (Eye Contact) การใช้ น้ำเสียง (Tone of Voice) การใช้มือ (Gestures of Hands) การใช้ท่าทาง (Posture) โดยให้ คะแนนเป็นรายองค์ประกอบ (Analytic Score) และให้คะแนนเป็นภาพรวม (Holistic Score) จากนั้นตรวจสอบเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการพูด 3 ท่าน คือผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนิเทศศาสตร์ การสอนภาษาไทย และด้านภาษาไทย ได้ค่าความสอดคล้อง (ICO) เกิน 0.5 ทุกข้อ และได้ปรับแก้ตามที่ผู้เชี่ยวชาญแนะนำ ทดลองใช้เครื่องมือแบบประเมินการปฏิบัติการใช้อวัจนภาษาประกอบการพูดกับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง นั้นนำเครื่องมือที่ผ่านการทดลองใช้มาปรับแก้ให้สมบูรณ์ก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลวิจัยระยะที่ 1 และ 3 ต่อไป

เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในระยะที่ 2 เพื่อพัฒนาการสื่อสารเชิงอวัจนภาษาประกอบการพูดของนิสิต ได้แก่ เกมการศึกษา โดยนำผลการศึกษาในระยะที่ 1 มาออกแบบเกมการศึกษา 3 เกม ได้แก่ เกมไฟเปิดใจ เกมหมาป่าหรือนักบุญ เกมบ้านเรา ใช้แนวคิดการพัฒนาเกมของ (Silverman, 2013) โดยมีจุดสำคัญในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการใช้อวัจนภาษาประกอบการพูด

ทั้ง 4 ด้าน จากนั้นตรวจสอบเกมการศึกษาโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน คือทรงคุณวุฒิทางด้านเทคโนโลยีการศึกษา นิเทศศาสตร์ การสอนภาษาไทย ได้ค่าความสอดคล้อง (ICO) เกิน 0.5 ทุกข้อ ปรับแก้ตามที่ผู้เชี่ยวชาญแนะนำ และนำเครื่องมือมาทดลองกับประชากรกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ปรับแก้ให้สมบูรณ์เพื่อใช้เก็บข้อมูลในงานวิจัยระยะที่ 2 ต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ก่อนเริ่มเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัย ผู้วิจัยได้ชี้แจงนิสิตถึงวัตถุประสงค์ของการทำวิจัย และได้สอบถามนิสิตถึงความสมัครใจในการเข้าร่วมเป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้ร่วมการวิจัยสามารถถอนตัวออกจากโครงการวิจัยนี้ได้ตลอดโดยจะไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อการศึกษาหรือการดำรงชีพใด ๆ ทั้งสิ้น จากนั้นได้เริ่มเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอนดังนี้

3.1 การเก็บข้อมูลในระยะที่ 1 สัปดาห์ที่ 1 กลุ่มตัวอย่างเรียนพื้นฐานการพูดและการนำเสนอ สัปดาห์ที่ 2 กลุ่มตัวอย่างเรียนการสื่อสารเชิงวัจนภาษา และอวัจนภาษาประกอบการพูด สัปดาห์ที่ 3 กลุ่มตัวอย่างฝึกปฏิบัติการพูดให้ความรู้ครั้งที่ 1 โดยบันทึกวิดีโอแบบเต็มตัวระยะเวลาการพูด 3 นาที ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ผ่านการดูวิดีโอการฝึกปฏิบัติการพูดให้ความรู้ของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อประเมินการสื่อสารเชิงอวัจนภาษาประกอบการพูดของกลุ่มตัวอย่าง และรวบรวมผลข้อบกพร่องการใช้อวัจนภาษาเป็นรายบุคคล

3.2 เก็บข้อมูลการวิจัยในระยะที่ 2 ในการเรียนสัปดาห์ที่ 7 กลุ่มตัวอย่างเล่นเกมการศึกษาทั้ง 3 เกม จากนั้นสัปดาห์ที่ 8 กำหนดให้กลุ่มตัวอย่างฝึกปฏิบัติการพูดให้ความรู้ครั้งที่ 2 โดยบันทึกวิดีโอการพูดให้ความรู้ ระยะเวลา 3 นาที ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผ่านการดูวิดีโอสอบปฏิบัติการพูดให้ความรู้ของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อประเมินภาคปฏิบัติการใช้อวัจนภาษาประกอบการพูดของกลุ่มตัวอย่างเป็นรายบุคคล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยในระยะที่ 1 ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปวิเคราะห์ค่าสถิติ คือ การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อสรุปข้อบกพร่องการใช้อวัจนภาษาประกอบการพูดของกลุ่มตัวอย่างเป็นรายองค์ประกอบ (Analytic Score) ว่าปรากฏพบข้อบกพร่องประเด็นใดมากที่สุดโดยเรียงลำดับข้อบกพร่องที่พบมากไปถึงข้อบกพร่องที่พบน้อยที่สุด จากนั้นนำผลจากสรุปการศึกษาในระยะที่ 1 ไปเป็นปัจจัยนำเข้าเพื่อออกแบบเครื่องมือการพัฒนาการสื่อสารเชิงอวัจนภาษาของกลุ่มตัวอย่างในระยะที่ 2

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยในระยะที่ 2 ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปวิเคราะห์ค่าสถิติ คือ การหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ค่า t-test เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนสมรรถนะการสื่อสารเชิงอวัจนภาษาของกลุ่มตัวอย่างก่อน และหลังการเรียนรู้ผ่านเกมการศึกษา

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ข้อบกพร่องการใช้อวัจนภาษาประกอบการพูดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 24 คน พบข้อบกพร่องด้านการใช้อวัจนภาษาประกอบการพูดใน 4 ประการ ได้แก่ ข้อบกพร่องด้านการใช้เสียงประกอบการพูด การใช้มือประกอบการประกอบการพูด การใช้สายตาประกอบการพูด และการใช้ท่าทางประกอบการพูด รายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 คะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และลำดับข้อบกพร่องของแต่ละด้าน

ด้าน	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ลำดับข้อบกพร่อง
1. การใช้เสียงประกอบการพูด	5	1.83	0.87	1
2. การใช้มือประกอบการพูด	5	2.58	0.83	3
3. การใช้สายตาประกอบการพูด	5	2.46	0.88	2
4. การใช้ท่าทางประกอบการพูด	5	2.63	0.88	4

จากตารางที่ 1 พบข้อบกพร่องการใช้อวัจนภาษาประกอบการพูดของนิสิตปริญญาตรีภาคปกติ ชั้นปีที่ 1 และ 2 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 4 ด้าน เมื่อพิจารณารายด้านข้อบกพร่องที่พบมากที่สุดได้แก่ การใช้เสียงประกอบการพูด มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.83 ข้อบกพร่องลำดับที่ 2 คือ การใช้สายตาประกอบการพูด มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.46 ข้อบกพร่องลำดับที่ 3 คือ การใช้มือประกอบการพูด มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.58 และข้อบกพร่องลำดับที่ 4 คือ การใช้ท่าทางประกอบการพูด มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.63

2. ผลการศึกษาเรื่องการพัฒนาการสื่อสารเชิงอวัจนภาษาประกอบการพูด พบว่าหลังจากที่นิสิตได้เรียนรู้การสื่อสารเชิงอวัจนภาษาประกอบการพูดผ่านเกมการศึกษาทั้ง 3 เกม ได้แก่ เกมไฟเปิดใจ เกมบ้านเรา เกมหมาป่าหรือนักบุญ โดยใช้แนวคิด Game Based

Learning หรือ GBL นำเอาความบันเทิงเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการออกแบบการเรียนรู้เพื่อช่วยดึงดูดความสนใจ และการรับรู้ของนิสิต เมื่อทำการประเมินภาคปฏิบัติการใช้ວັນภาษาประกอบการพูด พบว่านิสิตมีพัฒนาการสื่อสารเชิงວັນภาษาประกอบการพูดทั้ง 4 ด้านมีพัฒนาการที่ดีขึ้นรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบผลประเมินการปฏิบัติการใช้ວັນภาษาประกอบการพูดของนิสิต ก่อนและหลังการได้รับการพัฒนาการสื่อสารเชิงວັນภาษา เป็นรายด้าน

ด้าน	N	ก่อน		หลัง		t-test	Df	sig
		ค่าเฉลี่ย	ค่า	ค่าเฉลี่ย	ค่า			
			เบี่ยงเบน		เบี่ยงเบน			
			มาตรฐาน		มาตรฐาน			
1. การใช้เสียงประกอบการพูด	24	1.83	0.87	3.71	0.62	10.08	23	0.00**
2. การใช้มือประกอบการพูด	24	2.58	0.83	3.75	0.61	11.87	23	0.00**
3. การใช้สายตาประกอบการพูด	24	2.46	0.88	3.79	0.66	9.31	23	0.00**
4. การใช้ท่าทางประกอบการพูด	24	2.63	0.88	3.71	0.75	6.84	23	0.00**

** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นผลประเมินภาคปฏิบัติการใช้ວັນภาษาประกอบการพูด ก่อน และหลังการได้รับการพัฒนาการสื่อสารเชิงວັນภาษาของนิสิตปริญญาตรี ภาคปกติ ชั้นปีที่ 1-2 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ทั้งสี่ด้าน ด้านการใช้เสียงประกอบการพูดก่อนการพัฒนา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.83 หลังการได้รับการพัฒนาการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.71 ด้านการใช้มือประกอบการพูดก่อนการพัฒนา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.58 หลังการได้รับการพัฒนาการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 ด้านการใช้สายตาประกอบการพูดก่อนการพัฒนา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.46 หลังการได้รับการพัฒนาการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.79 ด้านการใช้ท่าทางประกอบการพูดก่อนการพัฒนา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.63 หลังการได้รับการพัฒนาการ 3.71 เมื่อเปรียบเทียบผลประเมินการปฏิบัติการใช้ວັນภาษาประกอบการพูดทั้ง 4 ด้านพบว่า หลังการหลังการพัฒนา สูงกว่าก่อนการพัฒนาที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบผลประเมินก่อนและหลังการพัฒนาการสื่อสารเชิงอวัจนภาษา โดยภาพรวม

การประเมิน	N	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	t-test	Df	Sig
ก่อน	24	9.50	2.26	14.91	23.00	0.00**
หลัง	24	14.96	2.04			

** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นผลประเมินภาคปฏิบัติการใช้อวัจนภาษาประกอบการพูด ก่อน และหลังการพัฒนาการสื่อสารเชิงอวัจนภาษาของนิสิตปริญญาตรี ภาคปกติ ชั้นปีที่ 1-2 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สำหรับผลประเมินภาคปฏิบัติการใช้อวัจนภาษาประกอบการพูดของนิสิตก่อนที่ได้รับการพัฒนาการสื่อสารเชิงอวัจนภาษา คะแนนเต็ม 20 คะแนน พบว่า นิสิตมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 9.50 ส่วนผลประเมินภาคปฏิบัติการใช้อวัจนภาษาประกอบการพูด หลังได้รับการพัฒนาการสื่อสารเชิงอวัจนภาษาผ่านเกมการศึกษาที่ใช้แนวคิด Game Based Learning หรือ GBL พบว่านิสิตมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 14.96 เมื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติการใช้อวัจนภาษาประกอบการพูดของนิสิตพบว่าหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาที่ระดับ นัยสำคัญทางสถิติ .05

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้อบกพร่องการใช้อวัจนภาษาประกอบการพูดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 24 คนผู้วิจัยพบข้อบกพร่องด้านการใช้อวัจนภาษาประกอบการพูดใน 4 ด้าน ข้อบกพร่องที่ปรากฏพบมากที่สุดได้แก่ การใช้เสียงเพื่อการสื่อสาร ข้อบกพร่องลำดับที่ 2 ด้าน การใช้สายตาเพื่อการสื่อสาร ข้อบกพร่องลำดับที่ 3 การใช้มือเพื่อการสื่อสาร ข้อบกพร่อง ลำดับที่ 4 การใช้ท่าทางเพื่อการสื่อสาร

ด้านที่ 1 การใช้เสียงประกอบการพูด เสียงเป็นอวัจนภาษาที่แฝงอยู่ในภาษาพูด นอกจากน้ำเสียงจะบ่งบอกความคิดภาวะภายในจิตใจและอารมณ์ความรู้สึกของผู้พูด การใช้ น้ำเสียงที่เหมาะสมจะทำให้คำพูดที่ต้องการสื่อสารเด่นชัดขึ้นช่วยสร้างบรรยากาศ และกำหนด อารมณ์ให้ผู้ฟังรู้สึกคล้อยตามผู้พูด อีกทั้งการใช้ น้ำเสียงได้เหมาะสมยังช่วยให้การสื่อสารมี

ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สองคล้องกับ ลัมส์เดน และ ลัมส์เดน (Lumsden, G. & Lumsden, D., 2003) อธิบายว่า ลักษณะของเสียงพูดและวิธีการพูดคือปัจจัยมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการรับรู้ของผู้รับสาร

การจากสอบปฏิบัติการพูดผู้ให้ความรู้ครั้งที่ 1 พบว่านิสิตใช้วัจนภาษาประเภทนี้ บกพร่องมากที่สุดมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.83 ข้อบกพร่องด้านการใช้เสียงที่ในปรากฏพบมากที่สุดประการแรกคือนิสิตมักจะใช้เสียงระดับเดียวในการพูด (Monotone) ขาดการผสมผสานเสียงสูง กลาง ต่ำ ให้เหมาะสมกับเรื่องที่พูด ดังนั้นไม่ว่าเรื่องจะมีเนื้อหาเศร้า สุข สนุก หรือเรื่องจริงจัง นิสิตก็จะใช้เสียงโทนเดียวอยู่เสมอ เมื่อน้ำเสียงที่ไม่สัมพันธ์กับเนื้อเรื่องจึงทำให้เรื่องที่น่าสนใจก็ขาดความน่าสนใจ ไม่น่าติดตาม

ข้อบกพร่องประการที่สองที่พบในเรื่องของการใช้น้ำเสียงคือ ระดับความเบา ดังของเสียงโดยเฉพาะการพูดให้ความรู้ที่ผู้พูดจะต้องแสดงถึงความมั่นใจในตัวเองผ่านน้ำเสียง เพราะเสียงที่ทรงพลังจะทำให้ผู้ฟังเชื่อถือ คล้อยตาม และมั่นใจในข้อมูลที่ผู้พูดสื่อสาร แต่สิ่งที่ปรากฏพบคือนิสิตมักใช้น้ำเสียงค่อนข้างเบา แสดงถึงความไม่มั่นใจในตนเอง ไม่มั่นใจในข้อมูล การใช้เสียงเบาในการสื่อสารตลอดทั้งเรื่องทำให้ผู้ฟังยังต้องอาศัยความพยายามในการฟังผู้ฟังจึงขาดความสนใจ

ประการสุดท้ายคือจังหวะในการพูด นิสิตมักจะใช้การพูดในจังหวะเดียวแบบราบเรียบตั้งแต่ต้นกระทั่งจบเรื่อง ไม่มีจังหวะเน้นย้ำเพื่อบ่งชี้เนื้อหาในช่วงที่มีความสำคัญ ไม่มีจังหวะช้าในเรื่องที่เข้าใจยาก ไม่มีจังหวะเร็วในเรื่องที่ต้องการเร้าอารมณ์ผู้ฟัง และไม่มีจังหวะเงียบเพื่อกระตุ้นความสนใจผู้ฟัง เมื่อการพูดขาดจังหวะทำให้เสียงไม่ช่วยเสริมเนื้อหา การพูดจึงไร้ชีวิตชีวาเหมือนคนอ่านหนังสือ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าแม้เรื่องที่พูดนำมาพูดให้ความรู้จะน่าสนใจเพียงใดแต่ขาดการใช้เสียงที่เหมาะสม ก็ส่งผลต่อความน่าสนใจ ไม่ดึงดูดใจของผู้ฟัง และอาจทำให้การพูดไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ปรารถนาไว้

ด้านที่ 2 การใช้สายตาประกอบการพูด คนไทยมักเปรียบว่า “ดวงตาคือหน้าต่างของหัวใจ” ใจคิดอย่างไรความน้อยอกทางตา” การประสานสายตานอกจากจะสื่อถึงเปิดเผย ความมั่นใจของผู้พูด ยังทำให้ผู้ฟังสามารถคาดคะเนอารมณ์ความรู้สึกของผู้พูดได้ ในขณะที่เพียงการสบสายตาสองผู้ฟังยังทำให้ผู้พูดรู้ถึงความรู้สึกอารมณ์ของผู้ฟังได้ด้วยว่าผู้ฟังเข้าใจหรือยอมรับในเนื้อหาของผู้พูดหรือไม่ เพื่อที่ผู้พูดจะได้ปรับแก้สถานการณ์ได้ทัน การใช้สายตาสื่อสารได้อย่างเหมาะสมจึงเป็นอวัจนภาษาที่สำคัญประการหนึ่งของผู้พูดฝึกฝน

สอดคล้องกับที่ ปอรัรัมย์ ยอดเนร (2561) กล่าวว่าวิธีการฝึกอวัจนภาษาของผู้พูดควรเริ่มต้นจากการฝึกสายตาเพราะเป็นส่วนที่แสดงความรู้สึกที่ตรงไปตรงมาและเข้าถึงหัวใจผู้ฟังได้ โดยผู้พูดควรสบตาผู้ฟังอย่างทั่วถึงแล้วสังเกตปฏิกิริยาตอบสนองจากผู้ฟังว่ามีแววตาเช่นไร

จากการสอบปฏิบัติการพูดครั้งที่ 1 ผู้วิจัยพบข้อบกพร่องในการใช้สายตาของนิสิตในประเด็นต่าง ๆ เช่น นิสิตมักจะไม่สบตาคนฟัง มองเพียงจุดเดียว การมองอย่างไม่มีจุดหมาย เนื้อหาที่พูดมากกว่าการสบตาผู้ฟัง นอกจากนี้ยังปรากฏการใช้สายตาที่ไม่เหมาะสม เช่น การมองผู้ฟังด้วยหางตา การมองด้านบน หรือมองพื้นที่ไม่สบตา รวมถึงการหลบสายตา (eye avoidance) ข้อบกพร่องต่างๆเหล่านี้ส่งผลต่อบุคลิกภาพของผู้พูดโดยเฉพาะการพูดให้ความรู้ที่ต้องอาศัยความน่าเชื่อถือ ดังนั้นการประสานสายตาที่ถูกต้องและเหมาะสมจึงเป็นอวัจนภาษาอีกประการหนึ่งที่ผู้พูดควรพัฒนา

ด้านที่ 3 การใช้มือ มือเป็นอวัจนภาษาประเภทหนึ่งที่ช่วยขยายการสื่อสารให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น ใช้มือช่วยบรรยายขนาด รูปร่าง ตำแหน่งทิศทาง หากใช้มือประกอบการพูดได้อย่างเหมาะสมมือจะช่วยให้ผู้ฟังเห็นภาพที่ผู้พูดต้องการจะสื่อได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ดังที่ พรณทิพา ชนศน์ (2561) ได้กล่าวไว้ว่า การใช้มือ แขน ไหล่ ศีรษะ หากผู้พูดแสดงท่าทางได้เหมาะสมจะช่วยเสริมเรื่องที่พูด และช่วยสร้างความดึงดูดผู้ฟัง แต่ในขณะเดียวกันหากผู้พูดใช้มือประกอบการพูดไม่เหมาะสมผู้ฟังก็อาจเกิดความสับสนได้เช่นกัน

ผู้วิจัยพบว่านิสิตใช้มือประกอบการพูดได้ไม่เหมาะสมในหลายประการ เช่น การใช้มือชี้หน้าผู้ฟังแล้ว แคะ ไพล่หลัง กอดอกระหว่างพูด นอกจากนี้ยังพบว่านิสิต ใช้มือประกอบการพูด อย่างอิสระไร้ทิศทาง ทำให้การใช้มือนั้นคงขาดความน่าเชื่อถือ การใช้มือที่ผิดพลาดอีกประการคือ นิสิตมักจะวนมือไปมาที่บริเวณท้องของตนโดยไม่ได้ทำการสื่อสารอะไร นอกจากนี้ยังพบนิสิตที่ไม่รู้จะเอามือไว้ตรงไหนขณะที่พูดจึงแก้ปัญหาด้วยการกำไม้คสองมือ เล่นสายไมค์ หาสิ่งที่สามารถเกาะจับได้เป็นต้น ประการสุดท้ายที่ปรากฏพบคือนิสิตใช้มือขัดแย้งกับเรื่องที่พูด เช่น พูดถึงด้านซ้ายแต่ผายมือไปด้านขวา ชูนิ้วไม่สัมพันธ์กับจำนวนที่พูด เช่นการพูดลำดับที่ 3 แต่ชูมือ 2 นิ้ว เป็นต้น จะเห็นได้ว่าการใช้มือประกอบการพูดให้ความรู้ไม่เหมาะสม จะทำให้นิสิตดูขาดความมั่นใจ เสียบุคลิก ผู้ฟังสับสน รุนแรงสุดคือทำให้เรื่องที่จะทำการสื่อสารผิดพลาดเนื่องจากใช้มือขัดแย้งกับเรื่องที่พูด

ด้านที่ 4 การใช้ท่าทาง การใช้ท่าทางประกอบการพูดมีความหมายกว้าง เพราะหมายถึงทั้งการเดิน ยืน นั่ง ยิ้ม ไหว้ ในงานวิจัยเรื่องนี้ประเด็นการใช้ท่าทางในการสื่อสาร

หมายถึงเฉพาะการเดินทางและการยืนเท่านั้น สมจิต ชิวปรีชา (2540) กล่าวว่า การก้าวเดินถือเป็นจุดแรกของผู้พูดที่จะช่วยดึงดูดความสนใจของผู้ฟังกล่าวว่าผู้พูดควรเดินให้เป็นธรรมชาติและมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน และกระฉับกระเฉง สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เพราะมนุษย์ชอบดูภาพที่มีการเคลื่อนไหว ดังนั้นการเดินทางเป็นด่านแรกสำหรับผู้ฟังพบเห็นจะจับตามอง ด้านการยืนที่สง่าและมั่นคงเป็นเครื่องมือการสื่อสารอีกประการที่ช่วยเสริมบุคลิกให้แก่ผู้พูด สมชาติ กิจบรรยง (2546) กล่าวว่า ท่ายืนที่สุภาพ มั่นคง งามสง่า และสง่างาม จะช่วยเสริมบุคลิกสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ผู้พูด และยังเป็นช่วยสร้างความประทับใจแก่ผู้ฟัง ด้วยการเดินและยืนที่เหมาะสมจึงเป็นเรื่องที่ผู้พูดควรพัฒนา

จากการวิเคราะห์ข้อบกพร่องเรื่องการเดิน และการยืนของนิสิตพบว่านิสิตยังเดินออกมาพูดด้วยท่าทางที่ขาดความมั่นใจแล้วขาดจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน บางคนเดินออกมาด้วยท่าทางก้มหน้าดูบทพูด ระหว่างพูดนิสิตบางคนยังเดินไปเดินมาโดยที่การเดินไม่ได้สื่อสารอะไรระหว่างยืนพูดพบการยืนที่ไม่มั่นคงบิดไปมาด้วยความเขินอายหรืออาจแสดงออกมาโดยไม่รู้ตัว นอกจากนี้ยังพบท่าทางกายภาพที่สื่อถึงความไม่มั่นใจและไม่สง่าเช่นการยืนห่อไหล่ สั่นขาดลดการพูดส่งผลให้ขาดความน่าเชื่อถือ

เพื่อช่วยแก้ไขข้อบกพร่องในการใช้อวัจนภาษาประกอบการพูดที่กล่าวไปข้างต้น ผู้วิจัยจึงนำผลสรุปจากการวิจัยในระยะที่หนึ่งมาทำการออกแบบเกมการศึกษาเพื่อพัฒนาการสื่อสารเชิงอวัจนภาษาของนิสิตเป็นรายด้าน ผ่านเกมการศึกษา 3 เกมได้แก่ เกมไฟเปิดใจ เกมหมาป่าหรือนักบุญ เกมบ้านของเรา แต่ละเกมจะมีวิธีการเล่นและมีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาอวัจนภาษาของนิสิตที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 ภาพการ์ดเกมการศึกษาที่ใช้เพื่อพัฒนาอวัจนภาษาของนิสิต

เกมการศึกษาที่ 1 เกมไฟเปิดใจ เป็นเกมละลายพฤติกรรมของนิสิต และพัฒนาการสื่อสารเชิงอวัจนภาษาควบคู่กันไป เหตุที่ผู้วิจัยเลือกเกมการศึกษาชุดนี้เป็นเกมแรกในการจัดกิจกรรมพัฒนานิสิตเนื่องจากเกมนี้จะทำให้นิสิตได้รู้จักกันมากได้ ได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เคร่งขรึม สงวนท่าทีที่ไม่กล้าแสดงออก มาเป็นกล้าแสดงออก ยิ้มแย้ม สร้างสรรค์บรรยากาศให้ทุกคนรู้จักกันซึ่งจะส่งผลต่อการแสดงตัวตน การแสดงออกทางอวัจนภาษาในอนาคต และส่งผลต่อการเล่นเกมพัฒนาอวัจนภาษาในชุดอื่น ๆ ต่อไป

ด้านการพัฒนาอวัจนภาษาของนิสิตเกมนี้จะเน้นพัฒนาอวัจนภาษาเบื้องต้นในด้านการใช้เสียง การสบสายตาผู้ฟัง การใช้มือประกอบการพูด และการท่าทางให้สื่อสารออกมาอย่างเป็นธรรมชาติ โดยนิสิตที่เล่นเกมนี้จะนั่งกันเป็นวงกลมจากนั้นผู้เล่นคนแรกหยิบการ์ดที่อยู่กลางวงมาหนึ่งใบ เปิดการ์ด อ่านคำถามที่อยู่บนการ์ดให้ทุกคนในกลุ่มได้ยิน คำถามที่อยู่บนการ์ดเป็นคำถามง่าย ๆ เช่น ดอกไม้ที่ชอบ ความรักครั้งแรก เรื่องตื่นเต้นที่สุด เรื่องที่เสียใจที่สุด จากนั้นเลือกถามคนที่อยู่ในกลุ่มให้ตอบ กิจกรรมนี้จะทำให้นิสิตได้เล่าเรื่องของตนโดยเริ่มฝึกใช้เสียงสูง กลาง ต่ำ ให้เหมาะสมกับเรื่องที่ถูกล่าม นอกจากนี้นะหว่างที่พูดเล่าเรื่องราวจะได้ฝึกการใช้สายตาในการสบตาผู้ฟังในกลุ่ม ฝึกการใช้มือ และท่าทางประกอบการเล่าเรื่อง จากนั้นก็จะให้คนที่สอง สาม สี่ และ ห้า ในกลุ่มหยิบการ์ดขึ้นมา แล้วดำเนินต่อไปเรื่อย ๆ กระทั่งการ์ดหมด

บทสรุปของเกมการศึกษาชุดนี้นอกจากจะทำให้ นิสิตกล้าใช้เสียง สายตา มือ และท่าทางประกอบการพูด นิสิตยังได้ซึมซับการใช้เสียง ท่าทาง มือ การสบสายตาของผู้เล่าในกลุ่ม การ์ดเกมชุดนี้นิสิตจะเรียนรู้และซึมซับการใช้อวัจนภาษาโดยที่นิสิตไม่รู้ตัว อันจะนำไปสู่การพัฒนาในเกมการศึกษาชุดที่สอง และชุดที่สามที่มีรายละเอียดที่เจาะลึกในแต่ละด้านมากยิ่งขึ้น

เกมการศึกษาที่ 2 เกม หมาป่า หรือ นักบุญ จุดประสงค์ของเกมนี้ออกแบบมาเพื่อเน้นพัฒนาข้อบกพร่องเรื่องการใช้เสียงในการสื่อสารของนิสิตซึ่งเป็นข้อบกพร่องสูงสุดเป็นอันดับหนึ่งจากทั้ง 4 ด้าน เกมนี้จะแบ่งผู้เล่นออกเป็นสองกลุ่ม ผู้เล่นที่มีการ์ด 3 คนจะทำหน้าที่เป็นผู้พูดมีเพียงหนึ่งคนเท่านั้นที่พูดความจริง (นักบุญ) อีกสองคนจะโกหก (หมาป่า) ข้อความที่ทั้งสามคนพูดจะเป็นข้อความเดียวกันแต่จะโทษเสียงที่ต่างกัน ซึ่งข้อมูลและเรื่องที่พูดปรากฏอยู่บนการ์ด เช่น “ฉันไม่ได้โกหก เธอดูดวงตาและฟังน้ำเสียงของฉันสิ คนที่หยิบของเธอไปคืออีกสองคนต่างหาก ฉันไม่ได้โกหกจริง ๆ นะ” ผู้เล่นที่ไม่มีการ์ดอีก 3 จะต้อง

จับผิดจากอวัจนภาษาให้ได้ว่าใครที่พูดความจริงใครที่พูดโกหก เกมนี้สินิตจึงจะได้ฝึกใช้โทนเสียงในการพูดที่แตกต่างกันออกไป คนที่หนึ่งจะฝึกใช้เสียงสูงเพื่อโน้มน้าวและดึงดูดความสนใจคนฟัง คนที่สองฝึกเสียงต่ำเพื่อแสดงให้ผู้ฟังเห็นว่าเรื่องที่ตนเล่าเป็นเรื่องที่จริงจัง น่าเชื่อถือ และคนที่สามได้ฝึกเสียงโทนกลางในการเล่าเรื่องทั่วไป และได้ฝึกการเว้นจังหวะเสียง เบา ดัง เน้นย้ำ สินิตยังจะได้ฝึกพัฒนาการใช้อวัจนภาษาในประเด็นอื่น ๆ เพื่อให้ผู้ฟังเชื่อถือในเรื่องที่พูด เช่น ฝึกการใช้สายตา ท่าทางโดยเฉพาะส่วนใบหน้า และการใช้มือ ประกอบการพูดให้สอดคล้องน้ำเสียงและเรื่องที่พูด

เกมนี้ยังทำให้นิตตระหนักได้ว่าหากนิตมีการใช้อวัจนภาษาประเภทเสียง และแสดงท่าทางที่เหมาะสมจะสามารถโน้มน้าวใจผู้ฟังให้เชื่อถือได้ ในขณะเดียวกันหากเราใช้น้ำเสียงที่ไม่ชัดเจน แสดงท่าทางที่ไม่มั่นใจ มีกายภาพที่ไม่มั่นคง แม้ว่าเรื่องที่พูดจะเป็นความจริงผู้ฟังก็อาจจะไม่เชื่อถือ ดังนั้นนักพูดที่ดีจึงควรพัฒนาอวัจนภาษาประกอบการพูดของตนเองอยู่เสมอ เกมนี้ยังก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของผู้ฟังว่าการใช้อวัจนภาษาที่เหมาะสมและน่าเชื่อถือควรเป็นเช่นไร

เกมการศึกษาที่ 3 เกม บ้านฉัน บ้านเธอ บ้านเรา จุดประสงค์ของเกมนี้เพื่อพัฒนาอวัจนภาษาของนิตทั้ง 4 ด้านได้แก่การใช้น้ำเสียง สายตา มือ และท่าทาง เกมการศึกษาชุดนี้จะแบ่งผู้เล่นออกเป็นสองฝ่ายคือผู้เล่นที่ถือการ์ด และผู้เล่นที่ไม่มีการ์ด ผู้เล่นที่ถือการ์ดต้องไม่ให้อีกฝ่ายเห็นว่าภาพบ้านที่ปรากฏอยู่บนการ์ดของตนตลอดการเล่น การเล่นเกมจะแบ่งออกเป็นสามรอบ

รอบแรก กำหนดให้ผู้เล่นหันหลังชนกัน ผู้มีการ์ดบ้านจะใช้เสียงของตนบรรยายลักษณะของบ้าน และอีกฝ่ายจะวาดภาพตาม ในรอบแรกผู้วาดภาพไม่มีสิทธิ์ถามคำถามใด ๆ ทั้งสิ้น ดังนั้นในขั้นตอนนี้ผู้เล่นที่ถือการ์ดจึงต้องพยายามใช้อวัจนภาษาประเภทเสียงอย่างเดียว ทั้งเสียง สูง กลาง ต่ำ เพื่อบรรยายภาพบ้านให้อีกฝ่ายเข้าใจมากที่สุด ในขั้นผู้วิจัยสังเกตว่าผู้ที่ถือการ์ดจะพยายามใช้เสียงในรูปแบบที่หลากหลายให้อีกฝ่ายเข้าใจ เช่น ใช้เสียงสูงในการบอกความยาว ความสูง เสียงกลางในการพูดลักษณะทั่วไปเช่นหน้าต่าง ประตู หลังคา ใช้เสียงต่ำเมื่อพูดเรื่องจริงเช่นโครงสร้างของบ้าน รอบที่หนึ่งใช้เวลา 2 นาที

รอบที่สอง กำหนดให้ผู้เล่นหันหน้าเข้าหากันแต่ผู้ถือการ์ดห้ามพูดให้บรรยายภาพบ้านของตนผ่านท่าทาง และสายตาเท่านั้น แต่ผู้วาดภาพสามารถถามคำถามได้ จากการสังเกตพบว่าในรอบนี้ผู้เล่นที่ถือการ์ดจะพยายามใช้ท่าทาง เช่น การใช้มือในการบอกขนาด

บอกตำแหน่ง บอกรูปลักษณ์ต่าง ๆ รวมถึงสายตาสื่อสารเพื่อบอกอารมณ์ความรู้สึกของตน ว่า เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย ยอมรับ ปฏิเสธ ชื่นชม อื่นๆ

รอบที่สาม กำหนดให้เล่นที่ถือการ์ดจะสามารถพูดได้ และแสดงท่าทางประกอบการพูดได้อย่างเต็มที่ผู้วาดก็สามารถถามคำถามได้ ในรอบนี้จึงได้ฝึกทั้งการใช้น้ำเสียง มือ สายตา ท่าทาง ในการบรรยายให้อีกฝ่ายหนึ่งเข้าใจมากที่สุด

จากการเล่นเกมการศึกษาชุดนี้ผู้วิจัยพบว่าการสื่อสารจะต้องใช้ทั้งวัจนภาษา และอวัจนภาษาที่เหมาะสมควบคู่กันไป เกมการศึกษาชุดนี้ทำให้นิสิตได้ใช้ฝึกอวัจนภาษาแต่ละประเภทแยกส่วนอย่างชัดเจน ทั้งเสียง ท่าทาง และเสียงผสมท่าทาง เมื่อเป็นการเรียนรู้ผ่านเกมพบว่านิสิตมีพัฒนาการทางอวัจนภาษาที่ดีขึ้นสื่อสารออกมาอย่างเป็นธรรมชาติ ในขณะที่ผู้วาดภาพก็จะได้เรียนรู้ว่าการใช้อวัจนภาษาเช่นไรที่สามารถสร้างเข้าใจให้แก่ผู้ฟังได้ เพื่อจะได้นำไปเป็นต้นแบบเมื่อต้นจะต้องพูดหรือสื่อสารออกไป เกมนี้ยังทำให้ผู้เล่นตระหนักได้ว่าการใช้เสียงที่ดีแต่ปราศจากท่าทาง หรือการใช้ท่าทางอย่างเดียวแต่ปราศจากน้ำเสียงก็ไม่สามารถทำให้การสื่อสารบรรลุวัตถุประสงค์ได้ ดังนั้นผู้พูดที่ดีจึงควรพัฒนาอวัจนภาษาให้รอบด้าน

หลังจากที่นิสิตได้เล่นเกมการศึกษาทั้งสามเกม เมื่อสอบปฏิบัติการพูดอีกครั้งพบว่านิสิตสามารถใช้อวัจนภาษาประกอบการพูดทั้งสี่ด้านได้ดีขึ้น ผลประเมินภาคปฏิบัติการใช้อวัจนภาษาประกอบการพูดของนิสิตโดยภาพรวมก็ดีขึ้นเช่นกันเนื่องจากก่อนที่ได้รับการพัฒนาการสื่อสารเชิงอวัจนภาษา คะแนนเต็ม 20 คะแนนพบว่านิสิตมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 9.50 ส่วนผลประเมินภาคปฏิบัติการใช้อวัจนภาษาประกอบการพูดหลังได้รับการพัฒนาการสื่อสารเชิงอวัจนภาษาผ่านเกมการศึกษาทั้งสามเกมที่ใช้แนวคิด Game Based Learning หรือ GBL พบว่านิสิตมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 14.96 เมื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติการใช้อวัจนภาษาประกอบการพูดของนิสิตพบว่าหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

จากผลการวิจัยในระยะที่สองพบว่าวิธีการหนึ่งที่สามารถพัฒนาการสื่อสารเชิงอวัจนภาษาของนิสิตได้ดีขึ้นคือการเรียนรู้ผ่านเกมการศึกษาโดยสอดแทรกเนื้อหาที่ต้องการพัฒนานิสิตเอาไว้ในเกม เพราะทำให้นิสิตมีความสนุกสนานไปพร้อม ๆ กับเรียนรู้ ผู้สอนมีบทบาทเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกเพื่อการเรียนรู้ที่คอยส่งเสริมและช่วยสร้างศักยภาพของนิสิตให้เกิดขึ้นได้ด้วยการเรียนรู้จากตนเอง ซึ่งผู้สอนในรายวิชาอื่น หรือคุณครูระดับประถมศึกษา

และ มัธยมศึกษาที่พบว่าผู้เรียนนำเสนองานขาดความน่าสนใจอาจจะสามารถนำชุดเกมการศึกษาชุดใดชุดหนึ่งไปทดลองใช้เพื่อพัฒนาอวัจนภาษาของผู้เรียนได้

ข้อเสนอแนะ

1. ปรับรูปแบบเกมการศึกษาทั้งสามเกมนี้ให้อยู่ในรูปแบบแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อให้னிสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา และยังเหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบันที่เน้นการจัดการเรียนการสอนออนไลน์
2. นำแนวการวิจัยเรื่องนี้ไปปรับใช้ในการวิเคราะห์อวัจนภาษาของนิสิตวิชาการพูดและสร้างเกมการศึกษาที่สามารถศักยภาพด้านการใช้อวัจนภาษาของนิสิตได้

เอกสารอ้างอิง

- นวนพร ชลารักษ์. (2558). บทบาทของครูกับการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น**, 9(1), 64-71.
- บัณฑิตกา จารุมา และ พยอม ก้อนในเมือง. (2563). วิธีพัฒนาทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ. **วารสาร มจร. มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์**, 6(1), 414-428.
- ปอรัรัมย์ ยอดเนตร. (2561). การพัฒนาอวัจนภาษาในการสื่อสารผ่านกระบวนการสื่อสารการแสดง. **วารสารการประชุมสัมพันธและการโฆษณาฉบับพิเศษ ฉบับพิเศษ เรื่อง “ทัศนคติ ความพึงพอใจ กับการสื่อสารผ่านสื่อที่แตกต่าง”**, 11, 15-25.
- พรพรณทิพา ชเนศน์. (2561). การพัฒนาศิลปะการพูดในที่ชุมชนด้วยหลักพุทธจิตวิทยา “พละ5”. **วารสาร มจร. มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์**, 4(2), 65-74.
- ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. (2554). **เอกสารประกอบการสอนรายวิชา 228102 ศิลปะการพูดและการนำเสนอ**. ชลบุรี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมชาติ กิจบรรยง. (2546). **ศิลปะการพูดสำหรับผู้ผู้นำ**. กรุงเทพฯ: เอ็มไอทีคอนซัลติ้ง.
- สมจิต ชิวปรีชา. (2540). **วาทวิทยา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนงค์ รุ่งแจ้ง. (2556). **การพูดในที่ชุมชน : เทคนิคและการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.

- Mehrabian, A. (1972). **Nonverbal communication**. Chicago: Aldine Artherton.
- Lumsden, G. & Lumsden, D. (2003). **Communication with credibility and confidence:Diverse people, diverse setting**. Belmont, CA: Wadsworth.
- Silverman, D. (2013). **How to learn board game design and development**. Retrieved April12, 2016, from <http://gamedevelopment.tutsplus.com/articles/how-to-learn-board-game-design-and-development--gamedev-11607>.

จากคัมภีร์เต๋าเต๋อจิงสู่การเมืองที่รองรับความหลากหลาย FROM THE BOOK OF TAO TE CHING TO DEMOCRACY FOR ALL

กาญจนา สิริสิทธิมหาชน*

Kanchana Sirisittimahachon*

สาขาวิชาภาษาจีน วิทยาลัยศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

Chinese Language Department, College of Liberal Arts, Rangsit University

Received: 7 October 2020

Accepted: 11 January 2022

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ระบบความคิดทางปรัชญาในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิงกับการเมืองที่รองรับความหลากหลาย โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาจากคำภีร์เต๋าเต๋อจิงกับเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าระบบความคิดทางปรัชญาในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิงสู่การเมืองที่รองรับความหลากหลาย แบ่งได้เป็น 3 ประการ 1. ความว่างเปล่า 2. การเปรียบเทียบ 3. การปกครองและปราชญ์ หลักปรัชญาเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องกันอย่างเป็นระบบ เมื่อมองจากมุมมองทางการเมืองการปกครองในยุคปัจจุบันแล้ว หลักปรัชญาในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิงมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครองอยู่ไม่น้อย จะเห็นได้ว่าหลักปรัชญาทางการเมืองการปกครองในคัมภีร์สามารถถ่ายทอดออกมาถึงสภาพการเมืองที่รองรับความหลากหลายและสามารถแก้ปัญหาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่มีปัญหาในยุคปัจจุบันได้

คำสำคัญ: คัมภีร์เต๋าเต๋อจิง, การเมืองที่รองรับความหลากหลาย, การปกครอง

* ผู้ประสานงาน: กาญจนา สิริสิทธิมหาชน

อีเมล: kanchana.s@rsu.ac.th

Abstract

This research aims to analyze The System of the Book Tao Te Ching and philosophical thought to democracy for all. Using content analysis to find out about concepts of the Book Tao Te Ching and literature reviews. The research finds The System of the Book Tao Te Ching in philosophical thought to democracy for all can be divided into 3 : 1. Empty 2. Comparison 3. Rule and philosopher. These are related to system theory. When viewed from the perspective on the present political situation. Philosophy in the book Tao Te Ching was involved in politics, not less. It is seen that the political philosophy of the Book Tao Te Ching can be expressed by the democracy for all and democratic solution to the modern political problem.

Keywords: Tao Te Ching, Democracy for all, Rule

บทนำ

ทุกปรัชญาศาสนามีความสำคัญต่อชีวิตและสังคมของมนุษย์ แต่ในเวลาเดียวกัน ถ้าผู้ที่ศึกษาไม่สามารถเข้าใจถึงแก่นแท้หรือสามารถประยุกต์ใช้หลังจากได้ศึกษาปรัชญา ศาสนาแล้วก็ไม่มีประโยชน์อะไร ปรัชญาจีนก็เช่นเดียวกัน ประเทศจีนถือเป็นประเทศที่มี ปรัชญาของตัวเองที่มีมาช้านาน ยกตัวอย่างคัมภีร์โจวอี้ 《周易》 มีอีกชื่อเรียกว่า อี้จิง 《易经》 ที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 3 พันปี ถือเป็นหนึ่งในคัมภีร์ที่เก่าแก่ที่สุดของประเทศจีน ที่มีเนื้อหาทาง ปรัชญาโบราณและจักรวาลวิทยาของประเทศจีน และถือเป็นคัมภีร์ที่ทรงอิทธิพลต่อปรัชญา เศรษฐกิจ การเมืองปกครองและวัฒนธรรมจีนมาตลอดหลายพันปี และยังมีอิทธิพลต่อ 3 ปรัชญาโบราณสายหลักของประเทศจีน มีลัทธิขงจื๊อ (儒家) ลัทธิเต๋า (道家) และพุทธ ศาสนานิกายมหายานจีนที่ทรงอิทธิพลต่อปรัชญาจีนโบราณ ส่วนเหลาจื๊อ (老子) เป็นผู้ ก่อตั้งลัทธิเต๋าก็ได้รับอิทธิพลทางปรัชญามาจากคัมภีร์โจวอี้ และท่านยังเป็นผู้แต่งคัมภีร์เต๋า เต๋อจิง 《道德经》 มีอีกชื่อเรียกว่า เหลาจื๊อ 《老子》 ซึ่งเต็มไปด้วยปรัชญาชีวิตและปรัชญา ทางการเมืองการปกครองที่yakต่อการเข้าใจและเป็นที่ยกเถียงกันว่าจะทำให้เกิดความ ล้า หลัง แต่ถึงอย่างนั้นก็ยังมียุคที่สนใจศึกษาคัมภีร์เต๋อเต๋อจิงอยู่อีกมากมายที่สามารถหยิบจับข้อดี

มาประยุกต์ใช้ โดยเฉพาะข้อดีด้านการเมือง ณ ที่นี้ก็คือ สามารถทำให้การเมืองการปกครอง
รองรับความหลากหลายได้

คำถามนำ 2 ประการสำหรับบทความนี้ก็คือ

ประการที่ 1 คัมภีร์เต๋าเต๋อจิงกับการเมืองที่รองรับความหลากหลายด้วยระบบ
ความคิด สามารถสรุปได้มีกี่ประการ มีเอกสารที่เกี่ยวข้องใกล้เคียงหรือโดยตรงอย่างไรบ้าง

ประการที่ 2 ระบบความคิดเหล่านี้ในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิงมีรายละเอียดที่มีความ
เกี่ยวข้องกับเมืองที่รองรับความหลากหลายและมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันในลักษณะใดบ้าง
ซึ่งจะได้คำตอบในส่วนของผลการวิจัย

ประการที่ 1 คัมภีร์เต๋าเต๋อจิง หรือเรียกอีกชื่อว่าเหลาจื๊อ มีทั้งหมด 81 บท คัมภีร์
เต๋าเต๋อจิงเป็นคัมภีร์ที่นักปราชญ์จีนโบราณที่มีชื่อเสียงที่สุดท่านหนึ่งคือท่านเหลาจื๊อหรือเรียก
ว่าเหล่าตัน (老聃) แซ่หลี่ (李) เป็นผู้แต่งขึ้น สันนิษฐานว่าท่านเหลาจื๊อเป็นนักปราชญ์มี
ชีวิตอยู่ระหว่าง 571-471 ปีก่อนคริสต์ศักราชและเคยรับราชการเป็นขุนนางชำระประวัติศาสตร์
ในหอสมุดของราชวงศ์โจว (Wikipedia, 2021) ซึ่งตรงกับช่วงยุคชุนชิวของจีนโบราณหรือ
เรียกว่าช่วงครึ่งแรกของยุคราชวงศ์โจวตะวันออกที่กำลังอ่อนแอลง แต่เป็นยุคที่มีเหตุการณ์
สำคัญเกิดขึ้นมากมายในแผ่นดินจีน 1. เป็นยุคล่มสลายของสังคมทาสในประเทศจีน
2. ในขณะที่ราชวงศ์โจวตะวันออกมีความอ่อนแอลงก็เกิดความแตกแยกขึ้น แว่นแคว้นต่างๆ
ต่างก็ทำสงครามแย่งชิงความเป็นใหญ่จึงก่อให้เกิดสงครามขึ้นมากมาย ส่วนบรรดาแคว้นใหญ่
ต่างก็เข้ายึดครองแว่นแคว้นเล็กๆ เพื่อให้แคว้นของตนเกิดความเป็นเอกภาพมากยิ่งขึ้น 3.
ยุคสงครามชุนชิวเป็นยุคที่นักปราชญ์ที่มีชื่อเสียงที่สุดของแต่ละสาขาของจีนเกิดขึ้น ดังนั้น
ยุคนั้นจึงเรียกว่า “เมธีร้อยสำนัก” หรือ “ร้อยสำนักประชันภูมิ” (诸子百家 หรือ 百家争鸣)
ในทางประวัติศาสตร์จีนตรงกับยุคชุนชิวจ้านกั๋ว (春秋战国) เช่น สำนักปรัชญาหฺง (儒家)
ของขงจื๊อ (孔子) สำนักปรัชญาม่อ (墨家) ของม่อจื๊อ (墨子) สำนักปรัชญาเต๋า (道家)
ของเหลาจื๊อ (老子) เป็นต้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ยุคที่มีคัมภีร์เต๋าเต๋อจิงเกิดขึ้นมาเป็นยุคที่
แว่นแคว้นต่างๆ หรือผู้คนมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่มีลักษณะของความไม่เป็นมิตร หรือมี
ความขัดแย้งทางสังคมอย่างหนักนั่นเอง ดังนั้นบรรดานักปราชญ์รวมทั้งเหลาจื๊อจึงได้เรียบ
เรียงปรัชญาเพื่อช่วยเหลือครอบครัว สังคมและประเทศชาติที่มีแต่ความแตกแยกในขณะนั้น
ให้กลับมาสงบร่มเย็น

Dishan (1999) ได้สรุปปรัชญาทางความคิดในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิงหรือเหลาจื๊อไว้ 2 ประการคือ การปกครองประเทศ (治天下) และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (处世) ในด้านการปกครองประเทศเหลาจื๊อใช้ เต๋า ออกเสียงเป็นภาษาจีนกลางว่า เต๋า (道) คุณธรรม (德) ความสงบว่างเปล่า (虚静) การบรรลุเต๋า (ธรรม) (得一) การไร้ความปรารถนา (无欲) การไม่แก่งแย่ง (不争) ธรรมชาติ (自然) อ่อนโยน (柔) การทำลายอัตรา (损) เป็นต้น มาเป็นเครื่องมือในการปกครองประเทศ

ห้องวิจัย-การเรียนรู้การสอนปรัชญาจีน ภาควิชาปรัชญาแห่งมหาวิทยาลัยปักกิ่งได้กล่าวถึงคัมภีร์เต๋าเต๋อจิงในหนังสือประวัติศาสตร์ปรัชญาจีนไว้ว่า เหลาจื๊อท่านมีหนังสือชื่อ คัมภีร์เต๋าเต๋อจิง มีเนื้อหาทั้งหมดห้าพันกว่าตัวอักษรจีน หนังสือเล่มนี้ได้แบ่งปรัชญาของเหลาจื๊อออกเป็น 4 ส่วน 1. ความคิดทางการเมืองในด้านประเทศเล็กประชาชนน้อย (小国寡民的政治思想) 3. ระบบปรัชญาเต๋า กำเนิดสรรพสิ่ง (道生万物的哲学体系) 4. วิธีคิดโต้แย้งด้วยเหตุผลแบบเรียบง่าย ไม่ซับซ้อน (朴素的辩证法思想) 2. ทฤษฎีความรู้ที่เป็นการแสวงหาความรู้ของมนุษย์แบบลึกลับ (神秘主义认识论) (Teaching and Research Office of Chinese Philosophy, Department of Philosophy, Peking University, 2003)

Rao (2007) ได้อธิบายในหนังสือเหลาจื๊อมีเนื้อหาทั้งหมด 81 บท เนื้อหาโดยมากจะอยู่ในรูปแบบของร้อยกรอง สามารถแบ่งได้เป็นคัมภีร์เต๋า (เต๋าจิง) กับคัมภีร์เต๋อ (เต๋อจิง) 2 ส่วน ดังนั้นจึงเรียกว่าคัมภีร์เต๋าเต๋อจิง คัมภีร์นี้มีประมาณห้าพันตัวอักษรจีน เนื้อหาโดยรวมแบ่งเป็น 3 ส่วน 1. อธิบายหลักปรัชญาเต๋า (论道) 2. อธิบายหลักปกครองประเทศ (治国) 3. อธิบายการฝึกฝนตนเองในด้านคุณธรรม (修身)

Wa (2009) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการปกครองประเทศด้วยความสมถะ น้อย เรียบง่าย ไม่ก้าวก่ายอะไร เขาเห็นว่าการปล่อยให้ไปไปตามธรรมชาติโดยไม่ทำอะไรเป็นการก้าวก่าย (无为) ในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิงสามารถนำมาเป็นสมมติฐานในการปกครอง ทั้งยังสามารถบ่งชี้คุณสมบัติพิเศษร่วมที่อยู่ภายในของสรรพสิ่ง ที่สามารถพิสูจน์ความเป็นจริงออกมาได้อย่างเป็นระเบียบแบบแผน

Hansi (2010) ได้กล่าวถึงความสอดคล้องอย่างเป็นระเบียบแบบแผนของสองสิ่งตรงกันข้ามกับความว่างเปล่าอันเป็นศูนย์กลางในปรัชญาเต๋า เขาได้กล่าวว่า ฉันเชื่อว่าภาพลักษณ์ในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิง บอกเป็นนัยๆ ในฐานะที่เต๋า (道) เป็นวิถีทางแห่งธรรมชาติที่เป็นโครงสร้างของคุณธรรม (德) เต๋าจะต้องพึงพาประโยชน์ของปัจจัยทั้ง 2 ด้านร่วมกัน เช่น

ความว่างเปล่า (空) และความเต็มไปหมด (盈) การอยู่ในที่เกิดเหตุ (在场) กับการไม่อยู่ในที่เกิดเหตุ (不在场) ความถาวร (永久) กับการเปลี่ยนแปลง (变化) ในองค์ประกอบนี้ ความว่างเปล่าใช้ในการดำรงตำแหน่งศูนย์กลางเอาไว้ ซึ่งก็คือ แค่เพียงให้มีการเกิดการเปลี่ยนแปลงมากมายในความว่างเปล่า เกิดและดำเนินไปด้วยวิธีการที่มีระเบียบ มีกฎการสัมผัสคล้องจองอย่างยาวนาน

จากข้อมูลที่เกี่ยวข้องข้างต้นจะเห็นได้ว่าคัมภีร์เต๋าเต๋อจิงหรือเหลาจื๋อ มีเนื้อหาโดยรวมที่กล่าวถึงหลักปรัชญาเต๋า ซึ่งเป็นปรัชญาทางธรรมชาติอันลึกซึ้ง รวมไปถึงการฝึกฝนตนเองด้านคุณธรรมและหลักปกครองประเทศอย่างไร้กิเลสตัณหา ซึ่งก็คือ ปกครองโดยไม่ปกครอง ไม่ก้าวล้ำ (无为而治) ดังเนื้อหาในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิง บทที่ 57 (การปกครองประเทศ) แปลเป็นภาษาไทยมีใจความว่า ปกครองอาณาจักรด้วยธรรมแห่งสมณะ ทำศึกด้วยเพทุบาย ปกครองได้ผลโดยการไม่กระทำ เหตุใดข้าพเจ้าจึงทราบว่าเป็นแบบนี้ มองจากเรื่องเหล่านี้จะเห็นได้ว่า ได้หล้าข้อห้ามยิ่งมาก ประชากรราษฎรยิ่งยากจน ผู้คนยิ่งมากเล่ห์เพทุบาย ประเทศยิ่งสับสนวุ่นวาย ผู้คนรู้วิทยายุทธยิ่งมาก เรื่องแปลกประหลาดก็มีมากขึ้น กฎหมายยิ่งมีมาก โจรผู้ร้ายยิ่งชุกชุม ดังนั้นปราชญ์จึงกล่าวไว้ว่า “ข้าพเจ้าไม่กระทำ ราษฎรกลับปรับปรุงตนเอง ข้าพเจ้าชอบในความสงบเยือกเย็น ราษฎรกลับประพฤติตนถูกต้อง ข้าพเจ้าไม่ก้าวล้ำ ราษฎรกลับร่ำรวย ข้าพเจ้าไร้ความทะยานอยาก ราษฎรกลับมีความเรียบง่าย” (Rao, 2007)

และถ่าลองนำคำว่า “ปราชญ์” ตามปรัชญาเหลาจื๋อที่กล่าวมาข้างต้นมาเปรียบเทียบกับกับคำว่า “ปราชญ์” ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2544 ที่หมายถึง ผู้มีปัญญารอบรู้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2544) ก็ไม่ต่างกัน เพราะถ้าอ้างอิงตามเรื่องราวพระปัจเจกพุทธเจ้าในคัมภีร์พระพุทธศาสนา คำว่า “ปราชญ์” ตามปรัชญาของเหลาจื๋อจะคล้ายกับพระอรหันต์บุคคลในพระพุทธศาสนา เช่น พระปัจเจกพุทธเจ้าผู้ตรัสรู้เฉพาะผู้เดียว สามารถบรรลุธรรมเองโดยไม่ได้ฟังจากใครและเป็นผู้มีความมักน้อย สันโดษ ไม่ชอบคลุกคลี จึงมีสติปัญญาสามารถจัดความทุกข์ได้ เพราะคำว่า ผู้มีปัญญารอบรู้ ถ้ารู้แต่ทางโลก แต่ไม่รู้ทางธรรม ก็อาจทำให้มีความเศร้าหมอง เจ็บป่วยกายใจจากความลุ่มหลงทางโลกได้

จากข้อมูลข้างต้น สามารถสรุปรวบรวมเป็นคำตอบของประการที่ 1 คือ คัมภีร์เต๋าเต๋อจิงสรุปเป็นระบบความคิดได้ 3 ประการ 1. ความว่างเปล่า 2. การเปรียบเทียบสิ่งตรงข้าม 3. การปกครองและปราชญ์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ระบบความคิดทางปรัชญาในคัมภีร์เต๋าต่อจึงกับการเมืองที่รองรับความหลากหลาย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาครั้งนี้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเนื้อหาที่เกี่ยวกับปรัชญาทางด้านการเมืองการปกครองในคัมภีร์เต๋าต่อจึงทั้งหมดรวม 81 บท เอกสารงานวิจัยที่เป็นภาษาจีนที่เกี่ยวข้องโดยตรงอีก 5 ชิ้นและเอกสารข้อมูลประกอบความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

2. การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับปรัชญาทางด้านการเมืองการปกครองในคัมภีร์เต๋าต่อจึงโดยเฉพาะจากในคัมภีร์เต๋าต่อจึงทั้งหมดรวม 81 บท โดยใช้วิธีการนับเนื้อหาที่เกี่ยวข้องในแต่ละบทและวิเคราะห์แยกแยะ สรุปเนื้อหาออกมาเป็นตาราง 3 ด้าน คือ 1. ความว่างเปล่า 2. การเปรียบเทียบสิ่งตรงข้าม 3. การปกครองและปราชญ์

สรุปผลการวิจัย

คำตอบของคำถามนำที่เกี่ยวข้องเนื่องจากบทนำ ประการที่ 2 คือ ระบบความคิด 3 ประการนี้ในคัมภีร์เต๋าต่อจึงมีรายละเอียดที่มีความเกี่ยวข้องกับการเมืองที่รองรับความหลากหลายและมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันในลักษณะใด ซึ่งจะได้คำตอบจากส่วนของผลการวิจัยดังนี้

เกี่ยวกับการเมืองที่รองรับความหลากหลาย (Democracy for all) สิ่งแรกที่ต้องพูดถึงความหมายและเป็นการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการรองรับความหลากหลายของทุกภาคทุกฝ่ายทุกชนชั้นก็คือความหมายของคำว่า ประชาธิปไตย (Democracy) ประกอบด้วยภาษากรีก 2 คำ คือ Demos ที่หมายถึง ประชาชน กับคำว่า Kratos ที่แปลว่า อำนาจ (Liddell & Scott, 1977) ดังนั้นคำนิยามของประชาธิปไตย ที่ใช้บ่อยที่สุดก็คือการปกครองโดยประชาชน หรือจะใช้คำพูดของอดีตประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกา อับราฮัม ลินคอล์น (Abraham Lincoln) ที่กล่าวว่า การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน

หลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย จากข้อมูลของศูนย์ศึกษาประชาธิปไตย มี 5 ข้อดังนี้

1. หลักความเสมอภาค ความเสมอภาคทางการเมืองประชาชนทุกคนสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างเท่าเทียมกัน ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ ประชาชนทุกคนต้องไม่ถูกกีดกันในการประกอบอาชีพ การประกอบกิจการต้องเป็นไปอย่างเสรีเป็นธรรมไม่มีการผูกขาดทางการค้า ความเสมอภาคทางโอกาส บุคคลสามารถจะได้รับการศึกษา การรักษาพยาบาล และการให้บริการจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน

2. หลักสิทธิ เสรีภาพและหน้าที่ สิทธิ คือ อำนาจอันชอบธรรม หรือประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครอง เสรีภาพ คือ การมีอิสระที่จะกระทำการสิ่งใด ๆ โดยต้องไม่ละเมิดเสรีภาพของผู้อื่น หน้าที่ คือ สิ่งที่บุคคลต้องปฏิบัติหรืองดเว้นจากการปฏิบัติบุคคลย่อมมีสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ซึ่งการใช้สิทธิ เสรีภาพต้องไม่ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น และต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนภายใต้กฎหมาย

3. หลักนิติธรรม คือการใช้กฎหมายเป็นหลักในการบริหารประเทศ บุคคลทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องใช้กฎหมายต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ

4. หลักการใช้เหตุผล คือ การใช้หลักเหตุผลมาเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ และหากมีการตัดสินใจปัญหาด้วยการออกเสียงต้องยอมรับมติของเสียงข้างมาก แต่ต้องเคารพสิทธิของเสียงส่วนน้อย

5. หลักการมีส่วนร่วมทางการเมือง การปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศทั้งทางตรงและทางอ้อม 5.1 ทางตรง เช่น การออกเสียงประชามติ การเสนอถอดถอน ฯลฯ การใช้สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ เช่น การแสดงความคิดเห็น การออกเสียงประชามติ การขอรับรู้ข้อมูลข่าวสารราชการ การชุมนุม การร้องทุกข์ ส่วนราชการ 5.2 ทางอ้อม เช่น การเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่บริหารประเทศแทนตน การเลือกตั้งตัวแทน เช่น ส.ส. ส.ว. ไปทำหน้าที่ในการออกกฎหมายและบริหารประเทศ (ศูนย์ศึกษาประชาธิปไตย, ม.ป.ป.)

และสิ่งที่สำคัญสำหรับการเมืองที่รองรับความหลากหลายอีกอย่างหนึ่งก็คือ การยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพราะวัฒนธรรมทางสังคมมีความสัมพันธ์กับการเมือง การปกครองอย่างแยกกันไม่ได้ ศ.ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช ได้ให้ทัศนะไว้ว่า “วัฒนธรรม”

เป็นสิ่งที่ทำให้คนและสัตว์แตกต่างกัน สังคมมนุษย์จึงเป็น “สังคมวัฒนธรรม” ดังนั้น วัฒนธรรมจึงเป็นทั้งเป้าหมายและเครื่องมือในการจรรโลงรักษาและสร้างสรรค์สังคมไปในเวลาเดียวกัน ลักษณะเด่นของสังคมไทยสมัยใหม่มิใช่เป็นเพียงสังคมวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นสังคมการเมืองที่มีรัฐและอำนาจรัฐเป็นสิ่งที่เชื่อมประสานระหว่างปัจเจกชนและกลุ่มชนกับความหลากหลายทางเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา วัฒนธรรม ตลอดจนความแตกต่างทางฐานะสถานภาพด้านเศรษฐกิจและการเมืองอีกด้วย รัฐจึงเป็นผู้จัดระเบียบแบบแผนของสังคม เสถียรภาพของสังคมการเมืองจึงย่อมขึ้นอยู่กับเสถียรภาพของสังคมวัฒนธรรมด้วยความสัมพันธ์ระหว่างสังคมวัฒนธรรม และสังคมการเมือง จะเป็นผลดีต่อคนในสังคมก็ต่อเมื่อได้ตระหนักถึงด้านหนึ่ง คือ ความแตกต่างหลากหลาย แต่อีกด้านหนึ่ง คือความมีเอกภาพภายใต้ความแตกต่างโดยไม่แตกแยก ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ โดยการพิทักษ์เสรีภาพทางความคิดและการแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนกันอย่างเปิดกว้างโดยอาศัยหลักของเหตุและผลอย่างวิเคราะห วิจารณ์อย่างสันติและมีขันติธรรม อีกทั้งการตระหนักถึงความสำคัญของความจำเป็นของการมีส่วนร่วมของประชาชน (ทิพย์พพร ดันติสุนทร, ม.ป.ป.)

ดังนั้นการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยปกติจึงมีระบอบการเมืองที่รองรับความหลากหลายของประชาชนหรือรองรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมทางสังคมด้วยความความเสมอภาคและอิสรภาพที่เท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายอยู่ และที่สำคัญประชาชนสามารถใช้สิทธิในการเลือกผู้แทนให้เข้าถึงกระบวนการทางกฎหมาย หรือออกเสียงลงประชามติโดยตรง ไม่ผ่านผู้แทนหรือจะเป็นการออกกฎหมายหรือถอดถอนผู้ได้รับเลือกตั้งได้ ยกตัวอย่างในประเทศที่โดดเด่นที่สุดด้านประชาธิปไตยเช่นในสหรัฐอเมริกา หรือแม้แต่ในประเทศไทยเองก็ได้มีความพยายามสร้างกลไกเพื่อให้ระบบประชาธิปไตยของประเทศรองรับความหลากหลายได้ แม้จะมีติดขัดบ้างแต่ละยุคสมัยก็ตาม

แต่ถึงแม้ว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ถือว่ารองรับความหลากหลายของประชาชนอยู่แล้ว ก็ยังอาจมีปัญหาที่เกิดจากการบริหารอำนาจรัฐจากเสียงข้างมากจนทำให้ประชาชนกลุ่มเสียงข้างน้อยอาจถูกกีดกันจากระบบการเมือง จากปัญหาเล็กของคนชายขอบอาจขยายวงกว้างเป็นปัญหาใหญ่ หรืออาจส่งผลทำลายการเมืองในระบบประชาธิปไตยของชาตินั้นทั้งระบบ ไม่ว่าจะเป็นคำนิยามว่าประชาธิปไตยอาจกลายเป็นสิ่งชั่วร้าย แล้วเหตุใดการเมืองระบอบประชาธิปไตยที่ดูเหมือนรองรับความหลากหลายแล้ว ยังสามารถนำไปสู่ความรุนแรงได้อีก อาจเพราะเสียงข้างมาก เสียงข้างน้อย การเกิดรัฐประหาร หรือพูดอีกแง่หนึ่ง

ก็คือการเมืองระบอบประชาธิปไตยยังมีประชาชนและผู้นำส่วนหนึ่งที่แสวงหาประชาธิปไตยอีกทางหนึ่งอยู่ อีกส่วนก็อยู่อีกทางหนึ่ง แล้วทางไหนควรเป็นเมืองที่รองรับความหลากหลายแน่นอนหลักปรัชญาต่างๆ สามารถเป็นตัวช่วยในการแก้ไขปัญหาได้อย่างดี ยกตัวอย่างในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิง

เมื่อได้อ่านคัมภีร์เต๋าเต๋อจิงจะเห็นได้ว่าในคัมภีร์เล่มนี้มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเมืองที่รองรับความหลากหลายอยู่หลายบทด้วยกัน เพราะคัมภีร์เต๋าเต๋อจิง นอกจากถือเป็นคัมภีร์ปรัชญาเกี่ยวกับวิถีแห่งธรรมชาติและคุณธรรมแล้ว ยังมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาแห่งการปกครองและปราชญ์ที่ให้อิสระเสรีอันเป็นปรัชญาทางการเมืองการปกครองที่สามารถรองรับความหลากหลายอย่างเห็นได้ชัด

ในบทความนี้ได้ยกตัวอย่างอีกเส้นทางที่เป็นระบบความคิดทางปรัชญาในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิงสู่การเมืองที่รองรับความหลากหลายไว้ 3 ประการที่มีความเกี่ยวข้องกัน คือ 1. ความว่างเปล่า 2. การเปรียบเทียบสิ่งตรงข้าม 3. การปกครองและปราชญ์ สามารถสรุปบทที่เกี่ยวข้องเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปบทที่เกี่ยวข้องกับการแสดงระบบความคิดหลัก 3 ประการในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิง

เนื้อหาหลัก 3 ประการ ในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิง	บทที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้อง (คัมภีร์เต๋าเต๋อจิงมี 81 บท)
1. ความว่างเปล่า (รวม 38 บท)	บทที่ 1 บทที่ 2 บทที่ 4 บทที่ 5 บทที่ 7 บทที่ 11 บทที่ 14 บทที่ 16 บทที่ 19 บทที่ 20 บทที่ 21 บทที่ 40 บทที่ 43 บทที่ 48 บทที่ 49 บทที่ 51 บทที่ 52 บทที่ 56 บทที่ 57 บทที่ 58 บท ที่ 61 บทที่ 62 บทที่ 63 บทที่ 64 บทที่ 65 บทที่ 66 บทที่ 67 บทที่ 68 บทที่ 69 บทที่ 72 บทที่ 73 บทที่ 75 บทที่ 76 บทที่ 77 บทที่ 78 บทที่ 79 บทที่ 80 บทที่ 81
	ตัวอย่าง บทที่ 1 ไม่มี (无) ได้ชื่อว่าเป็นบ่อเกิดแห่งฟ้าดิน มี (有) ได้ชื่อว่าเป็นมารดาแห่งสรรพสิ่ง... ทั้งความมีและความไม่ มี มีบ่อเกิดแห่งเดียวกันจากเต๋า แต่แตกต่างกันแค่ชื่อ (Rao, 2007)
	รายละเอียดเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความว่างเปล่า เช่น ความไม่ มีอะไร ไม่ใส่ใจตน ละทิ้งตัวตน ไม่เอาไม่ทำอะไร ไม่ก้าวกาย มัก น้อย ไม่ยึดตน อ่อนน้อมถ่อมตน ให้อภัยคนชั่ว กลับสู่จุดกำเนิดเดิม (เต๋า) คือ ความว่างเปล่าเป็นต้น

ตารางที่ 1 สรุปบทที่เกี่ยวข้องกับการแสดงระบบความคิดหลัก 3 ประการในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิง (ต่อ)

เนื้อหาหลัก 3 ประการ ในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิง	บทที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้อง (คัมภีร์เต๋าเต๋อจิงมี 81 บท)
2. การเปรียบเทียบกับสิ่งตรงข้าม (รวม 23 บท)	บทที่ 2 บทที่ 13 บทที่ 18 บทที่ 20 บทที่ 29 บทที่ 30 บทที่ 36 บทที่ 39 บทที่ 41 บทที่ 42 บทที่ 45 บทที่ 56 บทที่ 63 บทที่ 66 บทที่ 68 บทที่ 70 บทที่ 71 บทที่ 72 บทที่ 73 บทที่ 76 บทที่ 78 บทที่ 79 บทที่ 81 ตัวอย่าง บทที่ 2 เมื่อคนในโลกรู้จักความสวว่าสว ความน่าเกลียดก็เกิดขึ้น เมื่อรู้จักความดีว่าดี ความชั่วก็เกิดขึ้น มีกับไม่มีอาศัยซึ่งกันและกัน ยากก็ง่ายตรงกันข้ามและเติมเต็มกันและกัน ยาวกับสั้นเปรียบเทียบกับกันและกัน สูงกับต่ำพึ่งพากันและกัน ต่างทำนองเสียงมาคล้องจองกัน หน้ากับหลังติดตามกันและกัน นี่เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตลอดกาล (Rao, 2007) เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเปรียบเทียบหรือการอธิบายเหตุผลจากสองสิ่งที่ตรงข้ามกันรวม 23 บท ซึ่งในนั้นเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความว่างเปล่าถึง 12 บท และในนั้นก็ยังมียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับด้านปกครองและปราชญ์ ถึง 13 บท
3. การปกครองและปราชญ์ (รวม 41 บท)	บทที่ 2 บทที่ 3 บทที่ 8 บทที่ 10 บทที่ 12 บทที่ 15 บทที่ 17 บทที่ 19 บทที่ 22 บทที่ 26 บทที่ 27 บทที่ 28 บทที่ 29 บทที่ 30 บทที่ 32 บทที่ 37 บทที่ 38 บทที่ 49 บทที่ 53 บทที่ 56 บทที่ 57 บทที่ 58 บทที่ 59 บทที่ 60 บทที่ 61 บทที่ 62 บทที่ 63 บทที่ 64 บทที่ 65 บทที่ 66 บทที่ 68 บทที่ 69 บทที่ 70 บทที่ 71 บทที่ 72 บทที่ 75 บทที่ 77 บทที่ 78 บทที่ 79 บทที่ 80 บทที่ 81 ตัวอย่าง บทที่ 2 ดังนั้นปราชญ์ย่อมกระทำด้วยการไม่กระทำ เทศนาด้วยการไม่เอ่ยวาจา สรรพสิ่งเจริญเพื่อฟูแต่ไม่ริเริ่มส่งเสริม ให้ชีวิตแก่สรรพสิ่ง แต่ไม่ถือตัวเป็นเจ้าของ อบรมบ่มเพาะสรรพสิ่ง แต่ไม่อาศัยอำนาจ ประกอบกิจสำเร็จ แต่ไม่ปรารถนาในเกียรติคุณ เพราะการไม่ปรารถนาในเกียรติคุณ คุณงามความดีของท่านจึงไม่สูญสลาย (Rao, 2007)

ตารางที่ 1 สรุปบทที่เกี่ยวข้องกับการแสดงระบบความคิดหลัก 3 ประการในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิง (ต่อ)

เนื้อหาหลัก 3 ประการ ในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิง	บทที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้อง (คัมภีร์เต๋าเต๋อจิงมี 81 บท)
3. การปกครองและปราชญ์ (รวม 41 บท)	รายละเอียดเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับด้านปกครองและปราชญ์ ในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิง เช่น ปกครองแบบไม่บีบบังคับ อยู่อย่างง่าย ๆ ช่วยเหลือทุกคน ทุนรับการใส่ร้าย อ่อนโยน ยอมอ่อนข้อ สอดคล้องกับธรรมชาติ ละทิ้งความถูกต้อง ยุติธรรม เล่ห์เหลี่ยมและผลประโยชน์เพื่อความสงบ ยอมเป็นผู้ต่ำต้อย สงวนกำลังตั้งรับ ให้คนรู้น้อย ประเทศเล็กๆ คนน้อยๆ พึ่งพาสามัญชนสนับสนุน ประชาชนเดือดร้อนเพราะรัฐเข้าไปยุ่งเกี่ยวมากเกินไป ไม่ครอบครอง ไม่ต้องการความเชื่อถือ กลับสู่เต๋าอันเป็นสมบัติที่เป็นต้นกำเนิดก่อนประเพณีเป็นต้น รวม 41 บท ซึ่งในนั้นเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความว่างเปล่าถึง 21 บท

ด้วยเหตุที่ระบบความคิดทางปรัชญาในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิงมีเนื้อหาหลัก 3 ประการที่เกี่ยวข้องกันมุ่งสู่การเมืองที่รองรับความหลากหลายนั้น สามารถแสดงเป็นตารางที่ 2 และเมื่อศึกษาระบบความคิดทางปรัชญา 3 ประการจากคัมภีร์เต๋าเต๋อจิงสู่การเมืองที่รองรับความหลากหลายจะเห็นได้ว่าการเมืองที่ไม่ได้รองรับความหลากหลายก็มาจากการขาดการแก้ปัญหาหรือขาดความเข้าใจในระบบความคิดทางปรัชญา 3 ประการข้างต้น ดังนั้นสามารถประยุกต์ใช้ระบบความคิดได้ดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงระบบความคิดหลัก 3 ประการในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิงที่เกี่ยวข้องกันมุ่งสู่
การเมืองที่รองรับความหลากหลาย

เนื้อหาหลัก 3 ประการ ในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิง	รายละเอียด
1. ความว่างเปล่า	เมื่อผู้ปกครองและประชาชนเริ่มจากความไม่ว่างเปล่าจึงก่อให้เกิดการเปรียบเทียบ
2. การเปรียบเทียบสิ่งตรงข้าม	เมื่อเกิดการเปรียบเทียบสิ่งตรงข้ามผู้ปกครองและประชาชนก็มีความทะยานอยาก
3. การปกครองและปราชญ์	เมื่อมีความทะยานอยาก ก็ก้าวถอยกันจนเดือดร้อน เมื่อประชาชนเดือดร้อน ผู้ปกครองที่อาศัยประชาชนก็ถูกล้มอำนาจลง ดังนั้นนักปราชญ์ นักปกครองหรือประชาชนที่ดีจะให้ความสำคัญกับผู้อื่นหรือประชาชน ใช้ประโยชน์จากความว่างเปล่า ไม่เปรียบเทียบ มาลดความทะยานอยาก มีความเป็นผู้ให้ นำประชาชนกลับสู่ความไม่ซับซ้อนตามแบบธรรมชาติหรือความว่างเปล่า

เมื่อศึกษาระบบความคิดทางปรัชญา 3 ประการจากคัมภีร์เต๋าเต๋อจิงสู่การเมืองที่รองรับความหลากหลายจะเห็นได้ว่าการเมืองที่ไม่ได้รองรับความหลากหลายก็มาจากขาดการแก้ปัญหาหรือขาดความเข้าใจในระบบความคิดทางปรัชญา 3 ประการข้างต้น ดังนั้นสามารถประยุกต์ใช้ระบบความคิดได้ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงการประยุกต์ใช้ระบบความคิดทางปรัชญาหลัก 3 ประการสู่การเมืองการปกครองปัจจุบันเหมือนในคัมภีร์เต๋าต่อจึงสู่การเมืองที่รองรับความหลากหลาย

เนื้อหาหลัก 3 ประการ ในคัมภีร์เต๋าต่อจึง	รายละเอียด
1. ความว่างเปล่า	เช่นเดียวกันกับตารางที่ 2 ข้อที่ 1 เมื่อผู้แทนหรือนักปกครองที่ได้รับเสียงส่วนใหญ่หรือที่ได้รับเลือกเข้ามา มาจากความไม่ว่างเปล่า จึงก่อให้เกิดการเปรียบเทียบสิ่งตรงข้าม ยกเว้นนักปกครองหรือผู้แทนที่มีความเป็นนักปราชญ์ที่เข้ามาปกครองด้วยความว่างเปล่าก็จะไม่เกิดความวุ่นวายขึ้น เรื่องราวจึงไม่เลวร้ายไปถึงกระบวนการเปรียบเทียบสิ่งตรงข้ามและใช้ปราชญ์มาแก้ปัญหา เพราะผู้ปกครองเป็นนักปราชญ์ตั้งแต่นั้น
2. การเปรียบเทียบสิ่งตรงข้าม	เมื่อผู้แทนหรือนักปกครองที่ได้รับเสียงส่วนใหญ่หรือที่ได้รับเลือกเข้ามา เกิดการเปรียบเทียบสิ่งตรงข้าม ผู้ปกครองก็มีความทะยานอยาก เมื่อผู้แทนมีความทะยานอยาก ก็ก้าวทำลายประชาชนจนเดือดร้อน หรือส่งเสริมให้ประชาชนมีความทะยานอยากไม่จบไม่สิ้น เพิ่มความทุกข์ร้อนทางกายใจให้ประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อนผู้ปกครองที่อาศัยประชาชนก็ถูกล้มอำนาจลง ในทำนองเดียวกัน หากผู้แทนหรือนักปกครองมีความทะยานอยาก ไม่รู้จักให้ ไม่รู้จักถอย ไม่ยอมรับความหลากหลายด้วยความสงบเยือกเย็นและไม่หากระบวนการพาประชาชนกลับสู่ความไม่ซับซ้อน ว่างเปล่า มีแต่ส่งเสริมความต้องการ กระตุ้น หรือยั่วยุหลายฝ่ายอย่างไม่สิ้นสุด อาจลุกลามกลายเป็นผู้ปกครองไม่มีการยอมถอยและผู้ที่อยู่ใต้ปกครองก็ไม่มีการยอมถอย ต่างฝ่ายต่างมีความต้องการที่เกินขอบเขต คนกลุ่มมาก กลุ่มน้อยต่างพากันเรียกร้องไม่ลดละ แ่งแย่งแข่งขันหรือชิงอำนาจกันไม่จบไม่สิ้น ดังนั้น ถ้าเกิดเหตุการณ์แบบนี้ขึ้นการเมืองใดในโลกก็ไม่สามารถรองรับความหลากหลายจากประชาชนหรือของทุกฝ่ายได้

ตารางที่ 3 แสดงการประยุกต์ใช้ระบบความคิดทางปรัชญาหลัก 3 ประการสู่การเมืองการปกครองปัจจุบันเหมือนในคัมภีร์เต๋าต่อจึงสู่การเมืองที่รองรับความหลากหลาย (ต่อ)

เนื้อหาหลัก 3 ประการ ในคัมภีร์เต๋าต่อจึง	รายละเอียด
3. การปกครองและปราชญ์	เมื่อผู้แทนหรือนักปกครองที่ได้รับเสียงส่วนใหญ่หรือที่ได้รับเลือกเข้ามาเป็นนักปราชญ์หรือนักปกครองที่ดี หรือสามารถพัฒนาตนเป็นนักปราชญ์หรือนักปกครองที่ดีจะให้ความสำคัญกับผู้อื่น ใช้ประโยชน์จากความว่างเปล่า นำความไม่เปรียบเทียบสิ่งตรงข้ามมาลดความทะยานอยาก เป็นผู้ให้ที่สงบเยือกเย็นและนำประชาชนกลับสู่ความไม่ซับซ้อนตามแบบธรรมชาติหรือความว่างเปล่า ไม่ยุ่ง ไม่เปรียบเทียบ ไม่แก่งแย่งแข่งขัน ซึ่งถือเป็นการลดความแตกต่างแตกแยก เมื่อนั้นการเมืองก็จะสามารถรองรับความหลากหลายได้จากการที่ทุกฝ่ายต่างลดลาวาศอก สงบเยือกเย็นและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ลดประโยชน์ส่วนตน กลับสู่ความเป็นธรรมชาติที่เรียบง่ายไม่ซับซ้อนได้ สังคมและประเทศชาติก็สงบสุข สมกับเป็นการสร้างการเมืองการปกครองที่รองรับความหลากหลายได้อย่างแท้จริง

อภิปรายผล

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะระบบความคิดทางการเมืองการปกครองในคัมภีร์เต๋าต่อจึงนั้น ได้สอดคล้องกับการเมืองที่รองรับความหลากหลาย โดยเนื้อหาของคัมภีร์ได้ชี้ให้นักปกครองใช้หลักการปล่อยให้เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ก้าวก่าย ในการปกครองประเทศ พาประชาชนกลับคืนสู่วิถีแห่งธรรมชาติ ไม่ใช่ไม่ทำอะไรเลย แต่ต้องการเพียงให้ทุกภาคทุกฝ่ายทำตามหน้าที่ของตน ให้สอดคล้องกับวิถีแห่งธรรมหรือธรรมชาติ อันเป็นวิถีแห่งความสมณะและเรียบง่าย แต่ถ้าปกครองหรือปฏิบัติสวนทางกับวิถีแห่งธรรมชาติ เช่น ไม่ว่างเปล่า (อยากมี อยากเป็น อยากได้) เปรียบเทียบกับสิ่งตรงข้าม เกิดการแบ่งแยก กตขี ขูดรีด ทะยานอยากครอบครอง เอาชนะ รบราฆ่าฟัน สุดท้ายแล้วก็จะมีแต่ความวุ่นวายที่ไม่รู้จักจบจักสิ้น ไม่ว่าจะเป็นนักปกครอง ประชนชน หรือธรรมชาติล้วนลุกขึ้นมาโต้ตอบฝ่ายตรงข้ามด้วยความโกรธแค้น หรือเพื่อปกป้องตนเอง หรือ

เพื่อความถูกต้อง หรือถ้าเป็นธรรมชาติที่เกิดเป็นภัยธรรมชาติก็คือไม่สามารถควบคุมตนเองได้ เพราะมนุษย์ชาติได้สร้างความไม่สมดุลให้กับธรรมชาติมาอย่างต่อเนื่อง อย่างไม่จบไม่สิ้น

ถ้ามองจากมุมมองด้านการเมืองการปกครองแล้ว หลักปรัชญาในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิงมีส่วนในการสอนให้นักการเมืองหรือนักปกครองเป็นนักประชาธิปไตยให้ความสำคัญกับเสียงเรียกร้องของประชาชน ไม่ขัดแย้งกับธรรมชาติ แต่ไม่ใช่ไม่ต้องทำอะไรเลย แต่เลือกทำในสิ่งที่ดีที่ไม่เป็นการก่อความขัดแย้ง ซึ่งเป็นหลักสำคัญที่ทำให้นักการเมืองหรือนักปกครองมีหัวใจที่ยิ่งใหญ่ สามารถสร้างการเมืองการปกครองที่รองรับความหลากหลายได้ทุกรูปแบบ และนอกจากนี้นักการเมืองหรือนักปกครองยังต้องมีหน้าที่หาวิธีการที่จะนำพาประชาชนกลับเข้าสู่ความเรียบง่ายตามธรรมชาติที่ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่แก่งแย่งแข่งขันที่เต็มไปด้วยความทะยานอยากจนเกิดความทุกข์ร้อนไปทั่วแผ่นดินเท่านั้น จึงสมกับเป็นผู้ปกครองที่ดีในทางปรัชญาเต๋ารวมทั้งปรัชญาศาสนาอื่นๆ และถือเป็นผู้ปกครองที่ดีที่สามารถปกครองประเทศให้ร่มเย็นด้วยความรองรับความหลากหลายของประชาชนได้ทั้งหมด ถึงกระนั้นก็ตาม ก็ยังเป็นคำถามว่าปรัชญาในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิงของท่านเหลาจื๋อจะใช้ได้จริงในสังคมหรือไม่ เพราะเนื้อหาหลายประการ แม้แต่ประชาชนในประเทศจีนบางส่วนยังเห็นว่าเป็นหลักปรัชญาที่ทำให้ล้าหลัง แต่สำหรับด้านการประยุกต์ใช้ ก็ยังมีคนจำนวนไม่น้อยที่สามารถนำแง่ที่ดีของคัมภีร์เต๋าเต๋อจิงมาประยุกต์ใช้ และเชื่อว่าคงไม่มีวิธีอื่นที่จะดีไปกว่านี้ การหยิบจับเนื้อหาหรือข้อดีมาบางส่วนหรือหลายส่วนมาประยุกต์ใช้ คงไม่ถือว่าเป็นการสุดโต่งหรือล้าหลัง ดังเนื้อหาในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิง บทที่ 45 (ฝึกฝนตนเองทางด้านคุณธรรม) แปลเป็นภาษาไทยมีใจความว่า “สิ่งที่สมบูรณ์ที่สุด เหมือนมีความบกพร่องอยู่ แต่คุณประโยชน์ของมันไม่มีที่สิ้นสุด สิ่งที่เต็มเปี่ยมที่สุด เหมือนว่างเปล่าอยู่ แต่คุณประโยชน์ของมันไม่มีที่สิ้นสุด สิ่งที่ตรงที่สุดเหมือนคดงอ สิ่งที่ชาญฉลาดที่สุดเหมือนโง่เขลา ผู้ที่ไถ่หารดีที่สุดเหมือนพูดติดอ่าง ผลกำไรสูงที่สุดเหมือนขาดทุน ความเจียบสัจดเอาชนะหุนหันพลันแล่น ความหนาวเอาชนะความร้อน ความสงบเยือกเย็น จึงเป็นผู้ปกครองได้ห้ำ” (Rao, 2007) นั้นเปี่ยมไปด้วยปรัชญาอันลึกซึ้งที่สอนให้คนเรามองให้ลึกซึ้งถ่วงถือนข้อดีข้อเสียของสิ่งที่อยู่ตรงหน้าแฝงอยู่ เพราะอาจไม่เป็นอย่างที่คิดและหยิบนำข้อดีมาใช้ได้อย่างถูกต้อง

เอกสารอ้างอิง

- ทิพย์พาพร ดันติสุนทร. (ม.ป.ป.). การให้การศึกษาทางการเมือง สร้างผู้ลงคะแนนเสียง
เลือกตั้งที่มีคุณภาพ (2). สืบค้นเมื่อ 19 กันยายน 2564, จาก <http://www.fpps.or.th/news.php?detail=n1542597254.news>
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2544). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2544. สืบค้นเมื่อ
18 ธันวาคม 2564, จาก <https://dictionary.orst.go.th>
- ศูนย์ศึกษาประชาธิปไตย. (ม.ป.ป.). หลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย.
สืบค้นเมื่อ 19 กันยายน 2564, จาก https://www.ect.go.th/dec/ewt_news.php?nid=71&filename=index
- Dishan, X. (1999). **Dao jiao shi**. Shanghai: Shanghai Guji Chubanshe. (in Chinese)
- Hansi, G. M. (2010). **Daodejing de Zhexue: Yi ge Deguoren Yanzhong de Laozi**. Beijing: Renmin Chubanshe. (in Chinese)
- Liddell, H. G., & Scott, R. (1977). **A Greek-English Lexicon**. 9th ed. Oxford: Oxford University Press.
- Rao, Sh. (2007). **Lao zi**. Beijing: Zhonghua Shuju. (in Chinese)
- Teaching and Research Office of Chinese Philosophy, Department of Philosophy, Peking University. (2003). **zhongguo zhexue shi (di2ban)**. Beijing: Beijing Daxue Chubanshe. (in Chinese)
- Wa, G. translated by Yang, L. (2009). **Wangbi Laozi Zhu Yanjiu**. Nanjing: Jiangsu Remin Chubanshe. (in Chinese)
- Wikipedia. (2021). **Laozi**. Retrieved December 17, 2021, from <https://zh.wikipedia.org/wiki/老子> (in Chinese)

กระบวนการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม : กรณีศึกษา

ทะเลบัวแดง หนองหานกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี

LEARNING COMMUNITY DEVELOPMENT PROCESS FOR ENVIRONMENTAL

CONSERVATION: A CASE STUDY OF TALAY BUA DAEANG,

NONG HAN, KUMPHAWAPI, UDON THANI PROVINCE

วินัย มีแสง¹, หวานใจ หล้าพรหม^{2,*}, ณัฏฐนันท์ สุวรรณวงค์³ และ เอรารัตน์ เบ้าทอง¹Winai Meesang¹, Wanjai Lamprom^{2,*}, Natthaanant Suwanwong³and Erawan baothong¹¹กลุ่มวิจัยพื้นที่สีเขียวกับการออกกำลังกาย สาขาวิชาสิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี²สาขาสังคมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี³หมวดการศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี¹Green Space and Exercise Research Group, Department of Environment, Faculty of Science,
Udon Thani Rajabhat University²Social Sciences, Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Thanyaburi³General Education, Udon Thani Rajabhat University

Received: 18 October 2021

Accepted: 25 March 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Community Action Research: CAR) เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม : กรณีศึกษา ทะเลบัวแดง หนองหานกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี กรอบแนวคิดในการวิจัยได้แก่ ศักยภาพของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนและการวิเคราะห์ชุมชนแบบการมีส่วนร่วม ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมต่อชุมชน กระบวนการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เก็บข้อมูลโดยการสังเกต บันทึกการดำเนินงานของชุมชนและสัมภาษณ์สมาชิกที่เข้าร่วมในกิจกรรมใช้เวลา 1 ปี ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1. บริบทของชุมชนต่อการ

* ผู้ประสานงาน: หวานใจ หล้าพรหม

อีเมล: wanjai_l@mutt.ac.th

พัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พบว่า ชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันลักษณะเครือญาติมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันตลอดเวลา มีประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงาม มีภูมิปัญญาชาวบ้าน มีผู้นำที่มีความสามารถและเมื่อมีปัญหาชุมชนมีกลไกทางสังคมที่ดีในการช่วยแก้ไขปัญหา ชุมชนมีทุนในชุมชนครบทุกด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการบริหารจัดการที่มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพชุมชนและกลุ่มอาชีพ นำมาสู่การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและศึกษาแนวทางที่เหมาะสม นำสู่การสร้างแผนปฏิบัติการและแก้ไขปัญหาให้เหมาะสม 2. ผลกระทบสิ่งแวดล้อมต่อคุณภาพชีวิตและการเปลี่ยนแปลงชุมชนรอบทะเลบัวแดงหนองหานกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี พบว่า ด้านเศรษฐกิจและสังคมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยทะเลบัวแดงทำให้ชุมชนน่าอยู่มากที่สุดมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.88 ด้านที่อยู่อาศัย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยมีความพอใจในด้านขนาดที่อยู่อาศัยเมื่อเทียบกับสมาชิกในครัวเรือนมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.09 ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่าการเห็นด้วยในระดับปานกลาง โดยทะเลบัวแดงทำให้มีผลต่อความสะอาดในหมู่บ้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.57 ด้านอาชีวอนามัย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยเห็นว่าทะเลบัวแดงทำให้มีความสุขในการใช้ชีวิตมากขึ้น มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.80 ด้านคุณภาพชีวิตพบว่ามีความพึงพอใจในระดับมากโดยพึงพอใจสภาพแวดล้อมสังคมโดยรวมในชุมชนมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.09 ตามลำดับ 3. การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พบว่า ปัญหาที่สำคัญที่สุดคือรายได้น้อยไม่เพียงพอต่อรายจ่าย รองลงมาคือต้นทุนการเกษตรมีราคาแพง ส่วนเป้าหมายของชุมชนคือ 1) ชุมชนต้องการกินดีอยู่ดีมีแสงมีศิลปวัฒนธรรม 2) การสร้างโครงสร้าง/กลไกพื้นฐานเพื่อการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ พบว่า จุดแข็งของชุมชนคือเรื่อง การมีผู้นำที่ดีมีความเสียสละ มีความเมตตา มีคุณธรรม และมีความสามัคคีในหมู่คณะ รองลงมาคือมีกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ที่รวมตัวกันทั้งแบบเฉพาะกิจและแบบที่มีหน้าที่ชัดเจนที่เข้มแข็งจุดอ่อนของชุมชนคือ ผู้ใหญ่เป็นตัวอย่างที่ไม่ดีต่อเด็กในการดื่มสุรา รองลงมาคือวัยรุ่นขับรถเสียงดัง 3) การทำโครงการร่วมกันโดยจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยการจัดทำคู่มือภูมิปัญญาในการจับสัตว์น้ำและครูพี่เลี้ยงเรียนรู้ภูมิปัญญาชุมชน

คำสำคัญ: กระบวนการพัฒนาชุมชน, การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม, ทะเลบัวแดง

Abstract

This research is community action research (CAR) aimed to study the community's potential development process for environmental conservation: a case study of TALAY BUA DAEANG, Nong Han, Kumphawapi, Udon Thani Province. The research framework includes community potential, community engagement and participatory analysis of the community, as well as environmental impact on the community. Data were collected for the period of one year by observations, community's operation records, and interviews with participated community members. The findings are summarized as follows: 1. On community context for learning community development for environmental conservation, it was found that the community had good kinship-like relationship with one another, always helped each other, and had good cultural traditions. They employed local wisdom of villagers, had talented leaders, and good social mechanism to solve problems when there were ones. The community had all aspects of community capitals, namely, physical, economic, social, and cultural. Environment and management affected the capacity development of the community and occupational groups resulting to participation in indicating problems and studying for appropriate solutions as well as leading to action plan creation and appropriate solutions of problems accordingly. 2. For environmental impacts on the quality of life and community changes around the TALAY BUA DAEANG, Nong Han Kumphawapi, Udon Thani province, it was found that the average score on the item of TALAY BUA DAEANG made the community most livable at a high level or the mean score of 3.88. The mean score on housing was at a high level, with the highest satisfaction in terms of housing size compared to most household members or the mean score of 4.09. For the environment aspects, the mean score was at the moderate level with the item on TALAY BUA DAEANG's effect on village' cleanliness had the mean score of 3.57. The average score on occupational health aspects was

at a high level, with the respondents agreed that TALAY BUA DAEANG made them live happier or the mean score of 3.80. For the quality-of-life aspects, it was found that there was a high level of satisfaction. The most satisfaction was with the overall social environment in the community with the mean score 4.09. 3. The development of a learning community for environmental conservation was implemented through the following three steps: 1) setting common goals together by organizing a meeting of villagers to create unified understanding, vision, and goals. It was found that the most crucial problem resulted from low incomes expensive and not enough to cover expenses, followed by the cost of agriculture is expensive. The goal of the community was that the community wanted to live well and live moral lives; 2) constructing infrastructure/basic mechanism for the development of the learning community. It was found that the strength of the community was having good leaders, as well as selflessness, compassion, virtue, and unity among the group, followed by that there were groups of organizations formed both ad hoc and with a clear function. The weakness of the community is that adults being bad models for children on drinking, followed by teen motorist's noisy driving; 3) The project will come together to build an action plan for the creation of learning communities for environmental preservation by establishing a manual on the wisdom of catching fish and a teacher mentor learning community wisdom.

Keywords: Learning Community Development Process, Environmental Conservation, TALAY BUA DAEANG

บทนำ

พื้นที่ชุ่มน้ำหนองหาน – กุมภวาปี ในทางการท่องเที่ยวรู้จักในชื่อว่า “ทะเลบัวแดง” เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญเชิงนิเวศของจังหวัดอุดรธานีที่นักท่องเที่ยวเข้ามาจำนวนมาก ทำให้เกิดผลกระทบหลายมิติทั้งทางสิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ ความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิต ขณะเดียวกันพื้นที่แห่งนี้ยังถือเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่สำคัญแห่งหนึ่งของภาคอีสานและประเทศไทย นอกจากนี้เป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์แล้ว ยังเป็นแหล่งน้ำที่มีความสำคัญทั้งสำหรับการอุปโภค บริโภค การประมงพื้นบ้าน และการท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรธานี (กิตติยา บำบัดภัย, 2543) แต่อย่างไรก็ดี ในระยะที่ผ่านมาพื้นที่ชุ่มน้ำหนองหาน – กุมภวาปี ได้เผชิญกับการตื้นเขินและขาดแคลนน้ำในช่วงหน้าแล้ง เนื่องจากโดยรอบหนองหานมีการทับถมของตะกอนดินเป็นชั้น ๆ เป็นเวลานานจนตะกอนดินเหล่านี้นกลายเป็นโคลนและผืนดินในที่สุด รวมทั้งการเข้ามาของนักท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมโดยรอบ เพื่อเป็นการฟื้นฟูระบบนิเวศให้พื้นที่กลับคืนมาอย่างยั่งยืนและมุ่งสู่การพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำหนองหาน – กุมภวาปี ให้เป็นแหล่งกักเก็บน้ำที่สำคัญของอีสานตอนบน โดยปัจจุบันได้มีการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทะเลบัวแดง แต่ด้วยการเข้ามาของนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนมากขึ้น ทำให้ระบบนิเวศโดยรวมได้รับผลกระทบทั้งปัญหาขยะการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งเกิดร้านอาหารและร้านค้าเพิ่มขึ้น ทำให้ผู้อาวโสและประชาชนชุมชนเกิดแนวคิดนำภูมิวัฒนธรรมในท้องถิ่นมาช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชน คณะผู้วิจัยในฐานะนักวิชาการ จึงได้เข้ามาเป็นผู้ร่วมพัฒนาแนวทางนำสู่กระบวนการพัฒนาเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ธรรมชาติให้มีความเข้มแข็งและความยั่งยืนด้วยชุมชนเอง ซึ่งแนวคิดนี้คงจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจจะศึกษาและต้องการทำความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทชุมชนและการประยุกต์องค์ความรู้ภูมิวัฒนธรรมในการจัดการภูมิปัญญาในท้องถิ่น เพื่อใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนที่ตั้งอยู่รอบ ๆ พื้นที่ชุ่มน้ำหนองหาน – กุมภวาปีต่อไป โดยคณะผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบ้านเดียม บ้านสวนมอญ ตำบลเชียงแหว บ้านหนองแวง ตำบลแซแล อำเภอกุมภวาปี และบ้านดอนคง บ้านดอนกลาง ตำบลอุ่มจาน จังหวัดอุดรธานี เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีภูมิวัฒนธรรมหลากหลาย รวมทั้งมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง ตำนานและความเชื่อ และมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีประเพณีอีสานที่ชัดเจน และยังมีการทำการประมงเป็นอาชีพหลักอยู่ ดังนั้น ความท้าทายของชุมชนต่อปัจจัยภายนอกที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป กระบวนการความคิดที่เปลี่ยนตามกระแสหลักใน

หลายพื้นที่รอบหนองหาน – กุมภวาปีจึงเปรียบเสมือนเสาหลักทางการพัฒนาศักยภาพทางสิ่งแวดล้อมที่เป็นโมเดลได้เป็นอย่างดี โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เป็นเครื่องมือในศึกษากระบวนการพัฒนาศักยภาพชุมชนการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้หรือ Community Action Research (CAR) เป็นกระบวนการพัฒนาให้คนในชุมชนมาเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน (Collaborative Knowledge Creation) โดยผ่านกิจกรรมหลัก 3 ประการ คือ การวิจัย (Research) การพัฒนาศักยภาพ (Capacity Building) และการปฏิบัติจริง (Practice) ซึ่งแบบแผนของกิจกรรมดังกล่าวเป็นกระบวนการดำเนินงานแบบใหม่ที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืนในอนาคต

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ใช้กระบวนการวิจัยที่ผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ มีวิธีการศึกษาดังนี้ (1) เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนต่อการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา ทะเลบัวแดงหนองหานกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี (2) เพื่อศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมต่อคุณภาพชีวิตและการเปลี่ยนแปลงชุมชน กรณีศึกษาทะเลบัวแดงหนองหานกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี (3) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา ทะเลบัวแดงหนองหานกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลทั่วไปของชุมชน คือ สมาชิกในชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้นำชุมชน และผู้ใหญ่บ้าน โดยให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชน ประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อต่าง ๆ รวมทั้งปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการพัฒนาแห่งการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยสมาชิกในกลุ่มชุมชน รวม 50 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่สำคัญต่อการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม โดยคณะผู้วิจัยได้เตรียมไว้ล่วงหน้าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม หลังจากเข้าร่วมกิจกรรมแต่ละกิจกรรมแล้วคณะผู้วิจัยจะนำแบบบันทึกข้อมูลในสมุดบันทึกของตนเอง และแบบสอบถามเพื่อเปรียบเทียบ

และตรวจสอบความถูกต้องจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ และการดำเนินชีวิตในอดีต รวมถึงการจัด กิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มเป้าหมายที่คณะผู้วิจัยได้มีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ข้อมูลจากการ สัมภาษณ์การสังเกต การประชุม การสนทนากลุ่มและการเข้าร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ

3. วิธีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบสอบถาม และการศึกษาชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 เตรียมหัวข้อและสังเคราะห์ข้อมูลแนวความคิดจากเอกสาร เพื่อเตรียม ความพร้อม

3.2 เข้าพบผู้นำชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย และขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3 การเก็บข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม โดยคณะผู้วิจัยดำเนินการด้วยตนเอง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.3.1 สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน เนื่องจากพื้นที่ที่ทำการศึกษาวิจัย เป็นพื้นที่ที่คณะผู้วิจัยมีความสนใจ ประกอบกับคณะผู้วิจัยได้เคยมีกิจกรรมร่วมกับกลุ่มองค์กร ต่าง ๆ ในชุมชน

3.3.2 การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) คณะผู้วิจัยได้จัด แบ่งหัวข้อในการสนทนา เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงเนื้อหาและความราบรื่นในกระบวนการกลุ่ม เช่น ข้อมูลด้านภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของหมู่บ้าน ประเพณี วัฒนธรรม การมีส่วนร่วม ความเชื่อ เป็นต้น การสนทนาเป็นพลวัตของกลุ่ม (Group Dynamic) กลุ่มละประมาณ 4-6 คน โดยแบ่งการสนทนาเป็นกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ 1) กลุ่มผู้นำชุมชน อบต. และคณะกรรมการ หมู่บ้าน 2) กลุ่มหนุ่มสาว 3) กลุ่มแม่บ้าน 4) กลุ่มผู้สูงอายุ และ 5) กลุ่มประชาชนในชุมชน

3.3.3 การศึกษาแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) ประกอบด้วย 1) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการกับชาวบ้านทุกกลุ่มเป้าหมายของการศึกษา เป็นการสร้างความคุ้นเคยแบบไม่เป็นทางการ แต่สามารถปรับเปลี่ยนเพิ่มลดประเด็นไปตามสถานการณ์ แต่ให้อยู่ในขอบเขตของการวิจัย 2) การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ หรือการสัมภาษณ์แบบมี โครงสร้างของคำถามที่แน่นอนเพื่อให้ได้ข้อมูลส่วนตัว ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มเป้าหมาย

ความสัมพันธ์ภายในชุมชนโดยกำหนดประเด็นคำถามต่าง ๆ ไว้เพื่อความสะดวกในการติดตามและวิเคราะห์ข้อมูล 3) การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เป็นการสังเกตสภาพทั่วไปของชุมชนในทุกด้านที่ต้องการศึกษา และการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือพิธีกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เช่น การประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน งานศพ งานแต่งงาน งานประจำปีของหมู่บ้าน การประชุมกลุ่มระดมความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ สรุบทบทเรียน วิเคราะห์ประเด็นปัญหา 4) แบบสอบถามประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อประเมินผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่โดยรอบทะเลบัวแดง ใช้วิธีการให้ผู้ตอบแบบสอบถามตามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) โดยให้ 5 หมายถึง มากที่สุด 4 หมายถึง มาก 3 หมายถึง ปานกลาง 2 หมายถึง น้อย 1 หมายถึง น้อยที่สุด ด้านการแปลค่าคะแนนเฉลี่ยโดยใช้ค่าทางสถิติคะแนนเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean) กำหนดช่วงของการวัดดังนี้ (บุรินทร์ แก้วประพันธ์, 2553) ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.21-5.00 ให้ความเห็นในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.41-4.20 ให้ความเห็นในระดับมากค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.61-3.40 ให้ความเห็นในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.81-2.60 ให้ความเห็นในระดับน้อยค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.80 ให้ความเห็นในระดับน้อยมาก

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Community Action Research: CAR) และศักยภาพของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน การวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมต่อชุมชน และกระบวนการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

กระบวนการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม : กรณีศึกษาทะเลบัวแดง หนองหานกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี

1. บริบทของชุมชนต่อการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชนบ้านเดียม บ้านสวนมอญ ตำบลเชียงแหว บ้านหนองแวง ตำบลแชแล อำเภอกุมภวาปี และบ้านดอนคง บ้านดอนกลาง ตำบลอุ่มจาน จังหวัดอุดรธานี รอบทะเลบัวแดงถึงแม้จะเป็นชุมชนขนาดเล็ก แต่มีทุนทางสังคมค่อนข้างมาก ตั้งแต่ทุนทางกายภาพที่มีการปลูกสร้างบ้านเรียงรายตามเส้นทางของถนน ทำให้อากาศปลอดโปร่งมีสภาพแวดล้อมที่ดีไม่แออัด

แบ่งเป็นกลุ่มมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันในระบบเครือญาติ ซึ่งคอยให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทุกเรื่องทั้งเรื่องความปลอดภัยของทรัพย์สิน การทำงานประกอบอาชีพหรือแม้กระทั่งการเจ็บป่วยต่าง ๆ ทุนทางเศรษฐกิจที่มีทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ป่า และสัตว์น้ำมากมาย ทำให้สามารถทำมาหาเลี้ยงชีพได้ไม่ลำบาก การทำงานก็มีการรวมกลุ่มกันตามธรรมชาติมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น การลงแขก การใช้สินค้าแลกเปลี่ยนกันแทนเงิน มีการรวมกันอย่างเข้มแข็งทั้งกลุ่มเฉพาะกิจและกลุ่มที่ทำงานอย่างต่อเนื่อง เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่ม อสม. เป็นต้น ที่ทำให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในชุมชนเป็นไปอย่างเรียบร้อยและเป็นพลังสำคัญที่ผลักดันให้การพัฒนาชุมชนและการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมต่างๆสามารถดำเนินสืบทอดไปได้นอกจากนี้ชุมชนยังมีผู้นำที่ดีมีความเสียสละมีเมตตาและมีคุณธรรมทั้งผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีวัฒนธรรมชุมชนในการอยู่ร่วมกันเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย เช่น มีการตกแต่งบ้านมีการเก็บเงินถ้าหากขาดการประชุมหรือไม่สามารถร่วมงานพัฒนาหมู่บ้านได้ เป็นต้น

2. ผลกระทบสิ่งแวดล้อมต่อคุณภาพชีวิตและการเปลี่ยนแปลงชุมชนจากการศึกษาบริบทชุมชนต่อการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแล้วนั้น ทำให้เห็นภาพรวมของชุมชนรอบทะเลบัวแดงชัดเจนขึ้น แต่ยังขาดมิติด้านผลกระทบสิ่งแวดล้อมต่อคุณภาพชีวิตและการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ที่บ่งบอกถึงการกำหนดกระบวนการและแนวทางการร่วมกันในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมต่อไป ผลการศึกษามีดังนี้

จากผลการศึกษา พบว่า การมีแหล่งท่องเที่ยวทะเลบัวแดงส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย ด้านเศรษฐกิจและสังคม ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม อาชีวอนามัยและคุณภาพชีวิต พบว่า ด้านเศรษฐกิจและสังคมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยทะเลบัวแดงทำให้ชุมชนน่าอยู่มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.88 รองลงมาคือทำให้เกิดการจ้างงานในชุมชนเพิ่มขึ้น มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.86 ส่วนด้านที่อยู่อาศัยมากที่สุดคือ มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก โดยส่วนใหญ่มีความพอใจในด้านขนาดที่อยู่อาศัยเมื่อเทียบกับสมาชิกในครัวเรือนมากที่สุดมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.09 รองลงมาคือความแข็งแรง สถานที่ตั้งของบ้านที่พักอาศัยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.08 ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า การเห็นด้วยในระดับปานกลาง ส่วนใหญ่ลงความคิดเห็นว่าทะเลบัวแดงทำให้มีผลต่อความสะอาดในหมู่บ้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.57 รองลงมาคือ ทะเลบัวแดงมีผลต่อความเพียงพอของน้ำดื่ม น้ำใช้ และไฟฟ้าในครัวเรือน

มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.34 ด้านอาชีวอนามัย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มากที่สุดคือ เห็นว่าทะเลบัวแดงทำให้มีความสุขในการใช้ชีวิตมากขึ้น มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.80 รองลงมาคือทะเลบัวแดงมีส่วนทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่นขึ้น มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.63 ด้านคุณภาพชีวิต พบว่า มีความพึงพอใจในระดับมาก โดยมากที่สุด คือ สภาพแวดล้อมสังคมโดยรวมในชุมชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.09 รองลงมาคือมีความพึงพอใจในด้านสุขภาพ ความเป็นอยู่ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.06 ตามลำดับ

3. การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

3.1 การมองเป้าหมายร่วมกัน เป็นการสร้างความชัดเจนของหลักการ เป้าหมาย และแนวทางในการทำงานเพื่อเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคณะผู้วิจัยชุมชน นักปฏิบัติ และตัวแทนจากภาครัฐ ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ คือ

3.1.1 การจัดประชุมชาวบ้าน มีการกำหนดให้ผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด 60 คน ซึ่งเป็นตัวแทนของครัวเรือนของคนในชุมชน และตัวแทนจากภาครัฐ ประกอบด้วย การเคหะเกษตร องค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ศึกษา การประชุมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจถึงหลักการเหตุผลและแนวทางในการดำเนินงานและมีการจัดตั้งคณะทำงาน ประกอบด้วยทีมคณะผู้วิจัยและเคหะเกษตรเป็นที่ปรึกษาโครงการ และตัวแทนหมู่บ้าน จำนวน 10 คน

3.1.2 กิจกรรมสร้างวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกัน เป็นกิจกรรมที่เปิดให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ มีการพูดคุยถกเถียงกัน และรวบรวมแนวคิดความเข้าใจสำหรับการสร้างเป้าหมายแนวทางการพัฒนาให้ไปในทิศทางเดียวกัน ผลการระดมความคิดเห็นสรุปได้ว่าวิสัยทัศน์ของชุมชน คือ “กินดี อยู่ดี มีเฮี้ยวมีแวง มีศีลมีธรรม” ประกอบด้วย 1) กินดี คือ การที่ชาวบ้านทุกคนมีอาหารการกินที่ดี มีรายได้เพียงพอกับค่าใช้จ่าย 2) อยู่ดี คือ มีบ้านเป็นของตนเองที่มั่นคง บ้านเมืองสงบปลอดภัย และมีสิ่งแวดล้อมที่ดี หมู่บ้านสะอาดปลอดจากสารพิษตกค้าง 3) มีเฮี้ยวมีแวง คือ สุขภาพสมบูรณ์แข็งแรงไม่เจ็บป่วยสามารถทำงานได้ 4) มีศีลมีธรรม คือ ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เยาวชน ไม่ดื่มสุรา ไม่สูบบุหรี่ เข้าวัดฟังธรรมในวันสัปดาห์พระ มีการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะประเพณีที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา

3.1.3 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานชุมชน ในที่ประชุมได้มีการอภิปรายร่วมกัน และแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่ว่าปัจจุบันชุมชนเป็นอย่างไร มีการเติบโตพัฒนามาอย่างไร และมีปัจจัยอะไรบ้างที่เอื้ออำนวยให้เกิดการพัฒนา ในการจะนำชุมชนไปสู่การเป็นชุมชนที่

เข้มแข็งตามเป้าหมายที่วางไว้ได้บ้าง 4 กระบวนการค้นหาปัญหาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ในที่ประชุมได้ใช้กระบวนการวิเคราะห์ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม (PRA) สรุปปัญหาของชุมชนได้ทั้งหมด 13 ปัญหา ได้แก่ 1) ชาวบ้านส่วนใหญ่มีรายได้น้อยไม่เพียงพอ ค่าใช้จ่ายในบ้านทำให้มีหนี้สินเพิ่มขึ้น 2) ต้นทุนการเกษตรมีราคาแพงแต่ผลผลิตทางการเกษตรมีราคาต่ำ 3) น้ำที่ใช้สำหรับการเกษตรในฤดูแล้งไม่เพียงพอ 4) ไม่มีลานตากผลผลิตทางการเกษตร 5) หมู่บ้านไม่มีอาคารเอนกประสงค์เพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้าน 6) ปัญหาที่ทำกินและที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่ยังไม่มีเอกสารสิทธิ์ที่ถูกต้อง 7) ไม่มีสนามเด็กเล่น ไม่มีลานกีฬาสำหรับวัยรุ่น 8) ในหมู่บ้านไม่มีที่ทิ้งขยะ 9) มีกลิ่นเหม็นจากการเลี้ยงสุกร 10) สถานือนามัยอยู่ไกลและคนในชุมชนเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังมากขึ้น 11) ถนนบางเส้นในหมู่บ้านอยู่ในสภาพไม่ดีเป็นหลุมเป็นบ่อ 12) ประเพณีวัฒนธรรมบางอย่างของชุมชนเลือนหายไป เนื่องจากไม่มีการสืบทอดเยาวชนรุ่นใหม่ไม่สนใจรักษา 13) ไฟไหม้ป่าในฤดูแล้ง

3.2 การสร้างโครงสร้าง/กลไกพื้นฐานเพื่อการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้เป็นขั้นตอนศึกษาถึงปัจจัยเงื่อนไขต่าง ๆ ที่จะเป็พื้นฐานสำหรับการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็งได้ 1) กิจกรรมการเดินสำรวจชุมชน เป็นกิจกรรมที่คณะผู้วิจัยและนักปฏิบัติได้เข้าไปสำรวจในชุมชนพร้อมกับการทำแผนที่ชุมชนเพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนการพัฒนาชุมชน ผลการเดินสำรวจสามารถสรุปได้ว่า ชุมชนมีลักษณะสภาพบ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นบ้านที่สร้างจากไม้คันทนถาวร ตั้งเรียงรายตามถนนไม่แออัด มีการระบายอากาศดี มีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ทั้งป่าไม้ สัตว์ป่า และแหล่งน้ำ มีพื้นที่สำหรับการใช้ประโยชน์ในชุมชน ได้แก่ วัด ศาลาเอนกประสงค์ ที่อ่านหนังสือพิมพ์ หอกระจายข่าว มีถังฉางประจำหมู่บ้าน มีการตั้งกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งสนับสนุนที่สำคัญที่ช่วยให้ชุมชนมีการพัฒนาไปสู่ชุมชนที่มั่นคงและยั่งยืนได้ 2) กิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อค้นหากลไกพื้นฐานในการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยในการประชุมได้มีการนำเสนอสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึงการนำข้อมูลด้านการค้นหาปัญหาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ข้อมูลที่ได้จากการเดินสำรวจชุมชน หลังจากนั้นให้กลุ่มชุมชนที่เข้าประชุมช่วยกันให้ข้อมูลเพิ่มเติมและแก้ไขข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง วิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งของชุมชน และช่วยกันพิจารณาศักยภาพของตนเอง สรุปได้ว่าชุมชนที่เข้มแข็งคือ การกิน ดื่มน้ำดี มีเสีย มีแอง มีศีลมีธรรม จุดแข็งของชุมชน คือ เรื่องการมีผู้นำที่ดี มีความเสียสละ มีคุณธรรม มีความสามัคคีในหมู่คณะ เกษตรกรมีกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ที่รวมตัวกันทั้งแบบเฉพาะกิจและ

แบบที่มีหน้าที่ชัดเจนที่ช่วยทำกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้านให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี มีวัดเป็นที่สำหรับทำนุบำรุงจิตใจ ส่วนจุดอ่อนของชุมชน คือ ผู้ใหญ่บางคนเป็นตัวอย่างไม่ดีในการดื่มสุรา เด็กและเยาวชนขี้บอดเสียงดัง ไม่มีเงินทุนในการประกอบอาชีพ การศึกษาน้อย สิ่งแวดล้อมไม่ดี เช่น กลิ่นเหม็นจากการเลี้ยงหมู หลังจากนั้นชุมชนได้ร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการชุมชน มีการมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบตามความถนัดของแต่ละบุคคลและมีการประชุมกลุ่มย่อยนำไปสู่การทำโครงการร่วมกันอย่างจริงจังและพร้อมเพรียง

3.3 การทำโครงการร่วมกันจากการที่ชุมชนมีการคิดวิเคราะห์จัดลำดับความสำคัญของปัญหาความเป็นไปได้ของโครงการแล้ว ชุมชนจึงตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาข้างต้นมาสู่การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมแบบมีส่วนร่วมเพื่อกำหนดแนวทางสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน โดยผลการศึกษามีดังนี้

3.3.1 โครงการศึกษามาตรการป้องกันและลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม/มาตรการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อม การประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมแบบมีส่วนร่วมนั้นเป็นการมุ่งเน้นศึกษามาตรการป้องกันและลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมรวมทั้งมาตรการติดตามตรวจสอบ สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

3.3.2 โครงการจัดทำคู่มือภูมิปัญญาในการจับสัตว์น้ำและครูพี่เลี้ยงเรียนรู้ภูมิปัญญาชุมชน เนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์ของชุมชน บ้านเดิม บ้านสวนมอญ ตำบลเชียงแหว บ้านหนองแวง ตำบลแซแล อำเภอกุมภวาปีและบ้านดอนคง บ้านดอนกลาง ตำบลอุมจาน จังหวัดอุดรธานี อยู่ติดกับเขตพื้นที่ชุ่มน้ำหนองหาน-กุมภวาปี เป็นแหล่งธรรมชาติที่อุดมไปด้วยพันธุ์พืชและสัตว์น้ำหลายชนิด ชาวบ้านใช้ประโยชน์เหมือนครอบครัวของชุมชน มีอาหารยังชีพตลอดไม่อดอยากแต่ต้องช่วยกันอนุรักษ์ไว้ ชาวบ้านได้เรียนรู้วิถีหาปลา กุ้ง หอย ปู หรือสัตว์น้ำอื่น ๆ จากบรรพบุรุษมีการถ่ายทอดต่อกันมาโดยไม่ทำลายพืชและสัตว์น้ำ ตลอดจนมีการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่สั่งสมมานานและปรับตัวให้เข้ากับสภาพธรรมชาติ จนสามารถดำรงชีวิตได้ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล ชาวบ้านรู้วิธีการจับปลาด้วยการใช้เครื่องมือที่เหมาะสมกับปลาแต่ละชนิดซึ่งต้องสัมพันธ์กัน ตลอดจนคาดเดาพฤติกรรมของปลาและลักษณะการจัดวางเครื่องมือชนิดต่าง ๆ ซึ่งในกระบวนการนี้คณะผู้วิจัยได้ร่วมกับชุมชนสร้างเครื่องมือ เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ชุมชนที่สามารถเก็บรักษาและส่งต่อสู่รุ่นต่อไปได้อย่างเป็นรูปธรรม คือ คู่มือภูมิปัญญาในการจับสัตว์น้ำชุมชนเองจึงอยากให้มีครูพี่เลี้ยงช่วยสอนเยาวชนและนักท่องเที่ยวที่สนใจให้มาเรียนรู้ร่วมกัน

ชุมชนรอบหนองหานกุมภวาปี (ทะเลบัวแดง)

ภาพที่ 1 การจัดทำคู่มือภูมิปัญญาจับสัตว์น้ำ ซึ่งครอบคลุมพืชน้ำด้วย (ขวา) สร้างครูพี่เลี้ยง ที่มาจากปราชญ์ชุมชนช่วยขัดเกลาองค์ความรู้ให้กับเยาวชน พร้อมทั้งส่งต่อการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยศึกษากระบวนการพัฒนาผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชน โดยศึกษาบริบทของชุมชนที่เอื้อให้ชุมชนมีศักยภาพและการดำเนินการพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืน สำหรับพื้นที่รอบหนองหานกุมภวาปีเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ที่มีความสามัคคีมีความรักใคร่เอื้ออาทรกันช่วยเหลือเกื้อกูลกันแบบเครือญาติ มีทุนทางสังคมที่ดี ทำให้การพัฒนาชุมชนไปสู่ชุมชนน่าอยู่ จึงได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีสอดคล้องกับ ศักยศร์น มงคลอิทธิเวช (2552) ที่กล่าวว่า เมืองน่าอยู่สามารถดำเนินการได้ดีที่สุดในพื้นที่ชุมชนขนาดเล็กการดำเนินงานได้ริเริ่มลงมือทำให้เมืองน่าอยู่ด้วยการเริ่มต้นจากโครงการขนาดเล็ก ๆ ง่าย ๆ และใช้งบประมาณไม่มาก เกิดขึ้นได้ด้วยความรู้สึกรักของชุมชนที่สนองความต้องการการพัฒนาความน่าอยู่เป็นสิ่งที่แต่ละชุมชนจะตัดสินใจด้วยตนเอง ดังนั้นจึงสามารถทำได้ในทุกระดับและในทุกพื้นที่ ตั้งแต่เมืองใหญ่จนถึงหมู่บ้านหรือชุมชนเล็ก ๆ เป็นเศรษฐกิจยังชีพและพึ่งพาตนเอง มีวัฒนธรรมที่เน้นคุณค่าช่วยเหลือเกื้อกูลกันและยังคงมีความเป็นชุมชน ส่วนกระบวนการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พบว่า มีกระบวนการสนทนากลุ่ม สัมภาษณ์เชิงลึกของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย มีจุดมุ่งหมายเดียวกันในการมองเป้าหมายร่วมกัน ทั้งการ

สังเคราะห์ปัญหา สร้างโครงสร้าง/กลไกพื้นฐานเพื่อการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน และการทำโครงการเชิงปฏิบัติการเพื่อการแก้ไขปัญหาเพื่อบ่มบ่มการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจชุมชน สอดคล้องกับ อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2544) การพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง โดยผ่านกระบวนการต่าง ๆ นั้น ชุมชนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากเริ่มตั้งแต่การกำหนดเป้าหมายร่วมกัน และการสืบสานทางวัฒนธรรมชุมชนเป็นกระบวนการพัฒนาที่เป็นองค์รวม ยึดคนเป็นศูนย์กลาง อาศัยความเข้มแข็งของชุมชนเป็นรากฐาน ด้านผลกระทบสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับรายงานการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมกรณีศึกษา การใช้ประโยชน์พื้นที่ แหล่งท่องเที่ยวทะเลบัวแดง จังหวัดอุดรธานี สาขาวิชาสิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี อีกทั้งข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาความเข้มแข็งของชุมชนในการกำหนดนโยบายสาธารณะต่าง ๆ ภายใต้งานคิดประชาสังคมและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนานโยบายสาธารณะด้วย ชุมชนเอง เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทและความต้องการของชุมชนทางสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง

2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการพัฒนาศักยภาพชุมชนที่มีความต่าง ในลักษณะของขนาดแหล่งพื้นที่ชุ่มน้ำ ชุมชน ผลกระทบ ปัญหาที่เหมือนหรือแตกต่างไปจาก การวิจัยในครั้งนี้

3. ควรมีการศึกษามิติแนวความคิดที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงบริบทชุมชน วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และทุนทางสังคม เพื่อจะได้เข้าใจลึกซึ้งถึงข้อมูลเชิงลึกของ ชุมชนต่อไปในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ คณะสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่สนับสนุนทุนและเครื่องมือ ในการเก็บตัวอย่างในงานวิจัย สาขาวิชาชีววิทยา สาขาวิชาสิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี และ กลุ่มวิจัยพื้นที่สีเขียวกับการออกกำลังกาย คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ตลอดจน สำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

เอกสารอ้างอิง

- กิตติยา บำบัดภัย. (2543). **บทบาทของประชาชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ
กรณีศึกษาหนองเล็งเค็ง ตำบลดงเค็ง อำเภอนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น.**
วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการวางแผน
สิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บุรินทร์ แก้วประพันธ์. (2553). **การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์เรื่อง
ความน่าจะเป็น โดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT สำหรับนักเรียนช่วงชั้น
ที่ 4. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
พระจอมเกล้าธนบุรี.**
- ศักดิ์ศรี มงคลอิทธิเวช. (2552). **กระบวนการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อให้เป็นชุมชนน่าอยู่:
กรณีศึกษา บ้านสบยาบ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ปริญญา
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการส่งเสริมสุขภาพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.**
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2544). **วิธีคิดเชิงซ้อนในการวิจัยชุมชน : พลวัตและศักยภาพของ
ชุมชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.**
- Mongkhonittivech, S. (2009). **Process of developing community capacity for
healthy city: a case study of ban sop yap, Chiang Saen District,
Chiang Rai Province. Master Thesis, Chiang Mai University. (in Thai)**
- Kanchanaphan, A. (2001). **Complex Thinking Methods in Community Research:
Dynamics and Community Potential for Development Bangkok:
Thailand Research Fund. (in Thai)**

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสาน เพื่อเตรียมความพร้อม
สู่อาชีพช่างเชื่อม สำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม
THE DEVELOPMENT OF A BLENDED TRAINING COURSE FOR WELDING
CAREER PREPARATION OF THE STUDENTS OF INDUSTRIAL
TECHNICIAN TEACHER

กรกนก วรหาญ^{1,*}, นิรุต์ ถิ่นนา² และ ชมพูนุท เมฆเมืองทอง³
Kornkanok Vorahan^{1,*}, Nirut Thuengnak² and Chomphunut Makemuengthong³

¹ สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

² สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

³ สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

¹ Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education,
Rajabhat Maha Sarakham University

² Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education,
Rajabhat Maha Sarakham University

³ Department of Thai for Communication, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Rajabhat Maha Sarakham University

Received: 20 December 2021

Accepted: 19 May 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการจำเป็น เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม สำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม 2) พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสาน 3) ศึกษาผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสาน 4) ติดตามผล โดยแบ่งการวิจัยออกเป็น 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาความต้องการจำเป็นของนักศึกษาจำนวน 420 คน ซึ่งความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.64) และพบว่าเนื้อหาด้านการเชื่อมงานมีความต้องการในการอบรมมากที่สุด ระยะที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้จำนวน 10 คน โดยใช้รูปแบบผสมผสานระหว่างแบบออนไลน์

* ผู้ประสานงาน: กรกนก วรหาญ
อีเมล: kornkanok.sa@rmu.ac.th

(Online) และเผชิญหน้า (On-site) พบว่า ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.52) ประสิทธิภาพหลักสูตรฝึกอบรมภาคทฤษฎีมีค่า $E1/E2 = 82.44/80.39$ และภาคปฏิบัติเท่ากับร้อยละ 76.74 นอกจากนี้ผลการประเมินการจัดฝึกอบรม แสดงว่า การฝึกอบรมในภาพรวมมีความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.97$, S.D. = 0.10) ระยะที่ 3 ศึกษาผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมด้วยการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ด้านความรู้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ จำนวน 36 คน พบว่า คะแนนเฉลี่ยของการทำแบบทดสอบหลังอบรมสูงขึ้นกว่าก่อนการฝึกอบรม และค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะปฏิบัติของผู้เข้าอบรมหลังได้รับการอบรมสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ระยะที่ 4 การประเมินและติดตามผลหลังฝึกอบรม นักศึกษาทั้งหมด 36 คน ผลคะแนนการสอบภาคทฤษฎี ผ่านทั้งหมด 36 คน คิดเป็นร้อยละ 100 และผลการสอบภาคปฏิบัติทั้งหมด 29 คน คิดเป็นร้อยละ 80.55 ทำให้นักศึกษาได้รับใบ Certificate ทั้งหมด 29 คน คิดเป็นร้อยละ 80.55

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม, การฝึกอบรมแบบผสมผสาน, การเชื่อมอาร์กโลหะด้วยมือระดับ 1

Abstract

The purposes of this research were to 1) study the needs for career preparation of the students of industrial technician teacher 2) develop the blended training curriculum for welding career preparation of technical education students, 3) study the efficiency of the curriculum created, 4) evaluate and follow up the result of the course. The study was conducted in four phases. The first phase was the needs studying. The problems and needs analysis of 420 students of industrial technician teacher found that the opinion was at the highest level, ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.64). and the welding content was the most needs of training. The second phase was the development of blended training curriculum. The sample used consisted of 10 people, using a mix style of online and on-site. The result of experts' opinion on the blended

training curriculum was at the highest level, ($\bar{X}$ = 4.60, S.D. = 0.52). The efficiency value of the training course was $E1/E2$ = 82.44/80.39 and the theoretical part was 76.74 %. Moreover, The evaluation results of the training process showed that the overall facilities and process of the training were rated at the highest level, ($\bar{X}$ = 4.97, S.D. = 0.10). The third phase was the study of the outcome of the curriculum implementation. It was the comparison of the students' learning achievement. The sample used consisted of 36 people, the learning achievement score of after training was higher than prior training. The achievement average of the participants' practical skills was higher than the criteria with statistically significant at the .01 level. The fourth phase was the outcome follow-up from the use of knowledge and performance. All of 36 trained students passed the theoretical test which was 100 %, and 29 students or 80.55%, resulted in a total of 29 students, representing 80.55 percent of the Certificate.

Keywords: Development of training curriculum, Blended training, Manual metal arc welding level 1

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลกช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ร่วมกันเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่บ่งบอกถึงความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงพัฒนาการศึกษา การขยายตัวอย่างกว้างขวางของสื่อและเทคโนโลยีขั้นสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สื่อคอมพิวเตอร์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตของมนุษย์ทั่วโลก ส่งผลให้ชีวิตมนุษย์เกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจนทั้งทางบวกและลบ เด็กเยาวชน พลเมืองของประเทศในศตวรรษที่ 21 ต้องมีชีวิตอยู่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว (Quality Learning Foundation, 2014) การปฏิรูปการศึกษาให้เด็กไทยต้องไม่เป็นเพียงแต่ให้ความรู้เท่านั้น สิ่งสำคัญคือผู้เรียนต้องได้รับการพัฒนาทักษะที่สำคัญในการดำเนินชีวิต เป็นความท้าทายของผู้สอนที่จะทำให้ผู้เรียนสามารถเปลี่ยนสารสนเทศที่ได้รับเป็นความรู้และนำความรู้นั้นเป็นเครื่องมือสู่การปฏิบัติ ผู้เรียนจะต้องมีความรู้ความสามารถ

และทักษะที่จำเป็น ตรงกับความต้องการเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และมีความสุข (Office of the Higher Education Commission, 2013) การจัดการศึกษาในประเทศไทยได้นำรูปแบบ เทคนิค วิธีการสอน มาใช้สำหรับการจัดการเรียนการสอน การฝึกอบรมแบบผสมผสาน (Blended Training) เป็นการฝึกอบรมแนวใหม่ที่รวมเอาเทคนิคต่าง ๆ เข้าด้วยกันเพื่อตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล การฝึกอบรมแบบผสมผสาน เป็นวิธีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์วิธีหนึ่ง ที่ช่วยให้ผู้เรียนมีคุณภาพและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานมากขึ้นในเวลาไม่นาน และยังช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถตรงตามความต้องการ ซึ่งผู้วิจัยใช้ระดับการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ตามแนวคิดของสมาคม Sloan Consortium โดยการนำเสนอเนื้อหาเป็นสื่อเสริมผ่านอินเทอร์เน็ต (Online Learning) 30% (ปณิตา วรรณพิรุณ และปรัชญนันท์ นิลสุข, 2556) ผู้วิจัยจัดการอบรมแบบผสมผสานระหว่างเผชิญหน้า (On-site) โดยการอบรมด้วยวิธีการบรรยายในห้องฝึกอบรมการลงปฏิบัติงานเชื่อมโยงในโรงงาน และแบบออนไลน์ (Online) โดยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในห้องเรียนออนไลน์ผ่านคลิปสื่อวีดิทัศน์ การออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมให้สอดคล้องกับสิ่งที่ผู้เข้ารับการอบรมอยากรู้ และสามารถนำไปแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งสอดคล้องกับ Swart et al. (2005) ที่กล่าวว่า การออกแบบการฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพ ต้องมีความสอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการเรียนรู้และสามารถปรับปรุงพัฒนาทักษะให้เกิดขึ้นได้ผ่านรูปแบบการฝึกอบรมที่หลากหลาย เพื่อให้องค์การบรรลุวัตถุประสงค์

แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น ได้มุ่งเน้นการดำเนินงานในด้านการเป็นผู้นำด้านการผลิตครูช่างอุตสาหกรรมและนักเทคโนโลยีที่มีคุณธรรม หลักสูตรในคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมจึงเน้นผลิตบัณฑิตนักปฏิบัติ การจัดการเรียนการสอนเน้นพัฒนาบัณฑิตให้มีความรู้ ความสามารถ และเชี่ยวชาญเชิงปฏิบัติการ จากลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการพัฒนานักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม ของคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมให้มีสาระการฝึกทักษะและสมรรถนะ นักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรมต้องมีความรู้ ทักษะ เจตคติ รวมถึงสมรรถนะวิชาชีพที่พึงประสงค์ตามสถานศึกษาและภาคอุตสาหกรรมต้องการ สำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรมด้านการเชื่อมเมื่อจบการศึกษาจะสามารถเข้าปฏิบัติงานในหลากหลายอาชีพ เช่นการปฏิบัติงานทางด้านงานเชื่อม ครูผู้สอนในสถาบันอาชีวศึกษาซึ่งจากการสำรวจสาขาที่นักศึกษาครุศาสตร์อุตสาหกรรมเชื่อมประกอบได้ทำการสอน ได้แก่ สาขาวิชาช่างเชื่อม สาขาวิชาช่างเทคนิคโลหะ

สาขาวิชาเทคนิคพื้นฐาน และสาขาวิชาช่างซ่อมบำรุง ซึ่งมีรายวิชาที่ต้องรับผิดชอบในการสอนเช่น รายวิชาทางด้านงานเชื่อมแก๊ส เชื่อมไฟฟ้า เป็นต้น โดยวิชาที่กล่าวมามีความสอดคล้องกับการปฏิบัติงานในภาคอุตสาหกรรมการผลิตเป็นอย่างมาก ผู้สอนต้องเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ซึ่งเมื่อเรียนจบแล้วต้องออกไปปฏิบัติงานในภาคอุตสาหกรรม และในบางสาขาวิชาที่ทำการสอนยังมีพระราชบัญญัติกำหนด ซึ่งตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาฝีมือแรงงาน พ.ศ. 2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2557 ที่กำหนดให้ผู้ประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับสาขาที่อาจเป็นอันตราย จะต้องดำเนินการโดยผู้มีความรู้ความสามารถที่ผ่านการประเมินและได้รับหนังสือรับรอง รวมถึงสาขาช่างเชื่อม จำนวน 3 สาขา ได้แก่ 1) ช่างเชื่อมอาร์กโลหะด้วยมือ 2) ช่างเชื่อมแม็ก และ 3) ช่างเชื่อมทิก เป็นสาขาที่จะประกาศเพิ่มเติมให้ผู้ประกอบอาชีพในสาขาดังกล่าวจะต้องผ่านการประเมิน และได้รับหนังสือรับรองความรู้ (กองส่งเสริมการพัฒนาฝีมือแรงงาน, 2560) ดังนั้นนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรมด้านการเชื่อมต้องมีความรู้ ทักษะ เจตคติ รวมถึงสมรรถนะวิชาชีพที่พึงประสงค์ตามสถานศึกษาและภาคอุตสาหกรรมต้องการ ซึ่งพบว่าการจัดการเรียนการสอนรายวิชาช่างต้นยังประสบปัญหา ซึ่งเกิดจากหลายสาเหตุด้วยกัน เช่น พื้นฐานของผู้เรียน การจัดการเรียนการสอน และข้อจำกัดในด้านเวลา เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยได้จัดทำแบบสอบถามความต้องการจำเป็น ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสาน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม โดยผู้ตอบแบบสอบถามคือ นักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรมจำนวน 420 คน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดร้อยละ 64 ระดับมากร้อยละ 29 ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรมเห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นในการจัดทำหลักสูตรเพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสานให้เหมาะสมในการใช้ฝึกอบรมให้มีประสิทธิภาพ และสามารถเอื้อประโยชน์ต่อนักศึกษาในการพัฒนาความรู้ ทักษะปฏิบัติ ในการเชื่อมอาร์กโลหะด้วยมือ ระดับ 1 ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสาน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อมสำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม เพื่อพัฒนาทักษะวิชาชีพของนักศึกษาให้สอดคล้องกับสมรรถนะและความต้องการของภาคอุตสาหกรรม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็น เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม สำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสาน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม สำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม
3. เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสาน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม สำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม
4. เพื่อติดตามผลในการนำความรู้และทักษะปฏิบัติที่ได้ไปใช้ในการทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงาน

สมมติฐานการวิจัย

ผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสาน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม สำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม มีผลสัมฤทธิ์ทางด้านความรู้หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม และมีทักษะปฏิบัติหลังการอบรมสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70

ขอบเขตของการวิจัย

1. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** การวิจัยครั้งนี้เพื่อเตรียมความพร้อมนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม เข้าสู่อาชีพช่างเชื่อม โดยหมายถึงช่างเชื่อมอาร์กโลหะด้วยมือ ระดับ 1 ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาสมรรถนะของอาชีพช่างเชื่อมอาร์กโลหะด้วยมือ ระดับ 1 จากมาตรฐานงานเชื่อมของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน

2. **ขอบเขตด้านประชากร** กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 4 กลุ่มประกอบด้วย

- 1) กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มที่ใช้ศึกษาหาความต้องการจำเป็น คือนักศึกษาที่เรียนในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับช่างเชื่อม เช่น วิทยาลัยเทคนิคขอนแก่น วิทยาลัยเทคนิคอุดรธานี วิทยาลัยเทคนิคเลย วิทยาลัยเทคนิคสาคาม วิทยาลัยเทคนิคร้อยเอ็ด วิทยาลัยเทคนิคและวิทยาลัยการอาชีพต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น ปวช. ชั้นปีที่ 1-3 ปวส. ชั้นปีที่ 1-2 จำนวน 420 คน
- 2) กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มที่ใช้ในการประเมินหน่วยการเรียนรู้ เพื่อกำหนดเป็นเนื้อหาในการฝึกอบรม และเพื่อประเมินหลักสูตรฝึกอบรมที่เหมาะสมสำหรับนำไปพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม โดยกำหนดให้

เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม ด้านการเชื่อมอาร์กโลหะด้วยมือ ผู้เชี่ยวชาญด้านมาตรฐานวิชาชีพช่างเชื่อม 5 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและเทคโนโลยีเทคนิคศึกษา 5 ท่าน 3) กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มที่ใช้ในการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม โดยกำหนดให้เป็นนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม สาขาวิชาครุศาสตร์อุตสาหกรรมเชื่อมประกอบ ที่เคยลงทะเบียนเรียนในรายวิชาปฏิบัติงานเชื่อม 1 ชั้นปีที่ 3 (กลุ่ม 4 ปี) จำนวน 10 คน และ 4) กลุ่มที่ 4 เป็นกลุ่มที่ใช้ในการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม โดยกำหนดให้เป็นนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม ที่เคยลงทะเบียนเรียนในรายวิชาปฏิบัติงานเชื่อม 1 คือนักศึกษา สาขาวิชาครุศาสตร์อุตสาหกรรมเชื่อมประกอบ ชั้นปีที่ 3 (กลุ่มเทียบโอน) จำนวน 36 คน

3. ตัวแปร ได้แก่ 1) ตัวแปรต้น คือ หลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสาน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม สำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม และ 2) ตัวแปรตาม คือ สมรรถนะด้าน (ผลสัมฤทธิ์ด้านความรู้ และผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะปฏิบัติ) การเชื่อมอาร์กโลหะด้วยมือ ระดับ 1 ของนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยระยะที่ 1 ศึกษาความต้องการจำเป็น เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม สำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม โดยเริ่มต้นจากผู้วิจัยดำเนินการศึกษาความต้องการจำเป็นสำหรับการพัฒนาสมรรถนะช่างเชื่อมอาร์กโลหะด้วยมือระดับ 1 โดยใช้แบบสอบถามความต้องการจำเป็นกับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรมที่เรียนในสาขาที่เกี่ยวข้องกับช่างเชื่อม จำนวน 420 คน จากนั้นศึกษาสมรรถนะวิชาชีพช่างเชื่อมอาร์กโลหะด้วยมือระดับ 1 เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม สำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม ได้แก่ 1) ศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร งานวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องมาตรฐานอาชีพ การพัฒนามาตรฐานอาชีพ มาตรฐานฝีมือแรงงาน และสมรรถนะวิชาชีพช่างเชื่อม ด้านการเชื่อมอาร์กโลหะด้วยมือ 2) สังเคราะห์เอกสารเพื่อจัดทำร่างสมรรถนะวิชาชีพช่างเชื่อมให้สอดคล้องกับสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน 3) จัดทำร่างสมรรถนะวิชาชีพช่างเชื่อม (การเชื่อมอาร์กโลหะด้วยมือระดับ 1) 4) การวิเคราะห์รายการความรู้ ด้านการเชื่อมอาร์กโลหะด้วยมือ ระดับ 1 และนำไปเขียนจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม และ 5) จัดประชาพิเคราะห์ โดยการ (Focus Group) เพื่อพิจารณาร่างสมรรถนะวิชาชีพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผู้อยู่ในสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน

ผู้ตรวจสอบมาตรฐานฝีมือแรงงานช่างเชื่อมอาร์กโลหะด้วยมือระดับ 1 ผู้สอนนักศึกษาช่างเชื่อม ผู้เคยสอบผ่านมาตรฐานช่างเชื่อมอาร์กโลหะด้วยมือระดับ 1 ที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ จำนวน 5 ท่าน โดยประเมินและตรวจสอบสมรรถนะฉบับร่างที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

2. การวิจัยระยะที่ 2 พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสานเพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม สำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม ได้แก่ 1) พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสาน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม สำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม โดยการศึกษาและวิเคราะห์ แนวคิดทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสาน เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการสนับสนุนแนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสาน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม สำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม จากนั้นจัดทำร่างหลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสาน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม สำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม และจัดทำเอกสารประกอบการประเมินความคิดเห็นของหลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสานที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน ประเมินความคิดเห็นของหลักสูตร หลักจากนั้นดำเนินการวิเคราะห์ผลการประเมินความคิดเห็นของหลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสาน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม สำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม โดยหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ซึ่งผลที่ได้ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.60 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.52 และปรับปรุงและแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ 2) หาประสิทธิภาพหลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสาน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม สำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างสำหรับการหาประสิทธิภาพ ผู้วิจัยดำเนินการโดยปรึกษาร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาในการกำหนดคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการเลือกแบบเจาะจงเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย และมีบริบทความรู้และความสามารถขั้นพื้นฐานเช่นเดียวกัน เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาครุศาสตร์อุตสาหกรรมเชื่อมประกอบ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น จำนวน 36 คน และเตรียมความพร้อมสำหรับการฝึกอบรม โดยผู้วิจัยได้จัดเตรียมเอกสารประกอบการฝึกอบรม เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม ต่อมาดำเนินการคัดเลือกวิทยากร โดยผู้วิจัยคัดเลือกวิทยากรที่เป็นอาจารย์ที่สอนในสาขาวิชาช่างเชื่อมในสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 2 คน ผู้วิจัยจะเป็นผู้แนะนำชุดฝึกอบรมให้วิทยากรใช้ตามคู่มือ การฝึกอบรมใช้เวลาในการ

ฝึกอบรม 3 วัน จำนวน 8 ชั่วโมง/วัน วันที่ 1 อบรมภาคทฤษฎี โดยการบรรยาย และให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนโดยการเข้าห้องเรียนออนไลน์เพื่อศึกษาเนื้อหา สื่อ วิดิทัศน์ และผู้เรียนทำแบบทดสอบทั้งก่อนและหลังการฝึกอบรม โดยใช้เวลาในการอบรมจำนวน 8 ชั่วโมง วันที่ 2 และ 3 อบรมภาคปฏิบัติ ผู้เข้ารับการอบรมเข้ารับการปฏิบัติตามใบงานในโรงฝึกปฏิบัติงานผ่านการฝึกสอนโดยวิทยากรในการบรรยายประกอบสาธิต ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเชื่อมชิ้นงานส่งคนละ 2 ชิ้น โดยใช้เวลาในการอบรมภาคปฏิบัติทั้งหมดจำนวน 16 ชั่วโมง หลังจากนั้นดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 1) ผู้วิจัยทำการตรวจสอบและประเมินผลงานด้านความรู้ ทักษะ สรุปลผลการวิจัย
  - 2) หาประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรม โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง คือนักศึกษา สาขาวิชาครุศาสตร์อุตสาหกรรมเชื่อมประกอบ ชั้นปีที่ 3 (กลุ่มเทียบโอน) จำนวน 36 คน
  - 3) ประเมินสมรรถนะวิชาชีพช่างเชื่อมอาร์กโลหะด้วยมือระดับ 1
  - 4) การประเมินด้านความรู้ด้วยแบบทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรม ซึ่งการประเมินผลการฝึกสมรรถนะวิชาชีพได้ทำการทดสอบการแจกแจงแบบปกติเพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างคะแนนก่อนและหลัง (Pretest–Posttest) ด้วยวิธี Paired t-test
  - 5) การประเมินด้านผลการปฏิบัติงาน เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 ตามเกณฑ์มาตรฐานฝีมือแรงงานแห่งชาติ
  - 6) ความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสาน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม สำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม
  - 7) การประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึก
  - 8) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ทางสถิติดำเนินการสรุปผลและอภิปราย
3. การวิจัยระยะที่ 3 ศึกษาผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสาน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม สำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม
- 3.1 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางด้านความรู้ของผู้เข้ารับการอบรมก่อนและหลังการฝึกอบรม คือ รวบรวมข้อมูลการฝึกอบรมทั้ง 3 หน่วยการเรียนรู้ เพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมที่สร้างขึ้น โดยนำไปใช้กับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรมที่เคยลงทะเบียนเรียนในรายวิชาปฏิบัติงานเชื่อม 1 คือนักศึกษาสาขาวิชาครุศาสตร์อุตสาหกรรมเชื่อมประกอบจำนวน 36 คน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น

นำข้อมูลมาวิเคราะห์หาประสิทธิภาพหลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสาน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม

3.2 การหาผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะปฏิบัติของผู้เข้ารับการฝึกอบรม คือ รวบรวมข้อมูลการฝึกปฏิบัติ การเชื่อมชิ้นงานจำนวน 2 ชิ้น ชิ้นที่ 1 คือ งานเชื่อมท่อต่อแผ่น (PH) ชิ้นที่ 2 งานเชื่อมแผ่นเหล็กกล้าต่อฉาก (PD) เพื่อหาผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะปฏิบัติของผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้ง 36 คน

4. การวิจัยระยะที่ 4 ติดตามผลในการนำความรู้และทักษะปฏิบัติที่ได้ไปใช้ในการทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงาน กล่าวคือ ผู้วิจัยได้จัดทำโครงการฝึกอบรมการเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อมเพื่อนำกลุ่มตัวอย่างจำนวน 36 คน ไปทำการทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงาน ณ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน จังหวัดขอนแก่น และวิเคราะห์จำนวนผู้สอบผ่านภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

5. วิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

5.1 การวิเคราะห์หน่วยการเรียนรู้

5.2 การวิเคราะห์รูปแบบการฝึกอบรม (แบบทดสอบ แบบประเมินทักษะปฏิบัติ และแบบประเมินความคิด) โดยการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรรูปแบบฝึกอบรมและการประเมินความสอดคล้องเพื่อตรวจสอบดัชนีความสอดคล้อง โดยใช้สถิติการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบใช้วิธีของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ เท่ากับ 0.71 วิเคราะห์ระดับความยากของข้อสอบ โดยได้ค่าความง่ายอยู่ระหว่าง 0.3-0.8 วิเคราะห์ประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมจากการนำหลักสูตรฝึกอบรมไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้การทดสอบประสิทธิภาพตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ E1/E2 หาประสิทธิภาพด้านการปฏิบัติการสร้างแบบทดสอบมาตรฐานวิชาชีพ ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 ใช้การหาค่าร้อยละ และวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมจากหลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสาน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม สำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม โดยการวิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

5.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

5.3.1 ประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสาน โดยการนำหลักสูตรฝึกอบรมไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง และทดสอบประสิทธิภาพตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ E1/E2

5.3.2 ประเมินความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการฝึกอบรมแบบผสมผสาน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม สำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม โดยการวิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

5.3.3 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาที่เข้าฝึกอบรมก่อนและหลังการฝึกอบรมด้วยวิธี Paired t-test

5.3.4 การหาผลต่างของคะแนนที่เหลือโดยการเปรียบเทียบผลต่างระหว่างคะแนนเต็มกับคะแนนการทำแบบทดสอบก่อนฝึกอบรมกับร้อยละของคะแนนการทำแบบทดสอบ หลังฝึกอบรมที่เพิ่มขึ้นจากการทำแบบทดสอบก่อนการฝึกอบรม

5.3.5 ประสิทธิภาพด้านการปฏิบัติการเชื่อมอาร์คโลหะด้วยมือระดับ 1 ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 ใช้การหาค่าร้อยละ

5.4 การติดตามผล วิเคราะห์จำนวนผู้สอบผ่านภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ที่ได้รับใบ Certificate สถิติที่ใช้ในการติดตามผลใช้การหาค่าคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยระยะที่ 1 ศึกษาความต้องการจำเป็น เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม สำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม

1.1 ผลการศึกษาความต้องการจำเป็น เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม สำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม พบว่าโดยรวม มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.64)

1.2 ผลการศึกษасмรรถนะวิชาชีพช่างเชื่อมอาร์คโลหะด้วยมือ ระดับ 1 เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม สำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม จากเกณฑ์สำหรับการประเมินผลการพิจารณา มีคะแนนเฉลี่ย 1.00 แสดงว่าผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่า หัวข้อดังกล่าวมีความสอดคล้องกันสูง สามารถนำไปใช้ได้ ผู้วิจัยพบว่าเนื้อหาที่ควรนำมาใช้ในการฝึกอบรมการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสาน ประกอบด้วย 3 หน่วยสมรรถนะในภาคทฤษฎี คือ การเตรียมความพร้อมก่อนการปฏิบัติงาน การเชื่อมงาน การจัดเก็บหลังปฏิบัติงาน และมีสมรรถนะย่อยทั้งหมด 17 ข้อ

2. ผลการวิจัยระยะที่ 2 พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสาน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม สำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม

2.1 ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสาน แสดงว่า ระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน ที่มีต่อการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสานมีภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.52)

2.2 ผลการวิเคราะห์รูปแบบหลักสูตรฝึกอบรมพบว่าทั้ง 4 หัวข้อควรมีการฝึกอบรม 2 รูปแบบ คือ รูปแบบแรกเป็นการฝึกอบรมแบบบรรยาย รูปแบบที่ 2 เป็นการฝึกอบรมด้วยสื่อวีดิทัศน์และใบงาน โดยผลการยืนยัน พบว่าหัวข้อที่ 1-3 ควรเป็นการฝึกอบรมแบบบรรยาย สื่อที่ใช้ประกอบด้วยคู่มือการฝึกอบรม Presentation ใบงาน รวมถึงแบบฝึกหัดต่าง ๆ หัวข้อที่ 4 ควรฝึกอบรมโดยสื่อวีดิทัศน์ในห้องเรียนออนไลน์และใบงาน ผ่านการใช้ห้องเรียนออนไลน์และการสอนสาธิตในการปฏิบัติในโรงฝึกงาน

2.3 การประเมินผลความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมกับแบบทดสอบการประเมินผลความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมกับแบบทดสอบมีความสอดคล้องกันสูง จำนวน 50 ข้อ เพื่อนำไปทดลองใช้ต่อไป

2.4 ผลการนำหลักสูตรฝึกอบรมไปทดลองใช้ (Try Out)

2.4.1 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจำนวน 10 คน มีคะแนนจากการทำแบบทดสอบท้ายหน่วยร้อยละ 80.80 และมีคะแนนจากการทำแบบทดสอบหลังฝึกอบรม ร้อยละ 73.80 สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม ด้านความรู้ประสิทธิภาพ $E1/E2 = 80.80/73.80$ เมื่อพิจารณาค่าเป้าหมาย $E1/E2 = 70/70$ ที่ตั้งไว้ พบว่าประสิทธิภาพด้านกระบวนการหรือจากการ ทำแบบทดสอบท้ายหน่วยนั้นสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ และประสิทธิภาพด้านผลลัพธ์หรือคะแนน จากการทำแบบทดสอบหลังฝึกอบรมสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ และในการเก็บข้อมูลในด้านประสิทธิภาพ ด้านทักษะปฏิบัติพบว่าผลการปฏิบัติของผู้เข้ารับการอบรมทั้ง 10 คน เฉลี่ยได้คะแนนร้อยละ 80.00

2.4.2 ผลการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ด้านความรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยการใช้การเปรียบเทียบคะแนนการสอบก่อนและหลังการฝึกอบรม พบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรแบบผสมผสาน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม มีผลสัมฤทธิ์ ด้านความรู้หลังการฝึกอบรมสูงขึ้นกว่าก่อนรับการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.5 ผลการหาประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม

2.5.1 ผลการวิเคราะห์หาค่าประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมพบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมจำนวน 36 คน ค่าคะแนนเฉลี่ยที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดหลังหน่วยฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้งหมด คิดเป็น ร้อยละ 82.44 ค่าคะแนนเฉลี่ยที่ได้จากการทำแบบทดสอบหลัง ฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 80.39 ทำให้หลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสาน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม สำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม มีประสิทธิภาพ ด้านทฤษฎีเท่ากับ $82.44/80.39$ สูงกว่าค่า ประสิทธิภาพ $E1/E2$ โดยตั้งค่าเป้าหมายไว้ $E1/E2 = 70/70$

2.5.2 แสดงผลการวิเคราะห์หาค่าประสิทธิภาพด้านทักษะ (ปฏิบัติ) พบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมจำนวน 36 คน มีคะแนนจากการปฏิบัติการเชื่อมอาร์คโลหะด้วยมือระดับ 1 ตามใบงาน มีคะแนนเฉลี่ยจากการประเมินชิ้นงานทั้ง 2 ชิ้น ร้อยละ 76.74 ทำให้หลักสูตรฝึกอบรมมีประสิทธิภาพด้านปฏิบัติเท่ากับ 76.74 สูงกว่าค่าที่ตั้งไว้ร้อยละ 70

2.5.3 ผลการประเมินการจัดฝึกอบรมพบว่า ผู้เข้าอบรมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรฝึกอบรม ในภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.97 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุดทุกข้อ

3. ผลการวิจัยระยะที่ 3 ศึกษาผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสาน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม สำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม ซึ่งมีการทดสอบการแจกแจงแบบปกติของคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยมีค่า p-value 0.146 และ 0.105 ตามลำดับ แสดงว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นการแจกแจงแบบปกติ

3.1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ด้านความรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม พบว่าค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ด้านความรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลังอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ด้านความรู้

จำนวนกลุ่ม ตัวอย่าง	คะแนน เต็ม	ก่อนดำเนินการ ฝึกอบรม		หลังดำเนินการ ฝึกอบรม		t (One-tailed t-test)	p
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
36	50	28.03	3.53	40.19	3.75	18.6351*	.00

*p < .01, df = 35

3.2 ผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะปฏิบัติของผู้เข้ารับการฝึกอบรม พบว่าค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะปฏิบัติของผู้เข้ารับการฝึกอบรม หลังอบรมสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะปฏิบัติ

จำนวนกลุ่ม ตัวอย่าง	คะแนน เต็ม	ทำเชื่อม	คะแนนปฏิบัติ		t (One-tailed t-test)	p
			$\bar{X}$	S.D.		
36	100	PD	77.78	8.90	5.31	.00
	100	PH	75.69	5.81	5.90	.00

*p < .01, df = 35

4. ผลการวิจัยระยะที่ 4 ติดตามผลในการนำความรู้และทักษะปฏิบัติที่ได้ไปใช้ในการทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงาน

4.1 ผลคะแนนการสอบภาคทฤษฎีของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสาน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม สำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน จังหวัดขอนแก่น หลังการฝึกอบรม สอบผ่านทั้งหมด 36 คน คิดเป็นร้อยละ 100

4.2 ผลการทดสอบภาคปฏิบัติผู้เข้าสอบต้องทำการเชื่อมชิ้นงานจำนวน 2 ชิ้น ชิ้นที่ 1 คือ งานเชื่อมท่อต่อแผ่น (PH) ชิ้นที่ 2 คือ งานเชื่อมแผ่นเหล็กกล้าต่อฉาก (PD) ซึ่งในเกณฑ์การได้ใบ Certificate นั้น ต้องทำการเชื่อมให้ผ่านทั้ง 2 ชิ้นงาน ในการสอบ 1 รอบเท่านั้น ผลการทดสอบภาคปฏิบัติของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสาน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม สำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม ที่กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน จังหวัดขอนแก่น หลังการฝึกอบรม สอบผ่านทั้งหมด 29 คน คิดเป็น ร้อยละ 80.55 ทำให้นักศึกษาได้รับใบ Certificate ทั้งหมด 29 คน คิดเป็น ร้อยละ 80.55

อภิปรายผล

รูปแบบการฝึกอบรมแบบผสมผสานตามแนวคิดของสมาคม Sloan Consortium ที่นำเสนอเนื้อหาเป็นสื่อเสริมผ่านอินเทอร์เน็ต 30% (ปณิตา วรรณพิรุณ และ ปรัชญนันท์ นิลสุข, 2556) ผู้วิจัยจัดการอบรมแบบผสมผสานระหว่างเผชิญหน้าด้วยวิธีการบรรยายในห้องฝึกอบรมการลงปฏิบัติงานเชื่อมโยงในโรงงาน และแบบออนไลน์ด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในห้องเรียนออนไลน์ผ่านคลิปสื่อวีดิทัศน์ การออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมให้สอดคล้องกับสิ่งที่ผู้เข้ารับการอบรมอยากรู้ และสามารถนำไปแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจริง เพื่อส่งเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ให้มากขึ้น และขยายขอบเขตการเรียนรู้ผ่านนวัตกรรมและการสื่อสารโดยการผสมวิธีการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ และลดการบรรยายลง การเรียนรู้แบบผสมผสานเป็นการรวมทั้งวิธีการสอน วิธีการเรียน และวิธีการถ่ายทอดที่ใช้สื่อและเทคโนโลยีต่าง ๆ ทั้งแบบออนไลน์และแบบเผชิญหน้า (Osguthorpe & Graham, 2003) จึงทำให้ผู้เข้ารับการอบรมได้รับความรู้จากวิทยากรโดยตรง การลงปฏิบัติและการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสื่อวีดิทัศน์ ส่งผลให้ผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสาน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม สำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม ความรู้ ความเข้าใจในการเชื่อมอาร์กโลหะด้วยมือระดับ 1 ของนักศึกษาหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม

1. การศึกษาความต้องการจำเป็น เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม สำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรมพบว่าโดยรวม มีระดับความคิดเห็นต่อความต้องการจำเป็นมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.59 จึงเป็นส่วนจำเป็นสำหรับการพัฒนาสมรรถนะสำหรับการเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม สอดคล้องกับ Bunthot (2019) ซึ่งกล่าวว่า “การหาความต้องการจำเป็นเป็นสิ่งสำคัญที่จะมาเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์สมรรถนะที่ใช้ในการฝึกอบรม”

2. การศึกษาสมรรถนะวิชาชีพช่างเชื่อมอาร์กโลหะด้วยมือ ระดับ 1 เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม สำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม ผู้วิจัยพบว่าเนื้อหาที่ควรนำมาใช้ในการฝึกอบรมการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสาน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม สำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม ประกอบด้วย 3 หน่วยสมรรถนะ คือ การเตรียมความพร้อมก่อนการปฏิบัติงาน การเชื่อมงาน การจัดเก็บหลังปฏิบัติงาน และมีสมรรถนะย่อยทั้งหมด 17 ข้อ สอดคล้องกับ Kummanee (2016) ที่วิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะวิชาชีพช่างก่อสร้างที่ประกอบด้วย 3 หน่วยการ

เรียนรู้ ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ควบคุมเวลาในการดำเนินงานตามผลงานในสัญญา หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ควบคุมคุณภาพงานโครงสร้างอาคารพักอาศัย และหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ควบคุมความปลอดภัยและชีวอนามัยในโครงการตามหลักความปลอดภัยซึ่งนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรมเป็นนักศึกษาในหลักสูตรที่มุ่งผลิตบัณฑิตให้เป็นนักปฏิบัติและพัฒนาแรงงานผู้มีสมรรถนะทางการปฏิบัติงาน

3. หลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสาน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม สำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาของหลักสูตรฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรมสื่อที่ใช้ในการฝึกอบรมในห้องเรียนออนไลน์ รูปแบบการจัดกิจกรรมฝึกอบรมแบบผสมผสาน การวัดและประเมินผล สอดคล้องกับ Tabata (1962) ได้กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรต้องประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งมีความต่อเนื่องและสอดคล้องกันอยู่ 3 ส่วนได้แก่ จุดมุ่งหมายทั่วไป จุดมุ่งหมายเฉพาะเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้และการประเมินผล ซึ่งหลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสาน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม สำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรมมีคุณภาพเหมาะสมดีมาก ทุกองค์ประกอบ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมในครั้งนี้ ได้นำแนวคิดการเรียนรู้แบบผสมผสานเป็นแนวคิดในการกำหนดรูปแบบการฝึกอบรม จุดเด่นของการนำแนวคิดนี้มาใช้คือ อบรม 3 ลักษณะคือการฝึกอบรมในห้องประชุม การอบรมเชิงปฏิบัติในโรงฝึกงาน และการให้ผู้เข้ารับการอบรมเรียนรู้ด้วยตนเองในรูปแบบออนไลน์ หลักสูตรฝึกอบรมจึงเหมาะสมกับสภาพการปัจจุบันที่มีเทคโนโลยีที่นักศึกษาสามารถเข้าถึงอย่างสะดวกรวดเร็วและมีอิสระในการกำหนดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

4. ผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสาน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม สำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม ความรู้ ความเข้าใจในการเชื่อมอาร์กโลหะด้วยมือระดับ 1 ของนักศึกษาหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สอดคล้องกับ Brahmawong (1993) และ Wannasilp, Srikallaya and Boontongtemg (2019) ที่กล่าวว่า การฝึกอบรมเป็นการพัฒนาบุคคลที่มุ่งให้เนื้อหาสาระที่ตรงกับความต้องการ ในระยะเวลาที่จำกัด ความสามารถในการเชื่อมอาร์กโลหะด้วยมือ ระดับ 1 ของนักศึกษามีคะแนนต้องผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 และซึ่งนักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 76.74 ทั้งนี้ หลักสูตรฝึกอบรมเป็นรูปแบบที่ผสมผสานของการใช้แบบเผชิญหน้าและการเรียนรู้แบบออนไลน์ ซึ่งช่วยให้เกิดการเรียนรู้แบบซ้ำได้เมื่อผู้อบรมไม่เข้าใจในหัวข้อใด การฝึกอบรมแบบ

เผชิญหน้าเป็นการฝึกอบรมโดยมีวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านบรรยาย และสาธิตในการฝึกปฏิบัติเพื่อให้ผู้อบรมเกิดความ เข้าใจและสามารถนำความรู้ ทักษะ ไปประยุกต์ใช้ ประสพการณ์การแก้ไขปัญหาในการเชื่อมอาร์กโลหะด้วยมือ ซึ่งสอดคล้องกับ Kummanee (2016) ในการลงมือปฏิบัติการเชื่อมอาร์กโลหะด้วยมือระดับ 1 ผู้เข้ารับการอบรมได้รับความรู้และการดูแลจากวิทยากรอย่างใกล้ชิด ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมได้รับความรู้และทักษะ ประสพการณ์การแก้ไขปัญหา ในการเชื่อมอาร์กโลหะด้วยมือระดับ 1 ส่งผลให้ชิ้นงานมีคุณภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Bunthot (2019) ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีผู้ผ่านเกณฑ์กว่าร้อยละ 87.50 ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการอบรมหลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสาน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับความพึงพอใจ 3 อันดับแรก คือ 1) หัวข้อการฝึกอบรมมีความน่าสนใจ และสอดคล้องกับหลักสูตร 2) หลังจากได้รับการฝึกอบรมแล้วได้รับความรู้และทักษะในการเชื่อมอาร์กโลหะด้วยมือระดับ 1 เพิ่มขึ้น 3) หลังจากได้รับการฝึกอบรมสามารถนำความรู้ และทักษะไปใช้ในการสอบมาตรฐานฝีมือแรงงาน งานเชื่อมอาร์กโลหะด้วยมือระดับ 1 ได้จริง เนื่องจากหลักสูตรฝึกอบรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผู้วิจัยได้สอบถามความต้องการจำเป็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม จึงได้หัวข้อในการอบรมที่มีความน่าสนใจและสอดคล้องกับสมรรถนะที่ต้องการให้เกิดกับผู้เข้ารับการอบรม ในภาคปฏิบัติผู้วิจัยใช้เกณฑ์ประเมินผลชิ้นงานตามเกณฑ์การประเมินจากกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถนำความรู้ และทักษะที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชัย ที่ได้พัฒนารูปแบบ การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะวิชาชีพช่างก่อสร้าง ผลการวิจัย พึงพอใจของนักศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด (Kummanee, 2016)

5. ผลจากการติดตามผลการฝึกอบรม ณ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน จังหวัดขอนแก่น นักศึกษาสอบผ่านเกณฑ์และได้รับใบ Certificate จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 80.55 เมื่อผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสื่อวีดิทัศน์ในห้องเรียนออนไลน์และลงมือปฏิบัติจริงโดยผ่านการควบคุมดูแลของวิทยากร ทำให้ทราบว่า ในขณะที่ตนเองปฏิบัตินั้นมีข้อผิดพลาดอะไรบ้าง จึงทำให้เกิดการประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อดีของการเรียนรู้แบบผสมผสาน คือผู้เรียนสามารถทบทวนความรู้และเรียนรู้เพิ่มเติมได้ทุกสถานที่ที่มีเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Johnson, McHugo & Hall, 2006)

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยการพัฒนาหลักสูตรหลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสาน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม สำหรับนักศึกษาครูช่างอุตสาหกรรม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ 2 ประการ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป สถานสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการอาชีวศึกษาทุกแห่ง ควรให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมการเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อม เพราะอาชีพช่างเชื่อมถือเป็นผู้ประกอบอาชีพที่อันตรายตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาฝีมือแรงงาน พ.ศ.2545 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2557 โดยสามารถนำเอาหลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสาน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อมที่พัฒนาขึ้นไปใช้ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากหลักสูตรที่สร้างขึ้นมีขั้นตอนกระบวนการที่เป็นลำดับขั้น และผู้เข้ารับการฝึกอบรมก็สามารถนำแหล่งข้อมูลและสารสนเทศที่มีอยู่มาใช้ในฝึกปฏิบัติได้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรพัฒนาหลักสูตรหลักสูตรฝึกอบรมแบบผสมผสาน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพช่างเชื่อมสำหรับการเชื่อมแม่เหล็กและเชื่อมทิก ซึ่งเป็นสาขาที่จะประกาศเพิ่มเติมให้ผู้ประกอบอาชีพจะต้องผ่านการประเมินและได้รับหนังสือรับรองความรู้

เอกสารอ้างอิง

กองส่งเสริมการพัฒนาฝีมือแรงงาน. (2560). **พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาฝีมือแรงงาน พ.ศ. 2545 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2557**. สืบค้นเมื่อ 28 มีนาคม 2565, จาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2557/A/087/19.pdf>.

ปณิศา วรณพิรุณ และ ปรัชญนันท์ นิลสุข. (2556). นวัตกรรมการศึกษาเพื่อส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 สู่ประชาคมอาเซียน. **วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม**, 8(1), 21-34.

Office of the Higher Education Commission. (2013). **Higher Education Development Plan No.11 (2012-2016)**. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Brahmawong, C. (1993). **Communication technology**. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.

- Bunthot, C. (2019). **Development of training model for occupational competency of jig & fixture technician**. Ph.D. Dissertation in Technical Education Technology, The Graduate School, King Mongkut's University of Technology North Bangkok.
- Johnson, K., McHugo, C., & Hall, T. (2006). **Analysing the efficacy of blended learning using Technology Enhanced Learning (TEL) and m-learning delivery technologies**. Proceedings of the 23rd annual ascilite conference: Who's learning? Whose technology?, Australia.
- Kummanee, W. (2016). **The Development of Learning Model to Enhance the Competency of Building Construcion**. Ph.D. Dissertation in Technical Education Technology, The Graduate School, King Mongkut's University of Technology North Bangkok.
- Osguthorpe, R. T., & Graham, C. R. (2003). Blended learning environments: Definitions and directions. **Quarterly review of distance education**, 4(3), 227-33.
- Quality Learning Foundation. (2014). **Bringing the teaching world to life in the new century classroom**. Learning Development to the turning point of Thailand Conference, 6-8 May 2014, Bangkok.
- Swart, J., Mann, C., Brown, S. & Price, A. (2005). **Human Resource Development: Strategy and Tactics**. Oxford: Elsevier Butterworth-Heinemann Publications.
- Taba, H. (1962). **Curriculum development: theory and practice**. New York: Harcourt Brace and world.
- Wannasilp, K., Srikallaya, S., & Boontongterng, P. (2019). The Development of a Teacher Training Curriculum Based on the Blended Learning Model on the Subject of Doing a Classroom Research. **Journal of Education, Mahasarakham University**, 13(3), 25.

อุปสรรคในการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกันของนักเรียนที่มีความ
บกพร่องทางการได้ยินและนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
OBSTACLES OF ENVIRONMENT ARRANGEMENT SHARE LEARNING SPACE
FOR STUDENTS WITH HEARING IMPAIRMENT AND STUDENTS WITH
INTELLECTUAL DISABILITIES

อารี ภาวสุทธิไพศิฐ^{1,*} และ นรณรงค์ ขาวเพชร²
Aree Pharvasutipaisit^{1,*} and Narong Chawphat²

¹วิทยาลัยราชสุตา มหาวิทยาลัยมหิดล

²โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดปราจีนบุรี

¹ Ratchasuda College, Mahodol University

² Prachin Buri School for the Deaf

Received: 23 December 2021

Accepted: 19 May 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เพื่อสังเคราะห์อุปสรรคและการแก้ไขอุปสรรคในการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินและนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาต้องใช้ร่วมกัน กลุ่มตัวอย่างคือโรงเรียนเฉพาะความพิการที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินเรียนร่วมกับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จำนวน 4 โรงเรียน คัดเลือกโดยใช้วิธียึดจุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นหลักและวิธีสังเคราะห์ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเครื่องมือที่ใช้คือ 1. แบบวิเคราะห์เอกสาร 2. แบบสัมภาษณ์ 3. แบบบันทึกข้อมูลจากการสังเกต วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

อุปสรรคของสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่คือความไม่เพียงพอของน้ำใช้ อาคารสถานที่และเครื่องคอมพิวเตอร์ตามลำดับ โรงเรียนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่กังวลเรื่องความปลอดภัยและความเหมาะสม และทุกโรงเรียนคิดว่ายังมีบางบริเวณที่ควรพัฒนาในเรื่องความ

* ผู้ประสานงาน: อารี ภาวสุทธิไพศิฐ

อีเมล: tg1532@hotmail.com

สะอาด อุปสรรคของสภาพแวดล้อมด้านกลุ่มเพื่อนคือเรื่องวิธีการสื่อสารที่แตกต่างกัน ลักษณะเฉพาะของเด็กทั้ง 2 กลุ่มที่ต่างกัน และการบริหารจัดการให้เด็กทั้ง 2 กลุ่มมีปฏิสัมพันธ์กัน ตามลำดับ อุปสรรคของสภาพแวดล้อมด้านการจัดการเรียนรู้ในส่วนผู้สอนนั้นคือเรื่องการสื่อสาร ความไม่เพียงพอของความรู้และประสบการณ์ การเลือกดูแลเด็กและจำนวนของครูต่อนักเรียนไม่เหมาะสม และความแตกต่างทางความคิดและภาระงานของครูมีมาก ตามลำดับ ส่วนอุปสรรคที่เกี่ยวกับตัวผู้เรียนคือเรื่องลักษณะที่แตกต่างกันของผู้เรียน เรื่องภาวะอารมณ์และพฤติกรรมของผู้เรียนรายบุคคล และกระบวนการจัดการเรียนรู้ยังไม่มี ความชัดเจนและเหมาะสมตามลำดับ อุปสรรคของสภาพแวดล้อมด้านการบริหารคือเรื่องการขัดแย้งทางความคิด การสื่อสารภายในองค์กร และการมอบหมายภาระงานอื่นๆให้ครู

การแก้ไขอุปสรรคมีทั้งวิธีการแก้ไขที่เหมือนกันและที่แตกต่างตามบริบทของโรงเรียน และพบว่าผู้บริหาร ครู นักเรียนตลอดจนชุมชนภายนอกมีส่วนร่วมในการแก้ไข การแก้ไขอุปสรรคมีความแตกต่างกันในกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มตามบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบ บางอุปสรรคใช้วิธีการแก้ไขหลายวิธีในขณะเดียวกัน การแก้ไขอุปสรรคมีทั้งระดับนโยบายและระดับบุคคล รวมทั้งการป้องกันไว้ล่วงหน้าและ ณ ขณะที่อุปสรรคเกิดขึ้นแล้ว

คำสำคัญ: การปฏิบัติที่เป็นเลิศ, สภาพแวดล้อมการเรียนรู้, นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน, นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

Abstract

This research is to synthesize the obstacles and the resolving obstacles of environment arrangement that was set for learning in which students with hearing impairment and students with intellectual disabilities share together. The samples were four best practice Special Education Schools that provided basic education for students with hearing impairments who studied with students with intellectual disabilities. The samples were selected by using purposive sampling and sociometric techniques as well as using a qualitative research methodology with in-depth interviews. The research instruments were 1. a school document analysis form 2. an interview form 3. an observation data

form. The data was analyzed by content analysis method. The results were as follows:

The obstacles of the building environment were the insufficiency of water supply, buildings and computers, respectively. Most of the sample schools were concerned about the safety and suitability. Also, all schools had opinions that some areas should be developed in terms of cleanliness. The obstacles of the friend group environment were the different communication methods, the characteristics of the two groups of children were different and the management of children in both groups to interact with each other, respectively. The obstacles of learning management in the part of instructors were communication, insufficiency of knowledge and experiences, the choice of child care and the number of teachers per student was inappropriate, the different ideas and the teachers' workload, respectively. For the obstacles related to the learners were the different characteristics of the learners, emotions and behaviors of individual learners, the process of learning management were not clear and appropriate, respectively. The obstacles of the administrative environment were the conflicts of opinion, communication in organizations and the assignment of other tasks to teachers.

Resolving obstacles had both the same and different approaches depending on the school context. It was found that administrators, teachers, students, as well as outside communities participated in resolving obstacles. Resolving obstacles differed among each sample group based on roles, duties and responsibilities. Some obstacles had multiple solutions at the same time. Resolving obstacles at both the policy level and individual level including prevention and at the moment when obstacles arise.

Keywords: Best Practice, Learning Environment, Students with Hearing Impairments, Students with Intellectual Disabilities

บทนำ

สภาพแวดล้อมทั้งที่มีอยู่ตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นล้วนมีอิทธิพลและส่งผลกระทบต่อมนุษย์ทั้งสิ้น ในขณะที่เดียวกันมนุษย์ก็จะมีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมตลอดจนพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับตนเอง ในทางการศึกษาก็เช่นกัน นักการศึกษายอมรับและให้ความสำคัญกับการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เป็นอย่างมาก เพราะการเรียนรู้เกิดจากกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อม ดังนั้นถ้าเราจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นย่อมมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพ สำหรับผู้เรียนที่มีความพิการนั้นประเทศไทยดำเนินการจัดการเรียนการสอนใน 2 ลักษณะคือ 1) การจัดการศึกษาแบบเรียนร่วม (Inclusive Education) และ 2) การจัดการศึกษาแบบแยกเฉพาะความพิการ (Exclusive Education) จากข้อมูลของสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ พบว่าโรงเรียนเฉพาะความพิการของไทยหลายโรงเรียนมีการจัดการศึกษาให้แก่เด็กพิการหลายประเภทเรียนรวมกันโดยจะจัดในลักษณะห้องเรียนที่แยกประเภทความพิการ มีการพัฒนาหลักสูตร การวัดผลประเมินผลแยกเฉพาะให้เหมาะสมกับประเภทความพิการและศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน แต่จะมีการใช้ทรัพยากรในการจัดการศึกษาและการทำกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนบางอย่างร่วมกัน คำถามอันน่าสนใจที่ตามมาคือ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในส่วนที่นักเรียนพิการหลายประเภทต้องใช้ร่วมกันนั้นควรจะเป็นอย่างไร เพราะเด็กที่มีความบกพร่องแต่ละประเภทต้องการสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน การปรับหรือพัฒนาสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพความต้องการของเด็กแต่ละประเภทจึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งองค์ความรู้ที่ใช้ในการพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานของแนวคิดทฤษฎีต่างๆ (Guney & Al, 2012) หรือแนวคิดเชิงปรัชญาการศึกษา แนวคิดด้านจิตวิทยา ด้านการสื่อสาร ด้านเทคโนโลยีทางการศึกษาและเออร์โกโนมิกส์ (ergonomics) (อรพันธุ์ ประสิทธิ์รัตน์, 2545) แต่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับอุปสรรคหรือปัญหาที่เกิดขึ้นจากสภาพการณ์จริงก็เป็นสิ่งที่มีสำคัญ เพราะจะทำให้การพัฒนาสภาพแวดล้อมนั้นดำเนินไปอย่างถูกต้องทิศทาง สอดคล้องกับบริบทและลักษณะของผู้เรียนแต่ละประเภท ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ได้เต็มที่ที่สามารถเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนดีขึ้น บทความวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาอุปสรรคในการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินและนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาต้องใช้ร่วมกันตลอดจนแนวทางแก้ไขอุปสรรค

เหล่านั้นเพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้สำหรับผู้เกี่ยวข้องได้ใช้เป็นแนวทางในการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กเหล่านี้ นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์เพื่อกำหนดนโยบายสนับสนุนการจัดการศึกษาในสถานศึกษาเฉพาะความพิการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สมกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 มาตราที่ 10 ที่ต้องการให้คนพิการไทยมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงและเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อสังเคราะห์อุปสรรคและแนวทางแก้ไขในการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกันของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินและนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาของโรงเรียนเฉพาะความพิการที่จัดการศึกษาแบบเรียนรวมที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study Approach)

1. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างคือโรงเรียนเฉพาะความพิการที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินเรียนรวมกับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จำนวน 4 โรงเรียน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบยึดจุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นหลักและวิธีการสุ่มคัดเลือกโดยผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง และให้หน่วยงาน บุคคลที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนเฉพาะความพิการ และผู้วิจัยร่วมกันเสนอรายชื่อโรงเรียนโดยใช้เกณฑ์ที่กำหนดขึ้นเป็นกรอบในการพิจารณา และทำการคัดเลือกโรงเรียนที่มีความถี่ของการเสนอรายชื่อจากมากที่สุดตามลำดับลงมา 4 โรงเรียนเพื่อเป็นกลุ่มตัวอย่างการวิจัย โดยมีกลุ่มตัวอย่างบุคคลจากทั้ง 4 โรงเรียนทั้งหมด 84 คน คือผู้บริหารโรงเรียน 11 คน ครู 17 คน นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน 31 คน และนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา 25 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ประกอบด้วย 1. แบบวิเคราะห์เอกสาร 2. แบบบันทึกข้อมูลจากการสังเกต และ 3. แบบสัมภาษณ์เชิงลึกโดยแยกเป็นแบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร แบบสัมภาษณ์ครู และแบบสัมภาษณ์นักเรียน ประกอบด้วย 2 ส่วน คือส่วนคำถามข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล และส่วนคำถามสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทั้ง 4 ด้าน โดยจุดเน้นของข้อคำถามจะแตกต่างกันในแต่ละสภาพแวดล้อมเพื่อให้เหมาะสมกับผู้ให้ข้อมูลแต่ละกลุ่ม และเครื่องมือการวิจัยเหล่านี้ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน

3. การเก็บรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์เชิงลึก และตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูลโดยวิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. การสังเคราะห์อุปสรรคและแนวทางแก้ไขของสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่
 ในส่วนของอุปสรรคเกี่ยวกับความไม่เพียงพอนั้นพบว่ามีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของ 2 โรงเรียนในเรื่องความไม่เพียงพอของน้ำใช้ โดยโรงเรียนแห่งหนึ่งตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ที่มีภูมิประเทศเป็นพื้นที่สูง ส่วนโรงเรียนอีกแห่งหนึ่งมีการวางระบบท่อประปาใหม่ ทำให้โรงเรียนมีปัญหา น้ำประปาไม่ไหลบ่อยครั้ง นอกจากนี้บางโรงเรียนมีความคิดเห็นว่าเป็นพื้นที่ใช้งานของโรงเรียนมีไม่เพียงพอ ส่งผลให้อาคารสถานที่หรือจุดพักผ่อนหย่อนใจต่างๆมีไม่เพียงพอหรือมีขนาดเล็กกว่าความต้องการของผู้ใช้ บางโรงเรียนมีความคิดเห็นว่าการซ่อมแซมคอมพิวเตอร์มีไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้ สำหรับอุปสรรคเกี่ยวกับความไม่ปลอดภัยนั้นพบว่ากลุ่มตัวอย่าง 3 โรงเรียนพบอุปสรรคคือต้นไม้หักโค่นและมียุงมาก เครื่องเล่นในสนามเด็กเล่นชำรุด เครื่องแต่งกายของนักเรียนสูญหาย การมีรั้วไม่ครบทุกด้าน การแบ่งพื้นที่ระหว่างบริเวณนอนและบริเวณเรียนยังไม่ชัดเจน และมีบางจุดลับตาคน และบางโรงเรียนมีเรื่องเด็กหนีออกจากโรงเรียนด้วย สำหรับอุปสรรคเรื่องความไม่สะอาดนั้นมีความสอดคล้องกันของความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างใน 3 โรงเรียนที่มองว่าห้องส้วมบางจุดนั้นไม่ค่อยสะอาดนักและส่งกลิ่นรบกวน และพบว่า 2 โรงเรียนมีปัญหาท่อน้ำอุดตันส่งผลให้เกิดน้ำขังและส่งกลิ่นรบกวนตามมา นอกจากนี้บางโรงเรียนระบุว่าโรงเรียนของตนเองมีอุจจาระนกเยอะ ทำให้เกิดความ

สกปรก และบางโรงเรียนเด็กๆที่พิเศษขย่ะไม่ถูกที่ และกลุ่มตัวอย่าง 3 โรงเรียนระบุถึงความไม่เหมาะสมของอาคารสถานที่โดยบางโรงเรียนห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์วางระบบสายอินเตอร์เน็ตไว้ไม่เหมาะสมทำให้ยากต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอน บางโรงเรียนมองว่าห้องสมุดยังไม่เหมาะสม และบางโรงเรียนยังไม่ได้ใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่บางจุดอย่างเต็มที่ สำหรับเรื่องความไม่เหมาะสมของวัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในอาคาร หรือสถานที่นั้นๆ พบว่ากลุ่มตัวอย่าง 2 โรงเรียนระบุว่าหนังสือที่มีอยู่ในห้องสมุดบางส่วนไม่เหมาะสมกับผู้ใช้และไม่ดึงดูดใจ และบางโรงเรียนระบุว่าเครื่องเล่นในสนามเด็กเล่นบางอย่างไม่เหมาะสมกับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

สำหรับการแก้ไขความไม่เพียงพอของน้ำใช้นั้นพบว่ากลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 โรงเรียนมีวิธีการแก้ไขที่เหมือนกันคือการกักเก็บน้ำและการขอความอนุเคราะห์น้ำจากภายนอกและบางโรงเรียนมีวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยการกำหนดเวลาเปิดปิดน้ำ สำหรับการแก้ไขเรื่องพื้นที่มีไม่เพียงพอนั้นทำโดยไปใช้พื้นที่ของเครือข่ายภายนอก การเดินเรียน การเรียนตามฐานการเรียนรู้ การใช้ตึกเรียนหรือชั้นเรียนร่วมกัน สำหรับความไม่เพียงพอของเครื่องคอมพิวเตอร์นั้นแก้ไขโดยการใช้ร่วมกัน สำหรับการแก้ไขอุปสรรคความไม่ปลอดภัยของทั้ง 3 โรงเรียนนั้นพบว่า การแก้ไขเรื่องเด็กหนีออกจากโรงเรียนนอกจากจะใช้มาตรการทั่วไปเช่นการใส่กุญแจ การติดกล้องวงจรปิดแล้วยังมอบหมายให้ครูเวลนอนนอนร่วมกับเด็กและคอยตรวจตามจุดเสี่ยงต่างๆ ช่วยซื้อขนมที่เด็กต้องการจากภายนอก ชุมชนช่วยกันสอดส่องดูแล สำหรับการป้องกันการหักโค่นของต้นไม้ใช้วิธีการตัดกิ่งไม้ และการแก้ไขเกี่ยวกับขุยมะพร้าวที่ใช้การฉีดพ่นยากันยุง ใช้พัดลม มุ้งลวด ยาทา กันยุง และช่วยกันทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุง สำหรับเรื่องเครื่องเล่นในสนามเด็กเล่นชำรุดและเครื่องแต่งกายของเด็กสูญหายนั้นแก้ไขโดยการปรับปรุงซ่อมแซม และให้ครูดูแลอย่างใกล้ชิด และขออนุมัติซื้อเสื้อผ้าให้เด็กๆ เพิ่ม ซื้อเครื่องซักผ้าให้แต่ละหอ และเด็กๆจะคอยเฝ้าขณะที่เครื่องซักผ้ากำลังทำงานตลอดจนไม่นำเสื้อผ้าที่เสี่ยงต่อการถูกขโมยมาที่โรงเรียนและการหาซื้อเครื่องแต่งกายเอง สำหรับเรื่องจุดเสี่ยงที่ลืบทาคนและบริเวณที่ยังไม่มีการล้อมรั้วแก้ไขโดยการเตือนเด็กๆไม่ให้ไปยังพื้นที่เหล่านั้น การให้ครูเวรสอดส่องดูแล การติดกล้องวงจรปิดและการปรับอาคารเป็นบ้านพักบุคลากรเพื่อที่จะได้ช่วยดูแล สำหรับเรื่องความไม่คอยสะอาดนักและส่งกลิ่นรบกวนของบางบริเวณ พบว่าวิธีการแก้ไขที่โรงเรียนใช้เหมือนกันคือการให้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบหรือผู้พบเห็นช่วยทำความสะอาด การติดตะแกรงกันนก และ 2 โรงเรียนมีการสร้างจิตสำนึกให้แก่บุคลากรและเด็กๆในการ

รักษาความสะอาด สำหรับการแก้ไขที่น้ำอุดตันนั้นพบว่าโรงเรียนหนึ่งใช้วิธีการเจาะและต่อท่อออกนอกตัวอาคาร โรงเรียนอีกแห่งหนึ่งดัดใช้บริเวณดังกล่าว และใช้ลูก EM (Effective Microorganisms) สำหรับความไม่เหมาะสมของอาคารสถานที่นั้นแก้ไขโดยการปรับเปลี่ยนวิธีการสอนให้เหมาะสมกับลักษณะของห้อง การแบ่งเขตพื้นที่ใช้งาน และให้ครูร่วมคิดเพื่อใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ และรับสมัครครูเพื่อที่จะเข้ามาสอนและใช้แหล่งเรียนรู้เหล่านี้ สำหรับเรื่องความไม่เหมาะสมของวัสดุ อุปกรณ์นั้นแก้ไขโดยการสอบถามความคิดเห็นของเด็กและครูเพื่อสั่งซื้อหนังสือที่ตรงใจ เหมาะสมกับลักษณะของผู้ใช้ และการมอบหมายให้ครูดูแลเด็ก ๆ ที่สนามเด็กเล่นอย่างใกล้ชิด

2. การสังเคราะห์อุปสรรคและแนวทางแก้ไขของสภาพแวดล้อมด้านกลุ่มเพื่อน

จากการศึกษาพบว่ามีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนทั้ง 4 โรงเรียนว่าวิธีการสื่อสารที่แตกต่างกันคืออุปสรรคในการคบหาเป็นเพื่อนสนิทกันของเด็กทั้ง 2 กลุ่ม ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจที่ผิดพลาด ไม่สมบูรณ์ ลึกซึ้งเมื่อสื่อสารกัน สร้างความกังวลใจเมื่อต้องเรียนหรือทำกิจกรรมร่วมกัน เด็กบางคนเลือกที่จะไม่ขอความช่วยเหลือ ไม่ตักเตือน ไม่สื่อสารกัน และบางครั้งยังเป็นสาเหตุของการทะเลาะวิวาทกันด้วย นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่าง 2 โรงเรียนระบุถึงอุปสรรคที่เกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของเด็กแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกันในเรื่องของระดับสติปัญญาและวิธีการสื่อสาร ซึ่งแม้ว่าจะยังไม่สามารถสรุปได้อย่างชัดเจนว่าความแตกต่างกันในเรื่องเหล่านี้จะทำให้ถูกเอาเปรียบ ถูกรังแก หรือถูกกุ่มอำนาจการตัดสินใจเพราะยังมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องอีกหลายประการ แต่ในมุมมองของกลุ่มตัวอย่างเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาบางคนนั้นแม้เหตุการณ์ต่างๆเหล่านี้จะไม่ได้เกิดขึ้นกับตัวเอง แต่ก็เกิดขึ้นกับเพื่อนซึ่งมีความบกพร่องประเภทเดียวกับตน ส่งผลให้เกิดทัศนคติด้านลบต่อกลุ่มเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน นอกจากนี้เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาบางคนมีความจำ ความเข้าใจสิ่งต่างๆและการดูแลรักษาความสะอาดร่างกายไม่ดีนัก อาจสร้างทัศนคติด้านลบ ความยากลำบากในการพูดคุยกันในเรื่องที่ลึกซึ้ง หรือใช้เวลาในการทำกิจกรรมต่างๆไม่เท่ากัน ทำให้เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินบางคนเลือกที่จะคบหาเพื่อนสนิทประเภทเดียวกับตนมากกว่า นอกจากนี้ในโรงเรียนแห่งหนึ่งพบอุปสรรคเกี่ยวกับการบริหารจัดการให้เด็กทั้ง 2 กลุ่มมีโอกาสมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ เพราะเด็กทั้ง 2 กลุ่มจะทำกิจกรรมย่อยต่างๆในลักษณะที่แยกประเภทความพิการ ซึ่งเป็นการลดโอกาส

ในการมีปฏิสัมพันธ์การพูดคุยกัน หรือทำให้เด็กทั้ง 2 กลุ่มขาดโอกาสในการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ความสามารถของเพื่อนอีกกลุ่มหนึ่ง

สำหรับการแก้ไขนั้นพบว่าเมื่อเด็กทั้ง 2 กลุ่มไม่บรรลุวัตถุประสงค์ในการสื่อสาร เด็กๆ จะแก้ไขโดยใช้วิธีการสื่อสารแบบระบบรวม (Total Communication) และการขอความช่วยเหลือจากคนที่สามารถใช้ภาษามือได้ สำหรับเรื่องเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินบางคนที่เขาเปรียบหรือทำร้ายเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาหรือบางครั้งก็เป็นกลุ่มที่ถูกอำนาจการตัดสินใจนั้น เด็กๆ แก้ไขโดยการแจ้งให้ครูทราบ สำหรับการแก้ไขในส่วนของโรงเรียนนั้นพบว่ามีกรมอบหมายให้ครูเวรสอดส่องดูแลอย่างใกล้ชิด การติดกล้องวงจรปิด และการบริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงที่จะเกิดเหตุการณ์เหล่านี้ สำหรับเรื่องเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาบางคนที่มีความจำ ความเข้าใจสิ่งต่างๆ และการดูแลรักษาความสะอาดของร่างกายที่ไม่ดีนัก เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินแก้ไขโดยการอดทน ใจเย็น และการให้ความช่วยเหลือ นอกจากนี้ยังพบว่าครูจะมีการให้ความรู้เกี่ยวกับลักษณะของเด็กที่มีความบกพร่องทั้งสองกลุ่ม และให้ช่วยเหลือกัน แต่ก็ยังไม่บังคับในการคบหาเป็นเพื่อนกันของเด็ก สำหรับเรื่องการบริหารจัดการให้เด็กทั้ง 2 กลุ่มมีโอกาสมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์นั้น โรงเรียนแก้ไขโดยให้เด็กทั้ง 2 กลุ่มทำกิจกรรมย่อยต่างๆร่วมกันให้มากยิ่งขึ้น

3. การสังเคราะห์อุปสรรคและแนวทางแก้ไขของสภาพแวดล้อมด้านการจัดการเรียนรู้

ในส่วนอุปสรรคที่เกี่ยวกับตัวผู้สอนนั้นพบว่ากลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 โรงเรียนระบุว่าเป็นเรื่องการสื่อสาร โดยผู้สอนบางคนไม่ชำนาญในการใช้ภาษามือทำให้มีความยากลำบากในการสื่อสารการสอน นอกจากนี้ในกลุ่มตัวอย่าง 3 โรงเรียนพบว่าผู้สอนมีองค์ความรู้เกี่ยวกับตัวผู้เรียน เนื้อหา และกระบวนการจัดการเรียนการสอน เทคนิค และวิธีการสอนผู้เรียนทั้ง 2 ประเภทไม่เพียงพอ และในกลุ่มตัวอย่าง 2 โรงเรียนพบอุปสรรคคือผู้สอนบางคนเลือกดูแลเฉพาะเด็กประเภทที่ตนเองสังกัดสอนอยู่เท่านั้น สำหรับเรื่องจำนวนของครูต่อนักเรียนไม่เหมาะสมนั้นพบใน 2 โรงเรียน โดยโรงเรียนแห่งหนึ่งอัตราส่วนของครูต่อนักเรียนไม่เป็นไปตามเกณฑ์ ส่วนโรงเรียนอีกแห่งหนึ่งนั้นในกลุ่มผู้สอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญหากครูบางท่านกลางงานจะส่งผลกระทบกับเรื่องของการจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้ยังพบว่าบางโรงเรียนมีอุปสรรคเกี่ยวกับความแตกต่างทางความคิดและภาระงานของครูมีมาก ส่งผลให้การขับเคลื่อนแนวคิด และการทำงานเป็นทีมไม่ได้รับความร่วมมือจากกลุ่มคนเหล่านี้

นอกจากนี้การที่ครูมีงานที่ต้องรับผิดชอบหลายประการนอกเหนือจากงานการเรียนการสอน ทำให้การจัดการเรียนรู้ทำได้ไม่เต็มที่นัก สำหรับอุปสรรคในส่วนที่เกี่ยวกับตัวผู้เรียนนั้นพบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 โรงเรียนมีความคิดเห็นถึงความแตกต่างกันของผู้เรียนทั้ง 2 ประเภทคือ อุปสรรคอย่างหนึ่งในการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน เพราะเด็กทั้ง 2 ประเภทนี้มีวิธีการสื่อสารความเข้าใจ ความจำ ความสนใจ สมาธิในการเรียนรู้แตกต่างกัน เมื่อต้องมาเรียนรู้ด้วยกัน อาจทำให้การเรียนรู้ของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาบางคนเดินไปไม่ถึงเป้าหมาย หรือในกลุ่มเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินอาจต้องเรียนซ้ำๆ ในหัวข้อเดิมหรืออาจจะขาดการรับรู้ข้อมูลที่ครูสอนในบางช่วงเพราะเพื่อนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสะกิดถามในส่วนที่ไม่เข้าใจ และในส่วนของตัวผู้สอนนั้นอาจทำให้ต้องใช้เวลาในการสอนมากขึ้น ต้องใช้เทคนิควิธีการสอนที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละประเภท นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มตัวอย่าง 2 โรงเรียนระบุถึงอุปสรรคที่เกี่ยวกับภาวะอารมณ์และพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยเด็กบางคนมีภาวะอารมณ์ที่อาจจะรบกวนเพื่อนร่วมชั้นเรียน และเด็กบางคนมีพฤติกรรมหนีเรียน นอกจากนี้บางโรงเรียนระบุถึงอุปสรรคที่เกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ว่ายังไม่มีประสิทธิภาพชัดเจนและเหมาะสม

การแก้ไขอุปสรรคเรื่องการสื่อสารระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนนั้นทำโดย 1) การใช้การสื่อสารแบบรวม (Total Communication) 2) การปฏิบัติให้ดู 3) การขอความช่วยเหลือจากคนที่สามารถใช้ภาษามือได้ 4) การหาความรู้เรื่องภาษามือจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ และ 5) การข้ามการอธิบายในคำนั้นๆ แต่ปฏิบัติหรือทำให้เลย สำหรับการแก้ไขเรื่องความไม่เพียงพอของความรู้ และประสบการณ์ของผู้สอนนั้นพบว่าใช้วิธีการนิเทศ ให้คำแนะนำ การอบรม ตลอดจนมีการป้องกันการสูญเสียผู้สอนเหล่านี้เมื่อได้รับการพัฒนาจนมีความชำนาญแล้ว สำหรับการแก้ไขเรื่องการเลือกดูแลเด็กเฉพาะกลุ่มที่ตนเองสอนอยู่นั้นทำโดยให้คำแนะนำและให้โอกาสในการปรับตัว สำหรับเรื่องการมีความคิดที่แตกต่างกันของครูนั้นแก้ไขโดยดำเนินการในกลุ่มผู้ที่มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน และเรื่องครูมีภาระงานหลายอย่างและจำนวนครูต่อนักเรียนไม่เหมาะสมนั้นแก้ไขโดยการให้พี่เลี้ยงเด็กเข้าไปช่วยเสริมและการมอบหมายรับผิดชอบนักเรียนในจำนวนที่มากกว่าเกณฑ์ที่กำหนด สำหรับการแก้ไขอุปสรรคที่เกี่ยวกับตัวผู้เรียนนั้นพบว่าการแก้ไขตั้งแต่จุดเริ่มต้นโดยการให้คำแนะนำแก่ผู้ปกครองในการเลือกสถานศึกษาที่เหมาะสมกับศักยภาพของบุตรหลาน นอกจากนี้ยังแก้ไขโดยผู้สอนจะทบทวนและใช้เทคนิควิธีการสอนที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละประเภท มีการปรับ

เนื้อหาหรือเกณฑ์การวัดและประเมินผลให้เหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียน การนำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลมาใช้ประกอบ การปรับสภาพแวดล้อมด้านกายภาพให้เหมาะสมกับลักษณะของเด็กแต่ละประเภท การให้เพื่อนช่วยเพื่อน การแนะนำผู้เรียนเกี่ยวกับสิ่งที่ควรปฏิบัติเมื่อต้องเรียนร่วมกัน และการจัดการเรียนรู้แบบแบ่งกลุ่มตามประเภทความบกพร่องสำหรับเรื่องภาวะอารมณ์และพฤติกรรมของผู้เรียนบางคนนั้นแก้ไขโดยการแยกเด็กออกมาจากสถานการณ์ที่คับข้องใจ และเรื่องเด็กหนีเรียนนั้นแก้ไขโดยการตามหาว่าเด็กไปอยู่ ณ จุดไหนและให้เด็กให้เหตุผลว่าเพราะอะไร สำหรับอุปสรรคเรื่องกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ยังไม่ชัดเจนและเหมาะสมนั้นแก้ไขโดยการปรับกระบวนการดำเนินงานใหม่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

4. การสังเคราะห์อุปสรรคและแนวทางแก้ไขของสภาพแวดล้อมด้านการบริหาร

อุปสรรคแรกคือเรื่องความขัดแย้งทางความคิดโดยกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนหนึ่งมีความขัดแย้งทางความคิดกับชุมชนรอบๆโรงเรียนในเรื่องของอาณาเขตของโรงเรียนที่กินพื้นที่สาธารณะ สำหรับกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนอีกแห่งหนึ่งนั้นมีความขัดแย้งทางความคิดของบุคลากรภายในโรงเรียน ซึ่งผลของความขัดแย้งนี้ทำให้บางงานเกิดความชะงัก หรือไม่ได้รับความร่วมมือจากบุคคลเหล่านี้ สำหรับอุปสรรคเรื่องต่อมาพบใน 2 โรงเรียนเป็นเรื่องการสื่อสารภายในองค์กร โดยโรงเรียนแห่งหนึ่งกลุ่มตัวอย่างบางท่านมีความคิดเห็นว่าเพื่อนร่วมงานมีการสื่อสารกันไม่มากนัก และโรงเรียนอีกแห่งหนึ่งพบว่าบุคลากรบางคนเมื่อรับนโยบายแล้วมีการนำไปสื่อสารต่อแบบคลาดเคลื่อน นอกจากนี้ยังพบอุปสรรคที่เกี่ยวกับการมอบหมายภาระงานอื่นๆให้ครูใน 2 โรงเรียน โดยกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าการมอบหมายให้ครูมาทำหน้าที่ผู้บริหารนั้นจะกระทบกับการจัดการเรียนรู้ นอกจากนี้ภาระงานอื่นๆที่ครูได้รับมอบหมายบางครั้งมีความยากในการปฏิบัติ เพราะไม่มีความรู้ในงานเหล่านั้นอย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้บางครั้งการที่ครูต้องรับผิดชอบงานหลายงานทำให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินการและการส่งมอบงานไม่เป็นไปตามแผน

สำหรับการแก้ไขเรื่องความขัดแย้งทางความคิดกับชุมชนนั้นใช้การทำความเข้าใจกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง และเรื่องความขัดแย้งทางความคิดของบุคลากรภายในโรงเรียนแก้ไขโดย

- 1) การให้คำแนะนำ จากนั้นให้เวลาบุคคลได้ทบทวนหรือเผชิญกับปัญหาต่างๆด้วยตนเอง แล้วจึงมาหาวิธีการต่างๆในการแก้ปัญหาด้วยกัน
- 2) การใช้สังคมมิติ
- 3) การใช้ระบบ ระเบียบ เข้มงวดขึ้น
- 4) การดำเนินงานในกลุ่มคนส่วนใหญ่ที่มีความคิดเห็นสอดคล้องกับนโยบายของผู้บริหาร

สำหรับกลุ่มตัวอย่างกลุ่มครูจะแก้ไขโดยการให้สิทธิแก่หัวหน้างานในการตัดสินใจ

และการพูดคุยสร้างความเข้าใจในการดำเนินงาน และการ “ปรอง” กับคนที่มีความคิดเห็นต่าง สำหรับเรื่องการสื่อสารภายในองค์กรนั้นแก้ไขโดยการหาข้อมูลที่ตนเองต้องการจากเพื่อนร่วมงานคนอื่นๆ และการที่ผู้บริหารสื่อสารด้วยตนเอง สำหรับเรื่องการขาดประสิทธิภาพในการทำงานอื่นที่ได้รับมอบหมายนั้นแก้ไขโดยการให้ขวัญและกำลังใจ การให้คำแนะนำ และการมีพี่เลี้ยงในการทำงาน สำหรับการให้ครูมาทำหน้าที่ผู้บริหารนั้นแก้ไขโดยการกำหนดตำแหน่งผู้บริหารและรอรับการบรรจุ และสำหรับเรื่องครูส่งงานไม่ทันตามกำหนดนั้นแก้ไขโดยการกำหนดเงื่อนไขเพื่อจูงใจให้ทำงานเสร็จภายในกำหนดเวลา

อภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างทุกโรงเรียนมีความคิดเห็นว่าอุปสรรคของสภาพแวดล้อมด้านกลุ่มเพื่อนคือเรื่องวิธีการสื่อสารที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินส่วนใหญ่ใช้ภาษามือ แต่เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญานั้นใช้ภาษาพูด สอดคล้องกับ Sherman (1989 อ้างถึงใน จิตประภา ศรีอ่อน และ เจนจิรา เทศิม, 2548) ที่กล่าวว่าคนหูหนวกสามารถใช้ภาษามือสื่อสารกันได้ทุกเรื่อง โดยคนหูหนวกไม่ค่อยแลกเปลี่ยนความรู้สึกพิเศษที่มีความหมายกับคนที่มีการได้ยิน เพราะเชื่อว่าคนที่มีการได้ยินไม่เข้าใจความเป็นคนหูหนวก นอกจากนี้ยังพบว่าลักษณะเฉพาะของเด็กทั้ง 2 กลุ่มที่แตกต่างกันเป็นอุปสรรคหนึ่งของการคบหาเป็นเพื่อนกัน สอดคล้องกับ Kendel (1981 อ้างถึงใน วรพล ปุณณมัย, 2551) ที่ศึกษามิตรภาพระหว่างวัยรุ่น พบว่าเพื่อนของวัยรุ่นจะมาจากกลุ่มวัฒนธรรมเดียวกัน การเลือกคบเพื่อนเลือกตามความคล้ายคลึงกัน ในส่วนอุปสรรคของสภาพแวดล้อมด้านบริหาร นั้นพบว่ามีการสื่อสารภายในองค์กรแบบคลาดเคลื่อนซึ่งผู้บริหารแก้ไขโดยการลงไปพบและสื่อสารกับบุคลากรเหล่านั้นด้วยตนเอง สอดคล้องกับ Barnard (1938 อ้างถึงใน ทรงธรรม ชีระกุล, 2548) ที่กล่าวถึงหลักการสื่อสารในองค์กรที่มีประสิทธิภาพคือเส้นทางของการสื่อสารควรต้องสั้นและตรงประเด็น และสอดคล้องกับ นิตยา เงินประเสริฐศรี (2544 อ้างถึงใน ทรงธรรม ชีระกุล, 2548) ที่กล่าวถึงอุปสรรคของการสื่อสารที่เกิดขึ้นในองค์กรเรื่องหนึ่งคือการบิดเบือนการสื่อสาร นอกจากนี้ยังพบว่าโรงเรียนมีการแก้ไขความขัดแย้งทางความคิดของบุคลากรภายในโรงเรียนโดยใช้หลายวิธีร่วมกัน สอดคล้องกับจิตราพัชร ชัยรัตน์ศิริกุล และ ธาณี เกสทอง (2556) ที่ศึกษาการจัดการความขัดแย้งในสถานศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน พบว่าวิธีการจัดการความขัดแย้งไม่มีวิธีการใดที่จะดีที่สุด แต่ผู้บริหารต้องใช้หลายวิธีให้

เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม สำหรับอุปสรรคเกี่ยวกับการมอบหมายภาระงานอื่นๆ ให้ครูซึ่งกระทบกับการจัดการเรียนรู้นั้นสอดคล้องกับนภสร ต้นปัทมดิลก (2548) ที่ศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศพบว่าอุปสรรคหนึ่งคือบุคลากรไม่เพียงพอ โรงเรียนจึงต้องให้ครูรับผิดชอบงานสอนและรับผิดชอบงานฝ่ายต่างๆ ในโรงเรียนด้วย ซึ่งมีผลทำให้ครูไม่มีเวลาในการพัฒนาการสอน และทำสื่ออย่างเต็มตามศักยภาพ สำหรับอุปสรรคของสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่นั้นกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 โรงเรียนสะท้อนถึงบางจุดที่ควรได้รับการพัฒนาในเรื่องความสะอาดโดยเฉพาะห้องส้วม และบางโรงเรียนเด็กๆ ทั้งเศษขยะไม่ถูกที่ ซึ่งในการแก่นั้นกลุ่มตัวอย่าง 2 โรงเรียนมีการสร้างจิตสำนึกให้แก่บุคลากรและเด็กในการรักษาความสะอาดสอดคล้องกับนพพล สอนวิชา (2546) ที่ศึกษาพัฒนาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนอุบลปัญญานุกูล พบว่าหลังจากที่จัดทำโครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนโดยครูช่วยกันควบคุม ดูแล ปลูกฝังให้นักเรียนเกิดความตระหนักถึงความสะอาดและความสำคัญของสิ่งแวดล้อมทำให้พื้นที่ห้องส้วมและที่ปัสสาวะมีความสะอาดเป็นที่พอใจ นอกจากนี้ทุกโรงเรียนมีความคิดเห็นว่าอุปสรรคของสภาพแวดล้อมด้านการจัดการเรียนรู้คือเรื่องการสื่อสารระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยินส่วนใหญ่ใช้ภาษามือในการสื่อสาร ซึ่งผู้สอนหรือผู้เรียนที่เป็นคนทั่วไปอาจมีความรู้ ความเข้าใจในภาษามือไม่มากนัก และโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอุปสรรคเรื่องความไม่เพียงพอของความรู้และประสบการณ์ของครู สอดคล้องกับศรีสุตา พัฒจันทร์ และคณะ (2562) ที่ศึกษาสภาพปัจจุบัน จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าผู้สอนมีปัญหาและข้อจำกัดคือขาดความเชี่ยวชาญด้านภาษามือ และส่วนใหญ่ไม่ได้จบการศึกษาด้านการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมาโดยตรง และสอดคล้องกับผลการศึกษาของสุจินต์ สว่างศรี (2557) ที่ศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พบว่าบุคลากรยังขาดความรู้และขาดจิตวิทยาในการปรับพฤติกรรมเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา นอกจากนี้บางโรงเรียนมีอุปสรรคเรื่องภาระงานของครูมีมากซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Wanwichai (2011 อ้างถึงใน ศรีสุตา พัฒจันทร์, 2562) ที่พบว่าครูมีภาระงานที่ต้องรับผิดชอบนอกเหนือจากการสอนทำให้การเตรียมสอนไม่เต็มที่เท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะ

1. โรงเรียนที่จัดการศึกษาให้แก่เด็กที่มีความบกพร่องทั้ง 2 กลุ่มควรส่งเสริมให้เด็กมีความรู้เกี่ยวกับเพื่อนต่างกลุ่ม เพราะพบว่าสาเหตุหนึ่งของการทะเลาะวิวาทกันของเด็กๆ มาจากการไม่รู้ภาษามือและไม่รู้ลักษณะเฉพาะของเพื่อนต่างกลุ่ม โดยอาจกำหนดเป็นรายวิชาเพิ่มเติม ชุมนุม หรือกิจกรรมตามความพร้อมและจุดเน้นของสถานศึกษา

2. การวิจัยนี้ทำการศึกษาต่อกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 4 โรงเรียนและกำหนดขอบเขตของเนื้อหาคือสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ 4 ด้าน ดังนั้นผู้ที่สนใจอาจนำข้อค้นพบของงานวิจัยนี้ไปต่อยอดศึกษาเพิ่มเติมในสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ด้านอื่นๆ เช่นสภาพแวดล้อมด้านการให้บริการผู้เรียน ด้านการจัดกิจกรรมผู้เรียน หรือทำการศึกษาต่อกับโรงเรียนอื่นๆ ซึ่งจะทำให้เห็นภาพของข้อมูลในมุมที่กว้างและครอบคลุมยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่องการสังเคราะห์แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศด้านการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ในโรงเรียนเฉพาะความพิการที่จัดการเรียนรวมระหว่างนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน และนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหิดล ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- จิตประภา ศรีอ่อน และ เจนจิรา เทศทิม. (2548). การศึกษาพฤติกรรมการใช้เวลาวันหยุดของคนหูหนวกในกรุงเทพมหานคร. **วารสารวิทยาลัยราชสุดา**, 1(1), 13-20.
- จิตราพัชร ชัยรัตน์ศิริกุล และ ธาณี เกสทอง. (2556). การศึกษาการจัดการความขัดแย้งในสถานศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 42. **วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ**, 3(5), 137-151.
- ทรงธรรม ชีระกุล. (2548). การสื่อสาร: กลยุทธ์สู่ความสำเร็จขององค์กร. **วารสารปาริชาติ**, 18(1), 51-61.
- นภสร ต้นปัทมดิลก. (2548). การดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ: **การศึกษาแบบข้ามกรณี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- นวพล สอนวิชา. (2546). **การพัฒนาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนอุบลปัญญานุกูล สังกัดกองการศึกษาเพื่อคนพิการ กรมสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วรพล ปุณณมัย. (2551). **สุขภาพจิตและการเลือกคบเพื่อนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอเมือง จังหวัดน่าน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศรีสุดา พัฒจันทร์, ประเสริฐ เรือนนระการ และ ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน. (2562). สภาพปัจจุบัน จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด. **วารสารวิทยาลัยราชสุตาเพื่อการวิจัยและพัฒนาคนพิการ**, 15(2), 47-61.
- สุจินต์ สว่างศรี. (2557). **การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในประเทศไทย**. **วารสารวิทยาลัยราชสุตาเพื่อการวิจัยและพัฒนาคนพิการ**, 10(13), 51-70.
- อรพันธุ์ ประสิทธิรัตน์. (2545). **สภาพแวดล้อมการเรียนรู้**. สืบค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2564, จาก <http://ejournals.swu.ac.th/index.php/ENEDU/article/view/5955/5590>
- Guney, A., & Al, S. (2012). Effective learning environments in relation to different learning theories. **Procedia-Social and Behavioral Sciences**, 46, 2334-2338.

ผลของการทำงานซ้ำต่อการพัฒนาการของความสามารถด้านวัจนปฏิบัติของนักศึกษา
มหาวิทยาลัยชาวไทยที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ
THE EFFECTS OF TASK REPETITION ON THE DEVELOPMENT OF PRAGMATIC
COMPETENCE OF THAI EFL UNIVERSITY STUDENTS

รัตนา วาทะวัฒนะ^{1,*} และ จอมรัฐ พัฒนสร²
Ratana Watawatana^{1,*} and Chomraj Patanasorn²

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

² คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

¹ Humanity and Social Sciences, Udon Thani Rajabhat University

² Humanity and Social Sciences, Khonkaen University

Received: 30 December 2021

Accepted: 19 May 2022

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้แสดงถึงผลการศึกษาผลของการทำงานซ้ำต่อการพัฒนาการของความสามารถด้านวัจนปฏิบัติของนักศึกษาชาวไทยวิชาเอกภาษาอังกฤษจำนวน 101 คน โดยมีกลุ่มทดลองจำนวน 2 กลุ่ม คือกลุ่ม IR และ TR หัวข้อเรื่องการดำเนิน ร้องเรียนด้วยวิธีการทำงานซ้ำ (Task repetition) ทั้งเนื้อหาและกระบวนการเดิม (IR) และแบบทำงานซ้ำในรูปแบบเฉพาะกระบวนการเดิมแต่ใช้เนื้อหาที่ต่างกันในแต่ละครั้ง (TR) ส่วนกลุ่มควบคุมเป็นแบบชั้นเรียนปกติ ทั้งนี้กลุ่ม IR และ TR ได้รับการสอนสัปดาห์ละ 2 ครั้ง โดยทำแบบทดสอบก่อนเรียน รับการสอนแบบ IR และแบบ TR ตามกลุ่ม แล้วทำแบบสอบถามวัดทัศนคติและแบบทดสอบหลังเรียน ส่วนกลุ่มที่เรียนแบบปกติทำงานเพียงครั้งเดียวแล้วทำแบบทดสอบหลังเรียน ผลของการศึกษาพบว่า การเรียนแบบทำงานซ้ำทั้งสองรูปแบบ

* ผู้ประสานงาน: Ratana Watawatana

อีเมล: waratana2@hotmail.com

สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านวัจนภาษาในการตำหนิ ร้องเรียนดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และยังมีทัศนคติในเชิงบวกต่อการทำงานซ้ำอีกด้วย

คำสำคัญ: การทำงานซ้ำ, ความสามารถด้านวัจนปฏิบัติ, วัจนกรรมการตำหนิ ร้องเรียน

Abstract

This study revealed the results of the effects of task repetition towards the development of pragmatic competence of Thai EFL university students. The study was conducted with 101 English majors who were grouped into three instructional groups: identical task repetition (IR), task type repetition (TR), and traditional class. The two treatment groups (IR and TR) were given a pretest, six treatment tasks on pragmatic speech act of complaint, an attitude questionnaire, and a posttest. Meanwhile, the traditional class group were given a pretest, a traditional teaching method of one task, and a posttest after class. During the treatment, the IR group engaged in six tasks with the same content and the same procedure while the TR group performed six tasks with the same procedure but different content each time. Learners from both treatment groups received the tasks twice a week, and a questionnaire and a posttest after all six treatments. The results revealed that both the treatment groups showed significant development on pragmatic competence with a priori set at 0.05 and had positive attitudes towards task repetition.

Keywords: Task repetition, Pragmatic competence, Speech act of complaint

Introduction

Task-based language teaching (TBLT) is an approach where tasks are used to engage learners in language use. The TBLT focuses on having learners use authentic language to do meaningful tasks, which is, using the target language to complete the task goal while the task assessment is primarily based on the appropriate completion of the task rather than the accuracy of the linguistic forms. As learners focus on meaning rather than the accuracy of language form while processing the tasks, it can be claimed that tasks reduce the linguistic demands which are found to be a burden to language learners (Ellis, 2003). Accordingly, TBLT is presumed to be beneficial for learners to acquire the target language in the way that classroom tasks capture learners' attention to engage in certain types of language use and mental processing while performing the tasks. Moreover, Ellis (2005a) suggests that a trade-off assumption might play a role in TBLT class because learners have limited attention capacities available while the different components of language production and comprehension compete for such limited capacities; consequently, the choice to pay attention to one area may well be at the expense of the others. Nevertheless, task repetition might be able to fill this gap since it has received modest attention in the past decade or so in the sense that it facilitates task performance and in turn acquisition of the linguistic knowledge. Thus, according to the positive effects of task repetition on acquisition, Ahmadian (2011) conducted a study which consequently reveals effects of massed repetitions of the same task on performance of a new task. In this study, 15 participants repeated the same task for 11 occasions. Each occasion was at a two - week interval for a total duration of six months. At the end of the period of massed task repetitions, participants showed better performance of a new task in terms of complexity and fluency.

Regarding task repetition, task-based planning is a crucial component of the method. The planning of tasks, namely, pre-task and within-task includes the subdivision of pre-task into rehearsal, which in other words is repetition, and strategic planning (Ellis, 2005b). Speaking of which, rehearsal or repetition involves tasks performed ‘before the main performance . . . with the first performance of the task viewed as preparation for the subsequent performance’ (Ellis, 2005b). Thus, while repeating tasks, learners have already conducted a considerable part of the conceptualization, formulation and articulation from the first performance (Bygate & Samuda, 2005), and accordingly, free up resources of attention to allocate to various dimensions of output. In other words, when learners already know what they will say or do in their task, they have more processing space available to be used in the formulation of the target language to express their thoughts which in turn, the quantity of the performance will be enhanced (Ellis, 2003). That is, the language enhancement can be said to rise due to the production conveyed in the first task performance. Consequently, ample research on task repetition (Bygate, 1996; 2001; Lynch & Maclean, 2000; Bygate & Samuda, 2005; Patanasorn, 2010; Hawkes, 2011; Baleghizadeh & Derakhshesh, 2012; Moser, 2012; Ahmadi & Ghaemi, 2017) has been conducted with beneficial findings to verify the appropriate teaching method for helping learners grasp concepts of the second language, which in the present study consists of EFL learners. Bygate (1996; 2001) revealed that learners gained more accuracy and fluency after repeating the same task which is consistent with Bygate and Samuda (2005) for the increase of complexity, accuracy and fluency after having learners repeat the same task as well. Meanwhile, Lynch and Maclean (2000) found that recycling of tasks enhanced the accuracy and fluency in English for specific purposes (ESP) context of learners. Moreover, Patanasorn (2010) and Takimoto (2012)

found that different types of task repetition positively affected learners' English proficiency while Hawkes (2011) discovered that repeating tasks as a post-task activity could turn participants' attention to form in the repeat performance. Consistently, Baleghizadeh and Derakhshesh (2012) as well as Moser (2012) claimed that participants improved their task performances when repeating the same task. Furthermore, Ahmadi and Ghaemi (2017) found out that output-generation task repetition had positive effect in explicit L2 speech acts instruction. Therefore, task-based language teaching, especially task repetition, has been posited as one approach among those of different types of teaching and learning methods to benefit L2 learners.

Nevertheless, when talking about L2 learning, pragmatic competence which refers to the ability of using appropriate language in a social context (Taguchi, 2009), or "the ability to say the right things in the right way at the right time" (Pinto, 2002 cited by Morris, 2017) plays the very crucial role, particularly for being successful in communicative interaction between two parties. Messages considered linguistically appropriate but with a lack of social inappropriateness can result in communication breakdown. Therefore, concerning language and culture, effective communication between a speaker and a hearer or an interlocutor should be researched in order to help promote communicative competence of both parties. For instance, a shop assistant should appropriately say, "May I help you?" to a customer instead of saying "What do you want?" Obviously, the two expressions semantically mean the same in that situation, but the latter sentence is found rude in the context of a shop assistant to a customer though it will be considered suitable when a mother asks her children for their need. Only the initial sentence contains pragma linguistic competence in the shopkeeper scenario as it includes appropriateness of what to say to whom and when in the utterance.

Pragmatic competence is the ability to use appropriate language in any appropriate contexts. Regarding pragmatics, researchers usually study the speech act aspect because it is more accessible and specific. According to Austin (1962) and Searle (1969), the smallest unit of communication is the performance of certain kinds of acts not a sentence or other expression. Those acts, for example, are asking questions, giving orders, thanking, apologizing, complaining, etc. They consider the speech act as a key concept in the pragmatics field concerning meaning, use, and action in the contextual interaction between a speaker and the hearer, with both verbal and non-verbal contributions to the negotiation of meaning.

Notwithstanding, Thai teachers still struggle to bring communicative competence to their students due to Thai culture and students' characteristics of being shy and lacking confidence to express their feelings (Inprasit, 2016). Thai university students are found inadequately equipped with pragmatic competence and even found rude when communicating with native speaker lecturers to show their dissatisfaction on their grades, for example. Speech act of complaints is found common but difficult to perform appropriately as both a speaker's and hearer's faces have to be taken into account (Nakhle, Naghavi, & Razavi, 2014). In this study, a complaint refers to an utterance made by the speaker to the hearer to show the displeasure and annoyance of the speaker to the hearer in a specific situation. It is the common face-threatening acts revealed in various studies to possibly happen to anyone, anywhere at any time in a society. Research also reveals that making effective communication when complaining is crucial to L2 learners in terms of avoiding communication breakdown. Being able to make a complaint appropriately is also one of the course objectives in the curriculum of English majors in a university. In Thai culture, performing a complaint is regarded as a very difficult interaction in consequence of the

fear of foreigner confrontation. Accordingly, the speech act of complaints is chosen in the present study in attempts to help EFL learners in complaining appropriately. That is, this study adopted task repetition which is a sub-method under TBLT approach to fill the gap of lacking pragmatic competence among EFL university students.

Purpose of the Study

The aim of this study was to investigate the effects of task repetition on the development of pragmatic competence of Thai EFL university students, especially on pragmatic awareness about how to complain properly in specific sociolinguistic contexts.

Research Hypothesis

Task repetition with two cohorts: Identical task repetition and task type repetition will increase learners' pragmatic competence.

Scope of the Study

The study was conducted in the Task-based Language Teaching (TBLT) area focusing on the effects of two types of task repetition; identical task repetition (IR), and task type repetition (TR), on the development of pragmatic competence of Thai EFL university students. The study emphasized the production ability development of speech act of complaint alone, and was conducted based on the empirical findings of communicative studies in the past few decades that the goal of foreign language teaching and learning was the pragmatic competence which was considered the vital part of communicative competence (Bachman, 1990). The participants of the study were L2 learners in a university in Thailand and the study was carried out in a Thai EFL setting.

Research Method

The research method comprises the population and participants, tools and measurement, task and procedure, and data analysis. The study adopted a quasi-experimental design. The experiment included two treatment groups and a traditional class group.

1. Participants

The participants were 101 second-year and third-year English major students with 88 females and 13 males from three intact classes of the Faculty of Humanities and Social Sciences of Udon Thani Rajabhat University in Thailand. All participants were assigned by convenience sampling to be divided into two experimental groups of 33 and 35 students, and one traditional class group of 33 students.

2. Tools and measurement

This study used DCT and roleplay tests as the tools to measure the pragmatic competence of the students. The DCT is a planned written-production task (Takimoto, 2012) which assigns participants to read short situations that elicit displeasure or annoyance where participants have to write what they believe to be suitable to say in such situations. The DCTs reflect different scenarios (Brown & Levinson, 1987) and in this study, two sets of DCTs consisted of a similar set of ten situations in each, and a DCT was given to participants at a time as a pretest and a posttest. Each situation was built based on a survey about the situations that university students found to frequently happen in daily life in society. In the present study, closed role play was adopted as a test and a practice in the treatment phase to allow participants to yield pragmatic production in each task. In the test phase, two different sets of 3 role plays were administered as a pretest and a posttest as well. Participants' pragmatic production from

each test was rated to indicate their pragmatic competence by two raters of a native speaking lecturer of the university and the researcher. Both DCTs and roleplay tests were rated using a scoring rubric established based on the Brown & Levinson's theory (1987), and some aspects from Trosborg's (1995). The scoring rubric was comprised of 5 scales from 1 to 5: 1 = Unacceptable, 2 = Minimally acceptable, 3 = Acceptable, 4 = Accomplished, and 5 = Exemplary.

3. Tasks and procedure

In this study, two types of tasks were used: an identical task (IR) and a task type (TR). All three groups studied and practiced the same series of complaining situations as Task 1 in their first class. The IR group performed the Task 1 another five times in a three to four-day interval and made six times of engaging in the same tasks and the same procedures as the identical task repetition. The TR group performed other five tasks as Task 2, 3, 4, 5, and 6 which consisted of five other different complaining situations but with the same procedure each time at the same interval as the IR group. Meanwhile, the traditional class group performed only Task 1 in the first class. Each task comprised the lesson on how to make appropriate complaints concerning sociological variables and politeness theoretical framework of Brown & Levinson (1987) namely, relative power (P), social distance (D), and rank of imposition (R). The roleplay practice of making a complaint after each lesson was included in each task as a part of a task. The whole process for each task took 20 to 30 minutes.

Participants from each group took a posttest a week after the last task. The pretest, and posttest were made in the closest to the term "identical" since they contained similar situations with the same sociological and were approved by two native speaking lecturers of the university.

4. Analysis

Both pretest and posttest role plays were video-recorded by each pair of participants at a time and the clips were sent to the raters to rate the appropriateness of complaints according to the scoring rubric. The pragmatic production from both DCT pretest and posttest was also rated by the same two raters. To make sure of the rating scores, inter-rater reliability was assessed using Pearson Correlation Test. Then the DCT pretest mean scores and the roleplay pretest mean scores of the treatment groups were calculated and compared with those of the posttest via *t*-test to investigate the development of participants from the IR and TR experimental groups via *t*-test. The results of the statistics are as follows.

Summary of results

Paired samples *t*-tests were used to assess whether significant improvements were made on their posttests.

Table 1 Pretest and Posttest Paired Sample *t*-test Statistics of DCT Mean Difference

Group	n	df	DCT			
			Mean dif (post-pre)	SD	t.	sig. (2-tailed)
IR	35	34	24.60	5.29	27.53	0.00
TR	33	32	24.97	5.69	25.2	0.00
Traditional	33	32	14.7	7.72	10.94	0.00

DCT. Table 1 shows a mean difference between the pretest and posttest mean scores within each group to identify the DCT development of the IR, TR, and traditional class group after the treatment.

Table 2 DCT Pretest and Posttest Mean Scores by Group (Total 50 Points)

Paired Sample Statistic					
Treatment Group	Test Type	n	Mean	SD	SD Error Mean
IR	Post	35	41.71	2.95	0.5
	Pre	35	17.11	4.5	0.76
TR	Post	33	43.12	2.57	0.45
	Pre	33	18.15	5.65	0.98
Traditional	Post	33	29.88	5.86	1.02
	Pre	33	15.18	5.23	0.91

Note. n. = number of participants

sig. = significance

SD = standard deviation

IR = identical repetition group

TR = task type repetition group

Post = posttest

Traditional = traditional class group

Pre = pretest

t. = t-test

DCT. Table 2 shows individual pairs of DCT pretest and posttest mean scores in the IR, TR, and traditional class group. The maximum score was 50. A paired samples t-test was used to examine whether there would be any significant differences between the DCT pretest mean and posttest mean within each group. The results shows that the IR group and the TR group gained significantly higher scores on posttest than on the pretest, $t(34) = 27.53$, $p = .00$, $d = 6.60$ and $t(32) = 25.20$, $p = .00$, $d = 5.59$ respectively. Unexpectedly, the traditional class group also gained significantly higher scores on posttest than on pretest, $t(32) = 10.94$, $p = .00$, $d = 2.65$ albeit with a much lower mean score than the two treatment groups as shown in Tables 2. Thus, it can be concluded that both types of repetition had a greater impact on developing participants' written use of pragmatically appropriate complaints in English.

Table 3 Pretest and Posttest Paired Sample t-test Statistics of Role play Mean Difference

Group	n	df	Role Play			
			Mean dif (post-pre)	SD	t.	Sig. (2-tailed)
IR	35	34	6.74	2.70	14.81	0.00
TR	33	32	6.61	1.82	20.86	0.00
Traditional	33	32	3.09	0.29	60.82	0.00

Role Play. Table 3 shows a mean difference between the pretest and posttest mean scores within each group to identify the role play development of the IR, TR, and traditional class group after the treatment.

Table 4 Role Play Pretest and Posttest Mean Scores by Group (Total 15 Points)

Treatment Group	Test Type	n	Mean	SD	SD Error Mean
IR	Post	35	12.11	1.92	0.32
	Pre	35	5.37	1.39	0.23
TR	Post	33	11.70	1.94	0.34
	Pre	33	5.09	1.63	0.28
Traditional	Post	33	9.24	1.68	0.29
	Pre	33	6.15	1.72	0.30

Note. n. = number of participants   SD = standard deviation

IR = identical repetition group   TR = task type repetition group

Post = posttest   Traditional = traditional class group

Pre = pretest

Role Play. In Table 4, a paired samples *t*-test was used to investigate a significant difference between the role play pretest mean and posttest

mean scores within each group. The results show that the IR group and the TR group both gained significantly higher scores on posttest than on the pretest, $t(34) = 14.81, p = .00, d = 4.07$ and $t(32) = 20.86, p = .00, d = 3.70$ respectively. Furthermore, the traditional class group's role play performance also gained significantly higher scores on posttest than on pretest, $t(32) = 60.82, p = .00, d = 1.95$ albeit with a lower mean score than the two treatment groups as shown in Tables 4. Although all three groups showed significant improvements, the effect sizes in the treatment groups were clearly higher. Thus, it can be concluded that both types of repetition had a greater effect on developing participants' spontaneous use of pragmatically appropriate complaints in English.

To sum up, the hypothesis that task repetition increases learners' pragmatic competence is confirmed. Learners from the IR and TR groups scored higher on the DCT and role play test after repeating tasks. Moreover, results on attitudes towards task repetition suggest that learners from both treatment groups had positive attitudes towards each type of repetition with the scale of 3.91 for TR group and 3.23 for IR group.

Discussion

The present study reveals that task repetition was effective in developing learners' pragmatic competence on spontaneous and non-spontaneous use of appropriate complaints. This result confirms positive effects on L2 learning either in the form of identical repetition or task type repetition as during the repeating of tasks, learners have already performed a considerable part of the concept, form and expressions from the first performance and accordingly they can pay more attention on various dimensions of output, and the process boosts their linguistic production. This is compatible with the positive effect of task repetition in previous

studies with the main argument among researchers and scholars that task repetition affected an EFL/ESL learner's development as L2 learners acquired or developed their English either of linguistic or pragmatics competence (Baleghizadeh & Derakhshesh, 2012; Ahmadi & Ghaemi, 2017). Additionally, other scholars (Bygate, 1996; 2001; Lynch & Maclean, 2000; Bygate & Samuda, 2005; Moser, 2012) claimed that task repetition helped learners' cognitive-processing capacity in terms of accuracy, fluency and complexity, made positive oral-production results, and affected task performances. Similarly, Patanasorn (2010) and Takimoto (2012) revealed that different types of task repetition; procedural, content, and identical task repetition showed great influence on accuracy and fluency on EFL learners, and on improvement of learners' recognition and production of L2 request downgraders. In conclusion, most of the studies confirm the efficacy of task repetition for EFL/ ESL learners' development and this present study also confirms that multiple times of repetition can develop learners' pragmatic competence be it identical or procedural repetition.

Limitations of the Study

A few limitations of the study should be mentioned. First, the study was conducted with a quasi-experimental design and slightly narrow population. Another point is that each task was repeated at a three-day or four-day interval (twice a week) which means learners were requested to spend their available time from their class schedules attending the extra class for three times (once a week) despite for only 25 to 30 minutes, and this caused a decrease of participants accordingly. A one-week interval is suggested to avoid this kind of limitation in the future.

Future Studies

As findings of only one study would be questionable to draw any conclusion from, and since the current study investigated pragmatic competence of learners measured by appropriate complaint production without regard to accuracy or fluency, future studies should be conducted to shed some light on different functions or acts of pragmatic speech act or can have similar design which includes more variables of accuracy and fluency. In addition, whether task repetition at a longer interval could enhance the ability to perform appropriate complaints or other different acts in pragmatics should also be interesting to explore. Moreover, it is interesting to investigate whether task repetition could help low proficiency learners to improve and retain pragmatic competence, or to see how many iterations of tasks can help improve pragmatic ability of learners with different proficiency level.

References

- Ahmadi, H., & Ghaemi, F. (2017). Effects of Task Repetition and EFL Proficiency on English Speech Act Production. **Arab World English Journal (AWEJ)**, 8(1), 179-193.
- Ahmadian, M. J. (2011). The effect of ‘Massed’ Task Repetitions on Complexity, Accuracy and Fluency: Does It Transfer to a New Task?. **The Language Learning Journal**, 39(3), 269–280.
- Austin, J. L. (1962). **How to Do Things with Words**. 2nd ed. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bachman, L. F. (1990). **Fundamental Considerations in Language Testing**. Oxford: Oxford University Press.

- Baleghizadeh, S., & Derakhshesh, A. (2012). The Effect of Task Repetition and Noticing on EFL Learners' Oral Output. **International Journal of Instruction**, 5(1), 141-152.
- Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). **Politeness: Some Universals in Language Usage**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bygate, M. (1996). Effects of Task Repetition: Appraising the Developing Language of Learners. In J. Willis & D. Willis (Eds.), **Challenge and Change in Language Teaching** (pp. 136-146). Oxford: Heinemann.
- Bygate, M. (2001). Effects of Task Repetition on the Structure and Control of Oral Language. In M. Bygate, P. Skehan, & M. Swain (Eds.), **Researching pedagogic tasks: Second language learning, teaching and testing** (pp. 23-48). Harlow: Longman.
- Bygate, M., & Samuda, V. (2005). Integrative Planning through the Use of Task Repetition. In R. Ellis (Ed.), **Planning and Task Performance in a Second Language** (pp. 37-74). Amsterdam: John Benjamins.
- Ellis, R. (2003). **Task-Based Language Learning and Teaching**. Oxford: Oxford University Press.
- Ellis, R. (2005a). **Planning and Task Performance in a Second Language**. Amsterdam: John Benjamins.
- Ellis, R. (2005b). Planning and Task-based Performance: Theory and Research. In R. Ellis (Ed.), **Planning and Task Performance in a Second Language** (pp. 3-36). Amsterdam: John Benjamins.
- Hawkes, M. (2011). Using Task Repetition to Direct Learner Attention and Focus on Form. **ELT Journal**, 66, 327-336.
- Inprasit. C. (2016). **Thai Native Teachers' Experiences of Using Communicative Language Teaching in Extended Education Schools**. Master Thesis in Teaching English as Foreign Language, Thammasat University.

- Lynch, T., & Maclean, J. (2000). Exploring the Benefits of Task Repetition and Recycling for Classroom Language Learning. **Language Teaching Research**, 4(3), 221-250.
- Lynch, T., & Maclean, J. (2001). A Case of Exercising: Effects of Immediate Task Repetition on Learners' Performance. In M. Bygate, P. Skehan, & M. Swain (Eds.), **Researching pedagogic tasks: Second language learning, teaching and testing** (pp.141–162). Boston: Addison Wesley Longman.
- Morris, K. J. (2017). **Learning by Doing: The Affordances of Task-Based Pragmatics Instruction for Beginning L2 Spanish Learners Studying Abroad**. Ph.D. Dissertation, University of California.
- Moser, J. (2012). **A Classroom Based, Mixed Methods Study into the Influence of Transcribing, Reporting, and Task Repetition: How do they impact in-class student spoken task performances**. Ph.D. Dissertation, University of Birmingham.
- Nakhle, M., Naghavi, M., & Razavi, A. (2014). Complaint Behaviors among Native Speakers of Canadian English, Iranian EFL Learners, and Native Speakers of Persian (Contrastive Pragmatic Study). **Social and Behavioral sciences**, 98, 1316-1324.
- Patanasorn, C. (2010). **Effect of Procedural Content and Task Repetition on Accuracy and Fluency in an EFL Context**. Ph.D. Dissertation, Northern Arizona University.
- Pinto, D. (2002). **Perdóname, ¿llevas mucho esperando? Conventionalized Language in L1 English and L2 Spanish**. Ph.D. Dissertation, Department of Spanish, University of California.
- Searle, J. R. (1969). **Speech acts: An Essay in the Philosophy of Language**. Cambridge: Cambridge University Press.

- Taguchi, N. (2009). **Pragmatic Competence (Mouton Series in Pragmatics)**. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Takimoto, M. (2012). Assessing the Effects of Identical Task Repetition and Task Type Repetition on Learners' Recognition and Production of Second Language Request Downgraders. **Intercultural Pragmatics**, 9(1), 71-96.
- Trosborg, A. (1995). **Interlanguage Pragmatics: Requests, Complaints and Apologies**. Berlin: Mouton de Gruyter.

สถานะของ “วิชาชีพครู” ในปัจจุบัน THE CURRENT STATUS OF TEACHING PROFESSION

ปุนรัตน์ พิพิธกุล¹, นันทภูมิ เกษลา^{1,*}, ลินดา จันทะชิต¹, วันวิสา ป้อมประสิทธิ์¹,
อรอุมา เชษฐา¹ และ พงศธร สุกิจญาณ²
Phunarat Phiphithkul¹, Nantapoom Gessala^{1,*}, Linda Janthachit¹, Wanwisa Pomparsit¹,
Onuma Chattha¹ and Pongsatorn Sukityarn²

¹สาขาวิชาพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

²ภาควิชาสุขศึกษา คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

¹ Physical and Health Education, Faculty of Education, Udon Thani Rajabhat University

² Department of Health Education, Faculty of Physical Education, Srinakharinwirot University

Received: 21 September 2020

Accepted: 25 March 2022

บทคัดย่อ

การศึกษาเป็นมรดกตกทอดในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกในสังคม นับจากโบราณมาผู้คนในชุมชนและสังคมนั้นต่างเป็นครูของกันและกัน ดังนั้นการศึกษานับจากอดีตถึงปัจจุบันมีความสำคัญต่อชีวิตบุคคลที่จะช่วยให้บุคคลมีความคิด มีเหตุผล มีความสามารถในการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ เป็นการขัดเกลาบุคคลด้วยการอบรมสั่งสอนให้สมาชิกใหม่ในสังคมรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองที่จะสามารถแสดงออกได้อย่างเหมาะสม การศึกษาจึงเป็นกระบวนการส่งเสริมบุคคลให้เจริญเติบโตมีความเจริญอกงามรอบด้าน พัฒนาสู่การเป็นมนุษย์ที่มีคุณภาพ มีความสามารถในการพัฒนาตนเองต่อเนื่องตลอดการมีชีวิต

การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 นั้น การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยเป็นหน้าที่ของ “ครู” บุคลากรวิชาชีพทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียน

* ผู้ประสานงาน: นันทภูมิ เกษลา

อีเมล: nantapoom.ge@udru.ac.th

การสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษา เพราะครูนั้นคือ ผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาซึ่งเป็น กระบวนการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานวัฒนธรรม การสร้างสรรค์การจรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ สร้างปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องได้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด

สถานะของวิชาชีพครูในปัจจุบันจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาที่มีคุณภาพ ฝึกหัดบุคคลให้มีทักษะในการพัฒนาตนเองและสามารถพึ่งพาตนเองได้ พัฒนาจิตใจให้สูง สามารถคิดในสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น มีจริยธรรมต่อการคิดและการกระทำของตนเอง รวมถึงการพัฒนาความรู้ให้มีสติและปัญญา สามารถคิดพิจารณาไตร่ตรองในการตัดสินใจได้ด้วยกระบวนการของศาสตร์การสอน รวมไปถึงจะต้องมีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันอยู่เสมอเพื่อรองรับการพัฒนาในอนาคตให้สอดคล้องกับกฎหมาย สำหรับการดูแลวิชาชีพครูที่เหมาะสมและเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของความคาดหวังจากสังคม

คำสำคัญ: วิชาชีพครู

Abstract

Education is the heritage in the learning process of the members of society. From ancient times, the people of the community and society were each other's teachers. Therefore, education is crucial to a person's rational thinking. Moreover, it helps a person to live in the society successfully. It was refined by teaching new members of society to know their roles and duties to be able to express themselves appropriately. Education is the process of promoting people to grow and prosper all around. It also motivates individuals to have the ability to continuously develop themselves throughout their lives.

National Education Act 1999 mentioned that the education shall aim at the full development of the Thai people both physically, mentally, intellectually and knowledge. Education should also improve the morality

culture as well as to be able to live with others happily. Teachers are mainly responsible for teaching and promoting the learning of learners through various methods in educational institutions. Teachers are the person responsible for providing education which is the process of transferring knowledge, training, inheriting the culture and maintaining academic progress. They create factors that support students to help them learn continuously throughout their lives. Educational management must be based on the principle that all learners can learn and develop themselves. To consider that the learners are the most important.

Teachers are capable of teaching and helping to develop learners 'quality. They also train people to have skills to develop themselves, be self-reliant, uplift the mind and be able to think of things that benefit oneself and others. Teachers are to be ethical in their thoughts and actions including the development of knowledge to be mindful and intellectual and be able to think reflectively in decisions making through the process of pedagogy. Moreover, teachers should always update the lessons to suit the current situation to be developed in the future based on the law for the teaching profession; that is appropriate and up to date with changing expectations from society.

Keywords: Teaching profession

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคมและสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุขในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้เปรียบของประเทศเพื่อการแข่งขันและยึดเหนี่ยวในเวทีโลก ภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัต ประเทศต่างๆทั่วโลกจึงให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทันการ

เปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาคและของโลก ควบคู่กับการดำรงรักษาอัตลักษณ์ของประเทศ ในส่วนของประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของคนไทยให้มีทักษะ ความรู้ความสามารถ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ ภายใต้แรงกดดันภายในประเทศที่เป็นปัญหาวิกฤตที่ประเทศต้องเผชิญ เพื่อให้คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดี สังคมไทยเป็นสังคมคุณธรรม จริยธรรม และประเทศสามารถก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว รองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งในปัจจุบันและอนาคต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

การศึกษาไทยสมัยโบราณ เป็นการศึกษาด้วยการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีที่มีมาแต่เดิม คนไทยในสมัยนั้นต้องหาความรู้จากผู้รู้ นักปราชญ์ในชุมชนต่างๆ สถานศึกษาในสมัยโบราณมี 3 แห่ง คือ บ้าน มีพ่อแม่เป็นผู้สอนเป็นสถาบันสังคมพื้นฐานที่ช่วยทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ด้าน อาชีพตามบรรพบุรุษ (ถนอม อินทรกำเนิด, 2562) วัดมีพระเป็นผู้อบรมสั่งสอนทั้งวิชาความรู้และอบรมบ่มนิสัยให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ส่วน วัง เป็นสถานที่รวมนักปราชญ์สาขาต่างๆมาเป็นขุนนางรับใช้เบื้องยุคลบาท

ต่อมาเมื่อบ้านเมืองมีความเจริญตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ความรู้มีความหลากหลายมากขึ้น สมาชิกในสังคมต้องการศึกษาหาความรู้ที่มีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้น จึงเกิดเป็นโรงเรียนในปัจจุบัน (Formal Education) ซึ่งถือได้ว่าบุคคลในสังคมควรมีหน้าที่ในการศึกษาและเรียนรู้พัฒนาตนเอง ในยุคการศึกษาไทยสมัยปฏิรูปการศึกษา ช่วงปี พ.ศ.2535 (วุฒิชัย มูลศิลป์, 2554) มีการจัดตั้งกระทรวงธรรมการภายหลังที่ได้มีการปฏิรูประบบบริหารราชการแผ่นดินใน พ.ศ.2535 ได้มีการยกฐานะกรมศึกษาธิการขึ้นเป็นกระทรวงธรรมการ และได้มีการจัดตั้งโรงเรียนออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) โรงเรียนมูลศึกษาขึ้นในวัดทั่วไปทั้งในกรุงเทพมหานครและหัวเมือง มีวัตถุประสงค์ที่จะขยายการเรียนหนังสือไทยให้แพร่หลายและเป็นแบบแผนยิ่งขึ้น อีกทั้งเป็นการเปิดโอกาสทางการศึกษาทั้งผู้รับการศึกษา และสำหรับผู้จัดการศึกษาโรงเรียนประเภทนี้มี 2 แบบ คือ โรงเรียนมูลศึกษาชั้นต่ำและโรงเรียนมูลศึกษาชั้นสูง โรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบนี้เรียกว่าโรงเรียนหลวง 2) โรงเรียนเชลยศักดิ์ เป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นโดยการอนุมัติของกระทรวงธรรมการเปิดสอนเหมือนกับโรงเรียนหลวง แต่เปิดสอนภาษาไทยโบราณ ภาษาอังกฤษ ภาษาจีนและ ภาษาแขก เรียกว่า โรงเรียนเชลยศักดิ์พิเศษ และตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูเป็นแห่ง

แรกที่ตำบลโรงเลียงเต็ก เพื่อ สร้าง “ครู” ที่มีความรู้เฉพาะเจาะจงสำหรับการเรียนการสอนในโรงเรียนมูลศึกษา ปรับ “สถานะครู” ที่แต่เดิมมีเพียงพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่ฝึกให้เขียน เรียน อ่าน ในสถานที่จัดการศึกษาแบบเป็นทางการเช่นที่วัด เป็นการฝึกหัด “ฆราวาส” ให้มีสถานะครู โดยกระบวนการฝึกหัดพัฒนา “ครู” ตามหลักสูตรการฝึกหัดครูที่มีใช้เพียงพระสงฆ์หรือผู้มีมีความเชี่ยวชาญในอาชีพของตนดังเช่นที่ผ่านมา

จากที่กล่าวข้างต้น สอดคล้องกับแนวคิดของ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2552) ที่ได้แบ่งความหมายของ การศึกษาออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกเป็นการศึกษาในฐานะเป็นกระบวนการสังคมประกิต หรือ กระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization Process) ซึ่งมีแกนกลางให้สังคมยึดถือปฏิบัติ เรียกว่า วัฒนธรรม เช่น ศักนคติ ค่านิยม จารีต เป็นต้น เป็นการศึกษาค้นคว้าจัดให้กับคนใหม่ในสังคม เรียกว่า การอบรมบ่มนิสัย อันเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสังคม ถือว่าเป็นการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Education) ผู้เป็นครูหรือผู้มีสถานะเป็นผู้อบรมสั่งสอนย่อมเป็นคนที่เกี่ยวข้องปฏิสัมพันธ์กัน (Interaction) เช่น สถาบันสังคม สถาบันครอบครัว สถาบันทางศาสนา เป็นต้น

ลักษณะที่สองเป็นการพิจารณาการศึกษาในสถาบันสังคมเพียงสถาบันเดียว คือ สถาบันการศึกษา หรือโรงเรียน (School) เป็นการทำความเข้าใจในเรื่องบทบาทหน้าที่ และกระบวนการต่างๆ ในโรงเรียน มนุษย์สร้างสิ่งต่างๆ ที่มีลักษณะเฉพาะมากขึ้น ความรู้และวิทยาการใหม่ได้รับการค้นพบมากขึ้นแต่ละด้านเฉพาะเจาะจงมากขึ้น ต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมความรู้เฉพาะด้านให้ลึกซึ้ง คัดเลือกสิ่งที่เป็นประโยชน์เพื่อความเจริญงอกงามของผู้เรียน ถือเป็นการศึกษาอย่างเป็นทางการ (Formal Education) โดยมี “ครู” ผู้มีสถานะเป็นผู้อบรม/จัดการเรียน การสอนซึ่งผ่านกระบวนการศึกษาครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มุ่งองค์ความรู้ศาสตร์การสอน (Pedagogy) สำหรับการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับระดับช่วงชั้นและวัยของผู้เรียน เช่น การจัดสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน การพัฒนาสื่อการสอน การสร้างกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างเหมาะสม การวิจัยในชั้นเรียน เป็นต้น

คำว่า “ศึกษา” เป็นคำสันสกฤตตรงกับคำว่า “สิกขา” ในภาษาบาลี ที่หมายถึงการพัฒนาอบรม บุคคลที่ต้องการให้มีคุณลักษณะทางกาย วาจา ใจ มีคุณภาพสูงกว่าที่เป็นอยู่ บุคคลจำเป็นต้องรับการศึกษา เรียนรู้ฝึกฝนเพื่อพัฒนาตน ดังนั้น การให้การศึกษาที่ดีย่อมเป็นการทำให้บุคคลเกิดความปรารถนาในการพัฒนาตน (ยนต์ ชุ่มจิต, 2546) สอดคล้องกับคำว่า “education” ตามแนวคิดตะวันตก ซึ่งมีรากศัพท์มาจากคำกริยาลาติน 2 คำ คือ

Educare กับ Educere โดย Educare (เอดูคาเร) หมายถึงการอบรมเลี้ยงดูซึ่งเชื่อว่า มนุษย์เกิดมาไม่มีความสามารถใดที่เกิดขึ้นแต่กำเนิด มีพ่อแม่ ครู อาจารย์เป็นผู้ทำหน้าที่อบรมสั่งสอน (สุนทร สุนันท์ชัย, 2552) สอดคล้องกับแนวคิดของซาโรช บัศวรี (2552) ที่มองว่าการศึกษาเป็นการพัฒนาบุคคล และสังคมที่ทำให้คนได้มีการเรียนรู้ และพัฒนาขึ้นไปสู่ความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เป็นความงอกงาม ซึ่งต้องมีการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมให้แก่ผู้เรียน เพื่อผู้เรียนจะได้งอกงามขึ้นตามจุดประสงค์ 3 ประการ คือ ความรู้ (Knowledge) ทศนคติ (Attitude) ทักษะ (Skill) ดังนั้น การจัดประสบการณ์เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความงอกงามตามจุดประสงค์ทั้ง 3 ประการดังกล่าว ผู้จัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องเป็นผู้ผ่านกระบวนการเรียนที่มีวิชา (Content) ที่เป็นหลักสำคัญในการนำความรู้ทั้งหมดที่ได้เรียนตามหลักสูตรครูศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มาใช้และบูรณาการวิชาการสอน (Pedagogy) สำหรับการจัดการสอนให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้ง ความรู้ ทศนคติ และทักษะตามความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา

ความมุ่งหมายในการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 นั้นการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข หากพูดถึงการจัดการศึกษาอย่างเป็นทางการ (Formal Education) ในสถานศึกษาย่อมเป็นหน้าที่ของ “ครู” ซึ่งเป็นบุคลากรวิชาชีพทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ ใน สถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน

ในปัจจุบันสถานะของ “ครู” ตามความหมายของ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 นั้น คือ ผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาซึ่งเป็น “การศึกษา” ที่เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการ ถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคมการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคล เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพการจัดการศึกษา ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละ

ระดับการศึกษา ดังนั้นสถานะของ “วิชาชีพครู” ในปัจจุบันย่อมไม่ได้หมายถึงผู้ที่มีความรู้ดีในสาขาวิชาตนเองเท่านั้น แต่ทว่าผู้มีสถานะ “วิชาชีพครู” ในปัจจุบันจะต้องเป็นผู้มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาให้มีคุณภาพ ฝึกหัดบุคคลให้มีทักษะในการพัฒนาตนเอง และสามารถพึ่งพาตนเองได้ (psychomotor domain) พัฒนาจิตใจให้สูงสามารถคิดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น มีคุณธรรมและจริยธรรมต่อการคิดและการกระทำของตนเอง (affective domain) รวมถึงการพัฒนาความรู้ให้มีสติและปัญญาสามารถคิดพิจารณาไตร่ตรองในการตัดสินใจได้ (cognitive domain) ด้วยกระบวนการของการของศาสตร์การสอน (Pedagogy) และวิชาชีพครู (Teaching Profession) เป็นไปตามสถานะของ “วิชาชีพครู” ภายใต้กฎหมายควบคุมวิชาชีพและสถานะของ “วิชาชีพครู” ภายใต้ความคาดหวังจากสังคม

สถานะของ “วิชาชีพครู” ภายใต้กฎหมายควบคุมวิชาชีพ

วิชาชีพครู (Teaching Profession) ในปัจจุบันถูกควบคุมและดูแลคุณภาพแห่งวิชาชีพด้วยหลักกฎหมาย ผู้ประกอบวิชาชีพครูจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ ได้รับการพัฒนาความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และทัศนคติ (Attitude) ให้เหมาะสม มีความเชี่ยวชาญทั้งวิชาชีพความเป็นครู และสาขาวิชาเฉพาะศาสตร์ พัฒนาสมรรถนะวิชาชีพครู (Profession Competency) เป็นไปตามมาตรฐานที่องค์กรวิชาชีพกำหนด คือ มีมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ เกี่ยวกับความรู้และประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ หรือการจัดการศึกษา ซึ่งวิชาชีพครูต้องมีเพียงพอที่สามารถนำไปใช้ในการประกอบวิชาชีพ มีมาตรฐานการปฏิบัติงาน ที่แสดงถึงพฤติกรรมการปฏิบัติงานและการพัฒนางาน ซึ่งวิชาชีพครูต้องปฏิบัติตามเพื่อให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายการเรียนรู้หรือการจัดการศึกษา รวมทั้งต้องฝึกฝนพัฒนาตนเองให้มีทักษะ หรือความชำนาญสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องรวมถึงปฏิบัติตาม ตามจรรยาบรรณของวิชาชีพในการประพฤติปฏิบัติตน เพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณชื่อเสียงและฐานะของ “วิชาชีพครู” ให้เป็นที่เชื่อถือศรัทธาแก่ผู้รับบริการและสังคม รักษาซึ่งเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ เป็นไปตามข้อบังคับและกฎหมายควบคุมวิชาชีพ นอกจากกฎหมายวิชาชีพที่เป็นเครื่องกำหนดสถานะของวิชาชีพครู “สังคม” เป็นอีกส่วนที่มีความสำคัญต่อการกำหนดสถานะของวิชาชีพครู

สถานะของ “วิชาชีพครู” ภายใต้ความคาดหวังจากสังคม

“สังคม” ซึ่งประกอบไปด้วยผู้คนที่มีความสัมพันธ์กันทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เป็น ความสัมพันธ์ทางตรงและความสัมพันธ์ทางอ้อม ในจรรยาบรรณวิชาชีพได้กล่าวถึงจรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ และจรรยาบรรณต่อสังคม ซึ่งเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับวิชาชีพครู เช่น นักเรียน ผู้ปกครอง สมาชิกของชุมชน เป็นต้น โดยวิชาชีพครูไม่อาจหลีกเลี่ยงความคาดหวังจากกลุ่มคนดังกล่าวรวมถึงสังคมโดยรวมที่มองการทำงานของวิชาชีพครู

จากความคาดหวังของสังคมต่อวิชาชีพครู สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ โดยศูนย์สำรวจความคิดเห็น “นิด้าโพล” สำรวจความคิดเห็นจากประชาชนในหัวข้อ “ครู/อาจารย์และการศึกษาไทยในปัจจุบัน” เปิดเผยผลสำรวจระหว่างวันที่ 3-4 ตุลาคม 2561 โดยสอบถามความคิดเห็นจากประชาชนทั่วประเทศ กระจายทุกภูมิภาค ระดับการศึกษา และอาชีพทั่วประเทศ จำนวน 1,258 หน่วยตัวอย่าง เกี่ยวกับครู/อาจารย์และการศึกษาไทยในปัจจุบัน (ศูนย์สำรวจความคิดเห็น “นิด้าโพล”, 2561) จากการสำรวจถึงความรู้สึกของประชาชนเกี่ยวกับข่าวครูตรวจการบ้านผิด ครูปล่อยปละนักเรียนจนถูกรุ่นพี่ล่วงละเมิดทางเพศ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าไม่มีจรรยาบรรณในการเป็นครู/อาจารย์ ไม่มีคุณธรรม ไม่มีความรับผิดชอบ ต่อหน้าที่และวิชาชีพครู ไม่เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับศิษย์ ไม่เอาใจใส่ศิษย์ ไม่ใส่ใจการสอน และเป็นการกลั่นแกล้ง ถูกเหยียดหยามศิษย์ตามลำดับ ด้านคุณสมบัติที่ดีของ “ครู/อาจารย์” พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มองว่าครู/อาจารย์เป็นที่ปรึกษาและรับฟังปัญหาของนักเรียนในเรื่องต่างๆ มีทักษะในการสอน ถ่ายทอดความรู้ได้ดี มีระเบียบวินัย เก่งมีความรู้ความสามารถ พัฒนาตัวเองหาความรู้อยู่เสมอ ใจดีไม่ดุด่าไม่ลงโทษเด็กเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับศิษย์ มีคุณธรรมและจริยธรรม

จากความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับจรรยาบรรณของครู/อาจารย์ พบว่า

- 1) อบรม สั่งสอน ฝึกฝน สร้างความรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้แก่ศิษย์เต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ
- 2) รักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือส่งเสริมให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์เสมอ
- 3) รักและศรัทธาในวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู
- 4) ไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ในการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ
- 5) ไม่กระทำความผิดเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกายสติปัญญา จิตใจ อารมณ์และ

สังคม ของศิษย์ 6) ปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทยตามลำดับ

ความคาดหวังของประชาชนต่อ “ครู/อาจารย์” ไทยในปัจจุบัน พบว่า 1) ทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี เช่น ตรงต่อเวลา พุดจาชัดเจน แสดงความคิดเห็นที่ตรงไปตรงมา สุภาพเรียบร้อย เป็นต้น 2) ตั้งใจถ่ายทอดวิชาการ 3) ซื่อสัตย์ ยุติธรรม ไม่มีอคติลำเอียงต่อลูกศิษย์ 4) รักและเข้าใจศิษย์เพื่อที่ศิษย์จะได้กล้าปรึกษาในสิ่งต่าง ๆ 5) ส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนหาวิธีการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองมากขึ้น 6) ไม่ใช้อำนาจในทางที่ผิด เช่น พุดจาข่มขู่ ใช้คำพูดไม่สุภาพ เยาะหยันหรือดูถูกผู้เรียน 7) ช่วยเหลือศิษย์โดยสังเกตความผิดปกติหรือข้อบกพร่องของศิษย์ และพร้อมให้การช่วยเหลือได้อย่างทันท่วงที

บทสรุป

กล่าวโดยสรุปจากการสำรวจความคาดหวังจาก “วิชาชีพครู” ข้างต้น พบว่า “สถานะ” ที่เด็กนักเรียน ต้องการจากผู้ประกอบวิชาชีพครู มิใช่ “ผู้สอน” ทางวิชาการเพียงประการเดียว แต่เด็กนักเรียนคาดหวังความเป็นพ่อเป็นแม่ที่พร้อมจะใช้เวลา ให้ความรัก และเข้าใจตัวเขา เมื่อเขาเกิดปัญหา เด็กนักเรียน ต้องการได้รับความรักความเข้าใจจากครู ก่อนได้ความรู้ทางวิชาการ ส่วนผู้ปกครองหวังพึ่งพาครูดูแลบุตรหลานให้เป็นคนดีมี พฤติกรรมที่พึงประสงค์ เป็นผู้ปลูกฝังความคิดจิตใจให้เป็นคนดีมีคุณธรรม และสังคมโดยภาพรวมคาดหวังให้ ครูมีสถานะของผู้รับใช้สังคม เป็นตัวแทนของผู้คนในการอบรมสั่งสอนการเป็นคนให้กับผู้เรียน คาดหวังให้ วิชาชีพครูเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับสังคมมากกว่าจะเชี่ยวชาญด้านวิชาการเพียงด้านเดียว ดังนั้น การแสดงออกของสถานะวิชาชีพครูตามกฎหมายของผู้ประกอบวิชาชีพครูอาจไม่เพียงพอต่อการดำรงสถานะ “ความเป็นครู” ทางสังคม ด้วยความคาดหวังของอารมณ์ความรู้สึกจากสังคมแตกต่างออกไปจากข้อกำหนดกำหนด ดังนั้น ในกระบวนการผลิตและพัฒนาวิชาชีพครู สถาบันผลิตครูต้องปลูกฝัง “จิตวิญญาณความเป็นครู” สร้างกระบวนการ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครองและชุมชน ดังนั้น การปลูกฝังความคิดและทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครูจึงควรให้ความสำคัญเป็นลำดับต้นเท่ากับวิชาการ เพื่อผู้ประกอบวิชาชีพครูสามารถดำรงสถานะวิชาชีพทั้งทางกฎหมายและความคาดหวังจากสังคมได้อย่างสอดคล้องกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาสถานะ “วิชาชีพครู” เพื่อตอบสนองความคาดหวังจากสังคม ดังนี้

1. สถาบันผลิตครู คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ สามารถเปิดสอนวิชาชีพครู ให้กับนักศึกษาคณะอื่น/ หลักสูตรอื่นๆ ที่มีความสนใจศาสตร์การสอน (Pedagogy) ให้สามารถมาเรียนแบบเก็บหน่วยกิตวิชาชีพครู (Teaching Profession Knowledgebase: TPK) เมื่อจบการศึกษาตามหลักสูตร หากมีความสนใจเข้าสู่ “วิชาชีพครู” ให้หน่วยงานที่ทำหน้าที่สอบบรรจุครูผู้ช่วย สามารถนับหน่วยกิตวิชาเอก ควบคู่กับการนับหน่วยกิตวิชาชีพครู ให้ถึงระดับมาตรฐานที่หน่วยงานต้นสังกัดกำหนดแทนที่การนับเฉพาะหน่วยกิตสาขาวิชาเอกอย่างเดียว เพราะเมื่อได้บรรจุเป็นครูผู้ช่วย สถาบันการศึกษา/โรงเรียน จะได้ “ครู” ที่เป็น “วิชาชีพครู” พร้อมทำงานการสอนทันที โดยไม่ต้องรอให้ครูผู้ช่วยมาเรียนหลักสูตรเพื่อปรับพื้นฐานในความรู้ “วิชาชีพครู” และปรับเปลี่ยนการให้ครูผู้ช่วยจากหลักสูตรอื่นที่ไม่ได้เรียนครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์มาให้มาเรียนหลักสูตรวิชาชีพครู (ป.บัณฑิต) เพื่อให้ได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ แทนที่ด้วยการเรียนในหลักสูตรที่มีเนื้อหา (Content) เหมาะสมสำหรับครูผู้ช่วยที่เริ่มทำงานในสถานศึกษาโดยเฉพาะ

2. เมื่อสังคมต้องการ “คนเก่ง” จากสาขาวิชาอื่นเข้าสู่วิชาชีพครู ผู้ที่ต้องการประกอบวิชาชีพครูต้องผ่านการพัฒนาตามหลักสูตรการพัฒนาศมรรถนะมาตรฐานวิชาชีพ (Professional Standard Competency) และใช้หลักเกณฑ์การพัฒนาศมรรถนะมาตรฐานวิชาชีพในการจัดและเลื่อนระดับขั้นในการสอน (Level License) กล่าวคือ ผู้จบหลักสูตรอื่นที่มีใช้ครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ เมื่อสอบบรรจุครูผู้ช่วยได้รับการบรรจุ สามารถสอนได้ระดับขั้นไม่เกินขั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (Primary Education License: PEL) หากได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัดหรือต้องการสอนในระดับที่สูงขึ้น ครูผู้นั้นต้องผ่านการอบรมความรู้และปฏิบัติวิชาชีพครูสำหรับระดับขั้นและวัยของผู้เรียนที่จะสอนในระดับที่สูงขึ้น (Secondary Education License: SEL) เช่น ผู้จบคณะอักษรศาสตร์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ ต้องการเป็นครู เมื่อสอบบรรจุครูผู้ช่วยได้ สามารถสอนได้ในระดับประถมศึกษาเท่านั้น (Primary Education License: PEL) หากหน่วยงานต้นสังกัด มอบหมายหรือครูต้องการสอนในระดับที่สูงขึ้น ครูจะต้องเข้ารับการพัฒนาตนเองตามหลักสูตรวิชาชีพครูที่จัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับช่วงชั้นและวัยของผู้เรียนในระดับขั้นที่สูงขึ้นได้อย่างเหมาะสม (Secondary Education

License: SEL) เป็นต้น เพื่อให้ “คนเก่ง” สามารถจัดการเรียนการสอน (Pedagogy) ให้เกิดคุณภาพกับผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

จากที่กล่าวมาทั้งสิ้น สถานะของ “วิชาชีพครู” ในปัจจุบันย่อมมีการเปลี่ยนแปลงตามสังคมและ วัฒนธรรมตามยุคสมัย ด้วยบริบทของไทยของบริบทโลกที่วิชาชีพครู (Teaching Profession) จะต้องปรับเปลี่ยนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งโลกแห่งศตวรรษที่ 21 ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอันเป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี จึงจำเป็นต้องมีการปรับเพื่อรองรับการพัฒนาในอนาคต ให้สอดคล้องกับกฎหมายสำหรับการควบคุมดูแลวิชาชีพครูที่เหมาะสม เท้าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของความคาดหวังจากสังคม และเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้พร้อมรับและมีสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกแห่งศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีคุณภาพ

เอกสารอ้างอิง

- ถนนม อินทรกำเนต. (2562). **พัฒนาการการฝึกหัดครู**. สุนทรพจน์งาน “เหลียวหลังแลหน้า การฝึกหัดครูไทย”. อุดรธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2552). **ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยนต์ ชุมจิต. (2546). **การศึกษาและความเป็นครูไทย**. กรุงเทพฯ: โอ เอส พริ้นติ้งเฮาส์.
- วุฒิชัย มูลศิลป์. (2554). **สมเด็จพระปิยมหาราชกับการปฏิรูปการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: พิมพ์คำ.
- ศูนย์สำรวจความคิดเห็น “นิด้าโพล”. (2561). **ครู/อาจารย์และการศึกษาไทยในปัจจุบัน**. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2562, จาก https://nidapoll.nida.ac.th/survey_detail?survey_id=150
- สาโรช บัวศรี. (2552). **รากแก้วการศึกษา**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุนทร สุนันท์ชัย. (2552). **การศึกษาตลอดชีวิตและการศึกษานอกระบบ**. พิมพ์ครั้งที่ 5. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579**. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค.

ปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการใช้เวลาว่างของคนวัยเยาว์ในยุคดิจิทัล

THE CAUSAL FACTORS OF YOUNG PEOPLE'S LEISURE BEHAVIOR

IN THE DIGITAL AGE

วิทยา ยางกลาง^{1,*}, ยุทธนา ไชยจุลกุล² และ ปิยดา สมบัติวัฒนา³Witthaya Yangklang^{1,*}, Yutthana Chaijukul² and Piyada Sombatwatthana³¹ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² รองศาสตราจารย์ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ³ รองศาสตราจารย์ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ¹ Graduate Student, Doctoral Degree in Applied Behavioral Science Research, Behavioral Science Research Institute, Srinakharinwirot University² Assistant Professor at Behavioral Science Research Institute, Srinakharinwirot University³ Assistant Professor at Behavioral Science Research Institute, Srinakharinwirot University

Received: 29 December 2021

Accepted: 19 May 2022

บทคัดย่อ

พฤติกรรมการใช้เวลาว่างเป็นสิ่งสำคัญที่บ่งชี้ถึงคุณภาพของเยาวชน หากเยาวชนแสดงพฤติกรรมการเวลาว่างที่ดี ย่อมเกิดผลดีต่อตนเอง และส่งผลไปถึงการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าในอนาคต จากการศึกษางานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศพบว่าปัจจัยที่สำคัญ 5 ปัจจัย ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมการใช้เวลาว่างของเยาวชน ได้แก่ 1) ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เป็นการติดต่อสื่อสารเพื่อให้ได้รับความรู้ แนวคิด ความช่วยเหลือด้านการทำกิจกรรมใช้เวลาว่างจากบุคคลรอบข้าง 2) การตระหนักรู้กิจกรรมใช้เวลาว่าง คือ การเห็นความสำคัญ ประโยชน์ที่ได้จากการทำกิจกรรมใช้เวลาว่าง 3) การตระหนักรู้ตนเองต่อการใช้เวลาว่าง คือ การรับรู้เข้าใจเกี่ยวกับตนเองด้านการทำกิจกรรมใช้เวลาว่าง 4) ทักษะใช้เวลาว่าง คือ ความสามารถ ความชำนาญ ซึ่งช่วยส่งเสริมการทำกิจกรรมการ

* ผู้ประสานงาน: วิทยา ยางกลาง

อีเมล: witthaya.yang@gmail.com

ใช้เวลาว่างให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งปัจจัยต่างๆ ทั้ง 4 ปัจจัยนี้จะส่งผลไปยังปัจจัยที่ 5 คือการตัดสินใจเลือกกิจกรรม ซึ่งเป็นกระบวนการรวบรวมข้อมูล สร้างทางเลือก เปรียบเทียบทางเลือก และใช้เหตุผล เพื่อเลือกกิจกรรมให้เหมาะสมและถูกต้อง และการเลือกกิจกรรมจะนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมการใช้เวลาว่างของเยาวชน ดังนั้นควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ เพื่อใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมการใช้เวลาว่างของเยาวชนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

คำสำคัญ: ปัจจัยเชิงสาเหตุ, พฤติกรรมการใช้เวลาว่าง, การพัฒนาพฤติกรรมการใช้เวลาว่าง

Abstract

Leisure behavior is an important indicator of the quality of youth. If the youth shows good leisure behavior would be good for oneself and resulting in the development of the nation to progress in the future. From research studies both domestic and international, it was found that there were 5 important factors affecting the development of youth's leisure behavior, namely: 1) social interactions; It is a communication for gaining knowledge, concepts, assistance in doing leisure activities from the people around you, 2) leisure awareness is appreciating the importance and benefits from doing leisure activities, 3) self-awareness in using leisure time is the perception of one's self in leisure activities and 4) leisure skills are abilities, skills that help to encourage effective leisure activities. These 4 factors will affect the fifth factor, that is the decision making to choose activities. which is the process of collecting information, make choice, compare alternatives and use rationale to choose activities that are appropriate and correct. The decision making will also lead to the youth's leisure behavior. Therefore, the relationship of 5 variables should be studied to develop the youth's leisure behavior for maximum efficiency.

Keywords: causal factors, leisure behavior, leisure behavior development

บทนำ

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 4 กล่าวว่า เยาวชน หมายความว่า บุคคลอายุเกิน 15 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่ยังอยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียน ปัญหาที่สำคัญของเยาวชนที่พบมากในปัจจุบันคือ ปัญหาด้านพฤติกรรมการใช้เวลาว่าง จากข้อมูลสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2562) กระทรวงศึกษาธิการ (2563) และปัญจนาฏ วรวิวัฒน์ชัย (2563) ซึ่งพบว่า เยาวชนจำนวนมากใช้เวลาว่างไปกับสิ่งที่ไม่เกิดประโยชน์ เช่น การอยู่เฉยๆ ไม่ทำอะไร การติดโทรศัพท์มือถือ การติดการสื่อสารออนไลน์ การติดเกมคอมพิวเตอร์ ติดหนังละคร การเสพยาเสพติด การมั่วสุม การทำความผิดต่างๆ และรูปแบบการใช้เวลาว่างของเยาวชนในปัจจุบันส่วนใหญ่นิยมทำกิจกรรมการใช้เวลาว่างในรูปแบบที่เน้นความสุข ความเพลิดเพลิน ความสนุกสนาน การผ่อนคลายความเครียด เช่น การเล่นเกม การออกไปข้างนอกกับเพื่อน การฟังเพลง ร้องเพลง การเที่ยวห้างสรรพสินค้า กินอาหาร ดูหนัง ดูละคร เกาหลี่ ได้หวัน หรือการนอนอยู่เฉยๆ ไม่ได้ทำอะไร มีเพียงส่วนน้อยที่ทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ เช่น การออกกำลังกาย และอ่านหนังสือ นอกจากนี้บางครั้งการทำกิจกรรมในเวลาว่างยังพบว่าส่วนหนึ่งมีการทำกิจกรรมที่มีโทษ เกิดผลเสียต่อตนเองและผู้อื่น เช่น การเสพยาเสพติด การจับกลุ่มมั่วสุม การทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน การทำความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย การทำความผิดเกี่ยวกับเพศ โดยพบว่าเยาวชนที่ทำความผิดส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 15 ถึง 18 ปี (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2562) ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นเหล่านี้สามารถแพร่มาสู่เยาวชนคนอื่นๆ ที่อยู่ใกล้ชิดในกลุ่ม ชุมชน โรงเรียน และสังคมได้อีกด้วย ซึ่งส่งผลเสียต่อตัวเยาวชน ครอบครัว ชุมชน รวมทั้งเกิดผลเสียต่อการพัฒนาประเทศชาติในอนาคตผลการศึกษาผลลัพธ์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พบว่าผู้เรียนจำนวนมากยังมีพฤติกรรมที่ยังไม่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลของกระทรวงศึกษาธิการ (2563) และปัญจนาฏ วรวิวัฒน์ชัย (2563) ที่กล่าวว่าในปัญหาการใช้เวลาว่างของเยาวชน เป็นปัญหาที่สำคัญและยังพบได้มาก รัฐบาลได้ใช้งบประมาณในการแก้ปัญหาโดยการจัดการเรียนรู้ ปรับปรุงหลักสูตร ฝึกอบรมครูอาจารย์ให้รู้วิธีแก้ปัญหา จัดค่ายอบรมคุณธรรมนักเรียนเยาวชน เพิ่มงบประมาณมายังโรงเรียน โดยใช้งบประมาณด้านการศึกษาที่เพิ่มขึ้นทุกปี และมีจำนวนมากกว่า 2 เท่าของงบประมาณเมื่อ 10 ปีที่แล้ว (สำนักงานงบประมาณ, 2562) แต่ผลที่ได้พบว่าปัญหาไม่ได้ลดลง แต่กลับดูเพิ่มมากขึ้นด้วย

เนื่องมาจากสภาพสังคมเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นการแก้ปัญหาด้านพฤติกรรมของเยาวชน จึงไม่ใช่เกิดจากการขาดเงินสนับสนุน ซึ่งหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องควรจะได้หาแนวทางในการแก้ปัญหา และพัฒนาพฤติกรรมการใช้เวลาว่างของเยาวชนให้ถูกต้อง โดยใช้ตัวแปรสำคัญซึ่งได้จากการศึกษาค้นคว้าจากงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่น วิพงษ์ชัย ร้องขันแก้ว และคณะ (2557), ศักดิภัทร์ เฉลิมพุดพิงศ์ (2554), มันดี (Mundy, 1998), แดททิลโล (Dattilo, 2011), เบิร์น (Byrne, 2006), เพสซาเวนโต และแอสตัน (Pesavento & Ashton, 2011), ฟาวเซทท์ (Fawcett, 2007), ฟินน์ (Finn, 2006), ลิน (Lin, 2011), สตัมโบ และปีเตอร์สัน (Stumbo & Peterson, 2009) และฮัทชินสัน (Hutchinson, 2012) ซึ่งพบว่า ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การตระหนักรู้กิจกรรมการใช้เวลาว่าง การตระหนักรู้ตนเองต่อการใช้เวลาว่าง และทักษะการใช้เวลาว่าง เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลไปยังการตัดสินใจเลือกกิจกรรมการใช้เวลาว่าง และส่งผลต่อไปยังการการแสดงพฤติกรรมการใช้เวลาว่าง หากเยาวชนได้รับการพัฒนาปัจจัยดังกล่าวอย่างถูกต้องเหมาะสม ย่อมทำให้เกิดการแสดงพฤติกรรมการใช้เวลาว่างที่ถูกต้องเหมาะสมต่อไปด้วย

พฤติกรรมการใช้เวลาว่างของเยาวชน

พฤติกรรมการใช้เวลาว่างของเยาวชน หมายถึง การแสดงออกของเยาวชนในการทำกิจกรรมในช่วงเวลาที่อยู่นอกเหนือเวลาที่จำเป็น เช่น เวลาเรียน เวลาทำงาน เวลาทำกิจวัตรที่จำเป็น โดยมีอิสระในการเลือกและทำกิจกรรม ไม่มีการบังคับหรือกดดันจากบุคคลอื่น กิจกรรมถูกกำหนดโดยปัจจัยภายในตัวเยาวชนคนนั้น โดยมีวัตถุประสงค์ของการทำกิจกรรม และการทำกิจกรรมที่เป็นไปในทางที่ดี ตอบสนองความรู้สึกด้านจิตใจ เช่น ความพึงพอใจ ความสุข สนุกสนานเพลิดเพลิน อีกทั้งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง หรือผู้อื่น ซึ่งการทำกิจกรรมนั้นสามารถสังเกต วัด เปลี่ยนแปลง และพัฒนาได้ (Mundy, 1998)

จากการศึกษาและการสังเคราะห์งานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศของ ชวิตรา ตันติมาลา (2560), อาริรัตน์ สูงสมสกุล (2557), เคราส์ (Kraus, 2001), เคลลี (Kelly, 2012), โซล และคณะ (Zeijl et al., 2001), เดซี และไรอัน (Deci & Ryan, 2000), พาวไร และคณะ (Powrie et al., 2015), ฟาวเซต (Fawcett, 2007), แมนเนลล์ และ ไคลเบอร์ (Mannell & Kleiber, 1997), วอส (Voss, 1967), ฮัทชินสัน (Hutchinson, 2012) และ เฮนเดอร์สัน

(Henderson, 2017) พบว่ามีความสอดคล้องกันขององค์ประกอบหลักของพฤติกรรมการใช้เวลาว่างของเยาวชน 3 อย่าง ได้แก่

1) เป็นกิจกรรมที่ดี คือ การทำกิจกรรมการใช้เวลาว่าง ควรจะเป็นกิจกรรมที่ไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเอง หรือผู้อื่น ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรม และควรก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง หรือผู้อื่น

2) มีความเป็นอิสระ คือ การทำกิจกรรมการใช้เวลาว่าง ควรมีการเลือกกิจกรรม และทำกิจกรรมด้วยตนเอง โดยไม่ถูกบังคับ หรือกดดันจากบุคคลอื่น

3) ตอบสนองจิตใจ คือ การทำกิจกรรมการใช้เวลาว่าง ควรก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดี ความพึงพอใจ ความสุข ความสนุกสนาน เกิดขึ้นกับตนเอง

สรุป องค์ประกอบของพฤติกรรมการใช้เวลาว่างจึงประกอบไปด้วยองค์ประกอบหลัก 3 อย่างที่สำคัญ ได้แก่ เป็นกิจกรรมที่ดี มีความเป็นอิสระ และตอบสนองจิตใจ ดังนั้นการทำกิจกรรมการใช้เวลาว่างของเยาวชนควรได้มีการคำนึงถึงองค์ประกอบเหล่านี้เพื่อความเหมาะสม และเกิดผลดีในการทำกิจกรรมการใช้เวลาว่าง

ขอบเขตด้านตัวแปร

จากการศึกษาการพัฒนาพฤติกรรมการใช้เวลาว่าง พบว่ามีแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการใช้เวลาว่างของเยาวชน เช่น แนวคิดการเรียนรู้สู่การปฏิบัติในการใช้เวลาว่าง (Leisure Education Theory and Practice) ของ มันดี (Mundy, 1998) ซึ่งได้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้เวลาว่าง 5 ปัจจัย ซึ่งประกอบด้วย 1. ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social interaction) 2. การตระหนักรู้กิจกรรมการใช้เวลาว่าง (Leisure awareness) 3. การตระหนักรู้ตนเองต่อการใช้เวลาว่าง (Self-awareness) 4. ทักษะการใช้เวลาว่าง (Leisure skills) และ 5. การตัดสินใจเลือกกิจกรรม (Decision Making) นอกจากนี้ยังมีผู้ที่ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมการใช้เวลาว่าง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้สู่การปฏิบัติในการใช้เวลาว่างของ มันดี (Mundy, 1998) เช่น สตัมโบ และปีเตอร์สัน (Stumbo & Peterson, 2009), แดททิลโล (Dattilo, 2011), ฟาวเซทท์ (Fawcett, 2007), เพสซาเวนโต และแอสตัน (Pesavento & Ashton, 2011) และ ฮัทชินสัน (Hutchinson, 2012) เป็นต้น

จากแนวคิด ในทฤษฎีปัญญาทางสังคม (Social Cognitive theory) ของ อัลเบิร์ต แบนดูรา (Bandura, 1986) ซึ่งได้พัฒนามาจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ซึ่งได้กล่าวว่า พฤติกรรมของคนเกิดขึ้น หรือเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากปัจจัย 2 อย่าง ซึ่งได้แก่ ปัจจัยที่อยู่รอบตัวบุคคล (Environmental) และปัจจัยที่อยู่ภายในตัวบุคคล (Personal) โดยเป็นการเกิดพฤติกรรมอย่างมีปฏิสัมพันธ์กัน

ดังนั้นปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้เวลาว่าง สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายใน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายนอกที่สำคัญและมีผลต่อพฤติกรรมการใช้เวลาว่าง ได้แก่

1) ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social interaction)

ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม หมายถึง การที่เยาวชนมีความสัมพันธ์ มีการติดต่อสื่อสาร พูดคุยกับบุคคลรอบข้าง เพื่อให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจ แนวคิด ความช่วยเหลือ อุปกรณ์ เงิน สถานที่ การสนับสนุน ด้านการทํากิจกรรมใช้เวลาว่าง และนำไปสู่การตัดสินใจเลือก กิจกรรมการใช้เวลาว่าง หากสิ่งที่ได้รับเข้ามาเป็นสิ่งที่ดีย่อมส่งผลให้มีพฤติกรรมใช้เวลาว่างที่ดี เหมาะสมด้วย

จากการประมวลผลงานวิจัยเกี่ยวข้อง พบว่า ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้เวลาว่างของเยาวชน เช่นงานวิจัยของ แมคเคย์ (McKay, 2012), ฟาวเซต (Fawcett, 2007), เพสซาเวนโต และแอสตัน (Pesavento & Ashton, 2011), ฮัทชินสัน (Hutchinson, 2012), ธอร์ลินด์สัน และกันนาร์ (Thorlindsson & Gunnar, 2006), เบิร์น (Byrne, 2006) และ ลิน (Lin, 2011) ซึ่งได้ผลที่สอดคล้องกัน โดยพบว่า เยาวชนที่ได้รับปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในทางที่ดี จากบุคคลรอบข้าง เช่น พ่อแม่ ผู้ปกครอง บุคคลในครอบครัว ครู อาจารย์ เพื่อน คนรู้จัก บุคคลในชุมชน เพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่รัฐ หากบุคคลเหล่านี้มีการเอาใจใส่ดูแล ให้ความรู้ ให้การชี้แนะสนับสนุนด้านต่างๆ ชักชวนทำกิจกรรมการใช้เวลาว่างในทางที่ดี ย่อมส่งผลให้เยาวชนมีการตัดสินใจเลือกกิจกรรมที่ดีเหมาะสม และส่งผลต่อการมีพฤติกรรมใช้เวลาว่างในทางที่ดีด้วย

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม มีผลต่อการตัดสินใจเลือก กิจกรรม และส่งผลไปยังพฤติกรรมใช้เวลาว่างของเยาวชน หากเยาวชนได้รับปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ดี ย่อมส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกกิจกรรม และการมีพฤติกรรมใช้เวลาว่างในทางที่ดี ดังนั้นหากต้องการพัฒนาพฤติกรรมใช้เวลาว่างของเยาวชน บุคคลรอบข้างควร

มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมด้านการใช้เวลาว่างที่ดีกับเยาวชน ตัวอย่างเช่น นักเรียนมีผู้ปกครองหรือครูอาจารย์ที่คอยแนะนำเอาใจใส่ในการทำกิจกรรมในเวลาว่างเป็นประจำ ย่อมทำให้นักเรียนได้รับความรู้ แนวคิดที่ดี และเกิดการตัดสินใจทำกิจกรรมการใช้เวลาว่างในทางที่ดีตามที่ผู้ปกครอง และครูอาจารย์แนะนำ

ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายในที่สำคัญและมีผลต่อพฤติกรรมการใช้เวลาว่าง ได้แก่

2) การตระหนักรู้กิจกรรมการใช้เวลาว่าง (Leisure Awareness)

การตระหนักรู้กิจกรรมการใช้เวลาว่าง หมายถึง การรับรู้เกี่ยวกับลักษณะการใช้เวลาว่างที่ดี และประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมการใช้เวลาว่าง ซึ่งการตระหนักรู้กิจกรรมการใช้เวลาว่างจะเกิดขึ้นได้เมื่อมีสิ่งเร้า แล้วทำให้เกิดการรับรู้ (Perceptions) จากนั้นนำไปสู่การเกิดความคิดรวบยอด เกิดการเรียนรู้ และเกิดความตระหนักรู้ต่อการทำกิจกรรมการใช้เวลาว่างตามลำดับ ซึ่งการตระหนักรู้กิจกรรมการใช้เวลาว่างเป็นภาวะทางจิตใจที่เกี่ยวข้องกับประเมินคุณค่าของกิจกรรมการใช้เวลาว่าง และจะนำไปสู่การการตัดสินใจเลือกกิจกรรมการใช้เวลาว่าง และส่งผลต่อไปยังการแสดงพฤติกรรมการใช้เวลาว่าง

การประมวลผลงานวิจัยเกี่ยวข้อง พบว่า การตระหนักรู้กิจกรรมการใช้เวลาว่าง ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกกิจกรรม และส่งผลต่อไปยังพฤติกรรมการใช้เวลาว่างของเยาวชน เช่น วิพงษ์ชัย ร้องขันแก้ว และคณะ (2557) ได้ศึกษาพบว่า การตระหนักรู้กิจกรรมการใช้เวลาว่าง มีผลต่อการตัดสินใจเลือกกิจกรรม และส่งผลต่อไปยังการพัฒนาพฤติกรรมการใช้เวลาว่างสำหรับเยาวชน นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยในต่างประเทศ ที่ศึกษาพบว่าในทำนองเดียวกัน เช่น ฟาวเซต (Fawcett, 2007), เพสซาเวนโต และแอสตัน (Pesavento & Ashton, 2011), มันดี (Mundy, 1998), โรมเมน (Romain, 2016), สตัมโบ และพีเตอร์สัน (Stumbo & Peterson, 2009) และฮัทชินสัน (Hutchinson, 2012) โดยศึกษา พบว่า การตระหนักรู้กิจกรรมการใช้เวลาว่าง (Leisure Awareness) มีผลสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกกิจกรรม และส่งผลให้เกิดพฤติกรรมการใช้เวลาว่าง โดยการตระหนักรู้กิจกรรมการใช้เวลาว่าง สามารถสร้างแรงจูงใจ ทำให้เกิด อัตมโนทัศน์ การรับรู้ประโยชน์ การมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างเวลาว่างกับชีวิต การพัฒนาทักษะความสามารถด้านต่างๆ โดยเยาวชนที่มีการตระหนักรู้กิจกรรมการใช้เวลาว่างที่ดี จะรู้ เข้าใจ เห็นประโยชน์ความสำคัญของกิจกรรมการใช้เวลาว่างในทางที่เป็นจริงและถูกต้อง ซึ่งจะเป็นตัวกระตุ้นการตัดสินใจเลือกกิจกรรม และแสดงพฤติกรรมการใช้เวลาว่างที่ดี

การตระหนักรู้กิจกรรมการใช้เวลาว่าง (Leisure Awareness) มีผลสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกกิจกรรมการใช้เวลาว่าง และจะส่งผลต่อไปยังการแสดงพฤติกรรมการใช้เวลาว่าง ดังนั้นในการพัฒนาพฤติกรรมการใช้เวลาว่างของเยาวชนจำเป็นต้องพัฒนาการตระหนักรู้กิจกรรมการใช้เวลาว่างด้วย ตัวอย่างเช่น เยาวชนรับรู้ว่าการใช้เวลาว่างในการเล่นกีฬาเป็นสิ่งที่มียประโยชน์ ทำให้สดชื่น แจ่มใส ร่างกายแข็งแรง รูปร่างสัดส่วนดูดี เยาวชนคนนั้นย่อมที่จะตัดสินใจที่จะใช้เวลาว่างเพื่อการออกกำลังกาย และนำไปสู่การทำกิจกรรมออกกำลังกายในที่สุด

3) การตระหนักรู้ตนเองต่อการใช้เวลาว่าง (Self-awareness)

การตระหนักรู้ตนเองต่อการใช้เวลาว่าง หมายถึง การที่เยาวชนรับรู้ลักษณะของตนเอง ซึ่งได้แก่ ความสนใจ จุดเด่น ข้อจำกัด เป้าหมายของตนเอง และการรับรู้ความรู้สึกของตนเองที่มีต่อการทำกิจกรรมการใช้เวลาว่าง เมื่อเยาวชนมีการรับรู้ตนเองต่อการใช้เวลาว่างแล้วจะเกิดการตัดสินใจเลือกกิจกรรมการใช้เวลาว่างให้ เหมาะสมกับความสนใจ จุดเด่น ข้อจำกัด เป้าหมายของตนเอง และจะทำกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพตามการรับรู้ตนเอง

ผลการศึกษางานวิจัยเกี่ยวข้อง พบว่า การตระหนักรู้ตนเองต่อการใช้เวลาว่าง จะส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกกิจกรรม และส่งผลไปยังพฤติกรรมการใช้เวลาว่างของเยาวชน เช่นงานวิจัยในประเทศของ วิพงษ์ชัย ร้องขันแก้ว และคณะ (2557) และ ศักดิ์ภัทร์ เฉลิมพุดผิงค์ (2554) พบว่าเยาวชนที่มีความตระหนักรู้ในตนเองต่อการใช้เวลาว่างในทางที่ดี ก็จะสามารถตัดสินใจเลือกกิจกรรมในทางที่ดี เหมาะกับตนเอง และสามารถพัฒนาการใช้เวลาว่าง ให้ดีขึ้นและเหมาะสมกับตนเองยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยในต่างประเทศที่ศึกษา และได้ข้อค้นพบในลักษณะเดียวกัน เช่น เพสซาเวนโต และแอสตัน (Pesavento & Ashton, 2011), ฟินน์ (Finn, 2006), ฮัทชินสัน (Hutchinson, 2012), มันดี้ (Mundy, 1998) และ เบิร์น (Byrne, 2006) ได้ศึกษาพบว่า การตระหนักรู้ตนเองต่อการใช้เวลาว่าง ทำให้เยาวชนรู้จักตนเองในด้านต่างๆ เช่น ความรู้สึก ความพึงพอใจ ความต้องการ ความคาดหวัง เป้าหมาย ผลลัพธ์ ทักษะ ความสามารถ จุดเด่น จุดด้อย ข้อได้เปรียบ ข้อจำกัด ทำให้สามารถตัดสินใจเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าเยาวชนได้รับการพัฒนาการตระหนักรู้ตนเองต่อการใช้เวลาว่างที่ดีแล้ว จะทำให้เกิดพฤติกรรมการใช้เวลาว่างไปในทางที่ดี นำไปสู่การพัฒนาด้านสุขภาพ ความสุข การมีชีวิตชีวา การมีส่วนร่วมในชุมชน

ทักษะความสามารถ และยังทำให้เยาวชนเกิดแรงจูงใจที่ดี มีความรู้สึกที่ดี ส่งผลทำให้พฤติกรรม การใช้เวลาว่างเป็นไปในทางที่ดีขึ้น

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่า การตระหนักรู้ตนเองต่อการใช้เวลาว่าง เป็นปัจจัยภายในที่ทำให้เยาวชนรู้จัก ความสนใจ จุดเด่น ข้อจำกัด เป้าหมายของตนเอง และการรับรู้ความรู้สึกของตนเองนี้ จะทำให้สามารถตัดสินใจเลือกทำกิจกรรมการใช้เวลาว่างที่เหมาะสมกับตนเอง และเกิดประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่น เยาวชนที่รับรู้ว่าคุณค่าตนเองมีจุดเด่น ของตัวเองในด้านการเป็นคนชอบความสวยงามศิลปะ เป็นคนละเอียดอ่อน ย่อมทำให้ เยาวชนตัดสินใจเลือกทำกิจกรรมด้านศิลปะ วาดภาพ ระบายสี ประดิษฐ์สิ่งของสวยงาม และนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมการใช้เวลาว่างตามกิจกรรมที่เลือก ดังนั้นในการพัฒนา พฤติกรรมการใช้เวลาว่างควรมีการพัฒนาการตระหนักรู้ตนเองต่อการใช้เวลาว่างด้วย

4) ทักษะการใช้เวลาว่าง (Leisure skills)

ทักษะการใช้เวลาว่าง (Leisure skills) หมายถึง ความสามารถ ความชำนาญ ในการทำกิจกรรมการใช้เวลาว่างของเยาวชน ซึ่งเกิดขึ้นจากการฝึกฝน หรือการกระทำบ่อยๆ โดยทักษะเหล่านี้อาจแบ่งได้เป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการทำกิจกรรมการใช้เวลาว่าง เช่น การวางแผน การแก้ปัญหา การประเมินผล หรือทักษะในการทำกิจกรรม ด้านกีฬา การเต้นรำ ศิลปะ งานฝีมือ เลี้ยงสัตว์ ปลูกพืช คอมพิวเตอร์ ซึ่งทักษะเหล่านี้จะเป็นปัจจัย ส่งเสริมการทำกิจกรรมการใช้เวลาว่าง เยาวชนจะใช้ทักษะการใช้เวลาว่างที่มีอยู่เป็นปัจจัย ที่สำคัญอย่างหนึ่งในการตัดสินใจเลือกกิจกรรมการใช้เวลาว่างของตนเอง และส่งผลต่อไปยัง การแสดงพฤติกรรมการใช้เวลาว่าง

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวข้องในประเทศไทย พบว่า ทักษะการใช้เวลาว่าง (Leisure skills) ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกกิจกรรม และส่งผลให้เกิดพฤติกรรมการใช้เวลาว่างของเยาวชนในทางที่ดี เช่น งานวิจัยของ ศักดิภัทร์ เฉลิมพุฒิพงศ์ (2554) ซึ่งพบว่าทักษะ การใช้เวลาว่าง เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกกิจกรรม และมีผลต่อพฤติกรรม การใช้เวลาว่างของเยาวชน นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยในต่างประเทศที่ศึกษาได้ข้อค้นพบใน ทำนองเดียวกัน เช่น คลอดเวลล์ และวิทท์ (Caldwell & Witt, 2011), เพสซาเวนโต และ แอชตัน (Pesavento & Ashton, 2011), ฟินน์ (Finn, 2006), ฮัทชินสัน (Hutchinson, 2012) โดยพบว่า ทักษะการใช้เวลาว่างมีผลต่อพฤติกรรมการใช้เวลาว่าง โดยทักษะที่เอื้อต่อ การทำกิจกรรมการใช้เวลาว่าง และทักษะในการทำกิจกรรม ซึ่งทักษะเหล่านี้มีส่วนส่งเสริม

และมีผลต่อการตัดสินใจเลือกกิจกรรมการใช้เวลาว่างของเยาวชน และการฝึกฝนเพื่อเพิ่มทักษะการใช้เวลาว่าง สามารถทำให้พฤติกรรมการใช้เวลาว่างของเยาวชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

จากการงานวิจัยที่กล่าวมาแล้วสามารถสรุปได้ว่า ทักษะการใช้เวลาว่าง (Leisure skills) เป็นปัจจัยภายในที่สำคัญอย่างหนึ่งของเยาวชนที่ช่วยส่งเสริมพฤติกรรมการใช้เวลาว่างให้มีประสิทธิภาพ และส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกกิจกรรมการใช้เวลาว่าง ตัวอย่าง เช่น เยาวชนเป็นผู้ที่มีทักษะในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้เวลาว่างได้เป็นอย่างดี เมื่อเขาเกิดปัญหาในการทำกิจกรรมการใช้เวลาว่าง เขาย่อมสามารถแก้ไขปัญหาได้ ส่งผลให้เขากล้าตัดสินใจที่จะทำกิจกรรมการใช้เวลาว่างที่หลากหลายและท้าทาย เพราะเมื่อมีปัญหาและอุปสรรคเกิดขึ้นแล้วเขาสามารถแก้ไขได้ ดังนั้นในการพัฒนาพฤติกรรมการใช้เวลาว่างจึงควรพัฒนาทักษะการใช้เวลาว่างด้วย

5) การตัดสินใจเลือกกิจกรรม (Decision Making)

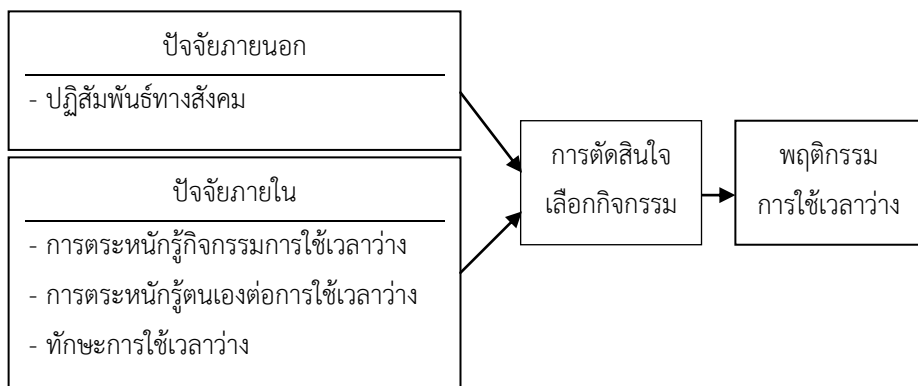
การตัดสินใจเลือกกิจกรรม (Decision Making) หมายถึง การที่เยาวชนพิจารณา กิจกรรมการใช้เวลาว่าง และเลือกทำกิจกรรมอย่างมีเหตุผล โดยใช้กระบวนการรวบรวมข้อมูล สร้างทางเลือก เปรียบเทียบทางเลือก จากนั้นจึงเลือกกิจกรรม โดยมีหลักการในการเลือกที่สำคัญ ได้แก่ กิจกรรมนั้นเป็นกิจกรรมในทางที่ดี มีความเป็นอิสระในการเลือกและทำกิจกรรม และตอบสนองต่อความรู้สึกและจิตใจของตนเอง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเลือกกิจกรรมการใช้เวลาว่างในประเทศไทย มีผู้ที่ได้ศึกษา เช่น วิพงษ์ชัย ร้องขันแก้ว และคณะ (2557) พบว่า การตัดสินใจเลือกกิจกรรมเป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีผลโดยตรงต่อพฤติกรรมการใช้เวลาว่าง ที่จะทำให้นักเรียนตัดสินใจเลือกกิจกรรมโดยใช้เหตุผล และส่งผลถึงการแสดงพฤติกรรมการใช้เวลาว่าง ส่วนงานวิจัยในต่างประเทศ เช่น มันดี (Mundy, 1998), โอปเพนแฮม (Oppenheim, 1979), แม็คกรู และวิลสัน (McGrew & Wilson, 1982) และ ดาตทิลโล (Dattilo, 2011) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเลือกกิจกรรม และได้ข้อค้นพบที่มีความสอดคล้องกัน โดยพบว่า การตัดสินใจเลือกกิจกรรมการใช้เวลาว่าง เป็นกระบวนการใช้เหตุผล โดยมีผลสืบเนื่องมาจากหลายด้าน เช่น การตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับกิจกรรมการใช้เวลาว่าง ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น การพัฒนาตนเอง การมีส่วนร่วมในกิจกรรม เป้าหมายที่ต้องการ การจัดการกับปัญหา และส่งผลโดยตรงมายังพฤติกรรมการใช้เวลาว่าง

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า การตัดสินใจเลือกกิจกรรม (Decision Making) เป็นกระบวนการสำคัญของบุคคลที่ได้มาจากรวมรวบรวมข้อมูล การสร้างทางเลือก การเปรียบเทียบทางเลือก และเลือกกิจกรรม ซึ่งมีผลต่อกิจกรรมที่ทำ อีกทั้งเป็นการควบคุมพฤติกรรมการใช้เวลาว่างของเยาวชนให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมถูกต้อง โดยยึดหลัก เป็นการทำกิจกรรมที่ดี มีความเป็นอิสระ และสามารถตอบสนองจิตใจของตนเอง ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมใช้เวลาว่างของเยาวชน ตัวอย่างเช่น เยาวชนที่มีปัจจัยต่างๆ ในทางที่ดี ได้แก่ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การตระหนักรู้กิจกรรมใช้เวลาว่าง การตระหนักรู้ตนเองต่อการใช้เวลาว่าง ทักษะใช้เวลาว่าง เยาวชนจะนำปัจจัยต่างๆ เหล่านี้มาพิจารณา สร้างทางเลือก เปรียบเทียบทางเลือก และตัดสินใจเลือกกิจกรรมอย่างมีเหตุผล หากเยาวชนมีการตัดสินใจที่ดี ย่อมเลือกกิจกรรมที่เหมาะสม เกิดประโยชน์สูงสุดได้ และนำไปสู่การทำกิจกรรมที่ดีมีความเหมาะสม ดังนั้นในการพัฒนาพฤติกรรมใช้เวลาว่างจึงควรมีการพัฒนาการการตัดสินใจเลือกกิจกรรมใช้เวลาว่างด้วย

ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมใช้เวลาว่าง

จากแนวคิดของปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมใช้เวลาว่างที่กล่าวมาแล้ว สามารถนำไปสร้างเป็นกรอบแนวคิดเพื่อใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมใช้เวลาว่างได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดความสัมพันธ์ของตัวแปรที่มีผลต่อพฤติกรรมใช้เวลาว่าง

ปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้เวลาว่างแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มได้แก่ปัจจัยภายนอก ซึ่งได้แก่ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และปัจจัยภายใน ได้แก่การตระหนักรู้กิจกรรมการใช้เวลาว่าง การตระหนักรู้ตนเองต่อการใช้เวลาว่าง และทักษะการใช้เวลาว่าง ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีผลโดยตรงต่อการตัดสินใจเลือกกิจกรรม หากเยาวชนได้รับการพัฒนาปัจจัยเหล่านี้ให้ดีขึ้นแล้ว ย่อมส่งผลต่อไปยังพฤติกรรมการใช้เวลาว่างที่ดีด้วย

บทสรุป

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎี และการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการใช้เวลาว่างของเยาวชน แสดงให้เห็นว่า มีปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการใช้เวลาว่างของเยาวชนที่สำคัญ 5 ปัจจัยซึ่งประกอบด้วย ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การตระหนักรู้กิจกรรมการใช้เวลาว่าง การตระหนักรู้ตนเองต่อการใช้เวลาว่าง และทักษะการใช้เวลาว่าง ซึ่งปัจจัยดังกล่าวจะส่งผลโดยตรงต่อ การตัดสินใจเลือกกิจกรรม และส่งผลต่อไปยังพฤติกรรมการใช้เวลาว่างของเยาวชน ดังนั้นในการที่จะพัฒนาพฤติกรรมการใช้เวลาว่างของเยาวชนควรมีการศึกษาและพัฒนาปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ เพื่อนำมาใช้ เช่น ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม อาจพัฒนาได้โดยการฝึกให้เยาวชนเป็นผู้รู้จักซักถาม พูดคุย ขอคำแนะนำ ความช่วยเหลือ จากบุคคลรอบข้าง เพื่อที่จะได้รับสิ่งของ ความรู้ มาใช้ในการทำกิจกรรมการใช้เวลาว่าง การตระหนักรู้กิจกรรมการใช้เวลาว่าง อาจพัฒนาโดยการชี้แนะให้เยาวชนได้ฝึกคิดถึงลักษณะของการใช้เวลาว่างที่ดีและประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้เวลาว่าง การตระหนักรู้ตนเองต่อการใช้เวลาว่าง อาจพัฒนาได้โดยการชี้แนะให้เยาวชนมองตนเอง พิจารณถึงจุดเด่น ข้อจำกัด ของตนเองที่เกี่ยวกับการทำกิจกรรมการใช้เวลาว่าง และทักษะการใช้เวลาว่าง อาจใช้การให้เยาวชนได้รับการพัฒนาทักษะต่างๆ ทั้งทักษะที่ส่งเสริมการทำกิจกรรม และทักษะความสามารถในการทำกิจกรรมต่างๆ เมื่อเยาวชนได้รับการพัฒนาในทุกปัจจัยแล้ว ย่อมพิจารณาใช้เหตุผลเลือกกิจกรรมที่ดีมีประโยชน์เหมาะสมกับตนเอง และทำกิจกรรมการใช้เวลาว่างที่ดี มีอิสระ และตอบสนองต่อจิตใจของเยาวชน

นอกจากนี้ควรมีการศึกษา เพื่อหานำหนักความสำคัญของแต่ละปัจจัย และนำผลที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมการใช้เวลาว่างของเยาวชนตามความสำคัญของน้ำหนัก และอาจมีการ การสร้างโปรแกรมการพัฒนาพฤติกรรมการใช้เวลาว่าง ซึ่งใช้ตัวแปรที่สำคัญทั้ง 5 ตัวแปร และออกแบบกิจกรรมตามค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรทั้ง 5 ตัวแปร

เพื่อให้หน่วยงาน หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง นำไปใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมการใช้เวลาว่างของเยาวชนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อเป็นประโยชน์ต่อเยาวชน สังคม และประเทศชาติต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). **สภาวะการณ์การจัดการเรียนรู้เชิงพื้นที่ในบริบทประเทศไทย.**

สำนักคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

ชวิตรา ตันติมาลา. (2560). **การสร้างอัตลักษณ์ของตลาดนัดภายในมหาวิทยาลัยของรัฐเขตกรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ปัญญาญ วรวัฒนชัย. (2563). พฤติกรรมที่เป็นปัญหาของสังคม. **วารสารสารสนเทศ, 19(2),** 1-16.

วิพงษ์ชัย ร้องขันแก้ว, อุษากร พันธุ์วานิช, มยุรี ศุภวิบูลย์ และ สุวิมล ตั้งสัจจงจน์. (2557). การพัฒนาโปรแกรมการศึกษาการใช้เวลาว่างสำหรับเด็กชั้นประถมศึกษาตอนปลายในสถานสงเคราะห์. **วารสารคณะพลศึกษา, 17(1),** 67-78.

ศักดิ์ภัทร์ เฉลิมพุฒิพงศ์. (2554). การศึกษาการใช้เวลาว่างเพื่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิต. **วารสารคณะพลศึกษา, 14(2),** 10-21.

สำนักงานประมาณ. (2562). **งบประมาณโดยสังเขปประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562.** กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2562). **การใช้เวลาว่างของเยาวชน พ.ศ. 2562.** กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

อารีรัตน์ สูงสมสกุล. (2557). **รูปแบบการเข้าร่วมการใช้เวลาว่างของประชาชนในจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.** วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานันทนาการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Bandura, A. (1986). **Social foundations of thought and action: A social cognitive theory.** Englewood Cliffs: Prentice-Hall.

Byrne, T. (2006). **Free-time and leisure needs of young people living in disadvantaged communities.** Dublin: Combat Poverty Agency.

- Caldwell, L. L., & Witt, P. A. (2011). Leisure, recreation, and play from a developmental context. **New directions for youth development**, 2011(130), 13-27.
- Dattilo, J. (2011). **Facilitation Techniques in Therapeutic Recreation**. Pennsylvania: Venture Publishing.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. **Psychological Inquiry**, 11, 227-268.
- Fawcett, L. M. (2007). **School's Out: Adolescent Leisure Time Activities, Influences and Consequences**. Australia: Faculty of Computing, Health and Science, Edith Cowan University.
- Finn, P. R. (2006). **An evaluation of the effects of a leisure education Curriculum**. Philosophy in Public College of Health and Public Affairs, University of Central Florida Orlando, USA.
- Henderson, A. (2017). Context and dialogue in research on women and leisure. **Journal of Leisure Research**, 34(3), 253-271.
- Hutchinson, S. (2012). Leisure Education: A New Goal for An Old Idea Whose Time Has Come Pedagogía Social. **Revista Interuniversitaria**, 19, 127-139.
- Kelly, J. R. (1987). **Freedom to be: A new sociology of leisure**. State College, PA: Venture Publishing.
- Kraus, R. (2001). **Recreation and Leisure in Modern Society**. (6th ed.). Sudbury, MA: Jones & Bartlett.
- Lin, T. C. (2011). Leisure activities’ selection and motivation. **International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences**, 1(3), 308.
- Mannell, R. C., & Kleiber, D. A. (1997). **A social psychology of leisure**. State College, PA: Venture.

- McGrew, A. G., & Wilson M. J. (1982). **Decision Making: Approaches and Analysis**. Manchester, UK: Manchester University Press.
- McKay, C. (2012). **The psychological benefits of participation in leisure pursuits for adolescents**. New Hampshire: University of New Hampshire.
- Mundy, J. (1998). **Leisure education: Theory and practice**. Champaign, IL: Sagamore.
- Oppenheim, A. N. (1979). **Questionnaire design and attitude measurement** (2nd ed.). New York: Basic Book.
- Pesavento, L., & Ashton, C. (2011). **Leisure education in the schools: Promoting healthy lifestyles for all children and youth**. San Diego, CA: American Association for Physical Activity and Recreation (AAPAR).
- Powrie, B., Kolehmainen, N., Turpin, M., Ziviani, J., & Copley, J. (2015). The meaning of leisure for children and young people with physical disabilities: a systematic evidence synthesis. **Developmental Medicine & Child Neurology**, 57(11), 993-1010.
- Romain, R., Royer, C., Auger, D., & Adjizian, J. M. (2016). Development of adolescents' leisure interests and social involvement. **Annals of Leisure Research**, 19(1), 1-15.
- Stumbo, N. J. & Peterson, C. A. (2009). **Therapeutic recreation program design: Principles and procedures**. (5th ed.). San Francisco, CA: Paerson Benjamin Cummings.
- Thorlindsson, T. & Gunnar, B. J. (2006). Peer groups and substance use: examining the direct and interactive effect of leisure activity. **Adolescence**, 41(162), 321-339.
- Voss, J. (1967). The definition of leisure. **Journal of Economic issues**, 1(1-2), 91-106.
- Zeijl, E., du Bois-Reymond, M., & Te Poel, Y. (2001). Young Adolescents' Leisure Patterns. **Society and Leisure**, 24(2), 379-402.

นโยบายสาธารณะกับการกำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมของไทย

PUBLIC POLICY WITH DELIMITATION OF ENVIRONMENTAL PROTECTION AREA OF THAILAND

วิษณุพงษ์ สงวนสัจพงษ์^{1,*}, เพ็ญศรี ฉิรินัง¹, วรเดช จันทรส² และ อุดมวิทย์ ไชยสกุลเกียรติ³
Visanupong Sanguansajapong^{1,*}, Pensri Chirinang¹, Woradet Chandarasorn²
and Udomvit Chaisakulkiat³

¹ วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

² สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ³ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

¹ College of Innovation Management, Rajamangala University of Technology Rattanakosin

² National Institute of Development Administration

³ Rajamangala University of Technology Rattanakosin

Received: 15 October 2021

Accepted: 26 March 2022

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายสาธารณะกับการกำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ซึ่งเป็นนโยบายหนึ่งในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อลดมลภาวะของประเทศ และเป็นส่วนหนึ่งในการลดภาวะเรือนกระจกของโลกในปัจจุบัน นโยบายการกำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยนั้น ได้ดำเนินการกำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมไปแล้วจำนวนสิบพื้นที่ทั่วประเทศ โดยการกำหนดพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย กระทำโดยการออกกฎกระทรวงขึ้นมาใช้บังคับกับประชาชนและหน่วยงานราชการในพื้นที่ ซึ่งจะต้องมีการจำกัดสิทธิบางประการของประชาชนในพื้นที่ที่ถูกกำหนดเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม เพื่อให้นโยบายดังกล่าวสามารถบรรลุเป้าประสงค์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ดังนั้นก่อนการกำหนดนโยบายสาธารณะดังกล่าว ภาครัฐจำเป็นต้องให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณากำหนดนโยบาย เพื่อรับทราบข้อมูลพื้นฐานและความ

* ผู้ประสาน: วิษณุพงษ์ สงวนสัจพงษ์

อีเมล: visanupong25@gmail.com

ต้องการของประชาชนในพื้นที่ โดยจะเป็นผลให้เมื่อนำนโยบายไปปฏิบัติแล้วจะเกิดผลกระทบกับประชาชนในพื้นที่น้อยที่สุด ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดเกี่ยวกับการบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service : NPS) และเมื่อเกิดการจำกัดสิทธิบางประการของประชาชนในพื้นที่แล้ว ภาครัฐจึงจำเป็นต้องหาแนวทางเยียวยาประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ เพื่อให้เกิดความเห็นพ้องร่วมกันในการกำหนดนโยบายซึ่งจะเป็นผลให้นโยบาย การกำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในพื้นที่

คำสำคัญ: นโยบายสาธารณะ, เขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม, การบริการสาธารณะแนวใหม่

Abstract

This academic article aims to demonstrate the relations between public policy and delimitation of environmental protection area in Thailand. It is a policy to conserve natural resources and the environment for reducing pollution of country and reducing greenhouse effect of the earth at present. Delimitation of environmental protection area policy in Thailand was implemented to ten areas. Delimitation of environmental protection area of Thailand was done by issuing ministerial regulations to enforcement for people and the government agency in that area, Then the government agency has to restrict some rights for people who live in the delimitation of environmental protection area to make that policy achieves the objective for conserving natural resources and the environment.

Before formulating the policy, the government agency must allow people in that area to participate in the policy formulation and to acknowledge basic information and people's needs in that area. In order to decrease the impact to people in that area, before the implementation based on the concept of New Public Service (NPS). When people were restricted some rights for the people in the delimitation of environmental protection area, the government agency has to remedy the

affected people in order to kind the consensus in policy formulation. As a result, the delimitation of environmental protection area policy in Thailand will be put into practice.

Keywords: Public policy, Environmental protection area, New Public Service (NPS)

บทนำ

นโยบายสาธารณะเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญ ในการบริหารประเทศเป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐบาลในการที่จะแก้ไขหรือพัฒนาสังคมโดยรวมให้ดีขึ้น นโยบายสาธารณะจะเกี่ยวข้องกับกระบวนการทั้งทางการเมืองและทางสังคมอย่างกว้างขวาง พรรคการเมืองที่ได้รับการเลือกตั้งให้เป็นรัฐบาลจะเป็นผู้กำหนดนโยบายสาธารณะในการบริหารประเทศ โดยแนวทางในการกำหนดนโยบายสาธารณะ ของรัฐบาลจะเป็นไปตามนโยบายของพรรคการเมืองที่ฝ่ายบริหารของรัฐบาลสังกัดอยู่ การกำเนิดของนโยบายสาธารณะมีรากฐานมาจากสภาพปัญหาต่างๆ ของสังคม และเป็นปัญหาที่ประชาชนคาดหวังว่ารัฐจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบ ดำเนินการแก้ไข ทำให้ปัญหาเหล่านี้ต้องเข้าสู่กระบวนการทางการเมือง ซึ่งเกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างประชาชน (Public) พรรคการเมือง (Political parties) รัฐสภา (Congress) ตุลาการ (Courts) ระบบราชการ (Bureaucracy) ระบบบริหาร (Executive) และราชการส่วนท้องถิ่น (Local Governments) เป็นต้น สิ่งที่ต้องพิจารณาก็คือ บุคคลหรือองค์กรต่างๆ ดังกล่าวมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะอย่างไร และมากน้อยเพียงใด อย่างไรก็ตามเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่านโยบายสาธารณะเป็นผลผลิตของระบบการเมือง และนโยบายสาธารณะจะส่งผลกระทบทางใดทางหนึ่งต่อวิถีชีวิตของประชาชน อาทิเช่น สิ่งที่รัฐบาลกระทำหรือไม่กระทำเกี่ยวกับปัญหามลภาวะ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาจราจร หรือปัญหาความปลอดภัยของสาธารณะชน จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นหรือเลวลง สิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนอีกประการหนึ่งก็คือ นโยบายสาธารณะมิได้ทำให้ประชาชนได้รับผลกระทบเหมือนกันหมดทุกกรณี (สมบัติ อารังธวงศ์, 2549)

การแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศและสิ่งแวดล้อมก็เป็นนโยบายสาธารณะ นโยบายหนึ่ง ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะการกำหนดเขตพื้นที่

คุ้มครองสิ่งแวดล้อม ซึ่งประชาชนในพื้นที่ที่ถูกประกาศให้เป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม จะต้องอยู่ภายใต้กฎกระทรวงที่ถูกนำมาบังคับใช้ในพื้นที่ดังกล่าว เป็นผลให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ต้องอยู่ภายใต้ข้อกำหนดของกฎกระทรวงนั้น อัจฉรา รักยุติธรรม (2548) ได้กล่าวถึง นโยบายสาธารณะที่พึงปรารถนาว่าควรมีการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากนโยบายต่างๆ โดยตรง แต่ปัจจุบัน พวกเขามีสิทธิมีส่วนร่วมแค่รับฟังการชี้แจงโครงการ หรือให้ข้อมูลบางประการเท่านั้น แต่ไม่เคยเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ว่าควรจะมีโครงการนั้นๆ เกิดขึ้นหรือไม่ นี่เองเป็นที่มาของการต่อต้าน คัดค้าน และประท้วงกันอย่างขนานใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นโครงการสร้างเขื่อน โครงการโรงไฟฟ้า และโครงการพัฒนาอะไรต่อมิอะไรจนบางครั้งรุนแรงถึงกับมีการล้มเวทีประชาพิจารณ์ ซึ่งถูกอ้างว่าเป็นเวทีรับฟังความคิดเห็น แต่ชาวบ้านในท้องถิ่นไม่ยอมรับว่า นั่นคือกระบวนการมีส่วนร่วมที่แท้จริง ดังนั้นการกำหนดนโยบายสาธารณะที่ดีจึงสอดคล้องกับแนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service : NPS) ตามแนวคิดที่มุ่งเน้นให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ “ฟัง” มากกว่า “สั่ง” และ “รับใช้หรือให้บริการพลเมือง” มากกว่า “กำกับหรือควบคุม” (Denhardt, J. V. & Denhardt, R. B., 2007) เช่นเดียวกัน การกำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม เป็นนโยบายสาธารณะนโยบายหนึ่ง ซึ่งเมื่อนำไปปฏิบัติแล้วย่อมจะเกิดผลกระทบต่อประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวไม่มากก็น้อย ดังนั้นการกำหนดนโยบาย (Policy Formulation) จึงควรให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นก่อนการตัดสินใจนโยบาย (Policy Decision) และเมื่อนำนโยบายไปปฏิบัติแล้ว (Policy Implementation) ระยะหนึ่งจะต้องมีการประเมินผลของนโยบาย (Policy Evaluation) ว่าการดำเนินการตามนโยบายดังกล่าวได้ผลหรือไม่อย่างไร ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นไปตามกระบวนการนโยบายสาธารณะ (Public Policy Cycle)

ในปัจจุบัน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 77 วรรค 2 มีผลบังคับใช้ วันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2560 บัญญัติไว้ว่า “ก่อนการตรากฎหมายทุกฉบับ รัฐพึงจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายอย่างรอบด้านและเป็นระบบ รวมทั้งเปิดเผยผลรับฟังความคิดเห็นและการวิเคราะห์นั้นต่อประชาชน และนำมาประกอบการพิจารณาในกระบวนการตรากฎหมายตามขั้นตอนเมื่อกฎหมายมีผลบังคับใช้แล้ว รัฐพึงจัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายทุกรอบระยะเวลาที่กำหนด โดยรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย เพื่อพัฒนากฎหมาย

ทุกฉบับให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทต่างๆที่เปลี่ยนแปลงไป” ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการกำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยซึ่งเป็นนโยบายสาธารณะนโยบายหนึ่ง การออกกฎกระทรวงกำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่วันที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มีผลบังคับใช้ (6 เมษายน 2560) จะต้องเป็นไปตามมาตรา 77 วรรค 2 ซึ่งขึ้นอยู่กับหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบ ต้องดำเนินการตามกระบวนการนโยบายสาธารณะของประเทศไทย ให้เป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดและทั้งนี้ต้องการมีหน่วยงานหรือองค์กรอิสระของรัฐเข้ามามีบทบาทดูแลเพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ

นโยบายสาธารณะ ความหมายและความสำคัญ

ต้องยอมรับว่านโยบายสาธารณะเป็นเครื่องมือที่สำคัญและใช้กันอย่างกว้างขวาง ทั้งในภาคราชการและภาคธุรกิจ ถูกกำหนดขึ้นในสังคมหรือในองค์กรต่างๆ เพื่อเป็นแนวคิดในการดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคลในองค์กรนั้น นโยบายสาธารณะจะสอดคล้องกับความเชื่อและสิทธิการปกครองขององค์กรนั้น นโยบายสาธารณะที่อยู่ในสังคมแบบประชาธิปไตยจะถูกกำหนดโดยข้อมูล และมีการกลั่นกรองข้อมูลจากบุคคลหลายคน และจะตอบสนองกับบุคคลส่วนใหญ่ แต่ถ้าเป็นอัตตาธิปไตยนโยบายสาธารณะก็จะมาจากบุคคลกลุ่มเดียว ในภาครัฐพรรคการเมืองที่ได้รับการเลือกตั้งเข้ามาเป็นรัฐบาลจะเป็นผู้กำหนดนโยบายสาธารณะในฐานะฝ่ายบริหารซึ่งแนวทางของนโยบายสาธารณะจะเป็นไปตามนโยบายของพรรคการเมืองที่ฝ่ายบริหารของรัฐบาลสังกัดอยู่ โดยส่วนใหญ่แล้วนโยบายสาธารณะในประเทศที่เป็นประชาธิปไตย มุ่งแก้ไขปัญหาและพัฒนาประเทศในภาพรวมเป็นสำคัญ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ในฐานะของพลเมืองผู้เป็นเจ้าของประเทศ

ดังนั้นเพื่อให้ได้ความหมายและความสำคัญของนโยบายสาธารณะจากหลากหลายแนวคิดอย่างชัดเจน จึงขอเสนอแนวความคิดของนักวิชาการต่างๆ ที่ควรศึกษาดังนี้

Easton (1953) ให้ทัศนะว่านโยบายสาธารณะ หมายถึง อำนาจในการจัดสรรค่านิยมของสังคมทั้งมวลและผู้ที่มีอำนาจในการจัดสรรก็คือ รัฐบาลและสิ่งที่รัฐบาลตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำเป็นผลมาจาก “การจัดสรรค่านิยมของสังคม” โดยมีบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของระบบการเมือง (Political System) ซึ่งเป็นบุคคลที่มีอำนาจสั่งการ (Authorities) ได้แก่ ผู้อาวุโสทางการเมือง ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ ตุลาการ นักบริหาร ที่ปรึกษาประมุขของประเทศและผู้นำทางการเมืองอื่นๆ ซึ่งเป็นบุคคลที่เป็นที่รู้จักและยอมรับในระบบการเมือง

บุคคลเหล่านี้เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับค่านิยมของสังคม โดยได้รับการยอมรับในฐานะเป็นผู้มีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมาย

โดยสรุปได้ว่า การกำหนดนโยบายต้องให้สอดคล้องกับค่านิยมของสังคม โดยในการจัดสรรคุณค่าหรือค่านิยมทางสังคมขึ้นอยู่กับผู้ที่มีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมายและต้องได้รับการยอมรับทางสังคมให้เป็นไปตามค่านิยมของสังคมในแต่ละช่วงเวลา

Friedrich (1963) ให้ทัศนะไว้ว่านโยบายสาธารณะคือ ชุดของข้อเสนอเกี่ยวกับการกระทำของบุคคล กลุ่มบุคคลหรือรัฐบาลภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ประกอบไปด้วยปัญหา อุปสรรค (Obstacles) และโอกาส (Opportunity) ซึ่งนโยบายถูกนำเสนอเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาของประชาชน โดยมุ่งที่จะกระทำให้บรรลุเป้าหมายหรือกระทำให้เป็นวัตถุประสงค์ปรากฏเป็นจริง นอกจากนี้ นโยบายสาธารณะจะต้องประกอบด้วยแนวความคิดที่สำคัญเกี่ยวกับเป้าหมาย (Goal) วัตถุประสงค์ (Objective) หรือจุดมุ่งหมาย (Purpose) ของสิ่งที่รัฐบาลกระทำ

Sharkansky (1970) ให้นิยามนโยบายสาธารณะไว้ว่า นโยบายสาธารณะ คือ กิจกรรมที่กระทำโดยรัฐบาล ซึ่งครอบคลุมกิจกรรมทั้งหมดของรัฐบาล อาทิเช่น การจัดการศึกษา การจัดการสวัสดิการ และการก่อสร้างทางหลวงโดยรัฐ รวมทั้งข้อกำหนดและระเบียบในการควบคุมและกำกับการดำเนินกิจกรรมของปัจเจกบุคคลและนิติบุคคลทั้งมวล ตลอดจนการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐ อาทิเช่น การรักษาความสงบเรียบร้อยของตำรวจ การตรวจสอบข้อมูลราคาสินค้า การควบคุมการจำหน่ายยาและอาหาร เป็นต้น

วิเคราะห์จากแนวความคิดของ Sharkansky จะได้เห็นว่า Sharkansky พยายามจะสื่อความหมายของนโยบายสาธารณะในลักษณะที่เป็นรูปธรรม เข้าใจง่าย กล่าวคือ กิจกรรมใดๆก็ตามที่รัฐบาลกระทำ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมภายในประเทศหรือระหว่างประเทศ ถือเป็นนโยบายสาธารณะทั้งสิ้น ภายใต้ความหมายนี้จะไม่ครอบคลุมสิ่งที่รัฐบาลเพียงแต่พูดหรือตั้งใจจะทำ หรือสิ่งที่รัฐบาลตัดสินใจไม่กระทำ นอกจากนี้ Sharkansky ยังมีได้เน้นถึงเป้าหมายของกิจกรรมที่รัฐบาลกระทำ และไม่ต้องกระทำ หรือกิจกรรมที่รัฐบาลกระทำเกี่ยวข้องกับความต้องการของประชาชนหรือค่านิยมของสังคมอย่างไร

กล่าวโดยสรุป นโยบายสาธารณะตามความหมาย Sharkansky จะมีลักษณะเป็นงานกิจวัตร (routines) ของรัฐบาลในด้านต่างๆ ที่รัฐบาลโดยทั่วไปจะต้องกระทำเป็นความหมาย

สั้นๆ เป็นรูปธรรมและเข้าใจง่าย แต่อาจจะขาดสาระสำคัญบางประการที่จำเป็นจะต้องขยายความชัดเจนเพื่อความเข้าใจที่ครบถ้วนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

Dye (1984) ให้ความหมายไว้ว่า นโยบายสาธารณะ คือ สิ่งที่รัฐบาลเลือกจะกระทำหรือไม่กระทำ ในส่วนที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำจะครอบคลุมกิจกรรมต่างๆทั้งหมดของรัฐบาล ทั้งกิจกรรมที่เป็นกิจวัตร และกิจกรรมที่เกิดขึ้นในบางโอกาส อาทิเช่น การควบคุมการขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมและความพยายามในการขจัดความขัดแย้งกับสังคมอื่นๆ เป็นต้น และมีวัตถุประสงค์ให้กิจกรรมที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำบรรลุเป้าหมายด้วยดี ในการให้บริการแก่สมาชิกในสังคม

การที่รัฐบาลเก็บเงินจากประชาชนในรูปของภาษีอากรต่างๆ ทำให้นโยบายสาธารณะมีผลในการควบคุมพฤติกรรมของประชาชนในลักษณะต่างๆอีกด้วย อาทิเช่น การที่รัฐบาลเก็บภาษีสินค้าฟุ่มเฟือยในอัตราสูง ทำให้ประชาชนบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือยน้อยลง หรือการที่รัฐบาลยกเว้นการเก็บภาษีสินค้าที่จำเป็นบางประเภท ทำให้ประชาชนบริโภคสินค้าเหล่านั้นมากขึ้น เป็นต้น

ในส่วนที่รัฐบาลไม่เลือกที่จะไม่กระทำ Dye ก็ถือว่าเป็นสาระสำคัญของนโยบายสาธารณะ อาทิเช่น การที่รัฐบาลบางประเทศยกเลิกนโยบายการเกณฑ์ทหาร นั่นคือ รัฐบาลเลือกที่จะไม่บังคับให้ชายฉกรรจ์ทุกคนต้องเป็นทหารรับใช้ชาติ แต่เปลี่ยนไปปรับสมัครตามความสมัครใจของประชาชน ทำให้รัฐบาลได้รับสมาชิกของกองทัพที่มีความเต็มใจที่จะทำหน้าที่ป้องกันประเทศอย่างแท้ หรือการที่รัฐบาลเลือกที่จะไม่ใช้นโยบายประกันการว่างงานของประชาชน ทำให้ที่ประชาชนตกงานไม่มีโอกาสได้รับเงินชดเชยจากรัฐบาล ทำให้ประชาชนที่ตกงานอาจดำรงชีวิตอยู่ด้วยความลำบาก ดังนั้น สิ่งที่รัฐบาลเลือกที่จะไม่กระทำ อาจจะส่งผลทางบวกและผลทางลบต่อประชาชนด้วย การเลือกที่จะไม่กระทำของรัฐบาลจึงเป็นส่วนสำคัญของนโยบายสาธารณะไม่ด้อยไปกว่าส่วนที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำเช่นกัน

Prewitt and Verba (1983) ให้ทัศนะเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะไว้ว่า นโยบายสาธารณะ คือ พันธะสัญญาระยะยาวในการดำเนินกิจกรรมตามแบบแผนของรัฐบาลโดยมุ่งเน้นถึงสิ่งที่รัฐบาลกระทำจริงมากกว่าสิ่งที่รัฐบาลพูด Prewitt และ Verba เห็นว่าเพื่อความเข้าใจต่อนโยบายสาธารณะของรัฐบาลอย่างชัดเจน ประชาชนต้องติดตามการบัญญัติกฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติอย่างใกล้ชิด รวมทั้งกฎกระทรวงและระเบียบปฏิบัติต่างๆที่ฝ่าย

บริหารนำมาใช้ในการนำนโยบายไปปฏิบัติให้ปรากฏเป็นจริงในกรณีเฉพาะของกฎหมายแต่ละกรณี ซึ่งแต่ละขั้นตอนล้วนมีความสำคัญทั้งสิ้น

วิเคราะห์ความหมายของนโยบายสาธารณะ จากแนวความคิดของ Perwitt และ Verba จะเห็นได้ว่าเป็นความพยายามที่จะอธิบายนโยบายสาธารณะ ในลักษณะที่เป็นความสัมพันธ์กับประชาชนว่า จำทำอะไบบ้างเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ซึ่งพันธะสัญญาดังกล่าวจะถูกนำไปปฏิบัติให้ปรากฏเป็นจริง

Friedrich (1963) ให้ทัศนะไว้ว่า นโยบายสาธารณะ คือชุดของข้อเสนอเกี่ยวกับการกระทำของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือรัฐบาล ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ประกอบไปด้วยปัญหาอุปสรรค (obstacles) และโอกาส (opportunity) ซึ่งนโยบายถูกนำเสนอเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาของประชาชน โดยมุ่งที่จะกระทำให้บรรลุเป้าหมายหรือกระทำให้วัตถุประสงค์ปรากฏเป็นจริง นอกจากนี้ นโยบายสาธารณะจะต้องประกอบด้วยแนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับเป้าประสงค์ (goal) วัตถุประสงค์ (objective) หรือจุดมุ่งหมาย (purpose) ของสิ่งที่รัฐบาลกระทำ

Friedrich เน้นให้เห็นความแตกต่างระหว่างกิจกรรมเฉพาะของรัฐบาลกับกิจกรรมหรือโครงการของรัฐบาลที่เรียกว่า นโยบายสาธารณะ โดยกล่าวว่า กิจกรรมที่จะเรียกว่านโยบายได้นั้น จะต้องมียุทธศาสตร์เป็นองค์ประกอบสำคัญ หากกิจกรรมใดไม่มุ่งเน้นการบรรลุเป้าประสงค์ ไม่เรียกว่านโยบายสาธารณะ

วิเคราะห์ความหมายของนโยบายสาธารณะจากแนวความคิดของ Friedrich จะเห็นได้ว่า Friedrich พยายามจะจำแนกให้เห็นว่ากิจกรรมต่างๆที่รัฐกระทำนั้นมีขึ้นนโยบายสาธารณะทั้งหมดแต่ต้องมีจุดมุ่งหมายที่ต้องการจะบรรลุให้ชัดเจน ส่วนกิจกรรมที่ขาดองค์ประกอบดังกล่าวไม่ถือว่าเป็นนโยบายสาธารณะโดย Friedrich เน้นว่าถึงแม้โดยทั่วไปจะสรุปกันว่า กิจกรรมต่างๆของรัฐบาลย่อมมีเป้าหมายวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมาย แต่ต้องพิจารณาด้วยว่า เป้าประสงค์ดังกล่าวมีความสำคัญมากน้อยเพียงใด อาทิเช่น การจัดพิธีเฉลิมฉลองนักกีฬาของชาติที่ได้รับเหรียญทองจากการแข่งขันโอลิมปิก แม้จะมีเป้าประสงค์ในการให้กำลังใจและยกย่องนักกีฬาที่ทำชื่อเสียงให้ประเทศชาติ แต่ตามทัศนะของ Friedrich กิจกรรมเช่นนี้อาจไม่เรียกว่า นโยบายสาธารณะ เพราะมิได้สะท้อนถึงเป้าประสงค์สำคัญในการแก้ไขปัญหาของประชาชน แนวความคิดของ Friedrich ในส่วนนี้จึงแตกต่างจากแนวคิด Sharkansky และ Day อย่างชัดเจน แต่จะมีลักษณะสอดคล้องกับแนวความคิดของ Anderson

(1975) และ Prewitt และ Verba ที่พิจารณานโยบายสาธารณะในลักษณะที่เป็นชุดของการกระทำ หรือกฎหมายที่จะต้องนำไปปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าประสงค์ที่ต้องการ

Considine (1994) ให้ทัศนะว่า นโยบายสาธารณะมีความหมายในลักษณะใดลักษณะหนึ่งหรือหลายๆลักษณะดังต่อไปนี้

ประการแรก การกำหนดความชัดเจนของค่านิยมและความตั้งใจของสังคม (value and intentions)

ประการที่สอง พันธะผูกพันในการจัดสรรงบประมาณและบริการแก่ประชาชน

ประการที่สาม ให้สิทธิและเอกสิทธิแก่ประชาชน (right and entitlements)

โดยนัยคือ นโยบายสาธารณะมีความหมายครอบคลุมการกระทำที่เกิดจากการใช้อำนาจของรัฐที่จะผูกมัดการใช้ทรัพยากรของสังคมในการสนับสนุนค่านิยมที่พึงปรารถนาของสังคม (preferred value) นอกจากนี้ Considine ยังระบุด้วยว่า ผู้กำหนดนโยบายสาธารณะโดยทั่วไปก็คือนักการเมืองที่สำคัญและข้าราชการที่มีอำนาจในการสั่งการสถาบันต่างๆ ให้ความเห็นชอบต่อการตัดสินใจหรือต่อโครงการของตน

วิเคราะห์ความหมายของนโยบายสาธารณะตามแนวความคิดของ Considine จะเห็นได้ว่า มีส่วนที่สอดคล้องกับแนวคิดของ Easton ในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมของรัฐและค่านิยมของสังคมโดย Considine ระบุชัดเจนว่า นโยบายสาธารณะจะต้องมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนในการใช้ทรัพยากรรัฐเพื่อตอบสนองค่านิยมของสังคมและถือว่าเป็นพันธะที่สำคัญยิ่งด้วย

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของไทย

ประเทศไทยเป็นประเทศที่อุดมไปด้วย ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนวิถีชีวิตของท้องถิ่นและขับเคลื่อนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ป่าไม้ แหล่งต้นน้ำ สภาพแวดล้อมทางทะเลและทรัพยากรธรณีเป็นเครื่องมือสำคัญในการสนับสนุนอุตสาหกรรม การผลิต การส่งออกและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทย อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเศรษฐกิจ อย่างรวดเร็วในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาทำให้เกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เหล่านี้อย่างไม่ยั่งยืน ลำดับความสำคัญทางเศรษฐกิจมักมีความหมายมากกว่าการอนุรักษ์ ในหลายๆ กรณี (International Centre for Environmental Management, 2003) ประเทศไทยเผชิญกับความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมในหลายภูมิภาครวมทั้งการสูญเสีย

ความหลากหลายทางชีวภาพและประชากรสัตว์ป่าที่ลดลง การตัดไม้ทำลายป่า การกลายเป็นทะเลทราย การขาดแคลนน้ำ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและมลพิษทางอากาศและทางน้ำ (World Health Organization, 2015)

การเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น

ภูมิทัศน์ของประเทศไทยประกอบด้วยแหล่งที่อยู่อาศัยหลากหลายชนิดที่สนับสนุนประชากรพืชและสัตว์หลากหลายชนิดตัวอย่าง เช่น มีการค้นพบชนิดของพืชอย่างน้อย 15,000 ชนิดในประเทศ (ทัศนาศ พัทธสฤษดิ์พงษ์, 2555) ประเทศไทยเป็นที่ตั้งของเทือกเขาที่แตกต่างกัน 15 แห่งและแหล่งต้นน้ำสำคัญ 25 สายที่เชื่อมต่อกับแม่น้ำโขง อ่าวไทยและทะเลอันดามัน สิ่งเหล่านี้สนับสนุนการกระจายพืชพันธุ์ในวงกว้างรวมทั้งป่าเขตร้อน 3 ชนิดที่สำคัญ (ได้แก่ ป่า ฝนมรสุม ป่าฝนและป่าชายเลน) เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศทั่วโลก ประเทศไทยมีความหลากหลายทางชีวภาพในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตามความหลากหลายทางชีวภาพนี้ถูกคุกคามจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติโดยไม่คำนึงความยั่งยืนของการใช้ประโยชน์ (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2558) หลายสายพันธุ์ได้รับการจดทะเบียนในรายชื่อสีแดงของสหภาพนานาชาติเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติให้เป็นสายพันธุ์ที่ถูกคุกคาม ในฐานะที่เป็นสัตว์ใกล้สูญพันธุ์และมีบางรายชื่อที่ระบุว่าเป็นสิ่งสำคัญและมีความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์หากไม่ได้ดำเนินการดูแลรักษาไว้ ตัวอย่าง เช่น ในปี พ.ศ. 2560 ประเทศไทยมีสัตว์เลื้อยคลานด้วยนม จำนวน 58 ชนิดที่ถูกคุกคาม นกจำนวน 54 ชนิดที่ถูกคุกคามและปลาจำนวน 106 ชนิดที่ถูกคุกคามและพืชจำนวน 152 ชนิดที่ถูกคุกคามโดยรวมอยู่ในบัญชีรายชื่อดังกล่าวซึ่งค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาค (World Bank, 2017)

ในปี พ.ศ. 2558 องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติรายงานว่าพื้นที่ดินที่ปกคลุมไปด้วยป่ามีพื้นที่ประมาณร้อยละ 32.10 ของพื้นที่ทั้งหมดในประเทศไทย ตัวเลขที่ปรับปรุงขึ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของวาระแห่งชาติมาเป็นระยะเวลาหนึ่ง ตัวอย่าง เช่น นโยบายป่าไม้แห่งชาติ (พ.ศ. 2528) ระบุเป้าหมายเพื่อรักษาความครอบคลุมของพื้นที่ป่าไม้ไว้ร้อยละ 40 ในช่วง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) นี่เป็นเป้าหมายตั้งแต่นั้นมาและล่าสุดได้รับการตอกย้ำอีกครั้งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ผู้ตัดไม้ทำลายป่าหลายรายได้

ขัดขวางไม่ให้ประเทศไทยบรรลุผลสำเร็จ เช่น การลักลอบตัดไม้ทำลายป่าและการบุกรุกที่ดินในพื้นที่ป่าไม้อย่างผิดกฎหมาย โครงการพัฒนารีสอร์ท การทำเหมืองแร่และการก่อสร้างถนน และการก่อสร้างเขื่อนไฟฟ้าพลังงาน (The United States Agency for International Development, 2015)

รูปแบบของการเสื่อมโทรมของป่าไม้ที่สำคัญเกิดขึ้นระหว่าง พ.ศ. 2518-2536 เมื่อพื้นที่ป่าชายเลน ในประเทศไทยลดลงเกือบครึ่งหนึ่ง สาเหตุสำคัญคือการบุกรุกขนาดใหญ่ของบ่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเพื่อการเลี้ยงกุ้งแบบเข้มข้นในพื้นที่ป่า (Havanond, 1997) ป่าชายเลนในประเทศไทยเป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบนิเวศชายฝั่ง ประมาณ 1 ใน 3 ของพื้นที่ชายฝั่งทะเลในประเทศไทยล้อมรอบด้วยป่าชายเลน เป็นแหล่งอาหาร แหล่งเพาะพันธุ์และที่อาศัยของสัตว์ต่างๆ รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติสำหรับคนไทย เช่น ชาวประมง เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งและผู้ผลิตถ่านซึ่งได้รับประโยชน์จากระบบนิเวศที่มีประสิทธิภาพเหล่านี้ (The International Union for Conservation of Nature, 2006) ระหว่างปี พ.ศ.2543-2555 อัตราการทำลายป่าชายเลนลดลงอย่างมาก อย่างไรก็ตามประเทศไทยยังคงเป็นหนึ่งในผู้ผลิตสัตว์น้ำรายใหญ่ที่สุดของโลกและพื้นที่ป่าชายเลนที่เหลืออยู่ในพื้นที่เล็กๆ ในประเทศจำเป็นต้องได้รับการคุ้มครองอย่างสุดความสามารถเพื่อลดผลกระทบทางลบที่จะมีในอนาคต ในปี พ.ศ. 2557 ร้อยละ 18.80 ของพื้นที่ภาคพื้นดินทั้งหมดของประเทศไทยถูกจัดเป็นเขตคุ้มครองซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของโลกที่ร้อยละ 14.80 การตระหนักถึงความจำเป็นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยได้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง ความสำเร็จเชิงนโยบายที่สำคัญอย่างหนึ่งคือการจัดทำคำสั่งห้ามตัดป่าไม้ในพื้นที่ป่าไม้ธรรมชาติเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2532 ตามด้วยการพัฒนานโยบายการอนุรักษ์ป่าใหม่เพื่อเพิ่มการคุ้มครองทรัพยากรป่าไม้ที่เหลืออยู่ (International Centre for Environmental Management, 2003)

การกำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย

เขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม คือ เขตพื้นที่ที่จะประกาศให้เป็นพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม ต้องมีการกำหนดพื้นที่ให้ชัดเจน ให้ครอบคลุมทรัพยากรที่ต้องการสงวนรักษาหรือครอบคลุมเหตุปัจจัยต่าง ๆ ทั้งในพื้นที่ที่เป็นต้นเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น และพื้นที่ที่ปัญหานั้นส่งผลกระทบไปถึง หรือพื้นที่ที่คาดว่าจะเสี่ยงต่อการเกิดผลกระทบตามมา เพื่อให้

มาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมสามารถคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ การกำหนดพื้นที่และขอบเขตนั้นมีที่มาจากความต้องการของท้องถิ่น หรือนโยบายของรัฐ ได้ทั้งสองกรณี โดยลักษณะของพื้นที่นั้นต้องเข้าลักษณะพื้นที่ที่จะประกาศเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 43 หรือ มาตรา 45 ซึ่งหมายถึง เมื่อจังหวัดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใดพิจารณาแล้วว่า ในท้องถิ่นของตนมีพื้นที่ที่สมควรได้รับการประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองตามลักษณะที่กำหนดไว้ในมาตรา 43 หรือมาตรา 45 ก็สามารถเสนอมายังสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ หรือส่วนราชการต่างๆ เห็นสมควรประกาศพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมเพื่อรักษาคุณค่าทั้งทางธรรมชาติ ศิลปกรรม ระบบนิเวศของพื้นที่นั้นๆ หรือเพื่อแก้ไขปัญหาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเข้าชั้นวิกฤต สำนักงานฯ ก็จะดำเนินการศึกษาความเป็นไปได้ในการกำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมขึ้น

พื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามความในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 หมวด 3 การคุ้มครองสิ่งแวดล้อมส่วนที่ 3 เขตอนุรักษ์และพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม มาตรา 43-45 กำหนดให้พื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม โดยแบ่งออกเป็นประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหรือกฎกระทรวง แล้วแต่กรณี โดยการกำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมแบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ

กรณีที่ 1 การประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม ตามมาตรา 43

กรณีการประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม โดยออกกฎกระทรวง ต้องปรากฏว่าต้องเป็นพื้นที่ที่เข้าข่ายตามมาตรา 43 โดยทั้งนี้การออกเป็นกฎกระทรวง จะมีผลบังคับใช้ต่อเนื่องจนกว่าจะมีการปรับปรุงกฎกระทรวง เนื่องจากพื้นที่ที่ได้รับการประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมนั้นไม่มีกฎหมายเพื่อการอนุรักษ์คุ้มครองดูแลพื้นที่ กฎกระทรวงจะทำหน้าที่สงวนรักษาไว้ซึ่งความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ พื้นที่ที่เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร หรือมีระบบนิเวศตามธรรมชาติแตกต่างไปจากพื้นที่อื่น หรืออาจได้รับผลกระทบจากกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์โดยง่าย หรือเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าทางธรรมชาติ หรือศิลปกรรมอันควรแก่อนุรักษ์ และพื้นที่นั้นยังไม่ได้ถูกประกาศเป็นเขตอนุรักษ์ จะอาศัยอำนาจตามมาตรา 43 โดยให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดให้พื้นที่นั้นเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม

มาตรา 43 ในกรณีที่น่าปรากฏว่าพื้นที่ใดมีลักษณะเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธาร หรือระบบนิเวศตามธรรมชาติที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นโดยทั่วไป หรือมีระบบนิเวศตามธรรมชาติที่อาจถูกทำลายหรือได้รับผลกระทบกระเทือนจาก กิจกรรมของมนุษย์ได้โดยง่าย หรือเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าทางธรรมชาติหรือศิลปกรรมอันควรแก่การอนุรักษ์ และพื้นที่นั้นยังมิได้ถูกประกาศกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดให้พื้นที่นั้นเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมพื้นที่ที่มีลักษณะเข้าข่ายมาตราที่ 43 ได้แก่ พื้นที่ต้นน้ำลำธาร พื้นที่ที่มีระบบนิเวศตามธรรมชาติแตกต่างจากพื้นที่บริเวณอื่นโดยทั่วไปพื้นที่ที่ระบบนิเวศอาจถูกทำลายหรือได้รับผลกระทบการกิจกรรมของมนุษย์ได้โดยง่าย และพื้นที่ที่มีคุณค่าทางธรรมชาติหรือศิลปกรรมอันควรแก่การอนุรักษ์แต่พื้นที่นั้นยังมิได้ประกาศกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์

กรณีที่ 2 การประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม ตามมาตรา 45

กรณีการประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม โดยออกเป็นประกาศกระทรวง ต้องปรากฏว่าเป็นพื้นที่เข้าข่ายมาตรา 45 โดยทั้งนี้การออกเป็นประกาศกระทรวงจะมีระยะเวลาในการใช้บังคับใช้ เนื่องจากการประกาศกระทรวงจะทำหน้าที่เสริมกฎหมายอื่นๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่นั้นแล้ว โดยจะทำหน้าที่ฟื้นฟูคุณภาพชีวิตสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรมจนอยู่ในภาวะวิกฤตให้มีสภาพที่ดีขึ้น พื้นที่ที่ได้มีการกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ เขตผังเมืองรวม เขตผังเมืองเฉพาะ เขตควบคุมอาคาร เขตนิคมอุตสาหกรรม หรือเขตควบคุมมลพิษ แต่ปรากฏว่ามีสภาพปัญหาคุณภาพสิ่งแวดล้อมรุนแรงเข้าขั้นวิกฤต ต้องรีบแก้ไขโดยทันที และส่วนราชการที่เกี่ยวข้องไม่มีอำนาจตามกฎหมายหรือไม่สามารถแก้ไขได้ จะอาศัยอำนาจตามมาตรา 45 ให้รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเสนอต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อขอใช้มาตรการคุ้มครองตามมาตรา 44 และให้รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดเขตพื้นที่ รายละเอียดเกี่ยวกับมาตรการคุ้มครองและระยะเวลาที่ให้อำนาจมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในพื้นที่นั้น

มาตรา 45 ในพื้นที่ใดที่ได้มีการกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ เขตผังเมืองรวม เขตผังเมืองเฉพาะ เขตควบคุมอาคาร เขตนิคมอุตสาหกรรม ตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น หรือเป็นเขตควบคุมมลพิษตามพระราชบัญญัตินี้ไว้แล้ว แต่ปรากฏว่ามีสภาพปัญหาคุณภาพสิ่งแวดล้อมรุนแรงเข้าขั้นวิกฤต ซึ่งจำเป็นจะต้องได้รับการแก้ไขโดยทันทีและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องไม่มีอำนาจตามกฎหมาย หรือไม่สมารถที่จะทำการแก้ไขปัญหาได้ ให้รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบ

ของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเสนอต่อคณะรัฐมนตรีขออนุมัติเข้าดำเนินการเพื่อใช้มาตรการคุ้มครองอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างตามมาตรา 44 ตามความจำเป็นและเหมาะสม เพื่อควบคุมและแก้ไขปัญหาในพื้นที่นั้นได้

เมื่อได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดเขตพื้นที่ รายละเอียดเกี่ยวกับมาตรการคุ้มครองและกำหนดระยะเวลาที่จะใช้มาตรการคุ้มครองดังกล่าวในพื้นที่นั้น

การขยายระยะเวลาตามประกาศในวรรคสองให้กระทำได้เมื่อได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติและคณะรัฐมนตรีโดยทำเป็นประกาศในราชกิจจานุเบกษา

พื้นที่ที่เข้าข่ายตามมาตรา 45 ได้แก่ พื้นที่ที่กำหนดเป็นเขตอนุรักษ์ เขตผังเมืองรวม เขตผังเมืองเฉพาะ เขตควบคุมอาคาร เขตนิคมอุตสาหกรรม เขตควบคุมมลพิษ โดยที่เขตพื้นที่เหล่านี้ต้องมีสภาพปัญหาคุณภาพสิ่งแวดล้อมรุนแรงเข้าขั้นวิกฤต จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขโดยทันทีและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องไม่มีอำนาจตามกฎหมายหรือไม่สามารถที่จะทำการแก้ไขปัญหาได้

มาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม

คือ มาตรการที่กำหนดขึ้นเพื่อนำมาใช้คุ้มครองทรัพยากร หรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม โดยมีกรอบในการกำหนดตามกฎหมายให้อำนาจไว้ การกำหนดมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมต้องสอดคล้องกับลักษณะของทรัพยากรและบริเวณแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ต้องการคุ้มครอง หรือต้องสอดคล้องกับสภาพปัญหาของแต่ละพื้นที่รวมทั้งมาตรการจะต้องสามารถนำไปปฏิบัติได้

การกำหนดมาตรการสิ่งแวดล้อม สามารถดำเนินการได้สองทาง คือ ท้องถิ่นดำเนินการเอง หรือส่วนกลางดำเนินการร่วมกับท้องถิ่น โดยขอบเขตของเนื้อหาสาระของมาตรการต้องเป็นไปตามกรอบที่กฎหมายให้อำนาจไว้ตามที่ปรากฏในมาตรา 44 ซึ่งวัตถุประสงค์หลักของการกำหนดมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมเป็นไปเพื่อสงวนรักษาไว้ ซึ่งความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่มิให้ถูกทำลายเสียหายและเสื่อมโทรมมากขึ้น และเพื่อฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรมจนอยู่ในภาวะวิกฤตให้มีสภาพที่ดีขึ้นและสามารถสงวนไว้สำหรับเป็นแหล่งทรัพยากรในอนาคต

การกำหนดมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม

อาศัยอำนาจตามมาตรา 44 ประกอบด้วย

มาตรา 44 ในการออกกฎกระทรวงตามมาตรา 43 ให้กำหนดมาตรการคุ้มครองอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างดังต่อไปนี้ไว้ในกฎกระทรวงด้วย

(1) กำหนดการใช้ประโยชน์ในที่ดินเพื่อรักษาสภาพธรรมชาติหรือมิให้กระทบกระเทือนต่อระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติหรือคุณค่าของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

(2) ห้ามการกระทำหรือกิจกรรมใดๆ ที่อาจเป็นอันตรายหรือก่อให้เกิดผลกระทบในทางเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศน์ของพื้นที่นั้น จากลักษณะตามธรรมชาติหรือเกิดผลกระทบต่อคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรม

(3) กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจกรรมของส่วนราชการรัฐวิสาหกิจหรือเอกชนที่จะทำการก่อสร้างหรือดำเนินการในพื้นที่นั้นให้มีหน้าที่ต้องเสนอรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

(4) กำหนดวิธีการจัดการโดยเฉพาะสำหรับพื้นที่นั้นรวมทั้งการกำหนดขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์ในการร่วมมือ และประสานงานให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เพื่อรักษาสภาพธรรมชาติหรือระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติหรือคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรมในพื้นที่นั้น

(5) กำหนดมาตรการคุ้มครองอื่นๆ ตามที่เห็นสมควรและเหมาะสมแก่สภาพของพื้นที่นั้น

การกำกับดูแลพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม

การกำกับดูแลพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม มีหลายระดับ ดังนี้

1. ระดับนโยบาย

1.1 คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีหน้าที่กำกับ ดูแล และเร่งรัดให้มีการตรากฎหมายประกาศหรือคำสั่งที่จำเป็นเพื่อให้กฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม มีความสมบูรณ์และติดตามกำกับกับการดำเนินงานของคณะกรรมการภายใต้คณะกรรมการตามที่ได้มอบหมายในส่วนของพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะให้ความเห็นชอบการประกาศพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 43 และ 45 และให้ความ

เห็นชอบต่อการประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 44 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้มีผลบังคับใช้ต่อไป

1.2 คณะอนุกรรมการพิจารณาการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม เป็นคณะอนุกรรมการฯ ภายใต้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีหน้าที่พิจารณากลับกรองความเหมาะสมของพื้นที่ที่สมควรกำหนดเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมพิจารณาการกลับกรองความเหมาะสมของมาตรการสิ่งแวดล้อม ที่จะกำหนดในกฎกระทรวงและประกาศกระทรวงที่ออกตามมาตรา 44 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งแวดล้อมที่บังคับใช้แล้วในทุกพื้นที่ และเสนอแนะแนวทางการดำเนินการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายที่ใช้บังคับในพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม

2. ระดับพื้นที่

2.1 คณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณารายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น และรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม แต่งตั้งโดยกฎหมายตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยออกเป็นประกาศคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ตามมาตรา 48 มีหน้าที่พิจารณารายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้นและรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามประเภทและขนาดโครงการที่กำหนดไว้ในมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในแต่ละพื้นที่ องค์ประกอบคณะกรรมการฯ ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นประธาน ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด เป็นเลขานุการ

2.2 คณะกรรมการกำกับดูแลและติดตามผลการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม แต่งตั้งโดยกฎหมายตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยออกเป็นประกาศกระทรวงมีหน้าที่กำกับดูแล ติดตาม ตรวจสอบ และให้ความเห็นชอบการนำมาตรการต่างๆ ที่ใช้ในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมไปสู่การปฏิบัติ โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติจังหวัดเป็นเลขานุการ

บทกำหนดโทษในเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม

มาตรา 99 ผู้ใดบุกรุกหรือครอบครองที่ดินของรัฐโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือเข้าไปกระทำการใดๆ อันเป็นการทำลาย ทำให้สูญหายหรือเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติหรือศิลปกรรมอันควรแก่การอนุรักษ์ หรือก่อให้เกิดมลพิษอันมีผลกระทบต่อคุณภาพ

สิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมที่กำหนดตามมาตรา 43 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกินห้าแสนบาท หรือทั้งจำและปรับ

มาตรา 100 ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ถือปฏิบัติตามข้อกำหนดในกฎกระทรวงที่ออกตามมาตรา 44 หรือตามประกาศของรัฐมนตรีตามมาตรา 45 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำและปรับ

นโยบายสาธารณะกับการกำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม

การกำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 2 ส่วนสำคัญ ได้แก่ กำหนดเขตของพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมและกำหนดมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ซึ่งการกำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายสาธารณะที่ภาครัฐกำหนดขึ้นเพื่อการรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ส่งผลในการลดมลภาวะของประเทศ และลดภาวะเรือนกระจกในระดับโลก การกำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม เป็นไปตามกระบวนการนโยบายสาธารณะ (Public Policy Cycle) โดยเริ่มตั้งแต่ การก่อตัวนโยบาย (Policy Formation) : เกิดอะไรขึ้น, การกำหนดนโยบาย (Policy Formulation) : มีแนวทางแก้ไขอย่างไร, การตัดสินใจนโยบาย (Policy Decision) : จะเลือกแนวทางไหน, การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation) : จะนำแนวทางไปดำเนินการอย่างไร, การประเมินผลนโยบาย (Policy Evaluation) : การดำเนินการได้ผลหรือไม่ ในการกำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย เกิดได้สองกรณี กรณีแรกมาจากความต้องการของท้องถิ่นเอง กรณีที่สองมาจากนโยบายของรัฐ หมายถึงเมื่อจังหวัดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใดพิจารณาแล้วว่า ในท้องถิ่นของตนมีพื้นที่สมควรได้รับการประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามที่กฎหมายกำหนด ก็สามารถเสนอไปยังสำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ หรือส่วนราชการต่างๆ เห็นสมควรประกาศพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเป็นเขตคุ้มครองสิ่งแวดล้อม เพื่อรักษาคุณค่าทั้งทางธรรมชาติ ศิลปกรรม และระบบนิเวศของพื้นที่นั้นๆ หรือเพื่อแก้ไขปัญหาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเข้าขั้นวิกฤต สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ก็จะดำเนินการศึกษาความเป็นไปได้ในการกำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมขึ้น การประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ใดย่อมต้องมีการออกประกาศกระทรวงหรือกฎกระทรวงแล้วแต่กรณีมาบังคับใช้ในพื้นทีนั้น

โดยการจำกัดสิทธิบางประการของประชาชนในพื้นที่เพื่อรักษาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ไม่มากนัก

ดังนั้นการดำเนินการตามนโยบายสาธารณะในการกำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ประชาชนในพื้นที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับนโยบายดังกล่าว เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประชาชนที่ได้รับผลกระทบที่อยู่ในฐานะพลเมืองที่รัฐจะต้องให้บริการและให้การดูแล ซึ่งจะสอดคล้องกับแนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service : NPS) ที่รัฐจะต้องสนับสนุนให้ประชาชน สนใจการแก้ไขปัญหาด้วยตัวเองและสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ซึ่งพวกเขามีส่วนในการได้รับผลกระทบนั้น โดยเป็นไปตามหลักประชาธิปไตย ที่ยังคงถือประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นหลัก แต่ก็ยังคงเคารพสิทธิของผู้ได้รับผลกระทบ นโยบายสาธารณะและการกำหนดเขตคุ้มครองสิ่งแวดล้อมยังต้องมีความละเอียดอ่อนในการปฏิบัติ ดังนั้นการกำหนดนโยบาย (Policy Formulation) จะต้องจัดให้มีการประเมินผลกระทบในการออกกฎหมาย (Regulation Impact Assessment : RIA) เพื่อพัฒนากระบวนการในการกำหนดกฎกติกาในการกำกับดูแลของภาครัฐ และเพื่อปรับปรุงคุณภาพของกฎระเบียบของภาครัฐให้มีคุณภาพ และที่สำคัญที่สุดเมื่อการประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ใดมีผลบังคับใช้ไปแล้วในระยะเวลาหนึ่ง รัฐจะต้องจัดให้มีการประเมินผลนโยบาย (Policy Evaluation) เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายทุกกรอบระยะเวลาที่กำหนดโดยรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องโดยเฉพาะประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ เพื่อพัฒนานโยบายให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทต่างๆที่เปลี่ยนไป ตามที่กำหนดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 77 วรรค 2 ที่มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 6 เมษายน 2560 ดังนั้นจะเห็นได้ว่าประเทศไทยเริ่มที่จะพัฒนาการกำหนดนโยบายสาธารณะที่ทันสมัยและเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

นโยบายการประกาศกำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม เป็นนโยบายสาธารณะ นโยบายหนึ่งที่สำคัญและจำเป็นในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อรักษาให้ดำรงอยู่ไปถึงอนุชนรุ่นหลัง และยังเป็นวิธีการที่จะลดมลภาวะของประเทศและช่วยลดภาวะเรือนกระจกในระดับโลก ซึ่งเป็นภารกิจหนึ่งของรัฐที่จะต้องพัฒนาระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

ให้ดีขึ้น แต่นโยบายดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ที่ประกาศเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม เนื่องจากต้องดำเนินวิถีชีวิต ภายใต้กฎระเบียบที่กำหนดในกฎกระทรวง ที่บังคับใช้ในพื้นที่ โดยผลกระทบดังกล่าวจะเกิดขึ้นมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับวิถีชีวิตเดิมของประชาชนกับกฎระเบียบในกฎกระทรวงที่ใช้บังคับสอดคล้องกันหรือไม่อย่างไร

ดังนั้น ในการกำหนดนโยบายประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมรัฐจะต้องให้ความสำคัญต่อกระบวนการนโยบายสาธารณะในทุกขั้นตอนโดยเฉพาะเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบในพื้นที่ ให้มีส่วนในกระบวนการนโยบายสาธารณะนั้น เพื่อลดแรงกดดันในส่วน of ประชาชนที่ได้รับผลกระทบลดปัญหาการต่อต้านคัดค้านและการประท้วง จะทำให้นโยบายสาธารณะในการกำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม สามารถดำเนินการบรรลุเป้าประสงค์ ประชาชนในพื้นที่และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์ร่วมกัน โดยควรกำหนดแนวทางกว้างๆ ในการดำเนินการตามประเด็นต่างๆ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 การกำหนดนโยบายและการตัดสินใจ

1.1 กำหนดหน่วยงานรับผิดชอบค้นหาข้อมูลในพื้นที่ อาทิเช่น สภาพพื้นที่ วิถีชีวิตประชาชน วัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนบริบททางสังคม ในภาพรวมของพื้นที่ ก่อนการกำหนดนโยบาย

1.2 จัดเวทีเสวนา เพื่อชี้แจงสาระความจำเป็นของนโยบายตลอดจนรายละเอียดในตัวนโยบาย และรับทราบปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น โดยการจัดเวทีเสวนาจะต้องจัดมากกว่าหนึ่งครั้ง และให้มีความหลากหลายของวัน เวลา และสถานที่ที่จัด เพื่อให้ประชาชนทุกคนที่มีเวลาว่างไม่พร้อมกัน สามารถเข้าถึงการเสวนาได้

1.3 ประเมินปัญหาและวิเคราะห์ผลกระทบ พร้อมพิจารณาแนวทางแก้ไข

1.4 ให้ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่ง ในการดำเนินการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจ

ประเด็นที่ 2 การชดเชยเยียวยาในฐานะประชาชนผู้ถูกจำกัดสิทธิบางประการ

2.1 ลดค่าใช้จ่ายสาธารณูปโภคบางประเภทกับประชาชนผู้ถูกจำกัดสิทธิ เช่น ไฟฟ้า ประปา ฯลฯ โดยรัฐเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณ เป็นค่าส่วนต่างแทน

2.2 ลดหย่อนภาษีบางประเภทให้กับประชาชนผู้ถูกจำกัดสิทธิที่มีภูมิลำเนาเดิมในพื้นที่ตามระยะเวลาที่อยู่อาศัย

2.3 ขาดการใช้ประโยชน์ในที่ดิน เช่น

- กรณีไม่สามารถปลูกพืชเศรษฐกิจได้
- กรณี ไม่สามารถปลูกสิ่งปลูกสร้างที่สนับสนุนการเกษตรในพื้นที่ดินได้ เช่น

โรงเพาะเห็ด โรงเลี้ยงเป็ดเลี้ยงไก่ โรงปุ๋ยหมัก และโรงเก็บพืชผลทางการเกษตร

ประเด็นที่ 3 การประเมินนโยบาย

3.1 รัฐต้องจัดให้มีการประเมินผลนโยบายทุกรอบระยะเวลาที่กำหนด โดยรับฟังความคิดเห็นของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประกอบไปด้วย เพื่อพัฒนานโยบายให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทต่างๆที่เปลี่ยนแปลงไป

3.2 รัฐต้องกำหนดหน่วยงานอิสระเข้ามารับผิดชอบอย่างชัดเจนเพื่อตรวจสอบหน่วยงานที่รับผิดชอบ ให้ดำเนินการตามแนวทางที่กำหนดโดยเคร่งครัด

3.3 สุดท้ายประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ ต้องมีส่วนร่วมในการประเมินผลนโยบาย และการกำหนดแนวทางปรับปรุงนโยบาย

เอกสารอ้างอิง

ทัศนาศ พัทธกิจสุธิพงษ์. (2555). **อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยความหลากหลายทาง**

ชีวภาพ. ในรายงานการสัมมนาหัวข้อ การใช้ทรัพยากรจากความหลากหลายทาง

ชีวภาพ. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2549). **นโยบายสาธารณะ: แนวคิดการวิเคราะห์และกระบวนการ.**

พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2558). **แผนแม่บทการจัดการ**

ความหลากหลายทางชีวภาพแบบบูรณาการ พ.ศ.2558-2564. กรุงเทพฯ:

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

อัจฉรา รักยุติธรรม. (2548). **นโยบายสาธารณะที่พึงปรารถนา.** กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯธุรกิจ.

Anderson, J. E. (1975). **Public Policy Making.** New York: Holt.

Considine, M. (1994). **Public Policy: A Critical Approach.** South Melbourne, Australia: Mac Millan.

Denhardt, J. V., & Denhardt, R. B. (2007). **The New Public Service: Serving Not Streering.** Armonk, New York: M.E. Sharpe.

- Dye, T. R. (1984). **Understanding Public Policy**. 3rd ed. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall.
- Easton, D. (1953). **The Political System: An Inquiry into the State of Political Science**. New York: Alfred A. Knopf.
- Friedrich, C. J. (1963). **Man and His Government**. New York: McGraw-Hill.
- Havanond, S. (1997). Mangrove Forest Conservation in Thailand. **Biol. Bull. NTNU.**, 32(2), 97-102.
- International Centre for Environmental Management. (2003). **Thailand National Report on Protected Areas and Development**. Queensland, Australia: ICEM.
- Prewitt, K., & Verba, S. (1983). **An Introduction to American Government**. 4th ed. New York: HarperCollins.
- Sharkansky, I. (1970). The Policy Scientist and Policy Analysis. In I. Sharkansky (Ed.), **Policy Analysis in Policy Science** (pp. 15). Chicago, Illinois: Markham Publishing.
- The International Union for Conservation of Nature. (2006). **Environmental and Socio Economic Value of Mangroves in Tsunami Affected Areas: Rapid ecological-economic-livelihood assessment of Ban Naca and Ban Bangman in Ranong Province, Thailand**. Switzerland: IUCN.
- The United States Agency for International Development. (2015). **Valuing Ecosystem Services in the Lower Mekong Basin: Country Report for Thailand**. USA: USAID.
- World Bank. (2017). **Atlas of Sustainable Development Goals 2017: From World Development Indicators**. Washington, DC: World Bank.
- World Health Organization. (2015). **Health and climate change: country profile 2015: Thailand**. Switzerland: WHO.

บทความวิจัย

- อุปสรรคในการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกันของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน และนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
อารี ภาวสุทธิไพศิฐ์ และ นະรงค์ ชาวเพ็ชร 175

- ผลของการทำงานซ้ำต่อพัฒนาการของความสามารถด้านวัจนปฏิบัติของนักศึกษามหาวิทยาลัยชาวไทย ที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ
รัตนา วาทะวัฒน์ และ จอมรัฐ พัฒนศรี 191

บทความวิชาการ

- สถานะของ “วิชาชีพครู” ในปัจจุบัน
ณรัตน์ พิพิธกุล, นันทภูมิ เกษลา, ลินดา จันทะชิด, วันวิสา ป้อมประสิทธิ์,
อรอุมา เชษฐา และ พงศธร สุกิจญาณ 209

- ปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการใช้เวลาว่างของคนวัยเยาว์ในยุคดิจิทัล
วิทยา ยางกลาง, ยุทธนา ไชยจุล และ ปิยดา สมบัติวัฒนา 221

- นโยบายสาธารณะกับการกำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมของไทย
วิชญพงษ์ สงวนจักษณ์, เพ็ญศรี ฉรินัง, วรเดช จันทรรคร และ อุดมวิทย์ ไชยสกุลเกียรติ 237

